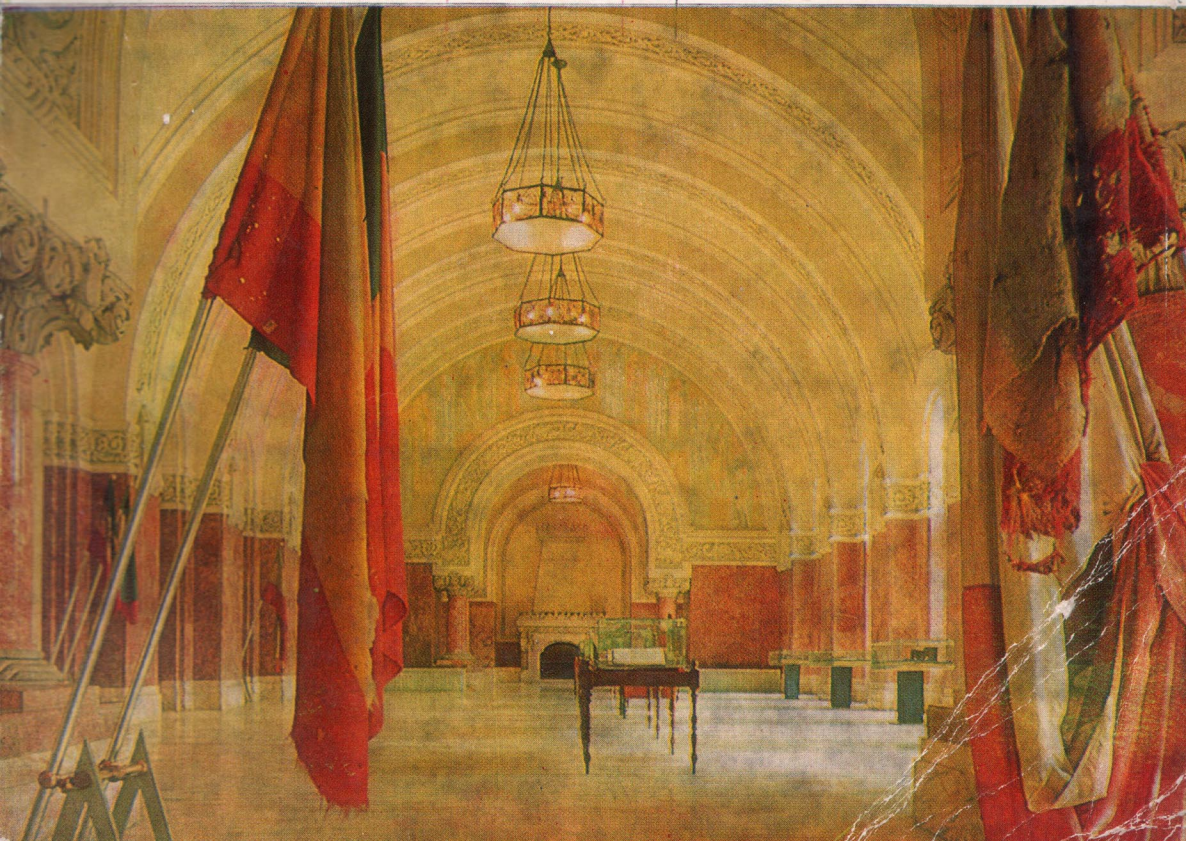

REVISTA MUZEELOR SI MONUMENTELOR

10 ♦ 1978

muzee

Muzee

10—1978

**Revista
muzeelor și
monumentelor**

apar 12 numere pe an:

10 numere MUZEE și 2 numere

MONUMENTE ISTORICE

ȘI DE ARTĂ

REDACTOR ȘEF: DR. LUCIAN ROȘU

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Iuliu BUZDUGAN,
redactor șef adjunct
Ion GRIGORESCU
Maria IGNAT
Anghel PAVEL
Elisabeta RUȘINARU
Decebal ȚOCA
Paul Cornel CHITIC
secretar de redacție

■
Prezentarea grafică și tehnică
Corneliu MOLDOVEANU

■
Paginație : Dragoș HODODNIC

■
Diapozitive color : Radu BRAUN.
Maria ISTRATE

COPERTA I
Sala Unirii din cadrul Muzeului Unirii
- Alba Iulia

COUVERTURE I
La salle de l'Union dans le cadre du
Musée de l'Union — Alba Iulia

COPERTA IV
Mausolul de la Mărășești ridicat în
memoria ostașilor români căzuți în pri-
mul război mondial

COUVERTURE IV
Le Mausolée de Mărășești érigé à la
mémoire des militaires roumains tombés
au cours de la deuxième Guerre mon-
diale

■
Redacția : Calea Victoriei nr. 171, cod
71101, sector 1, București, telefon 504868
Administrația : Întreprinderea de stat
pentru imprimare și administrarea pu-
blicațiilor, Piața Scintei nr. 1, cod
71554, sect. 1, București, telefon 17 60 10,
interior 1277

Abonamentele se fac la administrație
— prin poștă sau virament, I.S.I.A.P.
(Întreprinderea de stat pentru imprimare
și administrarea publicațiilor), cont
64 51 301 52 B.N.R.S.R. Filiala sector
1, București și la oficiile poștale sau
difuzorii de presă. Costul unui abonament
(10 numere „Muzee” și 2 numere „Mo-
numente istorice și de artă”), lei 210 anual
Pour l'étranger : ILDEXIM — Depart-
amentul export-import presă P.O. Box
136—137, telex 11226, București, str.
13 Decembrie nr. 3

Taxele poștale achitate conform apro-
bării D.G.T.Te. Nr. 137/8115—1977

ÎNTEPRINDEREA POLIGRAFICĂ
„INFORMAȚIA” BUCUREȘTI c. 656

1918 – eveniment memorabil în afirmarea și dezvoltarea poporului român

dr. MIRCEA MUȘAT, dr. ION ARDELEANU

Rod al voinței și acțiunii poporului român, permanență a istoriei României, formarea statului național unitar acum 60 de ani, a deschis o etapă nouă în dezvoltarea patriei noastre. Unirea din 1918 a încununat năzuințele seculare de unitate ale poporului român, a visului pentru care au luptat și s-au jertfit nenumărate generații de înaintași, împlinirea unei necesități a dezvoltării istorice.

Împrejurări istorice vitrege au făcut ca, din cele mai vechi timpuri, poporul român să se dezvolte într-o permanentă confruntare cu piedici și greutăți de tot felul, de nenumărate adversități interne și externe. Valurile populațiilor migratoare abătute secole întregi asupra meleagurilor românești, poziția de răscruce la interfezența intereselor rivale ale celor mai mari imperii din Europa – otoman, habsburgic și țarist –, războaiele duse pe teritoriul țărilor române soldate cu distrugerea sau înstrăinarea a nenumărate valori materiale și spirituale, toate acestea la care se adaugă uneori împărșirea unor teritorii românești între marile imperii, s-au răsfrint considerabil, frînând progresul economic și spiritual al poporului nostru. Împotriva tuturor opreliștilor, nimeni și nimic n-a putut să înnăbuse voința poporului român de a trăi liber și independent în vatra strămoșească. Idealurile de unitate și independență națională au împurpurat permanent steagurile lui de luptă, i-au înzecit forțele făcându-l să înscrie pagini de adevărată epopee în lupta pentru păstrarea ființei naționale, unității teritoriale și de stat, pentru neatințarea țării.

Plămădit ca popor unitar în Dacia străbună, afirmându-și individualitatea de milenii în această parte a Europei, poporul român și-a păstrat neîntrerupt, în decursul timpului, continuitatea de viață materială, comunitatea etno-lingvistică și cultural - spirituală, în pofida tuturor vicisitudinilor cu care a fost confruntat.

Numeroase vestigii arheologice și mărturii scrise ale antichității amintesc despre geto-daci, care făceau parte din numerosul neam al tracilor, cu adinci rădăcini în întreg spațiul carpato-danubian-pontic și despre care marele istoric al antichității Herodot, scria cu peste 2500 de ani în urmă, că „sînt cei mai viteji și mai drepți dintre traci”. Este demn de reținut că izvoarele scrise foarte îndepărtate privind pe strămoșii noștri din ultima jumătate a mileniului I î.e.n. îi prezintă mereu angrenați în marile evenimente ale timpului, în postura de apărători ai gliei împotriva acelor care le nesocoteau hotarele, aspri cu cei care, dintr-un motiv sau altul, le călcau datinile, obiceiurile, pămîntul și le tulburau viața pașnică. S-a conturat prin vremuri și s-a dăltuit în lespezi

epoca înfloritorului stat dac centralizat și independent de sub conducerea lui Burebista, apreciat ca cel dintîi și cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei.

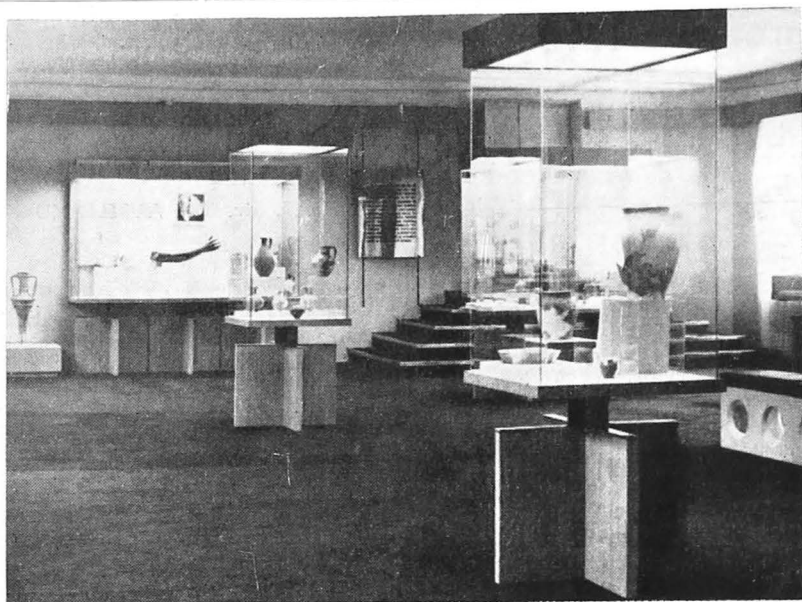
Statul condus de Burebista, pe care-l vom aniversa în 1980 legat de împlinirea a 2050 de ani de la constituirea sa, își exercita influența pe un vast teritoriu, mergînd în nord-vest pînă la Munții Slovaci și Dunărea Mijlocie, spre sud pînă la Munții Balcani iar spre sud-est pînă în nordul Mării Negre.

În vremea lui Burebista, peste tot în Dacia, se desfășoară o intensă și clocotitoare activitate. Înteapta sa politică internă s-a materializat într-o vie activitate meșteșugărească, comercială și edilitară. Se intensifică schimburile pe plan intern ori cu lumea din afară. Pentru a apăra statul, Burebista și-a organizat o armată puternică, care, după cum scrie istoricul și geograful Strabo, crescuse neînchipt de mult, încît putea să trimită la luptă pînă la „două sute de mii de oameni”.

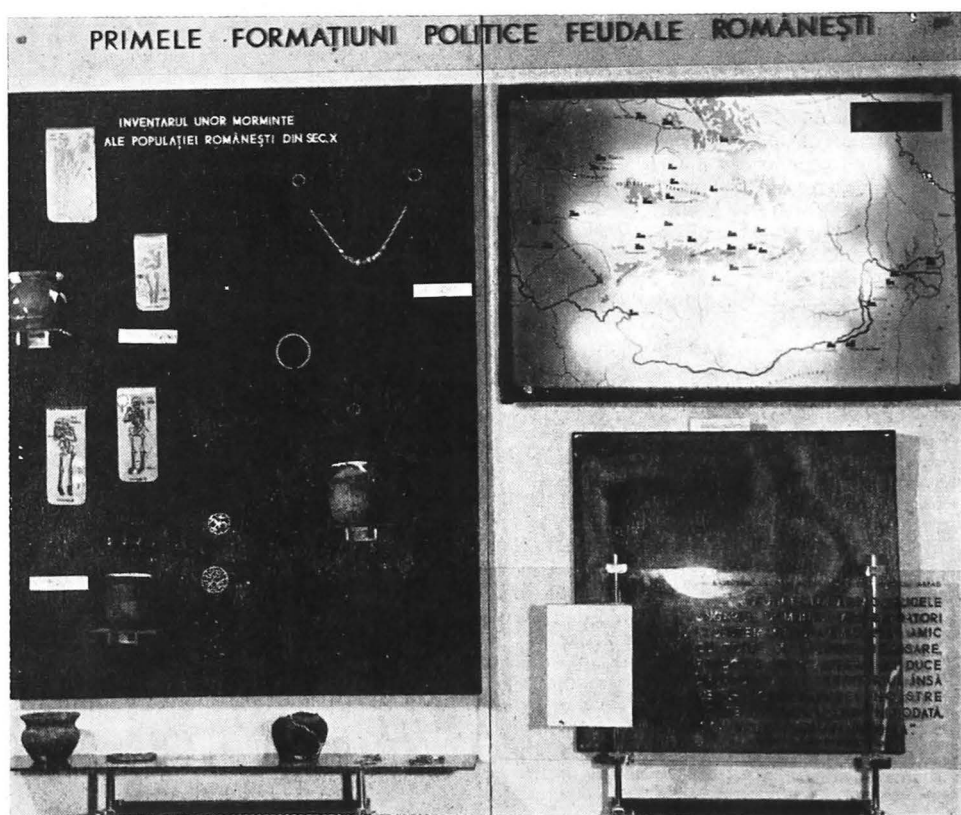
Burebista rămîne în istoria patriei și a poporului nostru ca una dintre cele mai fecunde și luminoase

Muzeul luptei pentru independența poporului român – Giurgiu – materiale arheologice datînd din epoca neolitică.

Muzeul de istorie și artă — Zalău — materiale din epoca daco-romană

Muzeul Țării Crișurilor — Oradea — panou cu tema „Primele formațiuni politice feudale românești”.

personalități. El a depășit limitele epocii sale, înscriindu-și numele între marile personalități ale antichității.

Epoca lui Burebista a pregătit epoca lui Decebal, regele erou al dacilor, care va avea de înfruntat una din cele mai mari forțe ale antichității — Imperiul roman. Astfel, primul secol al erei noastre consemnează începutul luptelor strămoșilor noștri pentru neatințare și de apărare a teritoriului.

Continuitatea neîntreruptă în vatra în care s-a zămislit, păstrarea entității etnico-lingvistice și cultural-spirituale, ca și lupta pentru afirmarea ființei naționale a reprezentat într-un anume fel, caracteristica poporului nostru, personalitatea lui.

În secolele IV—X, care corespund perioadei de trecere pe teritoriul patriei noastre a populațiilor migratoare, continuitatea poporului român s-a menținut și dezvoltat neîntrerupt, ducând la încheierea statelor feudale românești în întreg spațiul vechii Dacii. Încă la începutul secolului al X-lea, pe teritoriul Transilvaniei sînt menționate pentru prima oară, în „Gesta Hungarorum”, formațiunile statale feudale românești, conduse de Gelu, Glad și Menumorut, voievozi care au luptat cu vitejie împotriva regelui ungar Arpad, a politicii acestuia de jaf și cuceriri. Afirmîndu-și hotărîrea de a-și apăra independența și de a-și păstra integritatea voievodatului său, cronică menționează că Menumorut a răspuns cu demnitate regelui ungar subliniind că „refuză să-i dea chiar și o palmă de pămînt”¹.

În spațiul românesc, cronicile vechi amintesc o serie de voievodate românești, cum sînt cele ale Birlădenilor în centrul Moldovei, ale Brodniciilor între curbura Carpaților și Dunăre ș.a., ca și cele ale lui Litovoi, Seneslau, Ioan, Farcaș, jupan Dimitrie, Balica, Dobrotiță și atitea altele pe teritoriul dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră.

Procesul istoric obiectiv de constituire a statului feudal român centralizat, ca rezultat al dezvoltării și unificării voievodatelor de pe întreg teritoriul

Muzeul luptei pentru independența poporului român — Giurgiu — panouri ilustrînd lupta poporului român împotriva dominației otomane în timpul domniilor lui Petru Rareș și Ioan Vodă Viteazul.

patriei noastre, a fost îngreuiat atît de tendințele centrifuge interne, datorate procesului de fărîmîtare feudală caracteristic întregii Europe din acea vreme, cit și de vitregiile permanentului pericol extern. Așa se face că începînd din secolul al X-lea, după sedentarizarea lor în Cîmpia Pano-nică, în pofida unei puternice rezistențe a românilor în frunte cu voievozii lor, cetele regilor unguri încep agresiunea asupra Transilvaniei, căutînd să cucerească părți din aceasta. Ei încep să stăpînească părți din teritoriul Transilvaniei abia către sfîrșitul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea. Chiar și după această dată, românii din Transilvania și-au păstrat multă vreme vechea organizare în „țări”, resistînd și

Muzeul de istorie și arheologie al județului Prahova — Ploiești — panoul cu tema „Țările române unite de Mihai Viteazul”.

Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România — aspect de la tema „Revoluția de la 1848 din țările române”.

perpetuind românitatea în aceste locuri. Organizații din punct de vedere social în obști sătești, românii formau mase compacte, țări în toate regiunile Transilvaniei. Documentele regilor unguri datînd din această vreme, pomenesc destul de des de „terra Blacorum” (Țara românilor). Țările Oașului, Lăpușului, Sălajului, Țara Hațegului, unde se întindea stăpînirea voievodatului lui Litovoi, reunind români de la nord și sud de Carpați, Țara Maramureșului, unde existau voievoodatele românești ale Drăgoșștilor și Bogdăneștilor, toate acestea atestă că la începutul secolului al XIV-lea se manifestau încă larg libertățile și individualitatea politică a românilor în întreaga Transilvanie. În aceste condiții, organizarea administrativă a Transilvaniei a trebuit să aibă o structură deosebită de restul statului feudal ungar, păstrîndu-se pentru ea forma autohtonă de organizare: voievodatul, comun și celorlalte țări române.

Cît privește formațiunile prestatale aflate pe teritoriul de la sud și est de Carpați, acestea, ca urmare a procesului de formare și dezvoltare a relațiilor de producție feudale și a slăbirii pericolului străin s-au constituit în state independente de sine-stătătoare. S-au păstrat scrieri care atestă nu numai luptele eroice ale domnitorilor români din această vreme pentru independența și integritatea statală, ci și exprimarea prin viu grai a sentimentelor patriotice de care erau animați. Astfel, *Cronica pictată de la Viena* mărturisește că, în 1330, cînd regele ungar, Carol Robert, a pătruns cu armată pe teritoriul Țării Românești, domnitorul român Basarab I, întemeietorul acestei țări, l-a avertizat pe invadatorul ungar cu următoarele cuvinte: „să vă întoarceți îndărăt cu pace și să înconjuțați primejdia persoanelor voastre, pentru că dacă veniți mai mult înlăuntrul țării, nu veți putea nicîdecum să înconjuțați primejdia”².

Sentimentul de domnie într-o țară liberă și independentă, de cîrmuitor stăpin în patria sa, și l-a manifestat cu pregnanță Mircea cel Bătrîn (domn al Țării Românești între 1386—1418). Păstrînd cu strășnicie, prin aprigă luptă și printr-o înțeleaptă politică externă, libertatea țării, el se intitula cu îndreptățită mîndrie patriotică: „Io Mircea, mare Voievod și Domn cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu stăpînind și domnînd toată țara Ungro—Vlahiei și părțile de peste munți, încă și spre părțile tătărăști și Amlaşului și Făgărașului herțeg și Banatului de la Severin domn, și de amîndouă părțile de peste toată Dunărea pînă la Marea cea mare și celății Dirstorului stăpînitor”³.

La sfîrșitul secolului al XIV-lea, Roman Mușat se intitula: „Voievod al Țării Moldovei de la Munți și pînă la fîrmul Mării Negre”.

Dar, țările române, abia constituite în state feudale independente, au trebuit să facă față pericolului din sud reprezentat de Imperiul otoman, care după ce cucerise întreaga Peninsulă Balcanică și transformase țările bulgarilor și sirbilor în pašalicuri turcești, se afla către sfîrșitul secolului al XIV-lea în contact direct cu țările române. În anul 1417, cu toate strălucitoarele victorii obținute de Mircea cel Bătrîn, cu tot eroismul maselor populare, Imperiul otoman reușește să smulgă Țării Românești teritoriul dintre Dunăre și Mare — Dobrogea, pe care o va ține sub stăpînire pînă în 1878.

Rezistența comună a țărilor române împotriva pericolului otoman, victoriile reputeate în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare și a altor domnitori au permis țărilor române să încheie înțelegeri și tratate cu Poarta, încă din secolul al XIV-lea, prin care se recunoștea puterea suverană a domnitorilor, iar în schimb unei sume de bani pe care aceștia erau obligați s-o plătească sultanului, sub formă de tribut, Poarta otomană se obliga să asigure independența și integritatea teritorială a țărilor române. Chiar și mai tîrziu, la mijlocul secolului al XVI-lea, cînd asupra țărilor române s-a accentuat presiunea politică și economică a Porții otomane, aceasta nu a însemnat însă ocuparea și transformarea lor în provincii turcești, administrate direct de Poartă pe baza obiceiurilor și legilor mahomedane, ci, prin tratatele politice amintite, cunoscute sub denumirea de „Capitulații”, țările române își mențineau autonomia administrativă, se conduceau după legile și obiceiurile lor, își păstrau privilegiile recunoscute în aceste acte oficiale. Astfel, în tratatul încheiat în 1511 între Moldova și Poarta otomană se prevedea: „Poarta recunoaște Moldova de pămînt slobod și nesupus.

*Legea creștinească, care se ține în Moldova, nu va fi niciodată călcată sau tulburată... Poarta se îndatorește de a apăra Moldova de toți cei ce ar putea să o calce, pîzînd-o în starea în care a fost înainte, fără a i se face vreo nelegiuire sau să sufere ea să i se facă vreodată cea mai mică dezbîinare. Moldova va fi stăpînită și ocîrmuită după pravilele și canoanele sale, fără să se amestece Poarta cît de puțin. Domnii vor fi aleși de norod și întăriți de Poartă ca să stăpînească cît vor trăi. Domnii vor fi ocîrmuitori a tot pămîntul Moldovei...”*⁴

Divizarea poporului român în mai multe țări

Muzeul Unirii din Iași — aspect de sală.

în evul mediu n-a putut să submineze unitatea lui, exprimată în comunitatea limbii și culturii, în similitudinea structurii economice, sociale și culturale de pe întregul teritoriu locuit de români. În acest cadru au fost păstrate între țările române strinse și permanente legături economice, politice și militare, iar organizarea internă, domnia, dregătoriile, justiția, armata, dările și celelalte instituții feudale au fost identice sau aproape identice. Poporul și-a păstrat în continuare numele generic și străvechi pentru toți locuitorii patriei noastre, acela de *român*, chiar dacă, pe lângă acest nume, noi am mai avut și altele, luate după denumiri politice, zone geografice, denumirile apelor, munților.

Începutul secolului al XVI-lea marchează o nouă etapă în ofensiva dezlănțuită de Imperiul otoman spre centrul Europei. În urma luptei de la Mohács (1526), forțele otomane zdrobesc armata ungară și desființează regatul ungar. La cîțiva ani (1541) Poarta transformă Ungaria centrală în pașalic cu capitala la Buda, iar fostul voievodat al Transilvaniei s-a desființat din legăturile politice de pînă atunci și a căpătat o nouă organizare, ca principat independent de coroana ungară, dar vasal Porții otomane.

Trebuie remarcat că la crearea principatului autonom au contribuit într-o oarecare măsură acțiunea militară întreprinsă în Transilvania de Petru Rareș, domnul Moldovei, existența unei permanente penetrații economice între toate provinciile românești, acțiunile militare comune și mai ales comunitatea de limbă și cultură. Cît privește Banatul și o parte din Crișana ele au fost transformate de turci în 1552 în pașalic cu capitala la Timișoara.

În această etapă grea a istoriei sale, poporul român căuta orice mijloc de a supraviețui, de a face față complexei situații externe. Ideea luptei

pentru unitate și independență persistă și mai mult. Domnitorul Neagoe Basarab (1512—1521) povățuia pe fiul său să-și iubească țara și să nu o lase în mâinile dușmanului, „că mai bună este moartea cu cînsle decît viața cu amar și ocară”⁵. În același spirit își exprima dragostea de glia românească domnul Moldovei, Iliăș Rareș (1546—1551), fiul lui Petru Rareș: „Voim să fim finutul părintelui nostru; bunilor buni li vom fi, dar toldeauna dușmanilor noștri ne vom împotrivi”⁶.

Ca un simbol al dreptului istoric de a trăi liber și independent în vatra strămoșească poporul român a reușit să înfăptuiască actul demnității naționale sub domnia lui Mihai Vodă Viteazul, înfăptuind acum 378 de ani prima unire politică a țărilor române în hotarele ce cuprindeau cea mai mare parte a teritoriului vechii Dacii. După realizarea acestui act, Mihai Viteazul se intitula: „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”⁷.

Pentru independența, libertatea și unitatea țărilor române, Mihai Viteazul și-a închinat toată viața sa. El n-a preocupat nimic pentru acest țel: nici avere, nici familie și nici singele său. Într-o scrisoare către Ferdinand I de Medici, mare duce toscan, sublinia: „Am cîrmuit trei țări: Țara Românească, Transilvania și Moldova... În vremea aceasta oricine poate vedea că n-am crușat nici cheltuieli, nici osteneală, nici singe, nici propria-mi viață, ci am purtat războiul foarte mult timp eu însumi cu sabia în mînă”⁸.

După Mihai Viteazul, ideea reconstituirii vechii Dacii, a unirii țărilor române, în hotarele lor firești, a dominat planurile politice, diplomatice și militare ale multor domnitori, printre care amintim pe Gheorghe Ștefan, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Gabriel Bethlen, Mihnea al III-lea, Gheorghe Rákóczy și mulți alții.

În deceniile care au urmat, procesul obiectiv, legic al dezvoltării societății românești — pe plan economic, social, politic și cultural — ducea spre împlinirea năzuințelor de unire a țărilor române, năzuințe pentru care au militat și luptat secole de-a rindul spiritele cele mai înaintate, forțele progresiste ale societății, masele largi populare, adevăratele făuritoare ale istoriei.

Atunci cînd în procesul dezvoltării relațiilor capitaliste, elementelor de unitate materială și spirituală, de limbă și cultură, de unitate etnică și a conștiinței de neam, aspirațiilor și idealurilor comune, li s-au adăugat impulsul dinamic al progresului economic, nevoia lărgirii și asigurării unei piețe unitare, conștiința unității de neam s-a dezvoltat într-o conștiință națională, iar năzuința de unitate a devenit țel politic, țelul unirii tuturor forțelor românești într-un stat național unitar.

Un rol important în afirmarea conștiinței naționale ca fenomen istoric l-a avut pleiada de renumiți cronicari, ca și reprezentanții de seamă ai culturii românești care au contribuit la dezvoltarea conștiinței unității poporului român, a originii comune a românilor din toate teritoriile, prin sublinierea luptelor seculare duse de poporul nostru împotriva coteritorilor, a momentelor de strălucire ale istoriei sale.

Cuvîntul „Dacia” a devenit un manifest în publicațiile istorice și literare ale epocii.

O deosebită semnificație în lupta pentru libertate socială și națională a poporului român a avut răscoala țăranilor din anul 1784, condusă de Horia, Cloșca și Crișan. Marx scria că Horia plănuia eliberarea neamului său, el devenind „simbolul renașterii Daciei”.

Tot ce s-a acumulat în „18 veacuri de lucrare a poporului asupra lui însuși” — vitejie, curaj, înțelepciune, meșteșugul armelor ca și cel al diplomației, dorul de libertate, setea de neatinare și sentimentul de nesupunere spadei și ale izvoarelor de necontestat despre drepturile legitime de stăpîni ai Daciei străbune — se intruchipează prin Tudor Vladimirescu și generația revoluționarilor de la 1848 în năzuința de veacuri a maselor populare de a realiza „slobozenia din afară și dinăuntru”.

În contextul istoric, întemeiat pe ascensiunea revoluțiilor în Europa, revoluționarii de la 1848 proclamă în țările române ideea „triumfului dreptului asupra tăriei”, anunțînd, „în numele revoluției române”, dreptul la unitate și independență al poporului român. În acest context a răsunat glasul revoluționarului democrat Nicolae Bălcescu: „Vrem să fim o națiune, una puternică și liberă prin dreptul și datorita noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misiune a împlini în omenire”.

Peste împotrivirea deschisă a marilor puteri, la 24 ianuarie 1859, a triumfat voința de unitate a poporului nostru. „Zi de aur a veacului”, cum au numit-o contemporanii, Unirea Principatelor, realizată prin ceea ce Mihail Kogălniceanu definea drept „actul energetic al națiunii”, a reprezentat încununarea unui proces istoric obiectiv.

Unirea Moldovei cu Muntenia și crearea statului modern România au constituit punctul de plecare și pirghia de susținere a tuturor eforturilor depuse pentru săvîrșirea unității naționale și statale, nucleul de atracție pentru toate provinciile românești ce se găseau încă sub stăpînirea străină. „Cînd s-a ales Cuza domn — scria cărturarul transilvănean Alexandru Papiu Ilarian — entu-

Muzeul județean de istorie Galați — sala cu tema „Unirea Principatelor Române 1859”.

Muzeul de istorie al R. S. România — aspect din expoziția omagială „1877—1977”.

ziismul la românii din Transilvania era, poate mai mare decât în Principate”.

Secolele de jertfe și de neîntrerupte eforturi închinat libertății și progresului patriei au condus astfel în mod obiectiv la actul istoric din 9 mai 1877. Dând expresie voinței și aspirațiilor întregului popor român, parlamentul a proclamat în aceea zi, prin vot unanim, independența absolută a țării noastre. Proclamarea independenței depline a prilejuit ample manifestații populare pe întregul cuprins al României, s-a bucurat de un puternic ecou în rindurile tuturor românilor din teritoriile naționale aflate în vremea aceea sub stăpânire străină.

Marea victorie a poporului român de la 9 mai 1877 a fost întâmpinată cu satisfacție de forțele progresiste internaționale, de popoarele care se aflau angajate, la rîndul lor, în lupta de eliberare națională. Ea a avut o rezonanță deosebită în spațiul sud-est european și balcanic, în care sîrbii, munte-negrenii, croații, bulgarii și alte popoare desfășurau în acea perioadă grele bătălii pentru scuturarea dominației străine. Independența României a constituit o componentă de seamă a procesului obiectiv de eliberare și de unificare a națiunilor subjugate în cuprinsul unor state proprii neatîrnate, care se dezvoltă tumultuos în cea de a doua jumătate a secolului trecut pe continentul european.

Unirea din 1859 și cucerirea independenței de stat în 1877 au deschis o etapă nouă în mișcarea politică și națională a românilor, în viața economică, socială și culturală a țării.

Ideea libertății naționale a cuprins gîndurile și voința unor largi pături sociale, ale forțelor politice burgheze înaintate ale societăților și asociațiilor

culturale, presa, tribuna parlamentului etc., înscriindu-se ca un obiectiv central al activității acestora. Lupta românilor din teritoriile aflate sub dominație străină, pentru drepturi politice, economice și culturale găsește un răsunset tot mai puternic în întreaga țară.

Dezvoltarea conștiinței naționale a căpătat un nou și puternic impuls odată cu afirmarea clasei muncitoare pe arena istoriei. Într-o epocă în care o parte însemnată a teritoriului național se găsea încă sub dominația străină, în care masele largi populare erau pătrunse de idealul desăvîșirii unității și independenței naționale, mișcarea muncitorească și socialistă din România s-au pronunțat răsplat în sprijinul aspirației seculare a poporului nostru. Încă de la primele lor manifestări publice, socialiștii români au luat atitudine fermă în problema desăvîșirii unității naționale și statale. „Vom Dacia așa cum ea fu — scria gazeta „Dacia viitoare” într-un număr din 1883 — fiindcă istoria și dreptul, trecutul și prezentul ne dau dreptul a aspira la o Dacie română. Acest pămînt udal cu singele și sudoarea străbunilor noștri, înmulțit cu fărina lor de douăzeci de ori seculară, e al nostru”. Mai departe gazeta adăuga: „Dominația unei națiuni asupra alteia să înceteze, românii să fie toți liberi și să formeze un stat, iar nu să geamă sub dominațiuni străine și vitrege”.

Crearea în 1893 a partidului politic al clasei muncitoare din România a impulsional lupta clasei muncitoare pentru unificarea statală. Chiar la congresul de constituire a partidului, delegații au relevat faptul că „în Transilvania trei milioane de români sînt de fapt privați de orice drept politic”, că ei „sînt supuși la neconținere

vexațiuni din partea unei administrațiuni fără scrupule”.

La începutul secolului al XX-lea, ideea unității statale a poporului român a constituit o permanență printre preocupările ideologice și practice ale mișcării socialiste de pe ambele versante ale Carpaților.

Dezvoltarea social-economică și politică a ridicat în fața națiunii române necesitatea inexorabilă a desăvîrșirii unității statale, a eliberării tuturor provinciilor românești aflate sub stăpînire străină și unirea lor cu țara. România a participat la primul război mondial pentru cauza sa dreaptă — reunirea într-un stat puternic și independent a tuturor românilor. În luptele pentru apărarea pămîntului patriei împotriva ocupanților militariști germani din timpul primului război mondial, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, oștile române, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz și în multe alte locuri pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte, imprimînd luptei sale un caracter popular național.

Prăbușirea țarismului, victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a răsunat ca un indemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare ale tuturor popoarelor lumii. Intensificarea luptelor de eliberare națională, înfringerile militare suferite de Puterile Centrale au reprezentat un factor puternic în accelerarea destrămării Imperiului austro-ungar. Se adevăreau astfel cuvintele pe care Fr. Engels le scria socialistului român Ioan Nădejde, încă

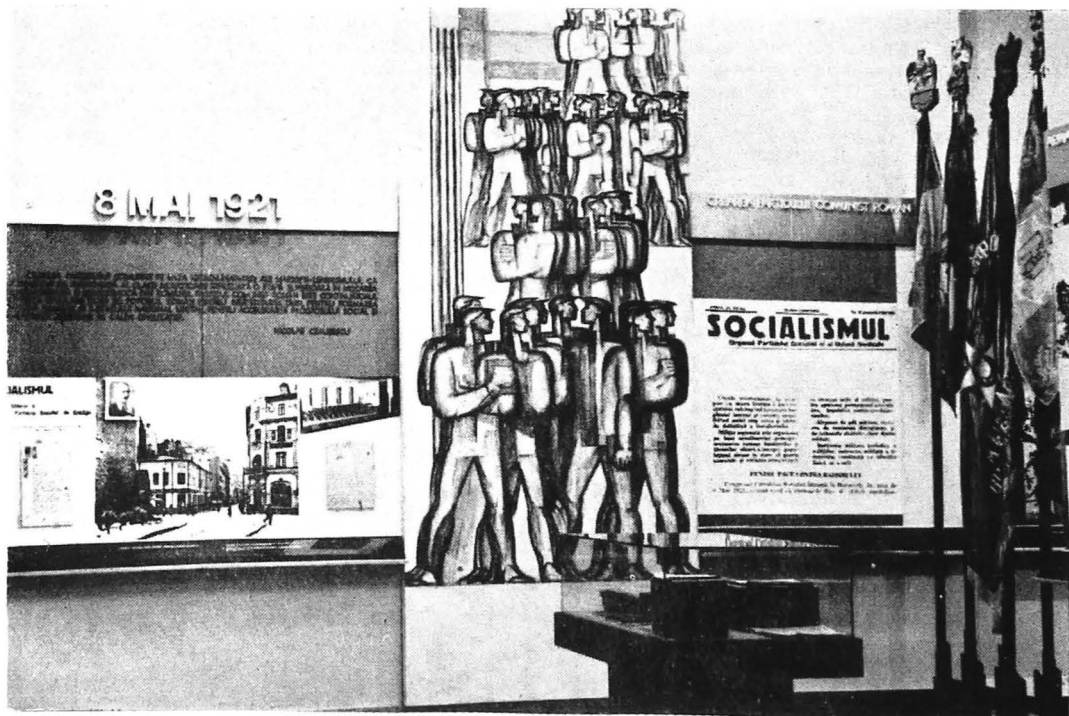
în ianuarie 1888: „Dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie”. Dealtfel, în 1916, Lenin califica monarhia austro-ungară drept „O uniune șubredă a citorva dîci de para-ziți sociali”, subliniind că lichidarea Austro-Ungariei nu reprezintă istoricește decît o continuare a destrămării Turciei, fiind, ca și aceasta, „o necesitate a procesului istoric de dezvoltare”.

Această prezviune s-a adevărit și, în cursul anului 1918, pe ruinele acestui imperiu de tristă amintire, au apărut statele naționale suverane și independente ale popoarelor din centrul și sud-estul Europei: Republica Cehoslovacă, Statul Iugoslav, Republica Austria, Republica Ungară independentă ș.a.

Formarea națiunilor de sine-stătătoare, a statelor naționale unitare s-a manifestat ca o necesitate legică, determinată de profunde cauze economice, sociale și politice. „Prăbușirea Imperiului țarist și a Imperiului austro-ungar — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea consacrată sărbătoririi a șase decenii de la făurirea statului național unitar român — constituie evenimente epocale în istoria universală, a omenirii, care au dat un puternic impuls evoluției progresiste a societății, au dus la transformarea profundă a raporturilor internaționale”.

În mișcarea popoarelor pentru autodeterminare națională și înlăturarea dominației străine se încadrează și lupta poporului român. Ea a avut un caracter larg, burghezo-democratic, antrenînd clasa muncitoare, țărănimia, intelectualitatea, celelalte forțe sociale și politice.

Muzeul militar central — panou de la tema „8 mai 1921 — Crearea Partidului Comunist Român”

În teritoriile românești din Austro—Ungaria vestea victoriei Revoluției din Rusia a trezit speranțe și a impulsionat lupta pentru eliberare națională.

Marile manifestații și demonstrații organizate în tot cursul anului 1918, participarea întregului popor la cauza unirii, acțiunile inițiate de asociațiile și societățile culturale, exprimau actul de voință al întregii națiuni române. Așa, de exemplu, în proclamația de la Iași din 6 octombrie 1918, adoptată la marea manifestație din Piața Unirii, organizată cu ocazia întoarcerii în țară a primelor detașamente de români transilvăneni, se spunea: „*Cerem să fim eliberați de sub jugul monarhiei austro-ungare și sintem hotărâți să luptăm prin toate mijloacele și pe toate căile ca întreg neamul românesc să fie constituit într-un singur stat național și liber*”⁹.

Atitudinea națiunii române a contribuit la grăbirea procesului de lichidare a unui regim despotice și agresiv, la sfărâmarea cătușelor asupririi naționale în tot Imperiul austro-ungar¹⁰.

Către sfârșitul anului 1918, lupta pentru formarea statului național român unitar intră într-o nouă etapă de dezvoltare.¹¹ Atât mișcarea revoluționară democratică cât și mișcarea pentru unitate națională au acționat în același sens. De fapt în interacțiune, într-o strinsă legătură, se desfășoară și evenimentele din Transilvania. La 18/31 octombrie 1918 s-a constituit Consiliul Național Român Central, „*ca unicul for care reprezenta voința poporului român*”, format din șase social-democrați: Tiron Albani, Ion Fluieraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu, Basiliu Surdu și șase reprezentanți ai P.N.R.: Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihail, Ștefan Ciceo Pop, Al. Vaida Voievod și Aurel Vlad¹².

Pe întreg teritoriul Transilvaniei s-au format consilii naționale regionale, locale și gărzi naționale, ca organe ale Consiliului Național Român.

În manifestul lansat la 7/20 noiembrie 1918 se arăta: „*Mersul irezistibil al civilizațiunii omenestii a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine... Vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți*”¹³.

Cele zece zile în care s-au făcut pregătirile pentru Adunarea de la Alba Iulia au fost cele mai entuziaste, mai înfrigurate, mai emoționate din istoria românilor din Transilvania, a întregului popor român, care aștepta ultimul act al desăvârșirii unității sale statal-naționale.

Adunările pentru alegerea deputaților în Marele Sfat, la care au participat muncitorii, meseriași, intelectuali, țărani, femei și bărbați, vîrstnici și tineri, au afirmat solidaritatea tuturor românilor în jurul celei mai mari probleme din istoria poporului, voința lor nestrămutată de unire. Din cele mai depărtate regiuni s-au îndreptat spre Alba Iulia zeci de mii de români, unii pornind la drum aproape imediat ce a fost comunicată data și locul Adunării, toți cîntînd „*Deșteaptă-te române*” și purtînd steaguri tricolore. „*N-avem nevoie să ne-o spunem unul altuia — scria în acele zile Ilie Cristea în ziarul « Glasul Ardealului » — e destul să ne privim în ochi pentru ca să ne convingem că ceasul a sosit. Cuvîntul, păstrat pînă acum în culele cele mai adînci ale sufletului, se va rosti unanim,*

măreș și nestrămutat. Unirea noastră va fi indiscutabilă”¹⁴.

La 1 decembrie 1918 s-au strîns la Alba Iulia, pe cîmpul lui Horia, peste 100.000 de oameni muncitori, țărani, intelectuali, meseriași, veniți să consfințească actul legic, obiectiv și progresist de încheiere a procesului de formare a statului național unitar român. La adunare erau prezenți 1.228 de delegați, aleși prin vot de cercurile electorale sau de organizațiile politice și de instituțiile românești din Transilvania, printre care oameni politici și fruntași ai mișcării naționale. Au fost prezenți 150 de delegați ai social-democrației române, reprezentînd aproape 70.000 de muncitori organizați, atît români cît și maghiari, germani și de alte naționalități¹⁵.

Adunarea de la 1 decembrie 1918 a adoptat istorica „*Declarație de la Alba Iulia*”, prin care Marea Adunare Națională a proclamat solemn „*Unirea Transilvaniei și Banatului cu România pentru toate veacurile*”¹⁶.

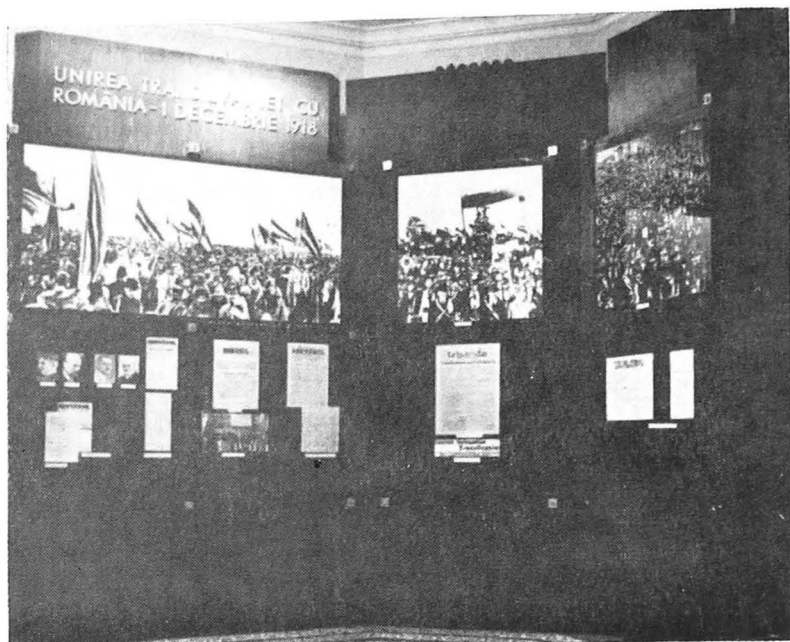
Luînd cuvîntul în fața maselor, în numele social-democrației, Iosif Jumanca a evidențiat de pe poziții de clasă importanța actului Unirii: „*Astăzi venim și noi aici, adevărații reprezentanți ai muncitorimii române din Transilvania și Banat, venim să declarăm în fața dv., în fața Internațiunii Socialiste și în fața întregii lumi că vrem unirea tuturor românilor... Social-democrația nu-i identică cu lipsa simțului național, noi nu zicem «ubi bene ibi patria», ci zicem că «acolo unde fi-e patria, acolo să-ți crezi fericirea vieții tale». Și nouă nu ne teamă că poporul muncitor român, care a rupt acum cătușele unei robii seculare, nu va avea destulă putere ca și în România să-și asigure drepturile la o viață liberă... Noi am trăit într-una cu tovarășii noștri unguri, dar azi a sosit momentul cînd declarăm că, da, ca clasă sintem solidari cu ei și nu le sintem dușmani, dar vrem să fim în viitor o floare nealtrnată în marele buchet al Internațiunii*”¹⁷.

Salutînd înfăptuirea unității statale a României, socialiștii transilvăneni declarau: „*Și noi care am luptat pînă acum și am jertfit muncă fără preget pentru dezrobirea atît națională cît și socială a neamului românesc, nu ne putem uita de trecut și nu ne putem împotrivi atunci cînd a fost vorba de realizarea dezrobirii naționale*”¹⁸. Unirea în 1918, a teritoriilor românești cu țara a contribuit la întărirea rîndurilor partidului clasic muncitoresc. Într-un articol redacțional ziarul „*Socialismul*” scria: „*Tînrul partid socialist român va fi întărit ca urmare a unirii*”.

Istoricul act al unirii a găsit sprijin și în rîndul unor reprezentanți progresiști ai poporului maghiar, ca și ai oamenilor muncii aparținînd altor naționalități conlocuitoare din Transilvania.

În manifestul publicat la Budapesta, semnat de Ady Endre, Bartok Béla și alții, se arăta: „*Față de națiunile mari nu avem nici o pretenție. Și noi ne considerăm o națiune reînnoită, o forță acum eliberată ca și acei frați care se ridică fericii la o viață proaspătă pe ruinele monarhiei. Ne trezim ușurați la conștiința faptului că nu mai sintem forțați să fim stîlpii asupririi. Să trăim unul lingă altul în pace ca națiuni libere cu alte națiuni libere*”. La rîndul lor naționalitățile de origine germană și-au exprimat adeziunea. „*Poporul sâseșc — se spunea în*

Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, — aspect de la tema „1 decembrie 1918”.

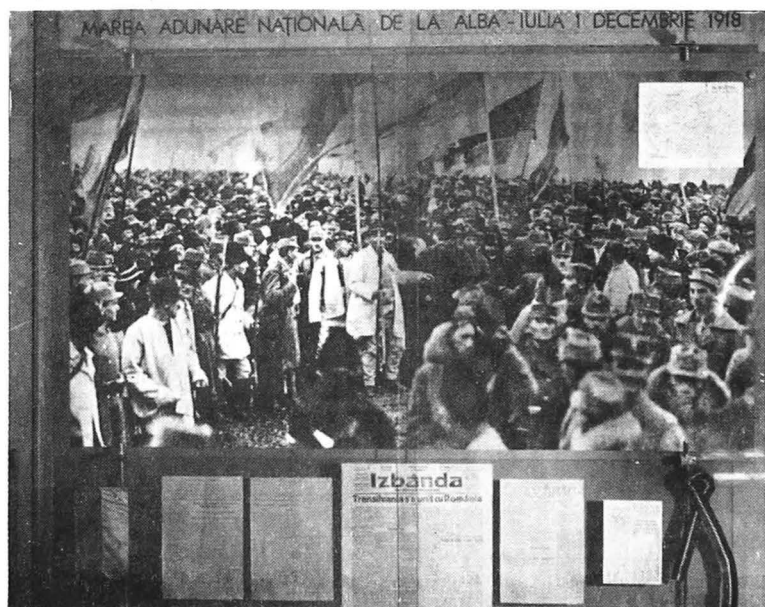

rezoluția adoptată în ianuarie 1919 — *intemeiat pe dreptul de liberă dispunere, declară alipirea sa la regatul român și salută frățește poporul român și-l felicită din inimă pentru îndeplinirea idealului național*". Iar în moțiunea adoptată de congresul șvabilor din Banat se arăta: „Numai unirea cu România va putea să ofere garanții suficiente pentru existența și progresul nostru”.

Formarea statului național unitar român a fost opera întregului popor român. Unirea, din memora-

bilul an 1918, a fost încununarea victorioasă a luptei seculare duse de cele mai înaintate forțe ale poporului român, de cărturarii și marii gânditori ai neamului, a fost voința întregului popor român.

Înfăptuirea unității statului român a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea României moderne, a avut o înrîurire pozitivă asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării. S-au creat condiții pentru dezvoltarea

Muzeul Țării Crișurilor — Oradea, — panou reprezentând imaginea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

forțelor progresiste ale societății, ale clasei muncitoare, ale partidului său politic.

Înfăptuirea în 1918 a statului național unitar a marcat o etapă nouă în dezvoltarea societății românești. În fața mișcării revoluționare a maselor populare se pun sarcini noi, legate de transformările democratice. Mutațiile în configurația geografică, politică și socială a lumii după primul război mondial, au determinat un puternic avânt al dezvoltării forțelor de producție, un mare pas în cunoașterea științifică, în progresul tehnicii, în viața culturală a popoarelor. S-au produs puternice schimbări în structura și raportul forțelor sociale, a început să se afirme cu tot mai multă vigoare proletariatul — clasa cea mai revoluționară a societății, s-a produs o amplă radicalizare a maselor largi populare.

Înfăptuirea marii Uniri din 1918 nu a aparținut unei singure clase sociale, unei pătri sociale sau unui partid politic, ci ea a constituit scopul și acțiunea întregii națiuni române; pentru acest ideal au acționat toate forțele societății românești. De aceea, coordonata fundamentală a politicii externe românești promovată după 1918, nu putea să fie alta decât aceea de a impune spre confirmare și recunoaștere pe plan internațional a energicelor hotărâri pe care masele populare le înfăptuiseră prin lupta lor necurmată.

România a participat la Conferința de Pace de la Paris, din 1919, ca țară care făcuse în primul război mondial supreme sacrificii umane și materiale, își respectase obligațiile asumate, fapt recunoscut și de personalități politice ale vieții internaționale.

Eroismul românilor în lupta pentru desăvârșirea unității naționale și statale fusese apreciat și clogiat de conducători și oameni politici din țările aliate. Astfel, la 6 noiembrie 1918, secretarul Departamentului de Stat, Robert Lansing, scria lui Take Ionescu la Paris că „*Gvernul Statelor Unite simpatizează profund cu voi și nu va neglija — îndată ce va veni momentul — să se folosească de influența sa, ca justele drepturi politice și teritoriale ale poporului român să fie obținute și asigurate împotriva oricărei agresiuni străine*”¹⁹. Cîteva zile mai târziu, S. Pichon, în numele guvernului francez, dădea asigurări lui Take Ionescu că „*în momentul cînd victoriile armatelor aliate anunță triumful apropiat al principiilor de justiție care vor asigura eliberarea și recunoașterea României, aceia care ca dvs. n-au disperat niciodată și aceia care vin mereu în număr tot mai mare să se înroleze pentru a lupta alături de noi, făcînd să sfîrșite din nou pe cîmpurile de luptă culorile naționale ale țărilor române, vor prepara împreună cu noi, într-o colaborare credincioasă, un viitor din care cele două țări ale noastre vor ieși mai strîns unite și prin încercările comune*”²⁰. La rîndul său, ministrul de externe al Marii Britanii, Arthur Balfour, apreciind eforturile și sacrificiile României, asigura că la Conferința de Pace se va bucura de întreaga simpatie și sprijin din partea guvernului privind unificarea României drept recunoaștere și apreciere a aportului său la cauza comună²¹. Recunoașterea în repetate rînduri de către marile puteri ale Antantei a principiului autodeterminării popoarelor și a dreptului legitim al poporului român la unitatea

națională și statală, afirmarea înaltei principii de echitate și dreptate ce urmau a sta la baza organizării postbelice a lumii, toate acestea erau de natură să sporească încrederea României ca și a altor state mici și mijlocii în opera ce urma s-o înfăptuiască Conferința de Pace. Mai ales că România aducea spre recunoașterea oficială a acestui for internațional hotărârile istorice ale poporului român proclamate solemn și definitiv în adunările reprezentanților maselor largi populare. De aceea, Conferința Păcii de la Paris nu a fost în situația de a crea ca un stat român întregit. Acesta era deja opera poporului român. Conferința a fost chemată să dea consacrare juridică noului statut teritorial și politic, prin recunoașterea principiului autodeterminării naționale. Prin aceasta poporul român pune la comunitate internațională în fața unui fapt împlinit, ca și la 1859.

Așa dar, Conferința de Pace nu urma să ofere României un dar, ci ea trebuia să consacre o cerință de bază a dreptului istoric care s-a dezvoltat cu atîta putere în fața întregii lumi încît și cei mai neîmpăcați adversari ai poporului român au trebuit să înțeleagă această cerință fundamentală a istoriei. Pentru realizarea acestei cerințe România intrase în primul război mondial, transformînd participarea sa într-un război al întregului popor. Însă marile puteri, ca de altele ori în decursul istoriei, deși în 1916 promisese satisfacerea în mare parte a dezideratului unității naționale a României, acum încercau să nu mai respecte tratatele semnate și să nu recunoască uriașele eforturi militare și materiale făcute pentru ducerea războiului. În același timp, ele nu puteau ignora situația de fapt din această parte a Europei, unde pe ruinele fostelor imperii se realizaseră statele naționale unitare. Marele istoric francez Pierre Renouvin, în lucrarea sa *Histoire des Relations Internationales*, ajunge și el la concluzia că „*Distrugerea dublei monarhii era un fapt împlinit înainte chiar ca guvernul imperial să fi semnat, la 3 noiembrie, armistitiul de la Villa-Giusti. Această distrugere a fost realizată prin voința popoarelor... Conferința de Pace nu face altceva decît să înregistreze rezultatele obținute*”²². Asupra conținutului tratatelor de pace își vor pune amprenta aceste realități, expresie a voinței și luptei revoluționare a popoarelor de realizare a statelor naționale unitare.

Programul Conferinței de Pace, convocată pentru începutul anului 1919 la Paris, întrecea ca importanță pentru popoare, toate congresele și conferințele din trecut. Conferința urma, în interesul tuturor, să împiedice orice posibilitate la o hegemonie politică, economică sau militară, să pună în aplicare principiul de autodeterminare națională, să recunoască statele nou constituite. În același timp, Conferința trebuia să refacă harta Europei, conform voinței popoarelor, în așa fel ca nici o națiune sau părți ale aceleiași națiuni să nu mai fie incorporate unui stat străin prin încălcarea flagrantă a voinței acestor popoare. Conferința Păcii se găsea în situația unui adevărat lichidator al marilor imperii, a căror integritate era materialmente imposibil de

a mai fi conservată și ai cărui moștenitori erau, în general, recunoscuți: Cehoslovacia, Polonia, România, Iugoslavia, Austria și Ungaria. Misiunea Conferinței era astfel redusă la fixarea detaliilor frontierelor care practic fuseseră trasate prin luptă și voința maselor populare. „*De fapt — așa cum aprecia istoricul american J. A. S. Grenville — aliații și Statele Unite au venit la Paris să confirme statele noi, succesorale ale Imperiului austro-ungar care s-a prăbușit în urma înfringerii*”²³.

În pofida declarațiilor anterioare, de respectare a drepturilor statelor mici, marile puteri imperialiste au redus aceste drepturi la minimum. Statele participante au fost împărțite în puteri mari, cu interese nelimitate, și în puteri mici cu interese limitate. România fiind încadrată în la doua categorii. Această împărțire a creal dintr-un început o situație dificilă statelor mici și mijlocii care au trebuit să poarte o luptă permanentă, pentru apărarea propriilor interese, cu foștii lor aliați. La deschiderea Conferinței, acestea, deși aprobaseră în fond ca guvernul român să încheie tratatul din august 1916, au declarat căduce²⁴ clauzele acestui tratat, inclusiv cele care prevedeau înfăptuirea idealului național. „Argumentul” marilor puteri era nejust dacă ținem seama de faptul că pacea de la Buftlea—București fusese încheiată cu consimțământul Aliaților, aceștia recunoscind situația dramatică în care se găsea România după încheierea păcii de la Brest—Litovsk, părăsită și trădată, după însăși expresia ministrului Franței la București, Saint-Aulaire.

Marile puteri au căutat să împiedice — pe cât le-a fost cu putință — participarea delegației române, ca și a celorlalte delegații ale țărilor mici și mijlocii la lucrările Conferinței de Pace. Conferința de Pace, care trebuia să dezbată în spiritul echității internaționale toate problemele interesind popoarele mari și mici, a reeditat vechea Sfântă Alianță: „Consiliul celor patru”, în spatele ușilor capitonate, hotărâ soarta lumii ținind seama de interesele marilor puteri. De aici lupta celorlalte popoare pentru apărarea propriilor lor interese, luptă dusă de data aceasta cu foștii lor aliați, care voiau să dicteze condițiile de pace. Marile puteri au luat o atitudine care nu corespundea deloc cu declarațiile lor de principii în privința drepturilor celorlalte state. Referindu-se la atitudinea marilor puteri, I. C. Brătianu — la 9 februarie 1919 — aprecia că de fapt „*ele tind să se constituie în tribunal pentru a hotări soarta tuturor*”²⁵. România a fost trecută în categoria așa-numitelor „*state cu interese speciale*”, ai căror reprezentanți nu aveau dreptul să participe la ședințele ce urmau să discute probleme interesind aceste state. Marile puteri și-au rezervat dreptul de a decide ședințele la care puteau să participe celelalte delegații, inclusiv delegația română. Partea română a fost doar de câteva ori invitată să-și expună punctul de vedere în fața „Consiliului celor patru”, al „Consiliului miniștrilor de externe” sau a altor organe, în cadrul cărora dreptul de a decide îl aveau exclusiv reprezentanții marilor puteri.

Printre problemele cele mai grele ce urmau să fie luate în discuție și soluționate de Conferință au fost problema teritorială, mai cu seamă în zonele unde în decursul timpului alături de populațiile de baștină se așezaseră și alte neamuri, problema reparațiilor vizind ca scop stabilirea unui echilibru economic între țările europene victorioase, care au suferit grave pierderi materiale și umane în timpul războiului și Germania, care n-a cunoscut războiul pe teritoriul său, stabilirea echilibrului european și preîntâmpinarea violării dreptului internațional prin tendințe revizioniste și revanșarde, înființarea Societății Națiunilor, ca organism internațional ce avea misiunea de a asigura tuturor statelor mari și mici, garanții mutuale, independență politică și integritate teritorială²⁶.

Din cauza deosebirilor de interese dintre marile puteri, care aveau cuvântul hotărârilor, lucrările Conferinței înaintau destul de greu, justificind expresia unui participant la Conferință, care declara că „*este mai ușor să distrugi decît să clădești*”.

După mai bine de 5 luni Tratatul de la Versailles a fost semnat la 28 iunie, în sala oglinzilor din istoricil palat al „Regelui Soare”, de către reprezentanții puterilor aliate și asociate și ai Germaniei învinse. Acest tratat a constituit baza și cadrul tratatelor speciale ce i-au urmat: Tratatul de la Saint-Germain din 10 septembrie 1919 cu Austria, Tratatul de la Neuilly din 27 noiembrie 1919, cu Bulgaria, Tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920 cu Ungaria, Tratatul de la Sèvres din 10 august 1920 cu Turcia, precum și Tratatul de la Paris din 28 octombrie 1920.

Reprezenții României au dialogat în primul rind cu delegații din „Comitetul pentru studierea chestiunilor teritoriale privind România”, ale cărui lucrări au început la 11 februarie 1919. În cadrul acestui Comitet, care a discutat traseul frontierelor românești, Franța, Anglia, Italia și ulterior S.U.A., în virtutea dreptului istoric, a principului autodeterminării naționale, a voinței plebiscitare a maselor populare exprimată la Alba Iulia, printr-o hotărâre au recunoscut unirea Transilvaniei cu România.

Perioada anilor 1918—1921, ani de luptă eroică a poporului român pentru afirmarea lui ca națiune independentă și suverană, s-a încheiat cu recunoașterea internațională a hotărârilor luate prin voință unanimă a maselor populare de unire a tuturor teritoriilor românești într-un singur stat național.

În perspectiva istoriei, marile înfăptuiri ale poporului român, realizate în 1918, și confirmarea lor prin hotărârile Conferinței de Pace pun și mai mult în evidență faptul că România nu a făcut parte din rindul ghifturilor unei păci realizate prin bunăvoință învingătorilor sau a cîștigurilor aduse de hazardul biruinței într-un război, ci a fost expresia vie, dinamică, a națiunii române, a aspirațiilor de veacuri ale unui popor hotărît să trăiască unit, liber și independent în vatra strămoșească, unde s-a zămislit. Aceste coordonate de afirmare, de apărare a unității și integrității țării, de păstrare a independenței și suveranității naționale, care se identificau cu idealurile poporului român, au jalonat direcțiile politicii externe românești din perioada interbelică, cu toate limitele care au caracterizat interesele de clasă ale cîrcurilor burgheziei și moșierimii.

- ¹ „Fiile din cronici”. Crestomatia, Ed. militară, București, 1973 p. 10.
- ² Idem, p. 18.
- ³ „Documente privind istoria României”, B., veacurile XIII—XV, Ed. Academiei R.P.R., București, 1950, p. 51.
- ⁴ Apud: A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol. IV, ediția a III-a, Editura „Cartea românească”, București (f.a.), p. 214.
- ⁵ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu, Editura „Minerva”, București, 1970, p. 281.
- ⁶ Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, ediția a III-a, Valenii de Munte, 1932, p. 201.
- ⁷ „Documente privind istoria României”, veacul XVI, Editura Academiei R.P.R., București, p. 390.
- ⁸ Apud: I. Lupșa, *Lecluri din izvoarele istoriei patriei*, București, 1928, p. 145—146.
- ⁹ „Marea unire de la 1 decembrie 1918”, București, 1934, p. 28.
- ¹⁰ Șt. Pascu, *Marca Adunare Națională de la Alba Iulia*, Cluj, 1968, p. 327.
- ¹¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Viața politică în România, 1918—1921*, ediția a II-a, Editura politică, București, 1976 p. 16—17.
- ¹² „Adevărul”, anul XIV, 21 octombrie/3 noiembrie 1918.
- ¹³ „Românul”, anul VII, nr. 11 8/21 noiembrie 1918.
- ¹⁴ „Glasul Ardealului”, 17/30 noiembrie 1918.
- ¹⁵ Tiron Albani, *Douăzeci de ani de la Unire. Monografie comemorativă a unirii*, vol. I, Oradea, 1938, p. 225—228.
- ¹⁶ „Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918, Acte și documente”, vol. I, p. 14—18.
- ¹⁷ Tiron Albani, *op. cit.* p. 240.
- ¹⁸ „Adevărul”, anul XIV, 2/15 decembrie 1918.
- ¹⁹ „Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918—1928”, vol. III, Ed. Cultura națională, București, 1929, p. 1462.
- ²⁰ Idem, p. 1461.
- ²¹ Ibidem, p. 1462—1463.
- ²² P. Renouvin, *Histoire des Relations Internationales*, vol. 7, Paris, p. 114.
- ²³ J. A. S. Grenville, *The Major International Treaties 1914—1973*, Methuen Co LTD., p. 45.
- ²⁴ V. V. Tulea, *Acțiunea diplomatică a României, noiembrie 1919—martie 1920*, Tipografia poporului, Sibiu, 1925.
- ²⁵ Arhiva C.C. al P.R., fond 103, dosar 17.
- ²⁶ P. Renouvin, *Le traité de Versailles*, Paris, 1969, p. 9—11.

SUMMARY

The authors point out the main moments of the Romanian people's fight for independence and unity. As a consequence of the unfavourable historical circumstances, along the centuries, the Romanian people developed itself being permanently confronted with various obstacles and difficulties.

The presence, in feudalism, especially of the Ottoman and Habsburg Empires at the frontiers of the Romanian countries, determined the Romanian voivodes to perseveringly fight in order to defend the independence and preserve the state integrity.

In modern times, the idea of the national independence and unity particularly developed, being included in all the revolutionary programs and pursued by the act the 1859 Union and the 1877 war.

The foundation in 1918 of the national unitary state by the union of Transylvania, with Romania, under the conditions of the conclusion of the first World War and of the dismemberment of the Austrian-Hungarian empire, opened a new stage in the development of the country.

The 1918 union was an answer to the secular aspirations for unity of the Romanian people, to the dream for the fulfilment of which innumerable generations of predecessors fought and sacrificed their lives marking the implementation of a necessity of the historical development.

„Continuitate, unitate și independență în istoria poporului român“

Muzeul Unirii din Alba Iulia, unitate muzeală de prestigiu cu nume simbolic pentru istoria poporului român, a organizat în zilele de 25—26 noiembrie 1978, o sesiune de comunicări dedicată împlinirii a 60 de ani de la formarea statului național unitar român, sub genericul „Continuitate, unitate și independență în istoria poporului român”. Sesiunea s-a constituit într-un adevărat omagiu de cinstire pe care frontul muzeistic românesc l-a adus luptei înaintașilor pentru libertate, unitate și independență națională, maselor truditoare care, indiferent că trăiau în Moldova, Transilvania sau Țara Românească, își simțeau inimile bătând la unison atunci cînd se ridica problema unirii lor, tuturor acelor care nu au precupețit nici un efort pentru a vedea realizat — visul secular — unirea tuturor românilor în granițele aceluiași stat.

La sesiune au participat muzeologi, cercetători, bibliografi, arhiviști, profesori din București, Cluj-Napoca, Brașov, Timișoara, Tg. Mureș, Deva, Turda, Sibiu, Blaj, Aiud, Abrud și Alba Iulia.

La ședința de deschidere a sesiunii, care a coincis cu debutul altei prestigioase manifestări desfășurate în orașul bimilenar (sesiunea cu tema „Unitate, continuitate și independență în limba, literatura și folclorul poporului român”, organizată de Societatea de științe filologice din R. S. România, Inspectoratul școlar județean Alba și Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Alba), ținută la Casa de cultură a sindicatelor, a participat

tovarășul Nicolae Hurbean, prim secretar al Comitetului județean Alba al P.C.R., președintele Comitetului executiv al Consiliului popular județean. În cuvîntul său, tovarășul Nicolae Hurbean a evocat trecutul glorios de luptă al poporului nostru, istoria municipiului Alba Iulia — anticul Apulum — străveche vală românească, a subliniat importanța pe care a avut-o Unirea, prin voința nestrămutată a întregului popor, exprimată în orașul martiriului lui Horia și Cloșca, a Transilvaniei cu România, înnoitoare prefaceri pe care, asemenea întregii țări, le-a cunoscut județul Alba, orașele și comunele sale, în anii socialismului biruitor.

În continuare, prof. univ. Boris Cazacu, membru corespondent al Academiei R. S. România, a prezentat rolul jucat de limba literară română în afirmarea, susținerea și realizarea unității naționale a poporului nostru.

Acad. Ștefan Pascu, președintele Secției de istorie a Academiei R. S. România, în intervenția sa, vorbind despre semnificația unirii Transilvaniei cu România, a subliniat faptul că ideea de unitate a fost o flacără permanent vie care nu s-a stins nici în împrejurări vrășmăse, că anul 1918 a deschis noi perspective în dezvoltarea economică, socială și culturală a țării. Acad. Ștefan Pascu a prezentat apoi argumentele — de ordin istoric — care au determinat alegerea orașului Alba Iulia ca loc al exprimării, la sfîrșitul anului 1918, a hotărîrii unirii Transilvaniei cu patria mamă — România.

Muzeul Unirii — Alba Iulia

În încheierea ședinței inaugurale, participanții la sesiune au adoptat, într-o atmosferă de înălțat sentiment patriotic, textul unei telegrame adresată C.C. al P.C.R., tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, în care își exprimau hotărârea fermă de a contribui din plin la continua dezvoltare a științei și culturii socialiste, pentru înfăptuire exemplară a prevederilor Programului partidului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare spre comunism a patriei.

Lucrările sesiunii s-au desfășurat apoi în cadrul a trei secții — I. *Arheologie-istorie antică*; II. *Istorie medie, modernă și contemporană* și III. *Etnografie-bibliologie* — fiind prezentate cca 60 de comunicări.

În cadrul primei secții, comunicările susținute au abordat aspectele principale ale dezvoltării culturii materiale a daco-geților și au trecut în revistă rezultatele cercetărilor arheologice, întreprinse în ultimii ani în județele Cluj, Timiș, Alba, Hunedoara, care evidențiază puternica înflorire a societății daco-romane pe aceste teritorii: dr. I. Glodariu, *Metalurgia fierului în Dacia în epoca Latène timpurie*; V. Moga, *Piese de argint descoperite în cetatea dacică de la Piatra Craivii*; dr. doc. I. I. Rusu, *Daco-geții în Imperiul roman*; I. Mitrofan, *Dacii și romanii în provincia Dacia*; dr. L. Marinescu, A. Sion, *Considerații asupra băilor publice din Dacia romană*; dr. D. Benea, *Un cuplor de olar de la Tibiscum*; C. L. Băluță, *Descoperirea fortuții de la Parleș*; dr. Gh. Anghel, M. Blăjan, *Săpăturile de la Simniclăuș — 1977*.

Cele mai numeroase comunicări, cum era și firesc, au fost prezentate în cadrul **Secției de istorie medie, modernă și contemporană**, cuprinzând un

evantai larg de aspecte și probleme axate pe tema luptei pentru unitate a poporului român și realizarea acestui deziderat, prin voința maselor largi populare, la 1 decembrie 1918. Dintre comunicări o parte au avut ca subiect lupta pentru unitate de sfășurată de români în epoca modernă: dr. G. Neamțu, *Ideea Daco-Romaniei — simbol al luptei pentru unitate în timpul revoluției de la 1848—1849 din Transilvania*; dr. T. Pavel, *Mișcarea pentru unitate națională și relațiile României cu puterile centrale de la sfârșitul secolului al XIX-lea (1890—1894)*; V. Lascu, *O luptătoare pentru unire: Eliza Bodocan*; A. Băruță, *Un episod din timpul primului război mondial privind la atitudinea tineretului blăjan față de problema unității naționale*. Un alt grup de comunicări s-a referit la contribuția muncitorilor și țăranilor la actul Unirii de la 1 decembrie 1918, starea de spirit care domnea în rindul acestora în toamna anului 1918, caracterul plebiscitar al alegerilor de deputați și delegați pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Dintre aceste comunicări, amintim: M. Jurcă, *Unirea în acțiunea și conștiința mișcării muncitorești din România*; L. Loghin, *Contribuția maselor populare din județul Alba la înfăptuirea actului Unirii de la 1 decembrie 1918*; Gh. Ploieșteanu, M. Ploieșteanu, *Contribuția județului Mureș la înfăptuirea actului Unirii de la 1 decembrie 1918*. I. I. Serban, *Mărturie privind pregătirea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la 1 decembrie 1918*; dr. I. Munteanu, *Caracterul democratic al actului Unirii Banatului cu România*. Alte comunicări au abordat aspecte privind atitudinea naționalităților conlocuitoare din Transilvania — maghiari și germani — privind actul Unirii, înțelegerea de către acestea a dorinței firești de unitate a tuturor românilor: D. Györfi, *Presa*

maghiară despre Unirea Transilvaniei cu România; L. Palihovici, *Spicuri din publicistica interbelică apărută pe teritoriul județului Alba privitoare la unitatea poporului român*. Emoționante momente, în cadrul sesiunii, au produs comunicările care au prezentat amintirile unui copil referitoare la pregătirile ce se făceau pentru participarea la Marea Adunare Națională (prof. dr. doc. M. Lascu, *Evenimentele din toamna anului 1918, într-un sat de la poalele Munților Apuseni*) și impresiile unui tânăr participant la evenimentul de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia (E. Hulea, *Amințirile unui participant la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918*).

Ultimul grup de comunicări susținute în cadrul secției s-a referit la prezentul socialist al țării; politica P.C.R. de înflorire a națiunii române: E. Simion, *Ideile unității și independenței în documentele P.C.R.*; C. Jureă, *Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, temele a înfloririi națiunii noastre socialiste*; dr. Gh. Anghel, *Alba Iulia de la vatră de istorie la prezentul și viitorul luminos al socialismului*.

În cadrul Secției de etnografie-bibliologie comunicările s-au concentrat pe probleme de etnografie — artă populară și circulația cărților vechi românești, contribuția acestora la propagarea ideii de unitate în conștiința poporului: L. Hațeganu, *Note privind circulația tipăriturilor românești de la Alba Iulia*; C. Tatai-Baltă, *Ilustrația de carte xilogrăvită din secolele XV—XIX, mărturie clocventă a unității culturale românești*; Cristina Bica, *Cartea veche românească din Biblioteca Bathyanem*.

Sesiunea științifică „Continuitate, unitate și independență în istoria poporului român” a conturat un amplu tablou al preocupărilor muzeografilor, cercetătorilor, profesorilor — pe linia cunoașterii istoriei poporului nostru, a luptei sale pentru idealul nobil al unirii, a aspectelor actuale ale edificării societății socialiste multilateral dezvoltate în România, a politicii P.C.R. de dezvoltare a tuturor județelor țării. Sesiunea din străvechiul oraș Alba Iulia se înscrie ca o manifestare de prestigiu a muzeisticii închinată împlinirii a 60 de ani de la făurirea statului național unitar român.

— ANGHEL PAVEL —

Din acțiunile organizate de muzee în cinstea aniversării a 60 de ani de la crearea statului național unitar român

La amplele manifestări ce au avut loc în întreaga țară, consacrate împlinirii a 60 de ani de la formarea statului național unitar român, muzeele au avut o contribuție prestigioasă. Muzeologii, toți specialiștii care lucrează în instituțiile muzeale au organizat expoziții documentare și fotografice itinerante — prezentate în fabrici, școli, case de cultură, cămine culturale, unități militare etc. —, sesiuni științifice de comunicări, simpozioane, brigăzi științifice, cicluri de conferințe, concursuri, au redactat numeroase articole și materiale destinate presei centrale și locale. Pentru a oferi o imagine concludentă a ceea ce a însemnat aportul frontului muzeistic la sărbătorirea memorabilului act de la 1 decembrie 1918, din multitudinea de acțiuni realizate, vom prezenta o selecție ce le menționează pe cele mai importante.

— Muzeul de istorie al R. S. România a organizat în întreprinderi, instituții, unități de învățământ bucureștan un ciclu de expuneri și dezbateri cu tema „Unirea — ideal de veacuri al poporului român; unitate, continuitate, permanență”.

A fost inițiat pentru elevii din municipiul București, concursul cu tema „Unitate, continuitate, permanență — viitorul vine din istoria neamului”.

„1918—1978 — 60 de ani de la formarea statului național unitar român” este titlul expoziției de imagini fotografice itinerantă, prezentată pentru prima dată la Casa de cultură a sectorului I — București.

— Muzeul de istorie a Moldovei — Iași a organizat expoziția „60 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România”, pe care a itinerat-o în lunile octombrie—noiembrie a.c. în mai multe localități din județele Suceava și Neamț. Expoziția ilustrează elocvent lupta pentru libertate socială, independență și unitate națională purtată de poporul român, principalele etape ale procesului de formare a statului național unitar român.

Specialiștii muzeului în colaborare cu Comitetul municipal Iași de cultură și educație socialistă au susținut un ciclu de evocări istorice în întreprinderile industriale din localitate privind lupta poporului român pentru formarea statului național unitar.

În holul mare al Palatului Culturii a fost vernisată expoziția documentară „Iașul de ieri și de azi”, evocare în imagini a trecutului acestui vechi oraș românesc și prezentarea succesorilor obținute de oamenii muncii, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru ridicarea României socialiste pe noi culmi de civilizație.

— Muzeul de istorie a municipiului București a organizat o sesiune de comunicări cu tema „București, capitala statului unitar român”. Comunicările prezentate au evidențiat participarea maselor populare din orașul București la principalele momente ale luptei poporului român pentru unitate și libertate națională.

La sediul muzeului a fost prezentată expoziția de fotografii „Rolul Bucureștilor în lupta pentru

unitate națională" Expoziția urmează să fie itinerată la n-a n-a multe instituții din capitală.

În localul din E-dul Ana Ipătescu nr. 21, a fost vernisată expoziția de plachete, medalii, decorații și documente numismatice „1600–1859–1918–1921–1911–momente de seamă în făurirea României contemporane”.

În cadrul Ciclului „Elevii întrebă – muzeul răspunde”, organizat în colaborare cu Societatea de științe istorice și Consiliul pionierilor din sectorul II, au avut loc mai multe dezbateri cu tema „Realizarea statului național unitar, aspirație de veacuri a poporului român”.

La sediul muzeului au fost susținute – în colaborare cu Consiliul sindicatelor din sectorul IV – mai multe acțiuni dedicate evenimentului de la 1 decembrie 1918, la care au participat oameni ai muncii din întreprinderile sectorului IV.

„60 de ani de la făurirea statului național unitar român” este titlul expoziției organizată de către Muzeul Olteniei – Craiova. Expoziția subliniază, prin intermediul pieselor originale, documentelor și fotografiilor, contribuția maselor populare la realizarea actului de la 1 decembrie 1918, lupta dusă, sub conducerea Partidului Comunist Român, împotriva regimului burghezo-moșieresc, mărețele realizări din anii socialismului victorios în țara noastră.

– Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, a găzduit în zilele de 28–29 noiembrie a.c. lucrările sesiunii științifice cu tema „Făurirea statului național unitar român – moment crucial în lupta maselor populare pentru libertate și progres”, organizată de Academia Republicii Socialiste România, Academia de științe sociale și politice, Academia „Ștefan Gheorghiu” și Institutul de studii istorice și social-politice.

Specialiștii muzeului – cercetători și muzeologi – au prezentat expuneri cu tema „60 de ani de la crearea statului național unitar român” în toate județele țării. De asemenea, au participat cu comunicări la sesiunile din capitală și județe dedicate mărețului act de la 1 decembrie 1918.

– Muzeul Județean Maramureș – Baia Mare în colaborare cu filiala Baia Mare a Arhivelor statului a organizat în zilele de 13–14 octombrie 1978, o sesiune de comunicări științifice, sub genericul „Existența, continuitatea și unitatea națională. Contribuția Maramureșului la înfăptuirea acestor deziderate fundamentale ale poporului român”. Au fost prezentate cca 60 de comunicări din domeniile istoriei și etnografiei de către muzeologi și cercetători din București, Cluj-Napoca, Tg. Mureș, Sighetul Marmației, Brașov, Oradea și Baia Mare.

– La Muzeul de artă – Craiova a fost prezentat un spectacol coral dedicat aniversării evenimentului de la 1 decembrie 1918. Tot aici a fost organizat, sub genericul „Odă României”, Salonul de toamnă al artiștilor plastici olteni, cuprinzând 70 de lucrări – pictură, grafică și sculptură – inspirate din

lupta maselor populare pentru libertate socială și unitate națională.

– La Muzeul de istorie națională și arheologie – Constanța a fost prezentat simpozionul cu tema „1 decembrie 1918, moment crucial în formarea statului național unitar român”.

– Muzeul Județean Tg. Mureș, a organizat în holul mare al Teatrului Național din localitate o expoziție documentară cu tema: „60 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România”. Expoziția ilustrează lupta maselor populare din acest colț de țară pentru crearea statului național unitar, contribuția locuitorilor săi – români, maghiari, germani – la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

Muzeologii țirgureșeni au susținut în numeroase școli din localitate simpoioane cu tema „Formarea statului național unitar român – 1 decembrie 1918”.

– „Lupta de veacuri pentru unitate a poporului român” este titlul expoziției documentare prezentată de Muzeul Județean Argeș în holul Palatului culturii din Pitești și la Casa de cultură din Costești. Expoziția va fi ulterior itinerată în mai multe localități din județ.

La sediul muzeului s-a desfășurat evocarea, realizată în colaborare cu Casa pionierilor din Pitești, „Formarea statului național unitar român”.

În ziua de 30 noiembrie a.c. specialiștii muzeului au prezentat la Casa de cultură a sindicatelor din Pitești, simpozionul „1918–1978 – 60 de ani de la crearea statului național unitar român”. Simpoioane cu aceeași temă au fost susținute și la Combinatul petrochimic Pitești și la Căminul cultural din comuna Ungheni.

– În sălile Secției de istorie a Muzeului Brukenthal – Sibiu a fost deschisă expoziția „Unirea de la 1918”. Pe baza unor mărturii documentare, expoziția ilustrează în mod sugestiv contribuția populației sibiene – români și sași – la lupta pentru făurirea statului național unitar român.

Tot la Muzeul Brukenthal – Sibiu a fost prezentată expoziția de pictură „Militanți pentru Unire”, cuprinzând portrete ale unor cunoscuți luptători pentru unirea poporului român.

– Muzeul Județean de istorie și etnografie Vrancea a organizat la Casa de cultură a sindicatelor din municipiul Focșani, expoziția documentară „60 de ani de la desăvârșirea unității naționale a statului român”. Expoziția prezintă mărturii privind însemnătatea istorică a actului Unirii, victoriile oamenilor muncii din patria noastră sub conducerea partidului, dobândite pe drumul construirii socialismului și înaintare a României spre comunism.

În sala Unirii din cadrul Muzeului Unirii – Alba Iulia a avut loc o evocare istorică a actului Unirii de la 1 decembrie 1918.

În sălile Muzeului din Alba Iulia a fost prezentată o expoziție de pictură și grafică a membrilor Cenaclului Uniunii Artiștilor Plastici din localitate.

Lucrările expuse au o tematică inspirată din trecutul istoric și din prezentul socialist al țării.

— Specialiștii **Muzeului Județean Ilfov** au susținut în comunele Budești, Vede, Valea Dragului, Brănești, Chirnogi, Gogosari — expuneri în care au evocat actul istoric de la 1 decembrie 1918.

— În sălile Secției de istorie modernă și contemporană a **Muzeului Județean de istorie — Galați** a fost organizată o amplă expoziție documentară „Unirea națiunii a făcut-o”. Expoziția ilustrează contribuția maselor populare la realizarea principalelor momente și etape ale istoriei patriei noastre, ale procesului de închegare a națiunii române.

Tot la sediul muzeului gălățean a avut loc în ziua de 23 noiembrie a.c. un simpozion în cadrul căruia au fost susținute de către muzeologi comunicări referitoare la actul unirii de la 1 decembrie 1918 — formarea statului național unitar român.

În numeroase localități ale județului Galați a fost prezentată o expoziție itinerantă de fotografii, intitulată „Unirea Transilvaniei cu România”.

Specialiștii **Muzeului Județean de istorie — Galați** au participat cu materiale și articole având ca temă desăvârșirea statului național unitar român — acum 60 de ani — la suplimentul redactat de către ziarul „Viața nouă” — Galați.

— **Muzeul de artă din Cluj-Napoca** a organizat un simpozion intitulat „60 de ani de la crearea statului național unitar român”. În încheierea pr stigas a manifestări, formația corală „Capella Transilvanica” a susținut un recital.

— **Muzeul Județean Botoșani** a organizat o amplă expoziție intitulată „Mărturie peste timp”. Ea ilustrează în mod pregnant, prin intermediul materialelor muzeistice, lupta înaintașilor pentru libertate și unitate națională și rezultatele obținute de generațiile de azi, sub conducerea Partidului Comunist Român, în edificarea noii societăți pe teritoriul patriei noastre.

— La **Muzeul Țării Crișurilor — Oradea**, a fost vernisată expoziția omagială dedicată celei de-a 60-a aniversări a Unirii Transilvaniei cu România. Expoziția cuprinde numeroase documente originale, fotografii, extrase din presa vremii care oglindesc lupta poporului român pentru unitate și independență națională. În mod deosebit sint reliefate momentele cruciale ale luptei pentru unitate — 1600, 1859, 1 decembrie 1918. De asemenea, expoziția prezintă rezultatele obținute în anii socialismului de către oamenii muncii din jud. Bihor — români, maghiari și de alte naționalități — sub conducerea Partidului Comunist Român.

— **Muzeul de istorie și artă din Zalău**, în colaborare cu filiala Sălaj a Arhivelor statului și filiala Societății de științe istorice, a organizat la Casa de cultură a sindicatelor din orașul Zalău, o expoziție dedicată luptei pentru unitate dusă de poporul român de-a lungul existenței sale, înfăptuirii cu șase decenii în urmă a mărețului act al unirii Transilvaniei cu România, celor mai de seamă

realizări ale oamenilor muncii — români, maghiari și de alte naționalități — de pe plaiurile sălăjene în construcția societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

Muzeul de istorie și arheologie al Județului Prahova — Ploiești a organizat la Casa de cultură a sindicatelor din localitate o expoziție care poartă titlul „60 de ani de la înfăptuirea statului național unitar român”. Pe bază de piese originale, documente, fotografii, expoziția ilustrează lupta poporului român pentru unitate și libertate națională, succesele obținute de România socialistă în dezvoltarea ei economică, socială și culturală.

La Institutul de petrol, muzeul ploieștean a prezentat expoziția documentară „Unirea — națiunea a făcut-o”, iar în orașul Mizil, expoziția „Formarea statului național unitar român”.

În localitățile Ploiești, Cîmpina, Mizil, Brebu, Draja, specialiștii **Muzeului de istorie și arheologie al Județului Prahova — Ploiești** au susținut simpozionul cu tema „60 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România”.

— În localul **Muzeului Județean Gorj** a fost deschisă o amplă expoziție de documente, intitulată „Unirea în conștiința poporului român”. Expoziția evocă lupta de secole a poporului român pentru unire, pentru a trăi liber și independent în granțele aceluiași stat. Totodată, specialiștii muzeului au susținut în orașele și comunele județului numeroase conferințe având ca temă „60 de ani de la crearea statului național unitar român”.

— **Muzeul Județean Brașov** în colaborare cu Comitetul municipal U.T.C. a organizat un concurs „Cine știe cîștigă” cu tema „Lupta românilor pentru unitate națională”.

Specialiștii muzeului au susținut simpozionul „60 de ani de la încheierea procesului de formare a statului național unitar român”, în întreprinderile și casele de cultură din localitățile Brașov Predeal, Făgăraș, Pucioasa, Săcele.

— **Muzeul Regiunii Porților de Fier — Drobeta-Turnu Severin**, a organizat în foaierea casei municipale de cultură din localitate, expoziția „Documente 1918—1978”, care ilustrează participarea maselor populare mehedintene la înfăptuirea actului de la 1 decembrie 1918, principalele înfăptuiri economice, sociale și culturale din Mehedinți în anii orinduirii socialiste.

Tot în municipiul Drobeta-Turnu Severin și comuna Ilovăț a fost prezentată expoziția de fotografii, intitulată „60 de ani de la formarea statului național unitar român”.

Specialiștii **Muzeului Regiunii Porților de Fier** au susținut în orașul Baia de Aramă, simpozionul „Unirea — operă a întregului popor” iar la Casa de cultură din Strehaia „Făurirea statului național unitar român, încununare a luptei de veacuri a poporului nostru pentru libertate și independență”. La Căminul cultural din localitatea Pungina brigada științifică a muzeului a susținut dialogul „Unitatea — aspirație seculară a poporului român”.

muzee, colecții, expoziții

„Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinstea această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu-și cunoaște părinții și se simte străin în lume?... Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mândri.”

(Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construcției socialiste*, București, Ed. politică, 1968, vol. I, p. 462)

Colecția de arheologie „Callatis”

ADRIAN V. RĂDULESCU

Vernisajul muzeologic care a avut loc recent în frumoasa stațiune balneară Mangalia — oraș contemporan care, după cum prea bine se știe, suprapune antica cetate dorică a Callatisului — s-a întemeiat pe argumente multiple și incontestabile. Și nu este deloc inoportun să afirmăm apriori că după Constanța — anticul Tomis — a cărui vîrstă venerabilă de două milenii și jumătate o îndreptățește cu prisosință la preeminență în ierarhia urbană a țării, Mangalia cu tot atît de îndepărtate începuturi — dacă nu cumva chiar mai vechi — își binemerita de multă vreme consacrarea muzeologică, la parametrii dintre cei mai elevați. Împrejurările nefaste din trecutul îndepărtat au transformat vechea Callatisă într-o adevărată mină de prospecțiuni arheologice, din nefericire nu întotdeauna puse în slujba științelor istorice românești; cel mai adesea, acestea serveau interesele mărunte ale colecționarilor amatori care și-au făcut un veritabil scop din a îndemna la răscoliri și stricăciuni a straturilor de îndepărtată civilizație, pe acei căutători de „antica”, de la care apoi, în schimbul unor recompense modice, indivizi de formație morală ce frizează egoismul și sașietatea personală, și-au alcătuit în intimitatea locuințelor lor particulare grupaje de podoabe antice de valoare inestimabilă: statuete de tip Tanagra, vase ceramice obișnuite sau terra sigillaria, monede, bijuterii, inscripții, statuete și fragmente de statui de piatră sau marmură etc.

Aceste porniri, proprii unei lumi de indoienice sentimente față de trecut, au întîmpinat, după

cum era și firesc, o acerbă opoziție din partea unor autentici patrioți și oameni de știință, care minai de conștiința civică a responsabilității față de moștenirea testimonială, au inițiat și susținut cercetări speciale în incinta cetății și, în paralel, au încercat întemeierea și instituționalizarea unui muzeu.

Încă de la începutul acestui veac, vestigiile de pe lîrmul românesc al Mării Negre, între care și cele de la Mangalia, au suscitat interesul aceleiași zelos și entuziast inginer topometru, Pamfil Polonic, care, sub îndrumarea competenței a lui Grigore Tocilescu, avea să înlocuească și aici — ca și în cetățile romane de pe limes-ul dunărean — primele măsurători și relevee. Lui îi datorăm deci inițierea în cunoașterea antichităților din colonia elenică ce ocupa poziția prielnică de la gura lacului Limanu — străvechiul Cerbatis sau Acervelis — hidronim sub care în faza precolonială a Callatisului ființa și o așezare geto-dacică.

Înaintea primului război mondial, Vasile Pârvan, eminentul savant de numele căruia se leagă atîtea investigații științifice în provincia românească din dreapta Dunării, aplica primele măsuri practice de ordin muzeologic: „...am hotărît să se adune la Primăria locală obiectele antice de preț ce se mai găseau în localitate, le-am declarat proprietatea statului și le-am dat în primire domnului primar, cu proces verbal în regulă. Am dat în același timp părintelui paroh al orașului calitatea de delegat permanent al nostru acolo și de custode al secției înființate”.

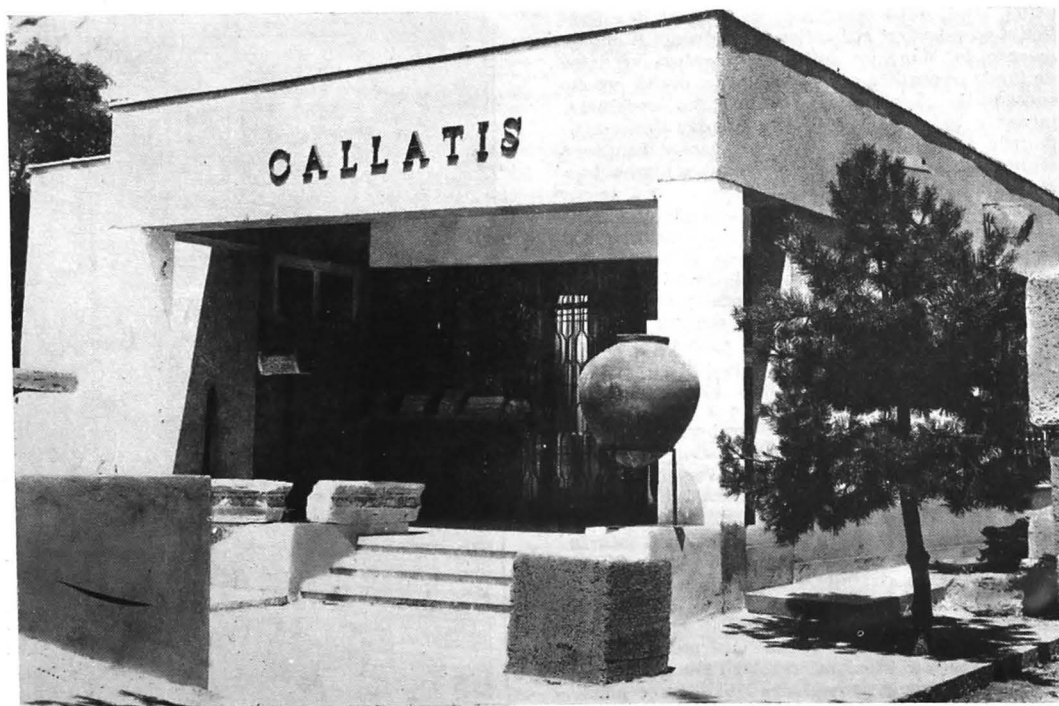
Apreciem deci că începuturile organizărilor și structurilor muzeale mangaliote sînt indisolubil egate de numele celui care pe drept cuvînt este supranumit „părintele arheologiei românești”. Și tot el este acela care nu pregeta să-și rimită discipolii pretutindeni în țară, să cerceteze ndeaproape cu acribia, competența și acurateța pe care magistrul știa să le însuflețea tuturor. Așa se face că în același an, descinde la Mangalia profesorul clujean D. M. Teodorescu, harnic și priceput căutător în tainele perioadei clasice a istoriei românești, ale cărui prime campanii de săpături au fost extrem de rodnice. El este cel care dezvelește, în colțul de nord-est al cetății, un important edificiu de epocă romano-bizantină — care se va dovedi mai tirziu a fi un lăcaș de cult de un interes aparte — și degajează o parte a zidului de incintă, ambele obiective constituind un adevărat „spectacol” care a făcut „... să se deștepte interesul localnicilor pentru muzeu; unii au făcut donații, alții și-au adus obiectele anlice și le-au depozitat la Primărie, alături de ale statului, așa că acum e numai chestie de local și mobilier pentru ca și acest oraș — spunea V. Părvan în presa vremii — să-și aibe muzeul său, menil să se îmbogățescă destul de repede și să constituie o adevărată podoabă pentru oraș”. Dar nesperatele auspicii sub semnul cărora părea că se născuse muzeul mangaliot, aveau să se spulbere curînd, sub imperiul implacabil al aecloași piedici care au stat în calea atitor inițiative nobile ale învțăților noștri: conflagrațiile mondiale, mina nevăzută a „colecționarilor”, vicisitudini născute din indiferență.

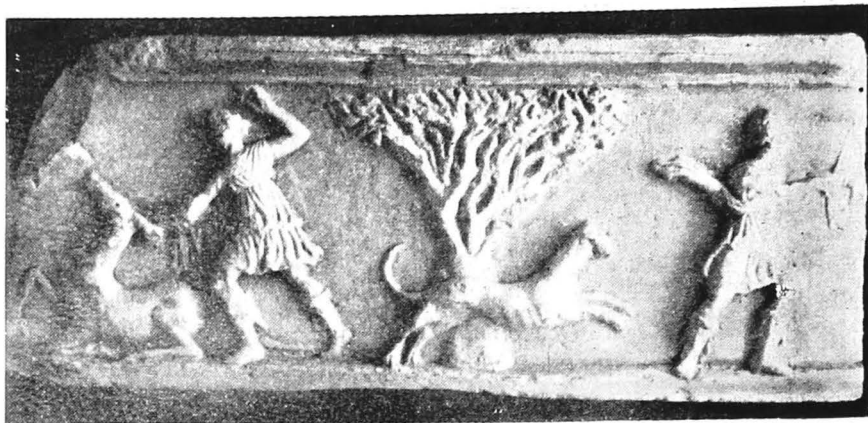
Dispariția prematură a celui care preconiza la Callatis „o rezervație arheologică și turistică, carte vie pentru educația generațiilor viitoare” (Vasile Părvan), face ca cercetările să incumbe altor distinși arheologi — cel mai statornic, mai perseverent, mai delicat și mai intim legat de Mangalia de odinioară, fiind profesorul bucureștean Theophil Sauciu-Săveanu — fără să umbrim prin aceasta meritele incontestabile și aportul considerabil la istoria patriei a profesorului ieșean Orest Tafrali, sau ale mai tinerilor — pe atunci — reputați cercetători, Radu Vulpe și Vladimir Dumitrescu — ultimii doi continuatori direcți ai lui V. Părvan.

Din anul 1924 și pină la sfîrșitul vieții sale, în 1968, bunul și discretul Th. Sauciu-Săveanu avea să întocmească ample rapoarte de săpături, cu rezultate inestimabile, pe care le-a publicat cu regularitate în periodicul de specialitate — de atunci ca și de astăzi, operă a lui V. Părvan — *Dacia, revue d'archéologie et d'histoire ancienne*. Ele constituie în zilele noastre inepuizabile resurse de documentare care stau la baza celor mai variate interpretări ale străvechiului Callatis.

În 1925, O. Tafrali, în urma unor lăudabile stăruințe, dobîndește un spațiu destinat unei înjghebari muzeale, însă total impropriu: biserica romano-catolică, pe atunci abandonată. Mai exact, un mic adăpost pentru anticități ale căror sens și semnificație nu a reținut niciodată atenția autorităților vremii, indiferente față de „gospodărirea” lor adevărată.

Noul edificiu muzeistic din Mangalia: Colecția de arheologie „Callatis”

Friză cu Artemis la vânătoare (secolele III—II î.e.n.).

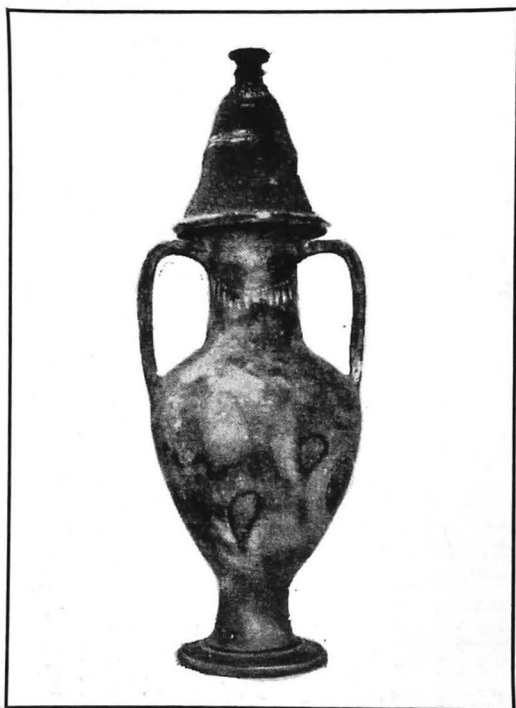
Urmărit parcă de fatalitate, patrimoniul arheologic callatian avea să se confrunte cu una dintre cele mai triste drame ale existenței sale: în timpul celui de-al doilea război mondial, clădirea șubredă care-l adăpostea avea să se prăbușească și starea colecțiilor să se agraveze și mai mult (unele s-au stricat în chip irecuperabil, altele au dispărut și cele mai numeroase au încăput pe mina acelor falși protectori, care le-au integrat, pe căi ascunse, propriei lor averi — fiindcă mai presus de pretinsa recunoaștere a valorii lor artistice și istorice, le-au calculat-o pe cea lucrativă și astfel se explică de ce multe dintre ele au luat calea străinătății, intrând în anonimatul unor și mai anonime persoane.

Dar avaturile muzeului callatian aveau să se curme sub impulsurile înnoitoare ale anilor postbelici, când, după reorganizarea pe baze democratice și cu adevărat științifice a Academiei Române, începea la Mangalia suita unor izbînzi vrednice de laude, repurtate de arheologi, de multă vreme consacrați. Și dacă cercetărilor lor insistente, începute în anii 1949—1950, le adăugăm descoperirile prilejuite de săpăturile pentru fundarea numeroaselor blocuri care aveau să schimbe fața Mangaliei, începînd cu anul 1958, vom înțelege și mai bine de ce patrimoniul arheologic al acestui centru urban avea să se mărească considerabil. Odată reconstituit și completat cu valori inestimabile, tezaurul culturii materiale de aici, reclamau imperios dreptul legitim la un local propriu, cu o etalare concepută tematic, într-o schemă narativă care să circumscrie Callatisul, cu zona sa aferentă, istoriei naționale. Meritul acestei împliniri, de elevată rezonanță, revine aceluia care a fost promotorul vastului program de valorificare a anticităților dobrogene, omul de acțiune neobosit în elita muzeografilor români, Vasile Canarache. Materialul arheologic adunat din necropolele vechii cetăți — ca apariția insolită a unicului mormînt cu papir din țara noastră — numeroase fragmente de sculptură și arhitectură, între care la loc de frunte se situază capitelul creștin cu protome în formă de capete de berbec, străjuite de chipurile unor vulturi, tezaurul celor aproape 8 000 (opt mii) de monede de bronz din sec. III e.n., descoperit de mai tânărul arheolog Constantin Preda, iată numai cîteva mostre de ceea ce înseamnă revelații ale civilizației callatiene de mult apuse, care laolaltă vor înfrun-

mușea micul muzeu amenajat în anul 1963, de către V. Canarache, într-o adevărată „villa” de pe țărmul mării, în apropierea cetății, lângă colțul de nord-est al incintei din sec. III—IV e.n. Timp de un deceniu și jumătate, ansamblul expozițional încheat cu gust și cu multă aderență la public, a constituit un incontestabil obiectiv de delectare și de contemplație a vizitatorilor formați din numeroși vilegiaturiști în trecere pe țărmul și dătorul de sănătate litoral românesc al Mării Negre.

Dar timpul, în ciuda scurgerii sale ireversibile, a făcut să se acumuleze bunuri testimoniale de un interes științific și artistic și mai sporit. Perioada

Urnă funerară cu capac (epoca elenistică)

Capitel creștin de marmură cu protome în formă de capete de berbec (secolele V—VI e.n.)

anilor 1963—1978, cu amprenta unei activități însuflețitoare și în domeniul atât de fericit inspirat

Statuie de marmură reprezentând-o pe zeița Afrodita (secolul al III-lea e.n.)

de Clio, a dat puțința acelor care și-au îndreptat eforturile către progresul cultural și științific al țării, să retrospeceteze și mai insistent istoria Mangaliei și să depună în tezaurul său patrimonial, bunuri arheologice inestimabile — printre care geto-dacice, clasice greco-romane și feudale timpurii.

Restructurările urlașe survenite în ființa veșnic tinăra a orașului care trăia altădată numai cu fama confortabilelor vacanțe estivale — apanajul unei inlime citimi dintr-o anumită pătură socială a țării — au făcut ca în zilele noastre să i se definească atributele unui oraș deopotrivă industrial și balnear. Uriășul șantier naval, care i-a deschis implicit perspectiva unui mare centru portuar, alături de ansamblul obiectivelor economice tradiționale și de șiragul cochetelor stațiuni turistice care o prelungesc mult spre nord, au prilejuit numeroase reconsiderări pe plan suprastructural. Viața culturală în totalitatea sa a căpătat la Mangalia dimensiuni noi. În contextul vastelor planuri științifice, s-a impus de asemenea o detaliată revizuire a vieții muzeale, nu numai fiindcă aceasta constituie un categoric imperativ istoric, ci și fiindcă în această parte a țării noastre, atât de mult căutată de către un tot mai sporit număr de oameni, micul muzeu, depășit în scopurile sale funcționale, se cerea amplificat. Se impunea o nouă unitate muzeală care să dea posibilitatea valorificării pertinente atât a vestigiilor tot mai numeroase din vatra orașului contemporan, suprapus vechii incinte, cât și a acelor ieșite ocazional sau pe bază de săpături sistematice, din teritoriul său rural în care altădată locuitorii băștinași trudeau pentru a asigura cetății și comerțului său, roade cit mai bogate. Săpăturile din ultimii ani, în centrul fortificat de lângă comuna Albești, constituie un edificator exemplu de ceea ce a însemnat odinioară putere economică și întrepătrunderea spirituală între geto-daci și oaspeții lor de peste

mări — ellenii. Totul se constituie într-un adevărat ecosistem istoric-arheologic cu implicații profunde în vehiculația turistică actuală, în cadrul căreia, muzeul concentrează cu deferență mostre de civilizații străvechi, organizate în temeiul unor metode științifice moderne. Iată pentru ce, în anii din urmă, s-a aplicat la Mangalia proiectul dobândirii unui cadru nou, spațios și de funcționalitate conformă cu dezideratele enunțate.

„Mormințul cu papir”, reconstituit între anii 1959—1961, avea să constituie în concepția arhitecturală actuală, parte a unui circuit muzeal amplificat printr-o construcție adiacentă, anume destinată prezervării monumentelor arheologice. Marii cavități închisă cu o crustă de beton care imita forma conică a unui tumul — cel în care se ascundea, în sec. IV—III î.e.n., un ilustru personaj callatian, în mina căruia, la dezvelire, încă mai persista conturul unui papir putrefiat — i s-a adăugat o hală de dimensiuni convenabile; laolaltă cu câteva morminte de epocă elenistică, păstrate „in situ” și cu un rug „colectiv” de incinerare — părți ale necropolei înconjurătoare — compun un complex unitar, bine sudat tematic și în perfectă adiacență cu ruinele cetății din apropiere. Și dacă ținem seama de perspectiva foarte apropiată a degajării zidului de incintă vecin, atunci ansamblul muzeologic-arheologic al Mangaliei capătă vigoarea și efectul educativ scontat.

Într-o primă etapă de organizare, încheiată la 15 iulie a.c., spațiul destinat expoziției de bază, divizat potrivit unor procedee muzeografice obișnuite — prin șiruri de vitrine alternind cu postamenți — a făcut posibilă obținerea unor microcadre cărora li se circumseriu loturi de materiale în succesiunea lor cronologică și tipologică.

Fiul narativ al suitei de piese arheologice pornește din paleoliticul îndepărtat și ajunge pînă la feudalismul timpuriu, inclusiv.

Am încercat, și credem că am reușit, să înlăturăm eventuala monotonie expozițională, ce ar fi putut fi prilejuită de repetarea unui repertoriu ceramic și litic similar celui întâlnit în cadrul Muzeului de istorie națională și arheologie din Constanța, în anticvariul cetății Histria, sau în muzeul Tulcean. Și aceasta grație unor elemente unice, originale, proprii Mangaliei, cum ar fi mozaicul policrom, lucrat în piatră de riu — sec. III—II î.e.n.; piesele constitutive ale unui car de luptă frumos ornamentat, de apartenență traco-getică, dar de epocă romană; podoabele atit de variate din necropola romană; însăși cavitățile marelui tumul reconstituit, cu mormintul anonimului personaj înconjurat de numeroase alte monumente funerare recuperate din zonă, de o valoare care nu mai trebuie amintită; iar suita înfățișărilor litice de arhitectură și de sculptură, care flanchează largul coridor din partea finală a circuitului, avind drept corolar capitelul opulent ornamentat cu capete de berbec, chipuri de vulturi și frunze stilizate, totul dă nota unei expoziții de ținută artistică și științifică elevată. Efectul emoțional vine să întărească incontestabil pe cel educativ și laolaltă să creeze în viziunea vizitatorilor, preveniți

Stelă funerară din marmură (secolele III-II î.e.n.)

Cybela cu timpanum (secolele II—III e.n.)

Atefix din marmură (epoca elenistică).

sau nu, o imagine cit mai veridică, bine proiectată în istoria multimilenară a acestui colț de țară.

În etapele ce vor urma, acest început care marchează împlinirea unui mai vechi deziderat cetățean, se va întregi prin orinduirea — tot după principii tematice — în exteriorul lăcașului, a sutelor de vestigii acumulate în patrimoniul callatian, într-o ambianță care să sugereze cit mai convingător, lunga epopee a civilizațiilor ascunse în pământul geto-dacic de la Mare, care i-a găzduit atît de ospitalier pe greci și pe romani. Se confirmă astfel cu putere de axiomă afirmația secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și anume că: „Descoperirile arheologice, dovezile materiale, confirmă în mod incontestabil că locuitorii de pe teritoriul patriei noastre și-au organizat o viață economică, socială, politică proprie și au luptat vitejește pentru a-și păstra ființa, graiul și glia strămoșască”. (Nicolae Ceaușescu, *Congresul educației politice și al culturii socialiste*, 2-4 iunie 1976, București, Ed. politică, 1976, p. 18).

RÉSUMÉ

L'auteur, directeur du Musée d'Histoire nationale et d'Archéologie Constanța, présente la collection d'archéologie Callatis, l'édifice muséologique récemment inauguré dans la belle station balnéaire de Mangalia, ville contemporaine qui se superpose à l'an-

tique cité dorique de Callatis. Les débuts de l'organisation et des structures muséales dans ce cité de la Dobrogea sont liés d'une manière indissoluble au nom de celui qu'on a justement appelé „le créateur de l'archéologie roumaine”, l'éminent savant Vasile Pârvan, qui, avant la première guerre mondiale, à la suite des investigations scientifiques effectuées dans cette province roumaine située sur la rive droite du Danube, appliquait les premières mesures pratiques d'ordre muséologique: „... j'ai décidé qu'on rassemble à la mairie locale les pièces antiques de valeur qui se trouvaient encore dans la localité, je les ai déclarées propriété de l'état et les ai confiées aux bons soins du maire avec un procès-verbal en due forme”. Ce savant à renommée mondiale préconisait à Callatis „une réserve archéologique et touristique, livre vivant pour les générations futures”.

L'auteur rappelle les noms d'autres chercheurs illustres: Pamfil Polonic, Grigore Tocilescu, D. M. Teodorescu, Theophil Sauciu, Săveanu, Orest Tafrali, Radu Vulpe, Vladimir Dumitrescu, Vasile Canarache, dont les investigations effectuées sur le littoral roumain de la Mer Noire ont mis à jour de nombreuses pièces de grande valeur, qui ont formé à la longue le patrimoine archéologique de Callatis.

Dans l'espace destiné à l'exposition de base, le fil narratif de la suite de pièces archéologiques débute du paléolithique inférieur pour arriver au féodalisme précoce, y compris.

On présente, entre autres, des éléments uniques, originaux propres à Mangalia, tel le mosaïque polychrome confectionnée de pierres de rivière (siècles III-II a.n.è.); les pièces constitutives d'un char de lutte joliment orné, d'appartenance géto-thracique mais de l'époque romaine; la cavité du grand tumulus reconstitué, etc.

Les pièces de grande valeur de la Collection archéologique Callatis dont l'effet émotionnel raffermir celui éducatif, créant dans la vision des visiteurs une image véridique, bien projetée sur l'histoire plurimillénaire de cette contrée.

În perioada 1970—1976, colecția ornitologică a Muzeului de științe naturale Galați, ce cuprinde un număr de aproximativ 1 000 exemplare, s-a îmbogățit cu citeva specii de păsări rare și inelate ce nu au fost valorificate științific pînă în prezent. Dintre acestea cităm pe următoarele:

1. **Flaming** — *Phoenicopterus ruber roseus* Pall — considerat ca specie rară pentru ornitofauna țării noastre. Paznicul Iuga Visarion l-a observat pe data de 8 decembrie 1971, pe malul fostului lac Brateș (în jurul crescătoriei de crapi) unde a stat pînă pe data de 7 ianuarie 1972, cînd a căzut victimă vînatării. Credem că prezența lui un timp atît de îndelungat în același loc s-a datorat condițiilor climatice deosebit de favorabile cu zile călduroase, primăvăratice în perioada respectivă.

În Europa, flamingul cuibărește în sudul Spaniei, sudul Franței (Camargue). Mai multe subspecii se întîlesc în cea mai mare parte a Africii, în India, Ceylon, în regiunea sud-vestică a Asiei și în America. Exemplare rătăcite se întîlesc mai ales în Mediterana, ajungînd în nord pînă în Marea Britanie și Finlanda.

După literatură, flamingul din colecția muzeului nostru, ar fi al cincilea exemplar capturat în țară, celelalte patru exemplare fiind capturate în: Dobrogea (1910) — 2 exemplare tinere, în sudul Olteniei (1938) la Orlea — un exemplar adult, și un exemplar tînăr în Banat (1943).

De remarcat este faptul că acesta ar fi al doilea exemplar adult capturat în țara noastră, după cel de la Orlea.

Flamingul a mai fost observat în anul 1970 în luna mai la Histria de către Dan Stănescu și tot acolo în octombrie 1969 de către Nadra Emil.

Exemplarul nostru are următoarele dimensiuni:

Sex	Lung. totală	Anverg. mm	Lung. arip. mm	Lung. tars. mm	Lung. polic. mm
	mm	mm	mm	mm	mm
	1000	1580	415	280	150
Lung. cioc.	Înălț. cioc.	Lung. cozii			
mm	mm	mm			
111	36	135			

Hrana flamingului constă din animale acvatice — mici crustacee, viermi, moluște. În pipota exemplarului colectat s-a găsit un număr foarte mare de viermi (nedeterminați).

2. **Rață catifelată** — *Melanitta fusca* L.

Pe data de 5 februarie 1976, la vărsarea Siretului în Dunăre, a fost capturat de către vînatul Plugaru Vasile un exemplar mascul de *Melanitta fusca*, ce se afla într-un cîrd de *Anas platyrhynchos*.

La noi în țară, este o pasăre de pasaj, fiind uneori și un oaspete de iarnă foarte rar, mai ales de-a lungul litoralului Mării Negre.

Rața catifelată este o pasăre nordică, arealul de cuibărit fiind Scandinavia, nordul Uniunii Sovietice, Siberia pînă la fluviul Ienisei. Locurile unde de regulă ierneză se întind de-a lungul coastei Mării Baltice, Marea Nordului și pînă în golful Gasconiei din Franța. În număr restrîns ierneză și în Mediterana Occidentală.

După literatura citată, acesta ar fi al 11-lea exemplar capturat în țara noastră, exemplar ce are următoarele dimensiuni:

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anvergură
570 mm	280 mm	55 mm	75 mm	940 mm
L. cioc.	L. cozii			
48 mm	85 mm			

3. **Spireaci** — *Otis tetrax* L. Capturat pe data de 7 octombrie 1973 la lacul Brateș de vînatul Gheorghias, dintr-un cîrd de gîște.

Spircaciul este răspîdit în Europa de sud, Europa Centrală, Africa de nord și Asia Centrală pînă în India, la noi în țară fiind răspîdit în special în Bărăgan și Dobrogea. Din cauza dezvoltării intensive a agriculturii, numărul lor s-a impuținat foarte mult în ultimul timp — aceasta fiind cauza pentru care a fost declarat monument al naturii.

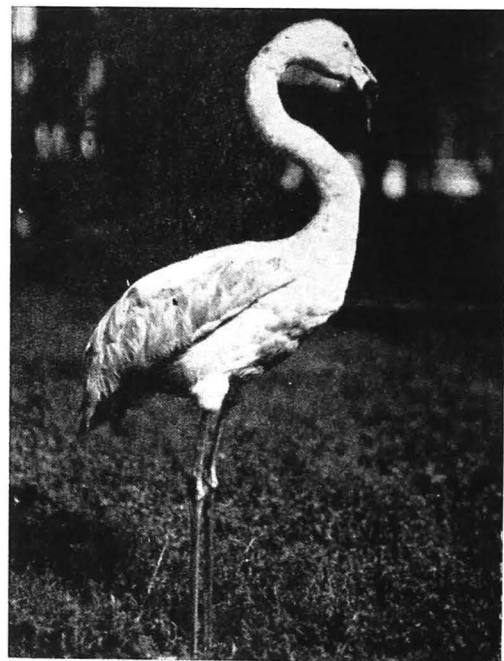
Exemplarul ce se află în colecția muzeului nostru are următoarele dimensiuni:

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
430 mm	243 mm	70 mm	26 mm	840 mm
L. cioc	L. cozii			
22 mm	10 mm			

4. **Pescăruș argintiu** — *Larus argentatus cachinnans* Pall — exemplar inelat la MOSKWA — □ — 865647. A fost capturat la balta Lățime (Dinogetia) pe data de 5 septembrie 1975 de Mingireanu Nicolae — taxidermistul muzeului.

Exemplarul are următoarele dimensiuni:

Flaming-Phoenicopterus ruber roseus Pall

Lăcustar-*Sturnus roseus* L.

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
625 mm	420 mm	80 mm	60 mm	1410 mm
L. cioc	L. cozii			
60 mm	162 mm			

5. **Martin cu trei degete** (*L.*) — *Rissa tridactyla*
Capturat la lacul Brateș pe data de 28 octombrie 1976. Este un exemplar mascul cu următoarele dimensiuni:

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
410 mm	305 mm	40 mm	42 mm	980 mm
L. cioc	L. cozii			
34 mm	123 mm			

6. **Pescăriță mare** — *Hydroprogne tschegrava* (*Lepechin*) — înelată de MUSEUM — ZOOLOG, HELSINKI — FINLAND — Nr. CT003.497.

Exemplarul acesta a fost capturat în comuna 23 August (balta Lunga), jud. Galați, pe data de 11 septembrie 1970, de către vânătorul Roșca S., și are următoarele dimensiuni:

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
486 mm	390 mm	50 mm	35 mm	1220 mm
L. cioc	L. cozii			
50 mm	130 mm			

7. **Pescăriță mare** — *Hydroprogne tschegrava* (*Lepechin*) — înelată de RIKSMUSEUM — STOKHOLM — U 31282, capturată la lacul Brateș pe data de 22 aprilie 1975 de vânătorul Vasiliu Samoilă.

Are următoarele dimensiuni:

L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
550 mm	430 mm	50 mm	38 mm	1290 mm
L. cioc	L. cozii			
67 mm	158 mm			

8. **Lăcustar** — *Sturnus roseus* L.

În cursul lunii mai 1975, timp de o săptămână (23—30 mai), în raza județului Galați (Hanu Conachi, Șendreni, Smirdan, oraș Galați) a fost observată o invazie masivă de lăcustari.

Originari din Asia Mică, Siria, Arabia, Persia, India — lăcustarii vin pe teritoriul țării noastre la intervale de timp neregulate, în special în Dobrogea, unde sînt citați cuibărind, atingînd în țara noastră extremitatea vestică a arealului lor de cuibărit.

În general, migrează cînd în țara de origină nu mai au condiții optime de hrănire, hrana lor de bază constituind-o insectele, în special lăcustele. De fiecare dată cînd revine la cuib lăcustarul, aduce puilor săi lăcuste cîntărind 3 grame fiecare. Într-o zi, o pereche de păsări aduc la cuib 360 gr. lăcuste, ceea ce reprezintă 10800 gr. într-o lună.

Din sutele de exemplare observate, au fost capturate de către taxidermistul muzeului un număr de 17 păsări.

Dimensiuni medii ale exemplarelor colectate:

Sex	L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
f. (10 ex.)	223 mm	124 mm	31 mm	24 mm	375 mm
m. (7 ex.)	228 mm	128 mm	32 mm	17 mm	389 mm
L. cioc	L. coadă	Greutate			
18 mm	65 mm	77 g			
18 mm	67 mm	83 g			

Atît exemplarele femele cit și cele masculine aveau gonadele bine dezvoltate.

Analizînd conținutul stomacal al exemplarelor capturate, am constatat resturi de insecte, în special, curculionide (exemplare întregi), resturi de fructe.

9. **Forfecuță** — *Loxia curvirostra* L. — pasăre sedentară, răspîdită în pădurile de conifere ale Carpaților. Exemplare eratic coboară uneori pînă la șes, cum este cazul a două exemplare (mascul și femelă) colectate în orașul Galați pe data de 20 decembrie 1970.

Au următoarele dimensiuni:

Sex	L. totală	L. arip.	L. tars.	L. polic.	Anverg.
f.	170 mm	97 mm	22 mm	18 mm	270 mm
m.	170 mm	100 mm	22 mm	18 mm	280 mm
L. cioc	L. cozii				
18 mm	50 mm				
20 mm	50 mm				

BIBLIOGRAFIE

1. Blagosklonov, C. — *Guide de la protection des oiseaux utiles*, Editions Mir, Moscou, 1968, p. 29.
2. Ciochia, V. — Hoekstra, H., Hafner, H. — *Oiseaux rares de la Dobroudja*, 1969, Agicea, III, p. 301—306.
3. Dombrowski, R. — *Păsările României*, Ed. lit. și artă, I, București, 1946, p. 89, 123.
4. Dumitrescu, M., Orghidan, Tr. — *Beiträge zum Studium der Biologie von Pastor roseus — Vogelring*, 1959, 28/1, p. 5—13.
5. Filipașcu, Al., Ciochia, V. — *După o jumătate de secol, „Vînătorul și pescarul sportiv”*, 1965, 17/2, p. 16.
6. Kiss, J. B., — *Cîteva păsări mai puțin obișnuite în colecția Muzeului Deltii Dunării din Tulcea*, în Revista muzeelor, nr. 2/1969 p. 147.
7. Linția, D. — *Păsările din R.P.R.*, II—III, Ed. Acad. R.P.R., Buc., 1954—1955.
8. Pașcovschi, S. — *Întîlniri cu păsări rare*, în „Vînătorul și pescarul sportiv”, 1971, 7, p. 25.
9. Stănescu, D., Stănescu Carmen — *Histria, păsări și surprize, „Vînătorul și pescarul sportiv”*, 1970, 10, p. 16.
10. Tălpeanu, M. — *Note ornitologice din Dobrogea*, „Rev. muzeelor”, 6/1968, p. 533—536.
11. Tălpeanu, M. — *Avifauna de la région inondable du Danube en Olténie, „Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle”* „Grigore Antipa”, V, 1965, p. 293—317.
12. Tălpeanu, M. — *Flamingul de la Orlea — „Natura (Biologie)”*, 1964, 1, p. 83—84.
13. Veillard Jaques, Tălpeanu, M. — *Recherches ornithologiques, surtout sur les humides en Roumanie — Extrait de „Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle”* „Grigore Antipa”, vol. XI, 1971, Buc.
14. „Centrala Ornitologică Română”, 2, 1976, Acad. de științe agricole și silvice, I.C.F.P., 1976.

evidență, conservare, restaurare

Evidența științifică – prima fază în procesul de conservare a bunurilor culturale

ILEANA ENE

Un comandament actual ce se impune cu necesitate în păstrarea și valorificarea moștenirii culturale este aplicarea de măsuri de evidență, conservare și restaurare a tezaurului muzeal.

De aceea, muzeele a căror arhivă păstrează monumente de cultură și prin acestea înțelegem nu numai vestigii istorice, ci și de artă, printre ele înscrindându-se și cele literare, ocrotesc colecții de documente, de periodice și obiecte aparținând scriitorilor. În acest sens, Muzeul literaturii române, încă de la înființare, s-a preocupat de îmbogățirea fondurilor, organizându-le după criterii științifice, aplicând formulele cele mai adecvate specificului unui astfel de muzeu, ocupându-se în același timp de cercetarea și publicarea lor. În etapa actuală, când muzeul, – ca instituție complexă – căreia îi revine rolul de conservare, cercetare și educare – acumulează, sub raport cantitativ, un număr impresionant de obiecte și documente, se impun principii de organizare riguroase formulate. Având în vedere profilul literar și artistic al muzeului nostru, cu multitudinea lui de funcțiuni, în mod firesc s-a impus ca deziderat principal evidența științifică – permanentă pentru a oferi cercetătorilor din domeniul literar materialele clasate și organizate într-un sistem. Fișa sau dosarul științific constituie cel dintâi mijloc de cunoaștere și de evidență a unui document, periodic sau obiect muzeal. Fiind și un prețios instrument de lucru al muzeografului, fișa ajută la conservarea materialului muzeal, înlocuindu-l în faza de cercetare, putându-l feri de riscul de degradare prin dese manipulări. Evidența întocmită pe fișe într-un catalog special, trebuie ținută la zi, având la bază o cercetare riguroasă, de specialitate, cu o descriere cât mai amplă asupra caracteristicilor obiectului muzeal, încât să fie o oglindă fidelă a particularităților acestuia. Deși ele, în cele mai multe cazuri, sînt neimprimabile și necesită o muncă manuală oșobitoare, cer și o muncă de erudiție și de specialitate, de multe ori necunoscută, îndeplinind astfel și rolul de bibliografii în informarea specialiștilor.

Evidența pe fișe, dacă este bine organizată, ajută pe conservator la selectarea materialelor pentru

expoziții, în orientarea de noi achiziții, cit și în programarea obiectelor muzeale ce necesită a fi restaurate. Descrierea caracteristicilor unui obiect muzeal constă în sintetizarea tuturor datelor pe care le conține, servind la cunoașterea colecțiilor, la redactarea cataloagelor muzeale și a studiilor de sinteză sau monografice.

Fișierele au marele merit de a completa izvoare inedite asupra existenței unor fonduri sau colecții arhivistice deja cunoscute. Se întâmplă însă, de multe ori, să avem documente al căror autor să fie necunoscut și problema evidenței să rămână în curs de cercetare.

Asupra importanței evidenței bunurilor culturale s-ar putea spune foarte multe lucruri, dar ne vom opri, pentru a concretiza munca de fișare, ce reprezintă o activitate de bază, servind la formarea cercetătorului de muzeu¹, la specificul muzeului de literatură. Ea îmbină multe trăsături comune și celorlalte muzee, dar impunându-i-se prin specificul său anumite trăsături aparte.

Trebuie precizat de la început că evidența îmbracă mai multe forme. Una din ele o formează *fișa științifică* a unui bun cultural ce adună rezultatele unor cercetări multiple, de ordin tehnic, istoric și științific, cit și sub aspect cronologic, tipologic și stilistic. Deci, ea este rezultatul unui studiu aprofundat, care trebuie să ducă la precizarea funcțiunii obiectului. Ea constituie alături de baza pentru realizarea expozițiilor și redactarea diferitelor tipuri de cataloage, cit și pentru realizarea celorlalte tipuri de fișe, necesare în activitatea unui muzeu.

Unul din aceste tipuri este *fișa de evidență*, în urmărire a mișcării patrimoniului și cunoașterea rapidă a situației obiectelor din muzeu sau depozit.

Pe lângă *fișe-inventar*, (care au înlocuit registrele inventar) ce reprezintă un mijloc de consultare, păstrate în arhiva generală a muzeului, constituind totodată documente de preț pentru istoricul colecțiilor, specifică multor muzee și arhive, arhiva Muzeului literaturii române a adoptat o fișă mai completă. Capitolul privitor la descrierea obiectului fiind de maximă importanță, cuprinde

	CONVORBIRI LITERARE
	Revistă literară
	Redactor responsabil: Jacob Negruzzi (1867-1885)
	Apare la Iași și București de la 1.03.1867-1.03.1944
	Interrupere între 1916-1918, la Buc., "Libunar"
	Tip. Societății "Junimea", Iași; diverse tipografii, în București.
	Obs.: Organ de publicitate al "Junimii"
	Referințe: Convorbiri literare - indice bibliografic de M. Sântănuș.

I. S. I. A. P. 75/601. Ed. 1975

19-09 — 12,5×7,5 Lei 0,05

Fișă de descriere generală a unui periodic

20.229	CONVORBIRI LITERARE
	anul I din 1867, nr. 1-20, Iași
	anul II din 1868, nr. 21-24, Iași
	Obs.: (1 volum legat)
	Vezi: Indice bibliografic al revistei
	Convorbiri literare de M. Sântănuș

I. S. I. A. P. 75/601. Ed. 1975

19-09 — 12,5×7,5 Lei 0,05

Fișă de specificare a anilor și numerelor pe care le deține muzeul

în rezumat datele esențiale, fiind mai completă decît fișa-inventar.

Dacă pentru cărți, manuscrise și obiecte muzeale, elementele de descriere sînt bine precizate, în schimb pentru periodice încă nu avem formulate principiile de organizare a unui catalog. De aceea, vom încerca să schițăm cîteva sugestii de cum poate fi organizat un astfel de catalog. Determinarea unor astfel de norme are la bază și îndrumările practice de documentare pentru bibliotecă. Totodată ele au izvorit dintr-o atență și îndelun-

gată observație, ca urmare a unei practici neîntre-rupse. S-a remarcat că, în afara fișei-inventar, în care se enumerau anii și numerele unui periodic ce se află în depozit, mai erau necesare și alte ele-mente ce elucidau multe semne de întrebare: de ce nu au continuat, de ce și-au schimbat titula-turile și mai ales cînd și unde au apărut opere publicate pentru prima oară. Toate acestea răpeau mult timp cercetătorului. De aceea, constituirea unui catalog alfabetic de periodice are la bază fișa de descriere generală a periodiceului; a) Titlul

LITERATORUL

Revista literară din București

Director și conducător al revistei: Al. Macedonski

Tip. Th. Michailescu

Ap. la Buc., săptăminal, apoi lunar, lunar sau anual, de la 20.01.1880, cu întreruperi și schimbări de titlu pînă în 1913, cînd încetează.

Ani de apariție: 1880-1885, 1886, 1887, 1892-1894, 1898, 1900, 1904, 1918-1919.

I. S. I. A. P. 75/601. Ed. 1975

19-09 — 12,5×7,5 Lei 0,05

Fișă — revista cu vechiul titlu (fotografii Magdalena Buză)

REVISTA LITERARĂ

(LITERATORUL)

Apare la Buc., săptăminal, în continuarea Literatului, an. VI, m. 8, de la 7.04.1885, cu întreruperi pînă la 20.11.1905.

Pușed de cînoare al societății: V. A. Urechia, director, St. Veloniu

Colaboratori: D. Stănescu, Ch. Gaster, A. Vlatković, G. I. Zamfir, Al. Macedonski (după pîdele) S. a.

I. S. I. A. P. 75/601. Ed. 1975

19-09 — 12,5×7,5 Lei 0,05

Fișă — revista cu numele schimbat

și subtitlul revistei sau ziarului

b) Clasificarea periodicului. Exemplu: enciclopedic, popular, literar etc.

c) Fondatorii sau redactorii, colaboratorii revistei, ziarului (pseudonimele)

d) Datele de publicare (locul de imprimare a revistei)

e) Anii de apariție (întreruperi în apariție și cauzele (de ex.: cenzura), durata apariției)

f) Antetitlul

g) Observații cu privire la întreaga colecție

importanța revistei, curentul literar, ideologic, științific pe care l-a determinat

h) Lucrări de referință: studii, monografiile, articole. Tot aici specificăm debutul unor scriitori cu: poezia, proza, piesa de teatru etc.

O a doua fișă, separată de prima, specifică anii de apariție, numerele sau fasciculele existente în depozit din acel periodic. Pentru anii care lipsesc din depozit se lasă spațiu liber. Dacă pentru anumiți ani se publică indici bibliografici sau sumare, acest lucru se menționează în descriere². Această

titlurilor periodice se vor face conform Stas 6074/1959.

De mare importanță este și cunoașterea provenienței acestor periodice, ca atare ea va fi trecută într-o rubrică specială. Se va putea urmări astfel și completarea achizițiilor în viitor.

Pe plan mondial, preocuparea pentru evidența sistematică a bunurilor muzeale și cunoașterea lor a dus la publicarea de cataloage, cum a fost cazul la British Museum din Londra, prin inițiativa bibliotecarului Antonio Panizzi, în 95 de volume și 13 volume suplimentare. Dar la British Museum acum se procedează astfel: se fotografiază catalogul pe fișe („une entreprises gigantesque”). Ziarul „România liberă” din 13 oct. 1966 anunță că „la Londra a fost pusă în vânzare cea mai mare carte din lume, cuprinzând ... 263 volume. Este vorba de un catalog înlocuit de British Museum în care sînt înregistrate cărțile și documentele intrate în acest muzeu din anul 1455 pînă în 1955”. Recordul imprimării faimosului catalog a fost obținut și cu ajutorul tehnicii. Prin inventarea abstractorului Williamson, tipografii de la Balding and Mansell au înlocuit procedeul clasic de culegere a textului prin fotografierea și litografierea lui. Abstractorul a dat posibilitatea să se fotografieze 3000 fișe felurite pe zi și să se imprime întregul catalog (de 263 volume!) în mai puțin de 5 ani (vezi „Contemporanul”, p. 8, 14, febr. 1969).

Sîntem conștienți că nu putem realiza la ora actuală o astfel de fotografiere, deși ar fi ideală, totuși ocrotirea obiectelor muzeale, a documentelor este într-o strînsă interdependență cu realizarea unei evidențe cît mai exacte, obiectiv muzeal de primă importanță.

Publicații din patrimoniul Muzeului literaturii române.

NOTE

¹ Corina Nicolescu, *Muzeologie generală*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1975, p. 112.

² Vezi: Indici publicați ai revistelor: „Onorvorbiri literare”, 1867—1937, de M. Sănzianu „Revista pentru istorie, filologie și arheologie”, „Tinerimea română”, „Sezătoarea”, „Arhiva Iași”, „Revista istorică”, „Revue historique du Sud-Est européen”, ultima nu trece în indice numele autorilor recenzați, element esențial; „Transilvania”, „Viața socială”, „Viața românească”, „Ramuri” etc.

³ Vezi Dan Simonescu, *Teoria bibliografiei*, Academia „Ștefan Gheorghiu”, pag. 36.

⁴ Vezi Stas 6442/1961: Publicații periodice. Rezumate de autor și referate bibliografice: adnotări, rezumate, referate asupra unor lucrări care merg la tipar sau sînt deja tipărite.

Stas 6443/1961: Publicații periodice. Prezentarea articolelor, în care sînt date și abrevierile.

Vezi și revista „Standardizarea română”, în care se publică eventualele modificări aduse diferitelor stasuri.

SUMMARY

The Museum of the Romanian Literature achieves a scientific book-keeping, classifying and organizing the materials within a system.

The author presents the way of effecting this book-keeping, especially in the case of periodical publications: the alphabetic catalogue, the scientific card, the register card, other more detailed cards recording the periodical journals before and after the changing of the title.

The scientific book-keeping in a museum of literature represents a field of interference between bibliography and museology.

Elemente de cartografiere folosite în evidența patrimoniului național

ANDY Z. LEHRER

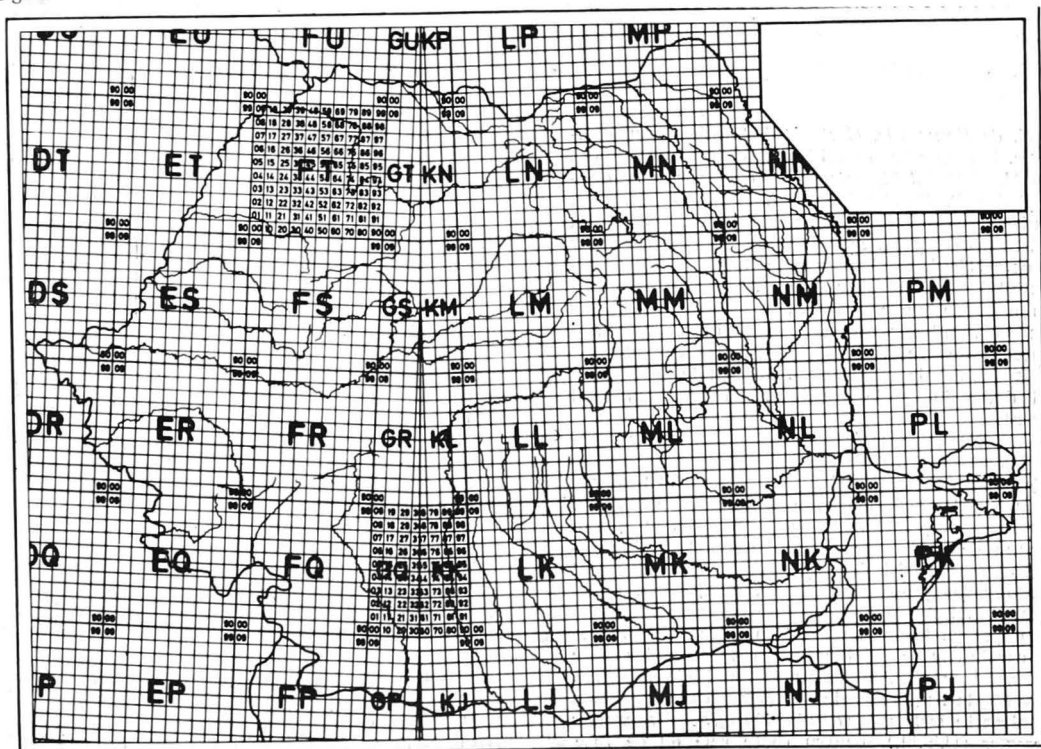
În vasta acțiune de cunoaștere și punere în valoare a patrimoniului național al R. S. România, biogeografia noastră a făcut un progres considerabil prin însușirea principalelor mijloace moderne de înregistrare, evidență și prelucrare automată a datelor faunistice și floristice. Aceste mijloace nu numai că facilitează crearea unei arealografii precise și surprinde modulările sale temporo-spațiale pentru fiecare specie, dar mai permite și o penetrație în proiectele internaționale similare.

Adoptarea unei metodologii cartografice unitare internaționale, având la bază sistemul *Universal Transverse Mercator* (U.T.M.), care răspunde cu rapiditate și exactitate la orice aspect de dispersie geografică a valorilor patrimoniului cultural și natural, a dus la răspunderea uimitoare a inițiativei belgiano-engleze cunoscută, până de curind, sub

numele de *Cartografierea Nevertebratelor Europene* (European Invertebrate Survey — Cartographie des Invertébrés Européens — Erfassung der Europäischen Wirbellosen). Datorită importanței sale în aprecierile obiective ale activităților umane (agricole, de exploatare a resurselor naturale, de urbanizare, de poluare etc.), această organizație zoogeografică a fost admisă în anul 1976 în Secția de zoologie a Uniunii Internaționale a Științelor Biologice (I.U.B.S.), cu statut de *Comisie Internațională pentru Cartografierea Nevertebratelor*, extinzându-și astfel activitatea pe toate continentele globului.

Din anul 1972, cînd țara noastră a fost cooptată ca membru activ al comisiei amintite, printr-un număr destul de mare de articole și studii, am făcut cunoscute tematica, directivele și metodologia pro-

fig. 1

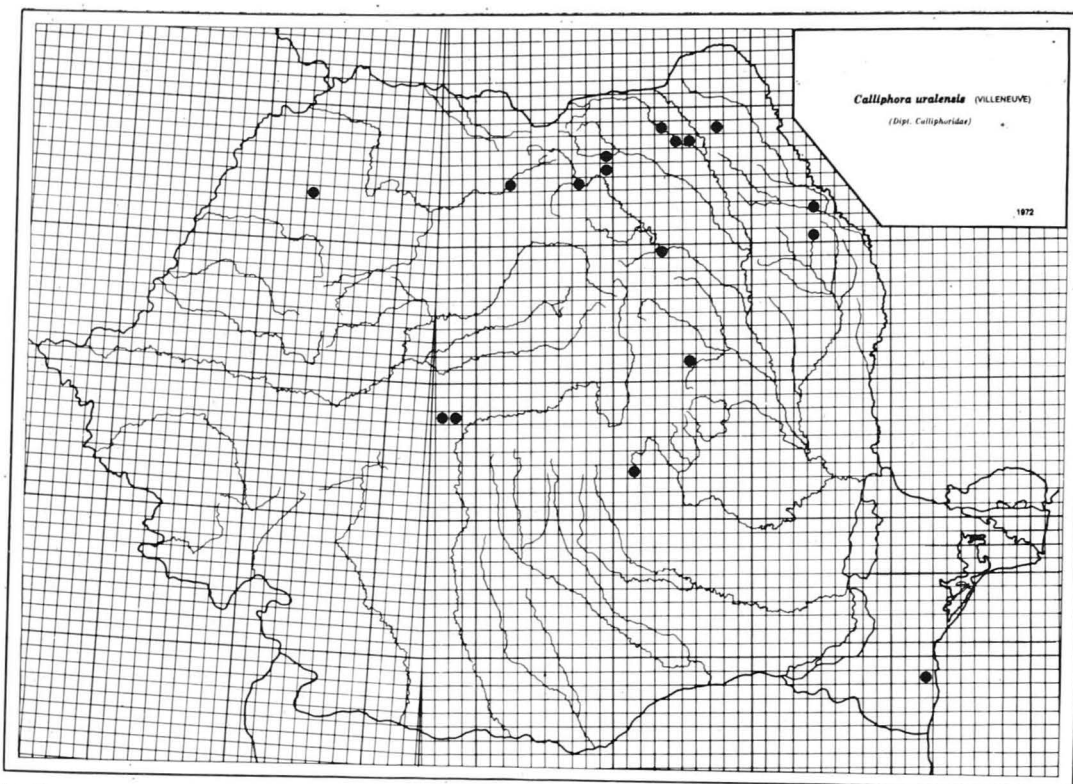

fig. 2

lectului C.N.E.; iar pentru cartografierea taxonomică și tematică națională am elaborat primul atlas biogeografic românesc (*Diptera Calliphoridae de la R. S. de Roumanie, Cartes 1 à 43, Gembloux-Belgique, 1972*) pe baza unei hărți originale cu rețeaua U.T.M. și *Codul biocartografic al principalelor localități din R. S. România* (Ed. Dacia, 1977). Dar, fiindcă muzeele noastre județene sînt nu numai instituții care polarizează un impresionant colectiv de cercetători, ci și adevărate tezaure ale patrimoniului național și universal, considerăm oportun a evoca unele generalități metodologice, menite să familiarizeze pe specialiști cu mijloacele moderne de recenzie și înregistrare cartografică ale bunurilor de colecție din depozitele muzeale și să-i determine a le aprofunda și folosi în mod curent.

Spre deosebire de metodele de reprezentare geografică obișnuite, care folosesc sistemul de coordonate geografice sferice (longitudinea și latitudinea) și prin intermediul cărora localizarea punctelor de pe suprafața elipsoidală a pămîntului se face în rețeaua de meridiane și paralele, metoda biogeografică actuală își definește punctele cu ajutorul coordonatelor geografice în plan, rezultînd din utilizarea unei rețele rectangulare kilometrice. Acestea exprimă, în fapt, un sistem internațional unic de caroiaj, care se încadrează în anumite zone de caroiaj, stabilite pentru întregul glob. Astfel, între 80° latitudine sudică și 80° latitudine nordică se folosește sistemul de caroiaj Universal Transverse Mercator (U.T.M.), pentru toate cele 60 de fuse terestre (zone de caroiaj), avînd fiecare lățimea de

6° și fiind obținute prin proiecția U.T.M. (cunoscută și sub numele de Gauss-Krüger). De la latitudinile de mai sus și pînă la poli se aplică sistemul de caroiaj Universal Polar Stereografic (U.P.S.), care se bazează pe altă proiecție conformă și anume, proiecția stereografică polară.

Pe harta internațională a lumii la scările 1:1.000.000 și 1:500.000 (seriile 1301 și 1404 G.S.G.S.) sînt precizate caroiajul de bază (din 100 × 100 km și din 10 × 10 km) și nomenclatura cartografică ale rețelei U.T.M. Harta României (fig. 1), care se găsește pe două fuse terestre alăturate (purînd numerele 34 și 35), este străbătută de coloanele D—G și seriile P—U în partea de vest și de coloanele K—Q și seriile J—P în partea de est a meridianului de 24° longitudine estică — ceea ce duce la delimitarea a 47 de pătrate (de 100 × 100 km) care se suprapun pe teritoriul țării noastre. Fiecare din aceste pătrate va fi deci desemnat printr-un cuplu de litere majuscule ale alfabetului latin, rezultat din întretăierea coloanei și seriei corespunzătoare, și poate fi subdivizat în pătrate de diferite valori.

Ca unitate de cercetare și de cartografiere pe plan național s-a convenit folosirea pătratului de 10 × 10 km (fig. 2); dar exigențele științifice și nevoia de cunoaștere sau evidențiere detaliată a împrăstierii fenomenelor naturale și culturale în zone din ce în ce mai restrinse (provincii, județe, bazine hidrografice etc.), au impus utilizarea unor rețele rectangulare integrabile mai dense, avînd pătrate de 5 × 5 km, 2 × 2 km, 1 × 1 km ș.a.m.d. Reperarea sau amplasarea imediată și

precisă a unui punct, în ochiurile rețelei U.T.M., se face cu ajutorul unui cod alfanumeric (care poate fi transcris pe cartele perforate), obținut — în principiu — din adăunarea numerelor verticale vestice și orizontale sudice ale proximității punctului respectiv la cuplul de litere ale pătratului de 100×100 km în care acesta este situat.

Cît privește județul Ilfov, acesta acoperă parțial patru pătrate fundamentale de 100×100 km (LJ, LK, MJ, MK — vezi fig. 3). Liniile verticale ale rețelei U.T.M. cu pătrate de 10×10 km sînt notate, de la stînga la dreapta, cu cifrele de la 0 la 9; iar liniile orizontale ale rețelei, de jos în sus, cu aceleași cifre. Dacă se urmărește indicarea coordonatelor rectangulare sau cartografierea unei zone (stațiuni sau localități) dintr-un pătrat de 10×10 km, la stabilirea codului acesteia se folosește regula de mai jos:

1. Se localizează mai întîi pătratul de 100×100 km notat cu două litere majuscule ale alfabetului latin;
2. Se indică numărul primei linii verticale a rețelei la vest de localitate;
3. Se indică numărul primei linii orizontale a rețelei la sud de localitate.

De exemplu, comuna Băneasa are codul MJ 27. Dacă însă localitatea sau zona cercetată depășește pătratul respectiv, atunci în codul ei se înscriu coordonatele tuturor celorlalte pătrate ocupate, secvențele de cod fiind separate prin linii oblice. De exemplu, comuna Balotești: MK 23/24/34.

În cazul în care se urmărește o cartografiere mai detaliată, atunci se utilizează rețeaua de 5×5 km, iar la codul obținut după regula de mai sus se adaugă numărul tetraedei (tetradelor) de 5×5 km (vezi schema din partea stîngă și de sus a figurii 3). De exemplu, satul Bănești: MK 10.2, care se găsește în cea de-a doua tetradă a pătratului MK 10; sau satul Grădinari: MK 01.1—3—4, care ocupă tetraedele 1, 3 și 4 ale pătratului MK 01.

La o ilustrare cartografică și mai amănunțită (în vederea reliefării dispersiei unor fapte arheologice, etnografice etc., sau a monumentelor naturii, fosile etc.) se folosește rețeaua de 2×2 km, iar regula de principiu pentru stabilirea codurilor (vezi schema celui de-al doilea pătrat din partea stîngă și de sus a figurilor 3 și 4) este următoarea:

1. Se localizează mai întîi pătratul de 100×100 km notat cu două litere majuscule ale alfabetului latin;
2. Se indică numărul primei linii verticale a pătratului de 10×10 km la vest de localitate;
3. Se identifică numărul primei linii verticale a tetraedei de 2×2 km la vest de localitate;
4. Se menționează numărul primei linii orizontale a pătratului de 10×10 km la sud de localitate;
5. Se adaugă numărul primei linii orizontale a tetraedei de 2×2 km la sud de localitate.

Exemplificarea ultimelor două modalități de cartografiere este făcută de noi prin figura 3 — care reprezintă distribuția geografică a șopîrlei *Lacerta viridis viridis* în rețeaua de 5×5 km — și prin figura 4 — în care se semnalează existența jugului de rarită în rețeaua de 2×2 km a județului Ilfov. Datele referitoare la distribuția șopîrlei ne-au fost furnizate de prof. dr. Șt. VANCEA și dr. I. FUHN, iar cele cu privire la jugul de rarită de către colegul I. OPRÎȘ (după indicațiile Mu-

zeului de etnografie din Florești-Stoenești). De aceea le aducem și pe această cale expresia întregii noastre recunoștințe.

În prezentul material, care se înscrie în acțiunile de edificare și propagare a mijloacelor perfecționate ale evidenței centralizate de stat a întregului nostru patrimoniu național, înfățișăm — pentru prima dată — harta U.T.M. a județului Ilfov și codurile U.T.M. ale celor 584 localități ale sale: 2 municipii (m), 3 orașe (o), 4 localități componente (l.c.) ale municipiilor și orașelor, 137 comune (c) — din care 16 comune suburbane (c.s.) — și 438 sate — din care 1 sat aparțin orașelor. Indicatorul localităților este ordonat alfabetic și, cu excepția satelor care sînt culese cu litere cursive, toate unitățile teritoriale sînt reliefate prin caractere tipografice drepte. Fiecare așezare este însoțită (în general) de o paranteză, conținînd elementele de subordonare administrativă necesare pentru îndepărtarea confuziilor sau omonimelor și de 3 coduri biocartografice, separate prin (;). Primul dintre aceste coduri corespunde rețelei cu pătrate de 10×10 km; cel de-al doilea este folosit pentru rețeaua cu tetraede de 5×5 km; iar cel de-al treilea cod este întrebuițat pentru rețeaua cu tetraede de 2×2 km.

CODURILE UNIVERSAL TRANSVERSE MERCATOR ALE LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL ILFOV

Adîncata — MK 55; MK 55.1—3. *Adîncata* (c. Adîncata) — MK 55; MK 55.1—3; MK 52.53—52.54—53.53. *Adunații-Copăceni* — LK 29/MK 20; LK 29.1—3/MK 20.2—4. *Adunații-Copăceni* (c. Adunații-Copăceni) — LK 29/MK 20; LK 29.1—3/MK 20.2—4; LK 21.94—22.94/MK 21.00—21.01—22.00. *Afumați* — MK 33/42/43; MK 33.4/42.1/43.2. *Afumați* (c. Afumați) — MK 33/42/43; MK 33.4/42.1/43.2. *Alexandru I. Cusa* (c. Fundulea) — MK 51; MK 51.3; MK 51.4. *Alexeni* — MK 74; MK 74.3. *Alexeni* (c. Alexeni) — MK 74; MK 74.3; MK 72.43—73.43—73.44—74.43—74.44. *Alunișu* (c.s. Măgurele, m. București) — MK 20; MK 20.1; MK 22.04. *Anghelști* (c. Bucșani) — LK 90; LK 90.1; LK 90.04. *Aproși* (c. Budești) — MK 60; MK 60.2; MK 60.00. *Armășești* — MK 65; MK 65.3—4. *Armășești* (c. Armășești) — MK 65; MK 65.3—4; MK 63.52. *Arlari* (c. Ilcana) — MK 73; MK 73.2; MK 71.32. *Axintele* — MK 73/74/83/84; MK 73.3/74.4/83.1/84.2. *Axintele* (c. Axintele) — MK 73/74/83/84; MK 73.3/74.4/83.1/84.2; MK 73.34—74.34/73.40—74.40/80.34/80.40.

Balotești — MK 23/24/34; MK 23.3/24.4/34.2. *Balotești* (c. Balotești) — MK 23/24/34; MK 23.3/24.4/34.2; MK 23.34/23.40—24.40/30.40. *Balia Neagră* (c. Nucii) — MK 44; MK 44.3; MK 42.44. *Băianu* (c. Stănești) — MJ 16; MJ 16.2; MJ 11.61. *Băileanca* (c. erica) — MK 41; MK 41.1; MK 41.12. *Bălleni* (c. Peris) — MK 25; MK 25.2; MK 21.50. *Băneasa* — MJ 27; MJ 27.1—3. *Băneasa* (c. Băneasa) — MJ 27; MJ 27.1—3; MJ 21.72—21.73—22.73—23.73. *Bănești* (c. Iepurești) — MK 10; MK 10.2; MK 10.01. *Bărbulescu* (c. Axintele) — MK 83; MK 83.1; MK 82.34. *Bărbulescu* (c. Butimanu) — MK 15; MK 15.2; MK 12.50. *Bărbulescu* (c. Armășești) — MK 65; MK 65.4; MK 64.51. *Bărcănești* — MK 64/74; MK 64.4/74.2. *Bărcănești* (c. Bărcănești) — MK 64/74; MK 64.4/74.2; MK 64.1/70.41—70.42—71.40—71.41. *Beliugatele* — MK 52; MK 52.1—3—4. *Beliugatele* (c. Beliugatele) — MK 52; MK 52.1—3—4. *Berenci* — MK 30; MK 30.1—3. *Berenci* (c. Berenci) — MK 30; MK 30.1—3; MK 32.02—32.03—03. *Bila* (c. Schitu) — MJ 09; MJ 09.4; MJ 04.90. *Bijina-Păminteni* (c. Movila) — MK 53; MK 53.3; MK 54.34. *Bijina-Păminteni* (c. Movila) — MK 53; MK 53.3; MK 54.34. *Biciu* (c. Jolita) — MK 12; MK 12.1; MK 10.22—11.22. *Bîldana* (c. Tărlăești) — MK 03; MK 03.1; MK 01.34. *Bolintin-Deal* — MK 02; MK 02.4. *Bolintin-Deal* (c. Bolintin-Deal) — MK 02; MK 02.4; MK 02.21—03.20—03.21. *Bolintin-Vale* — MK 02; MK 02.2. *Bolintin-Vale* (c. Bolintin-Vale) — MK 02; MK 02.2; MK 00.20—00.21—01.20—01.21. *Borănești* (c. Coseerici) — MK 64; MK 64.3—4; MK 64.42. *Boteni* (c. Sinești) — MK 53; MK 53.3—4; MK 53.32. *Brăgadiru* (c.s. m. București) — MK 11; MK 11.4. *Brăgadiru* (c.s. Brăgadiru, m. București) — MK 11; MK 11.4; MK 14.10—14.11—14.12. *Brăncuța* (c. Oinaacu) — MJ 26; MJ 26.1; MJ 21.63. *Braziu* — MK 45/55; MK 45.3/55.1. *Braziu* (c. Braziu) — MK 45/55; MK 45.3/55.1; MK 44.52—44.53/50.52—50.53. *Brănești* — MK 42; MK 42.4. *Brănești* (c. Brănești) — MK 42; MK 42.4; MK 43.20—43.21—44.20—44.21. *Brăniștari* (c. Călugăreni) — MJ 29; MJ 29.2; MJ 21.90—21.91. *Brezoele* — LK 93/MK 03; LK 93.3/MK 03.1. *Brezoele* (c. Brezoele) — LK 93/

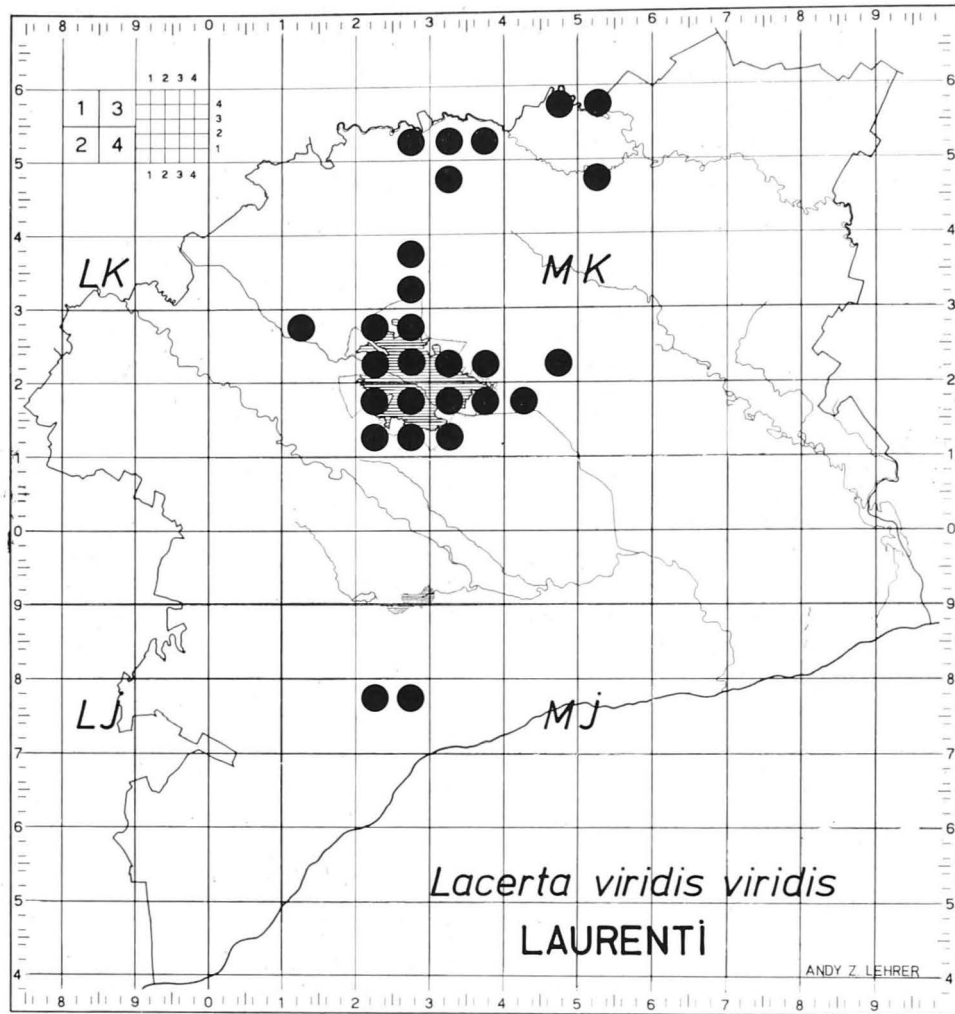

fig. 3

MK 03; LK 93.3/MK 03.1; LK 94.33/MK 00.32–00.33. Brezoaia (c. Brezoale) — MK 03; MK 03.2; MK 01.32. Broșteni (c. Ion Roată) — MK 74; MK 74.3; MK 74.42. Buciumeni (c. Budești) — MJ 59; MJ 59.1; MJ 51.94. Buciumeni (o. Bufta) — MK 13; MK 13.4; MK 13.31–14.31. Bușani — LK 91; LK 91.2. Bușani (c. Bușani) — LK 91; LK 91.2; LK 91.11–91.12–92.11. București (m.) — MK 21/22/31/32; MK 21.1–2–3–4/22.1–2–3–4/31.1–2–3/32.2–4. Buda (c. Cornetu) — MK 11; MK 11.2; MK 11.10. Budești (c. Comana) — MJ 29; MJ 29.4; MJ 24.91. Budești — MJ 59; MJ 59.3. Budești (c. Budești) — MJ 59; MJ 59.3; MJ 53.93–53.94–54.93–54.94. Bufta (o.) — MK 13; MK 13.2–3–4; MK 12.31–12.32–13.31–13.32. Bulbucata — MK 00; MK 00.2–4. Bulbucata (c. Bulbucata) — MK 00; MK 00.2–4; MK 02.01–02.02–03.01. Buriș (c. Peris) — MK 15; MK 15.4; MK 14.51. Butimanu — MK 04/14; MK 04.3/14.1. Butimanu (c. Butimanu) — MK 04/14; MK 04.3/14.1; MK 04.44/10.44–11.44. Buturugeni — MK 01; MK 01.4. Buturugeni (c. Buturugeni) — MK 01; MK 01.4; MK 03.10–03.11–04.10–04.11. Carapancea (c. Răsceni) — LJ 98; LJ 98.4; LJ 93.81. Cartojani (c. Roata de Jos) — LK 72; LK 72.4; LK 74.20. Căciulași (c. Moara Vlășiei) — MK 34; MK 34.2; MK 32.40. Căldărești (c. Tămădău Mare) — MK 62; MK 62.3; MK 64.22. Căldăraru (c. Cernica) — MK 41; MK 41.1; MK 40.13. Călugăreni — MJ 19/29; MJ 19.4/29.2; MJ 14.90/20.90–20.91. Căminasca (c. Schitu) — MJ 09; MJ 09.4; MJ 02.90. Cărpeneșu (c. Găiseni) — LK 93; LK 93.2; LK 90.31. Căscioarele — MJ 58; MJ 58.3–4; Căscioarele (c. Căscioarele) — MJ 58; MJ 58.3–4; MJ 53.82–53.83–54.82–54.83. Căscioarele (c. Găiseni) — LK 92; LK 92.1; LK 90.23. Căscioarele (c. Ulmi) — MK 02; MK 02.1; MK 00.24. Cătrunești (c. Sinești) —

MK 53; MK 53.2; MK 50.31. Căfelu (c.s. Glina, m. București) — MK 31; MK 31.3; MK 33.13–34.13. Cernica — MK 41; MK 41.1. Cernica (c. Cernica) — MK 41; MK 41.1; MK 41.13–41.14. Cetatea (c. Frâtelești) — MJ 16; MJ 16.3; MJ 12.62–12.63–13.62–13.63. Cetatea Veche (c. Spantov) — MJ 88; MJ 88.1; MJ 80.83. Cetățuia (c. Găujani) — LJ 94; LJ 94.3; LJ 94.42. Chiajna (c.s. m. București) — MK 12; MK 12.4. Chiajna (c.s. Chiajna, m. București) — MK 10; MK 10.2; MK 11.00–12.00. Chiriacu (c. Izvoarele) — MJ 07; MJ 07.1; MJ 01.73. Chirnogi — MJ 68; MJ 68.2–4. Chirnogi (c. Chirnogi) — MJ 68; MJ 68.2–4; MJ 62.81–62.82–63.81–63.82. Chiroiu-Pămînteni (c. Drăgoești) — MK 63; MK 63.1; MK 60.33–60.34. Chiroiu-Satu Nou (c. Drăgoești) — MK 53; MK 53.3; MK 54.33. Chiroiu-Ungureni (c. Drăgoești) — MK 63; MK 63.1; MK 60.33. Chiselet — MJ 88/89; MJ 88.3/89.4. Chiselet (c. Chiselet) — MJ 88/89; MJ 88.3/89.4; MJ 83.83–83.84–84.84/84.90. Chitila (c.s. m. București) — MK 12/22; MK 12.3/22.1. Chitila (c.s. Chitila, m. București) — MK 12/22; MK 12.3/22.1. MK 13.23–13.24–14.23–14.24/20.23–24. Ciocăniari (c. Niculești) — MK 14; MK 14.3; MK 14.44. Ciocănești — MK 03/13; MK 04.34/10.34. Ciocirila (c.s. Ciocirila, o. Urziceni) — MK 75/76; MK 75.1/76.2–4. Ciocirila (c.s. Ciocirila, o. Urziceni) — MK 75/76; MK 75.1/76.2–4; MK 72.54/72.60. Ciolficeni (c. Snagov) — MK 34; MK 34.1; MK 30.43. Ciolpani — MK 25/35; MK 25.4/35.2. Ciolpani (c. Ciolpani) — MK 25/35; MK 25.4/35.2; MK 23.50–23.51–24.50–24.51/30.51–30.52. Ciorogirla — MK 12; MK 12.2. Ciorogirla (c. Ciorogirla) — MK 12; MK 12.2; MK 10.20–11.20. Cimpurelu (c. Colibași) — MJ 39; MJ 39.1; MJ 32.93. Cindesca (c. Belciugatele) — MK 52; MK 52.3; MK 52.22–53.22. Clătești

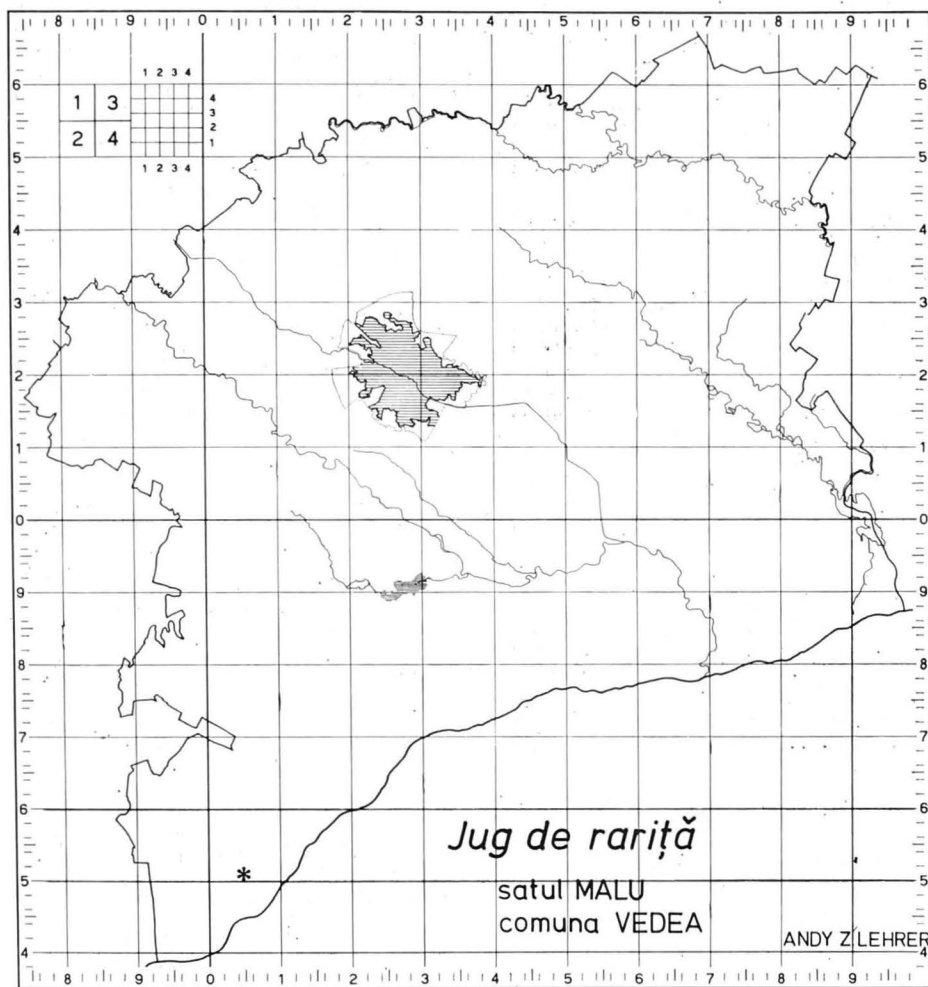

fig.4

(c.s. Mitreni, o. Oltenița) — MJ 68; MJ 68.3; MJ 63.83—64.83
 Clejani — LK 90; LK 90.3. *Clejani* (c. Clejani) — LK 90; LK 90.3;
 LK 92.03—92.04—93.03—93.04. *Clincești* — MK 11; MK 11.2—4;
Clincești (c. Clincești) — MK 11; MK 11.2—4; MK 12.11—12.12—
 13.11—13.12. *Cocani* (c. Crevedia) — MK 14; MK 14.2; MK 11.40—
 11.41. *Cocani* (c. Minăstirea) — MJ 99; MJ 99.1; MJ 90.94. *Codreni*
 (c. Gurbănești) — MK 71; MK 71.1; MK 71.12. *Cojești* (c.
 Belciugatele) — MK 52; MK 52.1; MK 51.23. *Colibași* — MJ 39;
 MJ 9.1—3—4. *Colibași* (c. Colibași) — MJ 39; MJ 39.1—3—4;
 MJ 3391—32.92—32.93—33.91—33.92. *Comana* — MJ 39; MJ 39.
 2. *Comana* (c. Comana) — MJ 39; MJ 39.2; MJ 30.90—31.90.
Condești (c. Bărcănești) — MK 74; MK 74.2—4; MK 72.40. *Cop-*
cianu (c. Ghimpați) — MJ 09; MJ 09.2; MJ 09.91. *Copăceni* (c.
 30 Decembrie) — MK 20; MK 20.4; MK 23.00. *Corbeanca* —
 MK 23; MK 23.1—3. *Corbeanca* (c. Corbeanca) — MK 23; MK
 23.1—3; MK 21.33—21.34—22.33—22.34. *Corbeanca* (c. Vinători
 Mici) — LK 82; LK 82.3; LK 82.22—83.22. *Cornetu* — MK 10/11;
 MK 10.1—3/11.2—4. *Cornetu* (c. Cornetu) — MK 10/11; MK 10.1—
 3/11.2—4; MK 12.04—13.04/12.10—13.10. *Cosoba* (c. Joița)
 — MK 03; MK 03.4; MK 03.30. *Coșereni* — MK 64; MK 64.1—3.
Coșereni (c. Coșereni) — MK 64; MK 64.1—3; MK 61.43—61.44—
 62.43—62.44—63.43—63.44. *Coteni* (c. Bulbucata) — MK 00;
 MK 00.3; MK 03.03. *Cotorca* (c.s. Ciocirlia, o. Urziceni) — MK 75;
 MK 75.1; MK 71.54. *Coțofanța* (c. Gurbănești) — MK 71; MK 71.4;
 MK 73.11. *Cozieni* (c. Găneasa) — MK 42; MK 42.1—2; MK 42.22.
Crața (c. Dascălu) — MK 43; MK 43.1; MK 41.34. *Crățești* (c. Vi-
 dra) — MK 30; MK 30.2; MK 30.01. *Crețu* (c. Ciocănești) —
 MK 04; MK 04.4; MK 03.40. *Crețușca* (c. Ștefănești de Jos) —
 MK 33; MK 33.4; MK 32.30. *Crevedia* — MK 13/14; MK 13.1/
 14.2. *Crevedia* (c. Crevedia) — MK 13/14; MK 13.1/14.2; MK 11.
 34—12.33—12.34/11.40—12.40. *Crevedia Mare* — LK 82/91/92;

LK 82.4/91.1/92.2. *Crevedia Mare* (c. Crevedia Mare) — LK 82/
 91/92; LK 82.4/91.1/92.2; LK 84.20/90.14/90.20. *Crevedia Mică*
 (c. Crevedia Mare) — LK 82; LK 82.4; LK 84.20. *Crișău* (c. Bu-
 dești) — MJ 59; MJ 59.4; MJ 52.91. *Crișina* (c. Bolintin-Vale)
 — MK 02; MK 02.2; MK 01.20. *Cringuri* (c. Singureni) — MJ 19;
 MJ 19.3—4; MJ 14.92. *Crucea de Piatră* (c. Călugăreni) — MJ 28;
 MJ 28.1; MJ 20.84. *Cuculești* (c. Plătărești) — MK 50; MK 50.1;
 MK 50.04. *Cucuruz* (c. Răsceni) — LJ 98; LJ 98.4; LJ 94.80.
Cupele (c. Vinători Mici) — LK 82; LK 82.1; LK 81.24. *Curdăști*
 (c. Frâsnet) — MK 80; MK 80.4; MK 83.01. *Curcani* — MJ 69;
 MJ 69.4. *Curcani* (c. Curcani) — MJ 69; MJ 69.4; MJ 63.91—
 63.92.

Daia — MJ 16/17; MJ 16.3/17.4. *Daia* (c. Daia) — MJ 16/17;
 MJ 16.3/17.4; MJ 14.64/14.70. *Dascălu* — MK 33/43; MK 33.3/
 43.1. *Dascălu* (c. Dascălu) — MK 33/43; MK 33.3/43.1; MK 33.34—
 34.33—34.34/40.34. *Dănești* (c. Frâsnet) — MK 80; MK 80.3;
 MK 83.04. *Dărăști-Ilfov* — MK 20; MK 20.1. *Dărăști-Ilfov* (c.
 Dărăști-Ilfov) — MK 20; MK 20.1; MK 20.02—20.03—21.03.
Dărăști-Vlasca (c. Adunații-Copăceni) — MK 20; MK 20.2;
 MK 20.02. *Dealul* (c. Crevedia Mare) — LK 91; LK 91.1; LK 91.13.
Decindea (c. Ciocănești) — MK 13/14; MK 13.1/14.2; MK 10.34/
 10.40. *Dimiceni* (c. Tunari) — MK 33; MK 33.1; MK 30.33. *Di-*
mitrie Cantemir (c. Izvoarele) — MJ 07; MJ 07.3; MJ 02.72.
Dirvari (c. Ciocirlia) — MK 11; MK 11.1; MK 10.14. *Dirvari*
 (c. Tămădău Mare) — MK 62; MK 62.2; MK 61.22. *Dirza* (c.
 Crevedia) — MK 13; MK 13.3; MK 13.34. *Dobreni* (c. Vărăști) —
 MJ 39; MJ 39.3; MJ 33.94. *Dobroști* (c.s., m. București) — MK 32;
 MK 32.2—4. *Dobroști* (c.s. Dobroști, m. București) — MK 32;
 MK 32.2—4; MK 32.20—32.21. *Domnești* — MK 11; MK 11.1—3.
Domnești (c. Domnești) — MK 11; MK 11.1—3; MK 10.13—
 11.12—11.13—12.12—12.13. *Dorobanțu* (c. Plătărești) — MK 51;

1	2
3	
4	5

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie — Constanța

1. Grup statuar „Fortuna cu Pontos“
2. Aspect din sala Tezaurului
3. Aspect din sala XIV — Tema „Unirea Principatelor române“
4. Aspect din sala XXI — Tema „23 August 1944“
5. Aspect din sala XXVI — Tema „Congresul al XI-lea al P.C.R.“

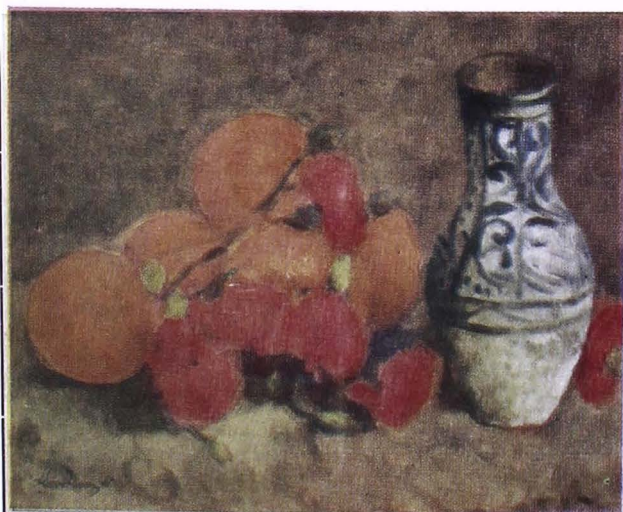

1	2
3	
4	5

MUZEUL DE ARTĂ — CONSTANȚA

1. Theodor Pallady, Nud
2. Gheorghe Petrașcu, Privind
Marea la Mangalia
3. Aspect din Sala Pallady a
Muzeului de artă — Constanța
4. Ștefan Luchian, Portocale și
garoafe
5. Vasile Popescu, Natură sta-
tică cu fes roșu

Muzeul literaturii române: invitații de onoare

FLORIN VLAD

Muzeul literaturii române, devenit „*acel institut de cercetări științifice, pe care viitorul îl ascunde[a] în scutecele lui*”, așa cum prevedea ctitorul și întiiul său director — PERPESSICIUS — și-a făcut un laitmotiv al afirmării în actualitatea cultural-educativă a Bucureștilor din lansarea unor acțiuni originale ce cuprind mari spații istorice, momente memorabile și personalități de seamă ale unei literaturi cu o vechime de cinci secole și cu un glas din ce în ce mai clar în concertul spiritual european.

Căci, pe lângă expoziția de bază, „*această expunere filmată a istoriografiei literare*”, pe lângă activitatea de cercetare a patrimoniului literar din depozitele proprii — finalizată prin editarea unor volume și cataloage și nu în ultimul rînd, a unei reviste „*Manuscriptum*”, pe lângă efortul de achiziționare, fișare, conservare și restaurare din laboratoare, în acest lăcaș al muzelor, pe parcursul unui calendar anual al manifestărilor specifice, și-au căpătat statut de eveniment de-acum „*Rotondele 13*”, dezbaterile trimestriale pe teme de

mare însemnătate (deci, de actualitate, cum au fost: literatura română în manualele școlare; editarea clasicii; sincronism-protocronism) din cadrul Studioului de istorie literară, sesiunile științifice anuale, care aduc în instanță, de fiecare dată, documente inedite, „*în replică*”, proiectind noi fascicule de lumină asupra marilor noștri scriitori de la Cantemir și Văcărești la Eminescu și Caragiale, de la Creangă și Macedonski, la Sadoveanu și Arghezi. De asemenea, au prins contur aparte ciclurile de manifestări muzeale axate pe ideea interferenței artelor (literatura, muzica, plastica), spectacolele-lectură ale Teatrului „*Manuscriptum*”, serile omagiale de poezie și muzică tînără, concursurile gen „*Cine știe câștigă*” sau întîlnirile de duminică dimineața ale micilor creatori, organizate de Cenaclul pionierilor „*M. Eminescu*”.

În același context se înscriu și expozițiile omagiale temporare sau reconstituiri muzeale dedicate unora dintre scriitorii de la care muzeul deține numeroase mărturii ale vieții și muncii de creație, materializate prin documente și manuscrise, obiecte.

Aspect din expoziția consacrată marilor clasici ai literaturii române, organizată în R. S. Cehoslovacă

Din expoziția „Liviu Rebreanu — geneza marilor romane”

biblioteci, opere de artă, concretizînd, astfel, ambianța în care au trăit și creat un Sadoveanu, Coșbuc, Macedonski, Arghezi, Bacovia și mulți alții.

Așa au fost în ultima vreme expozițiile consacrate unor mari evenimente și scriitori, pe care rotonda muzeului le-a găzduit și care, din motive lesne de înțeles, au avut o existență efemeră, față de interesul major stîrnit în jurul lor. Amintim aici cîteva, cu regretul că nu le vom mai revedea curînd, ori că nu s-au constituit ca expoziții itinerante, așa cum au fost (și nu mai sînt !) cele referitoare la Eminescu și Slavici, Panait Istrati, la momentul centenarului „Independenței”. Ne gin-

dim la realizările expoziționale „Hortensia Papadat-Bengescu” (la 100 de ani de la naștere); „Liviu Rebreanu — geneza marilor romane”; „Grafica presei literare militante din perioada interbelică”; „Delavrancea și contemporanii săi” și altele.

Manifestarea prilejuită de vernisajul expoziției *Parnas — interpretări plastice* de Mircea BARZUCA, de la începutul semestrului al II-lea, se aliniază altora asemănătoare, consumate mai demult, dar mai ales o completează, în cadrul ciclului „Interferența artelor” pe aceea intitulată *Itinerar eminescian*, de Lîgia MACOVEI, din prima

Din expoziția itinerantă „Ioan Slavici și epoca sa”

M. Sadoveanu pescar pasionat

jumătate a anului. Momentul inaugural al „Parnasului” în viziunea lui M. Barzucă s-a bucurat de prezența unui mare număr de iubitori ai artei și literaturii, prieteni ai muzeului și ai pictorului, care au beneficiat de o sclipitoare tălmăcire făcută expoziției de către recunoscutul filozof al culturii, prof. univ. Edgar PAPU.

Prin cele peste 20 de portrete de scriitori români, subtilul exeget a atras atenția asupra unei modalități de „critică literară”, exprimată prin pictură, rod al unor lecturi avizate, după care se poate opera cu lumini și umbre, cu culori, în stare să redea nu numai imaginea omului, ci și a operei pe care a creat-o și pe care pictorul n-o poate separa de icoana celui implicat. Astfel, portretele V. Voiculescu amintesc de Zahel orbul, Eugen Barbu de *Princepele* sau Lucian Blaga de cele două fețe — una în lumină, cu un ochi adânc infipt în lume, alta în umbră, unde scormonește ochiul filozofului, căutând, parcă și azi, în tainițele misterioase ale rațiunii... Încadrate în rame aurii, culorile ce compun tablourile (câci nu e vorba numai de niște portrete oarecare) amintesc de tradiționalele icoane pe lemn, dându-i fiecărui personaj ceva din nuanța epocii în care a trăit, din opera prin care s-a înălțat. Un Cârlova sau un Kogălniceanu tinăr — oîteri la propriu și la figurat — aureolați de romantismul revoluționar specific începutului și mijlocului secolului trecut, un cap al unui Eminescu eteric, desprins parcă din scenele biblice zugrăvite în bisericile românești de pretutindeni, un Labiș ca un puf de păpădie sau Fundoianu uimit de „*Priveliști*”-le nordului Moldovei, într-un cuvânt, o galerie de portrete spiritualizate și totuși impregnate de lumina poeziei și de căldura pământului natal, impresie sporită și mai mult după ce ai străbătut cu pașii rari sanctuarul literar, de la origini și până în prezent, care este Muzeul literaturii române. Dar pentru ca totul să fie adevărat, trebuie văzut la fața locului.

Cum nici un muzeu, și mai ales unul al literaturii, nu poate cuprinde, odată pentru totdeauna, într-o expoziție de bază, tot patrimoniul național, chiar dacă epoca, viața la care se referă s-au încheiat, din vreme-n vreme este necesară fie reorganizarea și aducerea acestei expoziții la zi cu ultimele descoperiri, fie completarea ei, dacă spațiul îi permite, cu una temporară cuprinzând noutățile ivite pe parcurs.

Așa s-a schițat tematica expoziției temporare „Comori ale patrimoniului literar” deschisă la sediu, în ultimul trimestru al anului 1978, cu toate că n-a trecut decît un an de la reșezarea celei de bază. Aceasta dovedește că ritmul apariției surprizelor, al descoperirii noutăților nu ține cont de structuri sau periodizări delimitate cu strictețe de voința omului.

Organizată sub egida celei de-a II-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României”, vernisarea s-a bucurat de prezența prof. Dan Simonescu și a criticului de artă Dan Grigorescu.

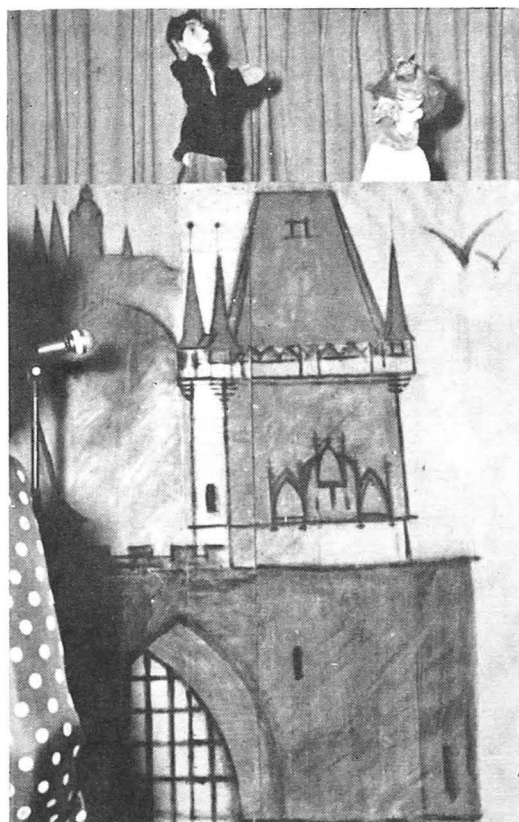
Dar să vedem ce noutăți ne rezervă noua expoziție. Mai întîi, materialul se împarte în două mari categorii:

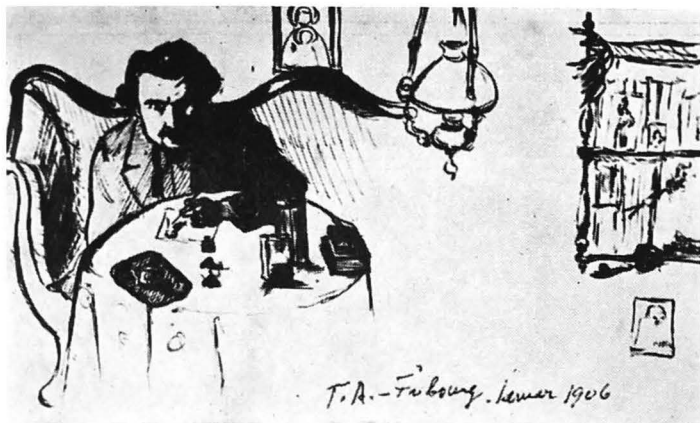
A). — **Specificul arhivei de muzeu**, relevînd multitudinea și varietatea achizițiilor și conturînd noi fațete ale unei personalități;

B). — **Arhive de scriitori**, mărturii definind un scriitor în toate dimensiunile sale.

Prima categorie cuprinde, la rîndul său, patru părți, și anume:

G. Călinescu și teatrul de păpuși

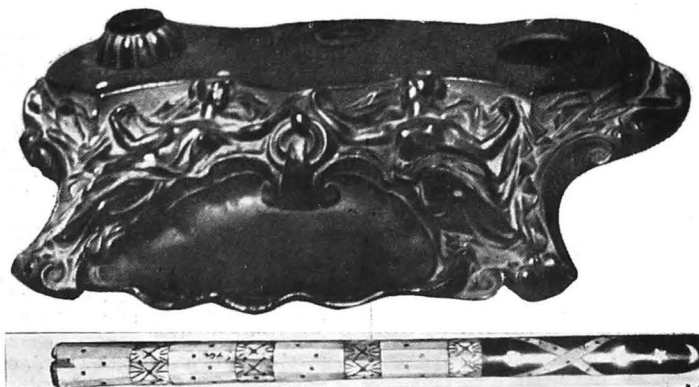

Desen de T. Argezi

I. — **Carte rară** (cu o *Evangelhie* de la Snagov din 1697, un *Antologhion* de la Râmnic din 1876, un *Dicționar româno-latino-unguresc* de la Cluj, 1823, datorat lui Ioan Bobb și publicistică din secolul al XIX-lea);

II. — **Albume fotografice din epoca modernă** (unul aparținând familiei I. Negruzzi, altul Delavrancea, un medalion *Junimea*, un Cezar Bolliac, gravură de Th. Aman sau un desen în cărbune de Gr. Alexandrescu);

Cezar Petrescu (album de desene originale, corespondență); Camil Petrescu (scenariul-manuscris al unui film — Bălescu, *Doctrina substanței*, romanul *Atomul*, manuscrise relevând preocuparea pentru matematică, instantanee fotografice); Tudor Argezi (obiecte ce sugerează pasiunea pentru mai multe meserii); Ion Vineanu (manuscrise — un *Jurnal 1935–1945*, *Ora fântinilor*, un caiet cu exerciții de limbă engleză și arborele genealogic al familiei Iovanachi, alte documente din postura

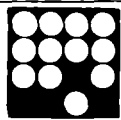
Obiecte ce au aparținut lui Al. Macedonschi

III. — **Mobilier proiectat de Macedonski** (fotolii, picturi în ulei, un baston cu incrustații de fildeș ș.a.);

IV. — **Scriitori din perioada interbelică** (în mai multe ipostaze, printre care: V. Voiculescu (manuscrise, instrumente medicale ale doctorului V. Voiculescu); Mateiu I. Caragiale (preocupări de heraldică — desene, miniaturi — copia unui *Jurnal*); G. Călinescu (pasiunea pentru teatrul de păpuși-marionete, decor); Mihail Sadoveanu (ustensile de vânătoare și pescuit, scrisori); O. W. Cisek (manuscrise, obiecte, printre care o vioară, vădind pasiunea pentru muzică); Anton Holban (album cu autografe — scriitori și muzicieni — catalogul unei discotece, manuscrise — *Jocurile Daniei* —, un album de instantanee fotografice);

de deputat, ziarist și avocat); Lucian Blaga (în corespondență cu marii scriitori și oameni de cultură, alte manuscrise și însemnări autografe). Alte mărturii se referă la scriitori din aceeași epocă, precum: Pompiliu Constantinescu, G. M. Zamfirescu, Victor Ion Popa.

V. — **Arhivele de scriitori** cuprind documente și fotografii referitoare la: Ion Pas (om de cultură, ziarist, corespondență, relații cu scriitorii străini); Zaharia Stancu (scriitorul, președinte al Uniunii Scriitorilor, director al Teatrului Național) și Tudor Vianu (istoric literar, critic, estetician, profesor universitar, om de cultură — reprezentant al României la UNESCO).

perfecționarea cadrelor

Perfecționarea cadrelor de muzeografi — activitate cu caracter — practic eficient

RADU FLORESCU

În cursul anului 1978, activitatea de perfecționare a muzeografilor s-a desfășurat conform prevederilor programului cadru aprobat de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și potrivit cu planificarea inițială pe cincinal. Avînd la bază indicațiile conducerii de partid și recomandările conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste, s-a urmărit, pe de o parte, o ancorare cît mai complexă și mai imediată a programelor proiectate, pe de alta, eliminarea informației banale și a formelor rutiniere și introducerea punctelor de vedere metodologice moderne, noi, de natură să ducă la optimizarea activităților de muzeu.

Prima categorie de programe — cele de inițiere : Bazele muzeologiei, Bazele conservării științifice și Bazele restaurării științifice — au avut un accentuat caracter practic, timpul acordat activității practice, efectuată direct în procesele „productive” ale muzeelor și laboratoarelor, fiind de la 6 la 16 ori mai mare decît cel afectat pregătirii teoretice prin cursuri și seminarii. Între rezultatele notorii obținute prin această organizare a programelor se numără zecile de piese restaurate în laboratoarele școală de la Castelul Peleş, contribuția masivă a conservatorilor de muzee recent reciclați la depozitarea patrimoniului artistic al Castelului Peleş și la reamenajarea acestui tezaur de artă, precum și întocmirea unui important număr de fișe de conservare pentru piese din patrimoniul cultural național în cadrul practicii.

Rezultate deosebite s-au obținut, în acest mod, prin formarea unei școli de restauratori de lemn și mobilă.

În ceea ce privește muzeografiile începători — programul de Bazele muzeologiei — trebuie menționate două aspecte deosebite. În primul rînd realizarea unei baze de curs, concepută plecînd de la o abordare sistemică a muzeului ca instituție cultural-științifică. Dar elementul în adevăr remarcabil al acestui program a fost orientarea către probleme de evidență și de activitate educațională a cursanților în timpul practicii. Așa se face că, la finalizarea programului, cîțiva dintre aceștia au putut raporta realizări deosebite, cum, de exemplu, o schemă — organigramă — de analiza picturii și o bogată activitate expozițională concretizată și într-un număr remarcabil de materiale de popularizare.

Toate aceste programe s-au distins și printr-un caracter mai mult sau mai puțin accentuat de policalificare. În adevăr, pentru mulți restauratori cu pregătire superioară tehnică, inclusiv pentru cadrele de chimiști, fizicieni și biologi, din grupurile de investigații ale laboratoarelor de restaurarea bunurilor din patrimoniul cultural național, aceste programe au asigurat, în afară de informații privind aspecte particulare ale propriei lor discipline, și informații de bază privind discipline umaniste : muzeologie, istorie de artă, istoria culturii, arheologie. Reciproc, pentru acei restaura-

Grup de muzeografi în schimb de experiență la Muzeul Țării Crișurilor — Oradea

tori cu pregătire artistică, programele au asigurat cunoștințele cu caracter pozitiv (fizică, chimie, biologie) și aplicativ (de exemplu teoria degradării bunurilor artistice) necesare pentru realizarea corectă a activității de restaurare. Este de la sine înțeles că pentru restauratorii cu studii medii, programele au asigurat formarea, în termeni de policalificare, în întregime.

Analiza critică a felului în care aceste programe s-au desfășurat precum și a rezultatelor celor care s-au finalizat, a scos în evidență și anumite carențe sau diminuări ale programelor care trebuie să devină o preocupare pentru Centru în vederea fie a îmbunătățirii programelor în curs, fie a organizării pe aceste baze a programelor din ciclul viitor — 1981—1985. Astfel, s-a constatat că totuși cunoștințele de istoria artei, istoria culturii, etnografie și arheologie sînt prea restrinse și, mai ales au un caracter teoretic, ceea ce nu asigură operaționalitatea lor în activitatea de restaurare. Se studiază, pentru ciclul viitor, organizarea unor programe care să pună la curent pe restauratorii cu însuși sistemele de referință ale acestor discipline și care, totodată, să asigure și o anumită practică în aceste discipline, așa încît să înlesnească colaborearea interdisciplinară, apropiind punctele de vedere.

În ceea ce privește programele de Bazele muzeologiei, constatarea critică desprinsă cu evidență este aceea a nivelului inegal la care s-a realizat practica în numărul mare de unități pilot precum și durata prea mică pentru unele tipuri de activități (de exemplu, cercetare, organizarea de expoziții). Se studiază, așadar, pentru ciclul viitor, posibilitatea concentrării acestei practici în câteva centre, de natură să asigure o desfășurare la cel mai înalt nivel a activității, precum și o disciplină riguroasă a acesteia. Încă de pe acum s-au luat măsuri pentru redactarea și multiplicarea cursurilor teoretice (Bazele muzeologiei, Bazele conservării științifice) așa încît să se reducă la minimum

timpul acordat expunerilor și seminariilor, în favoarea studiului individual și practicii.

În ceea ce privește pregătirea conservatorilor, se studiază organizarea unui centru unic de formare a lor, în cadrul căruia, pregătirea teoretică, avînd la bază, de asemenea, texte — documentație scrisă la diferite niveluri — și studiul individual să se împletească în mod intim cu activitatea practică. În ceea ce privește programele pentru muzeografia din Oficiile pentru patrimoniul cultural național, în 1978 s-au organizat programele de opțiune — Cataloage și repertorii, Evidențe teritoriale, Vocabulare controlate și Analize structurale pentru specialiștii în etnografie precum și un program comun de Bazele evidenței științifice pentru muzeografia recent angajați la Oficiu. Desfășurîndu-se în cadrul structurilor fixate încă din 1976, aceste programe, care și-au propus, pentru prima dată, să sistematizeze teoretic, dar cu finalizare practică, activitatea de evidență științifică a bunurilor de muzeu, s-au distins în acest an printr-o trăsătură nouă: abordarea sistematică a analizei bunurilor de cultură. Este, evident, doar un început pe o cale care se anunță deosebit de rodnică.

Dar elementul cel mai important în cadrul acestei serii de programe este faptul că cele de evidență teritorială pentru specialitatea arheologie, au subliniat necesitatea unei pregătiri tehnice specifice, de topografie matematică și cartografie, a specialiștilor din acest domeniu. Un prim curs — cu caracter suplimentar față de programul cadru — a fost realizat în aprilie - mai 1978 la Tulcea. Evaluarea critică a rezultatelor a arătat că durata cursului a fost insuficientă și că realizarea acestui program a avut o înaltă eficiență practică — s-au realizat de către cei 13 participanți — planurile de situație pentru 8 stațiuni arheologice din jud. Tulcea, unele dintre ele de un grad înalt de dificultate. La inițiativa Direcției economice și a patrimoniului cultural național din Consiliul

Grup de muzeografi în vizită la un monument din județul Bihor.

Culturii și Educației Socialiste, se studiază posibilitatea generalizării acestui program în așa fel încât să cuprindă mai întâi pe toți arheologii din oficiile pentru patrimoniul cultural național, apoi și pe cei din muzee. De asemenea, ținând seama și de necesitățile evidente pentru specialiștii în etnografie, de a stăpîni tehnici de relevu și desen tehnic, se studiază posibilitatea organizării, într-un viitor apropiat, a unor cursuri de tehnica relevului arhitectural și desen tehnic (desen metric după natură) pentru această categorie de muzeografi.

Programele destinate muzeografilor cu vechime au îmbrăcat, în acest an, două aspecte. Pentru specialiștii în artă și etnografie, s-au organizat programe comune axate pe analiza activității cultural-educative și pe difuzarea metodelor noi în acest domeniu. Acestor programe li s-a imprimat un accentuat caracter practic, în așa fel încât informația nouă să capete imediat și o valoare operațională. Dar sistematizarea experienței căpătate în acest cadru a oferit și posibilitatea unor prețioase contribuții teoretice privind organizarea lectoratelor de muzeu și a cabinetelor de muzeu.

În ceea ce privește programele de opțiune — organizate pentru arheologi și medievști — analiza celor desfășurate în anul precedent a scos în evidență necesitatea organizării în cadrul lor a unor mai ample demonstrații și aplicații practice, cu o varietate suficient de mare de cazuri — în deosebi expoziții de muzeu. Totodată, și în aceste cazuri, s-a

introdus abordarea sistemică a disciplinelor specifice, plecîndu-se de la perspectivele fecunde de interpretare istorică pe care această formă modernă de cercetare le oferă.

Un loc aparte îl ocupă programul comun destinat conducătorilor de muzee — directori, directori adjuncți și șefi de secție. Constituind o premieră absolută — este prima abordare a aplicării la instituții culturale a teoriei conducerii științifice — acest program a fost axat pe teoria sistemelor aplicată la muzeu: muzeul ca sistem. Prima serie de cursanți a dovedit nu numai un deosebit interes pentru o astfel de preocupare, dar s-a și angajat în unele acțiuni practice, organizate pe baze sistemice, în cadrul propriilor unități.

În ansamblu, activitatea de perfecționare din acest an s-a dovedit amplă, complexă și variată, dar mai ales axată pe efortul de a cuprinde continuu și imediat elementele noi și de a le canaliza către forme de activitate practică, de a le da valoare operațională. Acest efort, fără îndoială, trebuie continuat și, mai ales trebuie completat și perfecționat, dar nu putem să nu reținem că, în 1978, s-a realizat o treaptă importantă a procesului ascendent al perfecționării cadrelor din muzee. În acest sens poate că elementul cel mai important este acela al apariției premiselor proiectării viitorului ciclu, pe baza experienței actuale analizate critic.

Un moment al muzeografiei dobrogene — Expoziția jubiliară a Dobrogei din 1928

dr. GHEORGHE DUMITRAȘCU, STOICA LASCU

În documentul îngropat în ziua de 26 octombrie 1928 la temelia a ceea ce ar fi trebuit să fie Palatul culturii din Constanța se consemna, între altele, că în cadrul acestuia urma să ființeze și „un muzeu regional pentru oglindirea trecutului istoric, cultural și artistic al provinciei și pentru cunoașterea bogățiilor naturale și produselor ei industriale și comerciale”¹. Este notabilă ambiția inițiatorilor acestei acțiuni, dar muzeografia avea deja un trecut în Dobrogea², realizările înfăptuite fiind, însă, distruse în cea mai mare parte în timpul primului război mondial, prin regimul barbar al ocupației dușmane. Acest lucru ne face să credem că afirmația din document își are parțial justificarea.

Un moment deosebit din istoria realizărilor muzeografiei în Dobrogea îl constituie serbările organizate în 1928, când se împlinea o jumătate de secol de la reunirea acestui străvechi teritoriu românesc cu patria mamă. Serbările Semicentenarului desfășurate la Constanța au avut un program complex, cuprinzând alături de adunarea festivă, defilări și parăzi, apariții editoriale³, conferințe și organizarea unei mari expoziții comemorative,

care se vroia o oglindă a realizărilor Dobrogei în toate domeniile de activitate umană. Prin natura ei, expoziția, deși temporară, reprezintă, totuși partea cea mai durabilă a întregului jubileu.

Pentru modul de realizare a acesteia s-au înfruntat idei și păreri dintre cele mai diverse, ele putând interesa din punctul de vedere al gândirii muzeografice. Pentru prima dată, ideea o găsim într-un memoriu al profesorului universitar C. Brătescu⁴, înaintat prefecturii județului Constanța în anul 1926. El combate, în anul următor, propunerea care era pe punctul de a găsi partizani, privind întocmirea unei expoziții internaționale cu caracter aproape exclusiv economic⁵. C. Brătescu consideră că această expoziție, care trebuia să fie exclusiv dobrogeană, era nimerit a se deschide la Mamaia, unde ar fi putut beneficia de un cadru natural adevărat — pentru că cine vine la Constanța, vine să vadă marea și plaja de la Mamaia — și de mari posibilități de a fi vizionată, precum și de existența unor mijloace regulate de transport. Ținând seama de aceste considerente, expoziția putea fi deschisă cel târziu la 1 iulie 1928, în timpul sezonului estival, și ar fi putut aduce și însemnate foloase materiale municipalității⁶.

1 — Interior mocănesc prezentat în expoziția jubiliară

Ziarul constănțean „Marea Neagră” exprima opinia, prin intermediul penei lui I. G. Mocanu, că

grija cea mai mare a autorităților trebuie să se îndrepte spre realizarea unei expoziții „care să înfățișeze viața din trecut și din prezent a acestei provincii”. Ea ar fi trebuit să aibă o secție arheologică, una etnografică, o altă economică în care să fie reprezentate bogățiile naturale ale Dobrogei, precum și o secție industrială. În acest sens, se dădeau ca exemplu expozițiile jubiliare de la București (1906), Iași, și Cluj. Potrivit aceleiași păreri, expoziția urma să se întindă pe nu mai puțin de 4 ha, iar colecționarea și aranjarea materialelor ce se expuneau, urma să se facă numai după construirea de către arhitecții și inginerii locali a pavilioanelor în „stil românesc”.⁷

În legătură cu construcția pavilioanelor, C. Brătescu propunea, în memoriul amintit mai sus, ca ele să fie construite din lemn și nu din materiale grele care ar fi cerut timp de execuție, investiții mari și care, mai adaugă autorul, la curent cu moravurile epocii, ar fi putut atrage fel de fel de anchete ce ar fi umbrat evenimentul și semnificațiile sale. El propunea, de asemenea, un director al expoziției sau un comisar guvernamental ale cărui calități ar fi trebuit să fie cultura, energia, cinstea, bunul gust și imaginația.⁸

În privința materialelor, care ar trebui expuse, revenim la propunerile avansate de ziarul „Marea

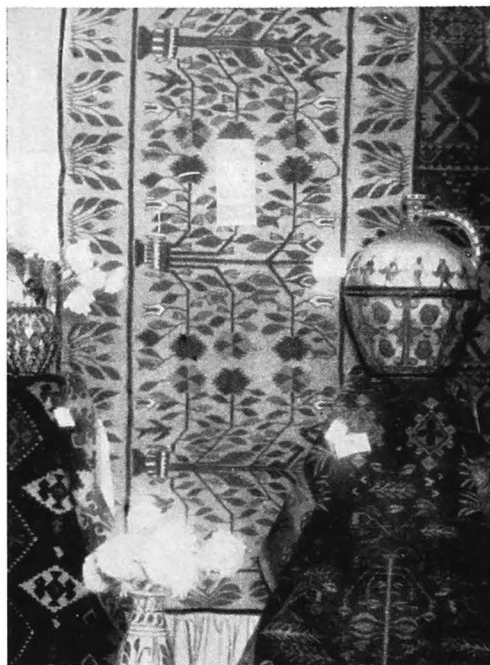
2 — Aspect de la Secțiunea școlară a expoziției jubiliare

Neagră” de a se aduna toate resturile arheologice care zac în dărămăturile de pe malul mării și în gropile de gunoarie ale orașului, precum și cele încăpute pe mina unor particulari, zeloși „strîngători”. De asemenea, era necesar să se dea de urma obiectelor care constituiau, înainte de război, colecția Muzeului local (statui, pietre funerare, inscripții, monede etc.)⁹. Treptat, în presa locală, planul viitoarei expoziții dobrogene, prinde contur, ea urmînd a avea „rostul unor depline evocări pentru cunoașterea amănunțită a progreselor realizate” în această parte a țării¹⁰.

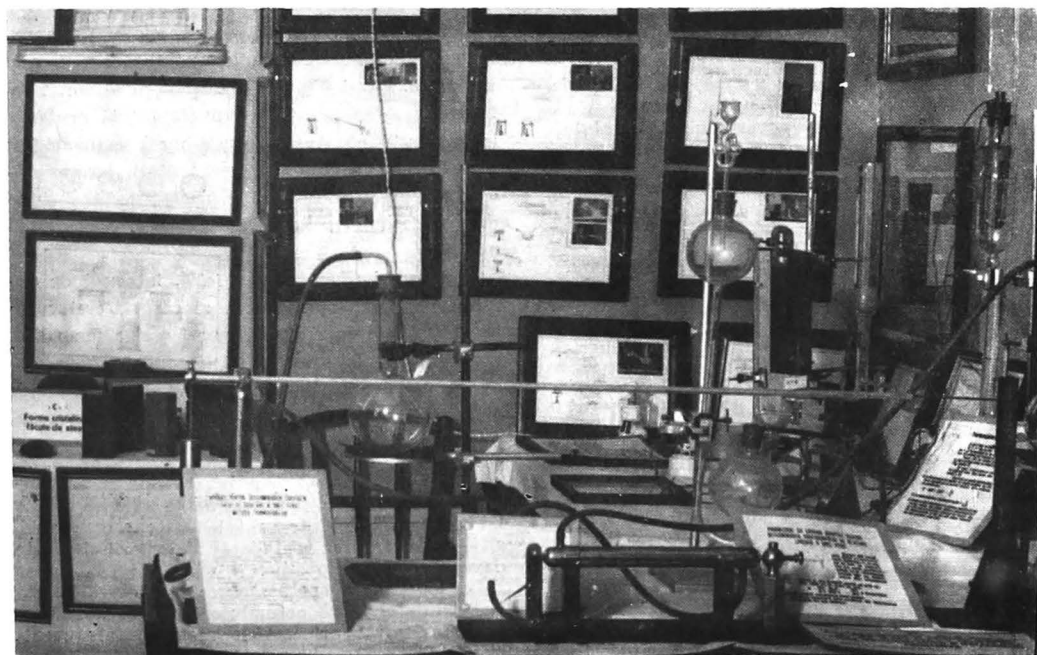
Un bun cunoscător al Dobrogei, institutorul tulcean G. Coatu-Cerna, scria în ajunul sărbătoririi Semicentenarului: „Și au fost atîtea pietre cu inscripții, odoare, monezi, etc. încît dacă s-ar fi strîns toate cu îngrijire încă de la început... s-ar fi clădit un munte mare cît Denis-Tepe, ... Dar mai multe obiecte rămase de la strămoși pe acest pămînt vom găsi la Londra, poate, mai mult decît la București”¹¹.

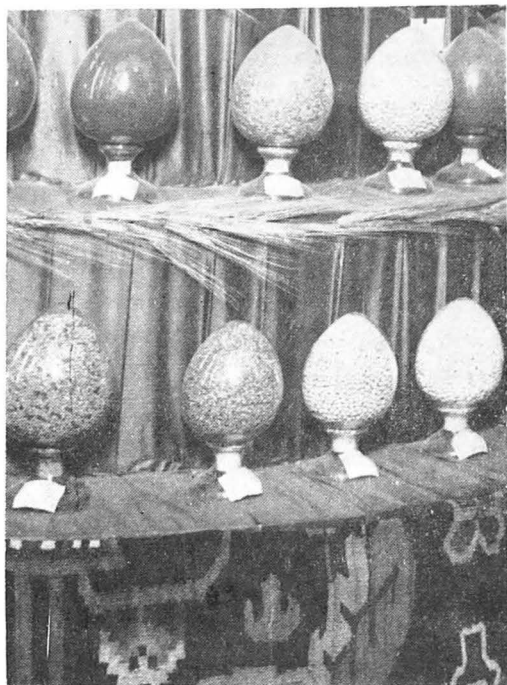
În septembrie 1927, guvernul însărcinează pe Al. Lapedatu, ministrul artelor și cultelor, de a studia organizarea expoziției care să comemoreze semicentenarul reunirii Dobrogei cu țara¹², iar în martie anul următor se constituie un comitet de organizare al cărui președinte și înalt comisar

3 — Scoarfe vechi românești prezentate în expoziția jubiliară

4 — Materiale didactice prezentate în expoziția jubiliară de către Liceul „Mircea cel Bătrîn” din Constanța.

5 — *Sel de mostre cerealiere expus de Camera agricolă din Constanța*

al guvernului era Vasile Sassu, fost și viitor ministru liberal, în acel moment șeful organizației constănțene a acestui partid¹³. Ca organizator direct al expoziției generale este numit profesorul C. Brătescu, iar ing. A. Petreanu, șeful ocolului minier Tulcea, este însărcinat cu aranjarea secției geologice a acestora¹⁴.

Hotărîrea definitivă a guvernului în privința organizării expoziției și a înființării unui muzeu regional cu lucruri caracteristice dobrogene este luată în iunie 1928¹⁵, de acum înainte începînd, practic, colecționarea materialelor pentru viitoarea expoziție. Sursele acestora sînt dintre cele mai diverse. Avînd în vedere caracterul ei general, ea se compunea dintr-un mare număr de secții (forestieră, etnografică, culte, școlară, economică, agricolă, alimentară, ceramică, piscicolă, industrială, arte frumoase și arheologică), cuprinzînd, evident un număr însemnat de categorii de exponate. Parte din ele sînt diferite vechi-colecții recuperate după război.

Donățiile reprezintă și ele un procentaj însemnat. Astfel, Ministerul industriei și comerțului donează o colecție de minerale din carierele și minele dobrogene, Ministerul domeniilor, o colecție de esențe lemnoase din Dobrogea iar Muzeul național de antichități o valoroasă colecție de obiecte

arheologice descoperite în această regiune¹⁶. Numeroși particulari au donat, de asemenea, într-o atmosferă de generos entuziasm, diferite obiecte pentru expoziție și viitorul muzeu al Dobrogei¹⁷. O altă categorie de obiecte din care s-a alcătuit expoziția o constituie custodiile temporare făcute de numeroase localități, instituții și cetățeni. O listă-inventar, incompletă, amintește cetățeni din 25 de comune dobrogene, atît români, cît și turci, bulgari, nemți¹⁸. În aceeași categorie intră și colecțiile „Muzeului Cotovu” de la Hirsova¹⁹. În sfîrșit, o mare parte a obiectelor expuse sînt creații ale elevilor diverselor școli din județele dobrogene.

Expoziția jubiliară a Dobrogei a fost deschisă în clădirea Cazinoului municipal, care există și astăzi, edificiu înălțat în primul deceniu al secolului nostru. Pentru a putea fi sediul Comitetului de organizare și locul de desfășurare al adunării festive și al expoziției, Cazinoul, bombardat în timpul războiului, trebuia reparat, în care scop s-au alocat de către guvern 1,5 milioane lei, dar din suma cuvenită orașului ca despăgubire de război. Practic, nu toată această sumă a fost folosită pentru refacerea Cazinoului, o parte fiind destinată altor lucrări edilitare. De remarcat că Ministerul de finanțe a alocat această sumă cu condiția ca edificiul, atît de popular constănțenilor, să fie pus la dispoziția numai a „manifestărilor culturale-artistice și de distracții sociale”²⁰.

În 1928, proiectata expoziție generală a Dobrogei beneficia, așadar, de un spațiu corespunzător scopului său, atît din punctul de vedere al întinderii, cît și din cel al dispunerii sălilor. Fără îndoială, așezarea Cazinoului era ideală pentru o asemenea manifestare. Totuși, unele secții au fost repartizate, pentru păstrarea unității lor, în clădirea Camerei de Comerț și în clădirea Acvariului de astăzi, ambele în imediata vecinătate a Cazinoului.

Parcurgînd *Ghidul expoziției*²¹, întocmit de Comitetul serbărilor Dobrogei, al cărui secretar general era profesorul-inspector șef școlar Ion Georgescu, precum și alte materiale contemporane, deducem că și expoziția avea aceeași structură eterogenă, ea și, de fapt, volumul jubiliar *Dobrogea, 50 de ani de viață românească*, în ambele cazuri lipsind o concepție unitară, am zice chiar științifică, de îmbinare a materialelor și studiilor deosebit de valoroase într-un tot foarte coerent; de altfel, prezentarea detaliată a expoziției poate dovedi această supoziție.

Expoziția jubiliară a Dobrogei se deschide oficial pe data de 28 octombrie 1928, dată la care s-au desfășurat principalele momente ale evenimentului.

6 — Aspect din Secțiunea artelor frumoase a expoziției jubiliare.

Prima dintre secțiunile expoziției era cea *forestieră*, aranjată de o parte și de alta a scării principale de către Administrația casei pădurilor. Hărți, planșe murale și statistici arătau distribuția pădurilor în Dobrogea, precum și evoluția economiei forestiere în ultimii 50 de ani; fotografii mari redau tipurile de păduri, alături de o colecție de frunze, lemne și semințe. Industria lemnului este și ea reprezentată de obiectele fabricate în diferite întreprinderi, în general mici ateliere. Interesantă este, de asemenea, colecția de plante medicinale și prima uscătorie de astfel de plante din țară. În aceeași secție se expun, împăiate, animale ale pădurii²².

Secțiunea *etnografică* este, fără îndoială, cea mai reușită. Ea se compune din șapte interioare de camere țărănești: mocănească, diciană (adică, a românilor autohtoni, din Dobrogea), macedo-română, bulgară, turcă, germană și lipovenească.

Cea mai bogată dintre ele este interiorul mocănesc al românilor ardeleni, aranjat de învățătoarea Eufrosina Mironescu, una dintre primele slujitoare ale școlii din Dobrogea, după 1878²³. Interiorul cuprinde obiecte caracteristice mocănești, vechi, de la jumătatea secolului trecut: scrin, icoane, lăzi de zestre, blidare, piese de veșmint

bărbătești și femeiești, ștergare, scoarțe, ustensile de meșteșuguri casnice, etc. (foto nr. 1). Atrage în mod deosebit atenția vizitatorului interiorul casei celor mai vechi locuitori ai Dobrogei, românii așa zisi „dicieni”, cu obiecte, de asemenea, de la jumătatea sec. al XIX-lea. *Ghidul expoziției*, ca și fotografiile păstrate sint elocvente îndrumare în înțelegerea specificului portului acestora, motivele românești tradiționale și comune întregii arii a poporului nostru neputînd fi alterate de unele influențe orientale. Camera macedo-română, o odaie de oaspeți, prin interiorul ei bogat, prin simplitatea și demnitatea porturilor bărbătești (fărșerot) și femeiești (pindean) exprimă unitatea materială și spirituală a tuturor ramurilor neamului românesc, atrăgînd, în acest sens, atenția numeroșilor vizitatori²⁴. Organizarea acestei camere a fost opera cunoscutei personalități a aromânilor din Dobrogea, dr. Tașcu Pucerea²⁵. În continuare sint prezentate, pe linia realităților istorice cunoscute, interioare și mostre de port ale naționalităților conlocuitoare din această parte a țării: turci, bulgari, germani și lipoveni, cele turcești fiind întocmite de domnișoarele Perihan Suleiman, Abdulachim Geanidan și Zinelî Celebi; întregul material a fost donat de fruntașul musulman din Dobrogea Mamut Celebi.

În aceeași secțiune, de o parte și alta a machetei podului de peste Dunăre, sint expuse tot felul de țesături și broderii românești din sec. al XVIII-lea, lingă ele coexistînd covoare cu motive persane, artistic combinate de Victoria Gr. Ștefu. Tot aici este expus un mare număr de fotografii cu vederi dobrogene, precum și mai multe hărți (geologice, climatice, hidrografice, etnografice, a repartiției școlilor) și stampe cu vederi din Dobrogea din secolul trecut.

Aparte este expus, în mulaj, relieful Dobrogei centrale cu Valea Carasu făcut în vederea construirii canalului navigabil Cernavodă-Constanța, după un proiect al inginerului constănțean Jean Stoenescu-Dunăre.

Secțiunea *cultelor* prezintă dovezi materiale ale creștinismului în Dobrogea practicat de populația autohtonă românească, precum și materiale ce ilustrează eforturile statului burghez în construirea de lăcașuri de cult în perioada de după 1878. Sint prezente, de asemenea, toate cultele practicate în Dobrogea — catolic, musulman, mozaic și lipovenesc —, pe linia drepturilor înscrise și respectate în Constituție pentru naționalitățile conlocuitoare și a libertăților religioase.

Cea mai bogată secțiune a expoziției este cea închinată *școlilor*²⁶. Preocupările autorităților școlare pentru ilustrarea evoluției învățămîntului, a răspîndirii științei de carte și a diversificării rețelei de învățămînt, precum și rezultatele practice ale muncii elevilor sint mult mai vechi²⁷.

Simpla enumerare a școlilor a căror elevi au expus este de natură a releva concepția realistă a diriguiților învățămîntului românesc, care, pe linia haretistă, imbinau, fericit pentru acea perioa-

dă, învățământul teoretic cu munca productivă, lucru constatat și din structura școlilor prezente. Astfel, expun liceele de băieți din Constanța și Tulcea, liceul de fete din Constanța, și școlile normale de băieți și de fete din Constanța și Tulcea, seminarul teologic din Constanța, gimnaziul din Medgidia, școala comercială de fete din Constanța, școlile profesionale de meserii din Constanța, Caraomer (Negru Vodă), Olina și Cernavodă, școlile primare din Constanța, orfelinatul „Grănicerul Musat” din Constanța, și chiar grădinițele de copii din județul Constanța.

Amintirile școli expun bogate colecții științifice de mineralogie, ierbar, insectare, desene, hărți, reliefuri, păsări împăiate, caiete cu lucrări de specialitate, etc. De asemenea, un mare număr de obiecte de lucru manual cu specific local: împletituri de sfoară, vase de lemn sculptate, seule de fier și tinichea, mese, scaune, geamantane, pahare, sticle cu împletituri etc., precum și lucruri de mină: covorașe, baliste, perne cu motive românești, costume naționale, lenjerie de corp ș.a. (foto nr. 2).

Unele expozate, ca de pildă, o mașină de gătit, un aeroplan construit de un elev constănțean, o mașină pneumatică, precum și laboratorul de fizică-chimie (foto nr. 4), organizat de profesorul N. T. Negulescu, al liceului „Mircea cel Bătrîn”, unitate de elită a învățământului secundar românesc, denotă că aprecierea organizatorilor privind expozatele „de o bogăție și varietate incalculabile, trădând un spirit de nobilă emulație”, își are o perfectă justificare.

Unul dintre scopurile declarate ale expoziției jubiliare a Dobrogei era și acela de a ilustra progresele obținute în vădita dezvoltare economică a acesteia, desigur, criteriul cel mai sigur de apreciere a unei evoluții.

În domeniul agriculturii, la baza acestui progres²⁸ a stat politica statului român de recunoaștere a vechilor proprietăți și de improprietărire, în Dobrogea, a țăranilor, indiferent de naționalitate, printr-un șir de reforme și legi aplicate între 1882 și 1921. Rezultatele obținute sînt ilustrate muzeistic prin planuri de cadastru, hărți, statistici, grafice, diagrame, fotografii ce introduc pe vizitator în lumea probelor materiale ce dovedesc progresul agricol dobrogean. Agricultură și creșterea vitei, oferă organizatorilor expoziției prilejul de a arăta experiența fermei de stat Hamangia Potur (azi, Baia, jud. Tulcea); rezultatele spectaculoase ale acesteia denotă că proprietatea particulară în agricultură, fărămîțată, condamna Dobrogea, ca și țăranimea, la înapoiere și pauperizare, ele oferind, implicit, sugestii realiste, concrete. Această fermă de stat folosea din plin, după cum reiese din expoziție, metode agrozootehnice înaintate, mașinile cele mai moderne și o organizare științifică.

Tot din această ramură, Camera agricolă din Constanța expune un set de mostre cerealiere (foto nr. 5), alte produse agricole, precum și sugestive fotografii din sectorul zootehnic.

Pescuitul, ocupație milenară a locuitorilor din această zonă a țărilor²⁹, este, de asemenea, ilustrat printr-un bogat material tridimensional, original, în primul rînd, unelte și tehnici de pescuit, precum și printr-o serie de machete reprezentînd instalații și amenajări piscicole, soluție muzeografică pe

larg utilizată și în viitorul compartiment economic al expoziției, cel al industriei³⁰.

Deși, în general, se subestimează nivelul dezvoltării industriei în Dobrogea în această perioadă, materialele din expoziție ilustrează veridic adevărata pondere a acesteia, un compartiment însemnat constituindu-l ramura extractivă. În edificiul din fața Cazinoului, Creditul minier expune pe larg și prin diverse modalități muzeice — hărți, planșe, fotografii, grafice, probe de roci și minereuri, produse realizate din aceste materii prime, cea mai importantă constituind-o arama din mina Allin Tepe. De asemenea, o serie de sugestive expozate se referă la construirea conductei de petrol Cimpina-Constanța.

În această secțiune, un loc important revine sectorului de industrie alimentară și ușoară (textile, în special).

Standuri ale unor întreprinderi și firme expun mostre ale industriei materialelor de construcții — tuburi de canalizare, țigle, cărămizi, varietăți de piatră de construcție, sobe de teracotă, placaj de basalt, ciment etc.

Unele expozate, ca, de pildă, macheta primului hidroavion „Getta”, construit în 1925 de Societatea de transport din Constanța (S.T.C.) sau o basculă românească atestă inventivitatea tehnică românească ce a putut să se afirme chiar și într-o regiune care nu prin industria constructoare de mașini se impunea.

Este firească atenția pe care organizatorii expoziției au acordat-o evoluției portului Constanța³¹ și ilustrării construirii și înzestrării tehnice a acestuia și a flotei românești, a rolului schimburilor comerciale din ce în ce mai diversificate.

Secțiunea comercială a expoziției jubiliare a Dobrogei din 1928 ne îndrituiește să constatăm că revenirea acestei regiuni în hotarele țărilor, reîncaadrarea completă în organismul economic național au permis o evoluție, care, cu toate sinuozitățile specifice epocii, se inserie pe o curbă ascendentă.

Secțiunea artelor frumoase prezintă pămîntul dintre Dunăre și Mare în viziunea artiștilor plastici contemporani, alături de realizările unor creatori populari locali de artă.

Sînt expuse machetele sculptorilor și planurile arhitecților premiați la concursul pentru Monumentul reunirii Dobrogei și pentru Palatul cultural din metropola acesteia, ambele rămase în stadiu de proiect. O colecție de tablouri a 37 de pictori, cea mai mare parte dobrogeni (foto nr. 6), constituie, de fapt, o transpunere în diverse variante și tehnici a frumuseților picturale de pe litoral și din deltă. Dintre pictorii localnici se impun în mod deosebit: M. Bunescu, D. Florian, G. Sirbu și S. Tarasov; expun, de asemenea, deja consacrații D. Ghiață, Teodorescu-Sion, G. Petrașcu și D. Stoica. Un inteligent critic constănțean, F. Andrei, scrie cronică detaliată și spirituală a acestei pinacotei în miniatură, găsind, nu de puține ori, sugestive și plastice epilete pentru fiecare tablou sau tehnică de lucru³².

Următoarea secțiune a expoziției, cea de arheologie, organizată în clădirea din fața Cazinoului, acolo unde peste 10 ani se va instala Muzeul Regional al Dobrogei, „a fost concepută ca un prilej de recapitulare a cercetărilor arheologice, ce s-au

făcut de cincizeci de ani încoace în această parte a țării", cum explică chiar organizatorii³². Într-adevăr, prin mijlocirea, mai ales a citorva sute de fotografii, mulaje și planșe, toate însoțite de material tridimensional — inscripții, ceramică, monumente funerare —, este prezentată vizitatorilor o imagine de ansamblu asupra evoluției săpăturilor și principalele rezultate obținute după 1878 la Adamclisi, Ulmetum, Histria, Tomis, Callatis, Dionisopolis, Axiopolis, Durostorum, Capidava, Troesmis, Arrubium, Aegysus, Ilibda, Noviodunum, Carsium, Topalu, Hamangia, locuri în care au săpat marii arheologi Gr. Tocilescu și V. Pârvan, secundații de colaboratori și discipoli: G. Murnu, D. M. Teodorescu, Sc. Lambrino, T. Sauciu-Săveanu, O. Tafrali, D. Păcuraru, H. Metaxa, M. Doros, G. G. Mateescu, P. Papozol, P. Nicorescu, N. Dinulescu, U. V. Zaborovski, Gr. Florescu, P. Gearian, K. Cristescu, A. Cristescu, Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, G. C. Giurescu, Em. Panaitescu, C. Daicoviciu, Gh. Ștefan, R. Vulpe. Enumerarea numerelor de mai sus are darul de a releva încă o dată că întreaga școală de arheologie românească s-a format pe șantierul de specialitate ale Dobrogei³⁴.

Relativa penurie de obiecte tridimensionale se explică prin faptul că acestea erau proprietatea și constituiau, totodată, fondul cel mai important al Muzeului național de antichități din București, instituție care, de altminteri, a organizat secțiunea arheologică, donind materialul expus Dobrogei. Tot în această secțiune mai era organizată o micro expoziție de numismatică, compusă din colecțiile particulare ale lui Valerian Popescu și N. Roșculeț, precum și din bogata colecție a soților Maria și dr. G. Severeanu.

Materialele aduse de la vechiul „Muzeu Colovu” din Hirșova³⁵ cuprindeau cu precădere obiecte preistorice și piese etnografice³⁶.

Prin natura ei, expoziția jubiliară a Dobrogei din 1928 a avut un caracter temporar. Acest lucru reiese și din bogata corespondență ce începea în primele zile ale anului 1929 privind locul în care trebuiau depozitate materialele rămase, ce urmau a fi folosite pentru edificarea unui muzeu permanent al Dobrogei la Constanța³⁷. În acest sens, reținem substanțiala donație făcută de Muzeul național de antichități³⁸. Tot în 1929 au fost donate peste 400 de fotografii, hărți, tablouri, steme, cărți, materiale etnografice, seturi de probe de minereuri, monede, ș.a., în vederea realizării aceluiaș obiectiv: Muzeul Dobrogei³⁹. Dealtfel, secretarul Cazinoului comunal, Șt. Iulian și, cum își spunea el, „organizator al Muzeului Dobrogei”, solicita din partea Ministerului cultelor și artelor, chiar conducerea acestei instituții, motivind: „Toate acestea (— organizarea muzeului) necesită o îngrijire specială pe care nu o poate dovedi orice simbrîș, ci numai un om cu suflet și pricepere, fiindcă așa cum se prezintă — expoziția — este opera mea; cu onoare vă rog a mă însărcina pe mine cu îngrijirea și supravegherea acestui muzeu pricepindu-mă la toate lucrurile necesare cu decorarea și aranjarea”⁴⁰.

Reiese în mod limpede, chiar și numai din aceste câteva mențiuni, că expoziția jubiliară a Dobrogei depășea în intenția organizatorilor caracterul conjunctural, devenind, de fapt, un argument, un precedent și un izvor de materiale necesare recon-

stituirii Muzeului Dobrogei, lucru ce s-a întimplat, de altfel, cițiva ani mai târziu, în 1935⁴¹.

Expoziția jubiliară a Dobrogei din 1928 reprezintă un sumum al unor foarte diverse categorii de materiale, capabile să ilustreze trecutul regiunii dintre Dunăre și Mare, și, în egală măsură, nivelul la care ajunsese știința muzeografică românească în acel moment.

NOTE

¹ Arhivele Statului Constanța, fond Primărie, dos. 71/1928, f. 19—20.

² Gh. Dumitrescu, *Din începuturile muzeografiei în Dobrogea* (1—II) în „Revista muzeelor și monumentelor-muzeu”, nr. 9/1977, p. 59—64 și nr. 1978, p. 52—55.

³ Între altele, alături de patru monografii dedicate Dobrogei datorate lui I. Simionescu, C. Soșanu, A. Culea și I. Neicu, au apărut *Dobrogea. 50 de ani de viață românească*, București, Cultura Națională, 739 p. (constituie, de fapt, nr. 1 din 1928 [IX]) al prestigioasei reviste „Analele Dobrogei” și volumul jubiliar al „Buletinului Camerei de comerț și industrie Constanța” (vol. XXXIX).

⁴ Despre multiplele aspecte ale activității desfășurate de acesta în Dobrogea, vezi C. Călinescu, *Reprezentanți ai Dobrogei în știința și cultura românească*, Constanța, 1969, p. 23—30.

⁵ „Dobrogea jună”, XXIII, nr. 202 din 20 sept. 1927.

⁶ Idem, vezi și nr. 203 din 21 sept. 1927.

⁷ „Marea Neagră”, IV, nr. 30 din 24 sept. 1926.

⁸ „Dobrogea jună”, XXIII, nr. 203 din 21 sept. 1927.

⁹ „Marea Neagră”, IV, nr. 31 din 25 sept. 1926.

¹⁰ „Dobrogea jună”, XXIII, nr. 212 din 1 oct. 1927.

¹¹ „Curierul Tulcei”, VII, nr. 242 din 7 oct. 1928.

¹² „Dobrogea jună”, XXIII, nr. 200 din 17 sept. 1927.

¹³ „Liberalul Constanța”, XIII nr. 532 din 25 martie 1928;

¹⁴ „Dacia”, XV, nr. 65 din 23 martie 1928.

¹⁵ „Curierul Tulcei”, VII, nr. 244 din 28 oct. 1928.

¹⁶ „Dobrogea jună”, XXIV, nr. 119 din 8 iunie 1928.

¹⁷ Arh. Stat. Constanța, fond cit. dos. 60/1929, f. 4.

¹⁸ Loc. cit., f. 2—3.

¹⁹ Loc. cit., dos. 76/1929, f. 8—10.

²⁰ Arhiva Liceului din Hirșova, dos. 3/1928—1929, nenumărat.

²¹ „Marea Neagră”, V, nr. 219 din 22 iulie 1928; Arh. Stat. Constanța, fond cit., dos. 23/1928, f. 4, 7.

²² Comitetul serbărilor Dobrogei, *Ghidul expoziției jubiliare a Dobrogei*, 28 oct. 1928, Tip. „Constanța”, Constanța, 1928, 30 p.

²³ „Dacia”, XV, nr. 232 din 30 oct. 1928; în continuare, pentru redarea expoziției vom folosi *Ghidul expoziției*..., fără a mai explicita acest fapt de fiecare dată.

²⁴ Portretul Eufrosinei Mironescu se află expus în sala XVII, a Muzeului de istorie națională și arheologie Constanța (M.I.N.A.).

²⁵ „Oginda Tulcei” II, nr. 45 din 30 nov. 1928.

²⁶ Vezi și articolul acestuia, *Semecentenerul Dobrogei și românii macedoneni* în „Dacia”, XV, nr. 231 din 28 oct. 1928.

²⁷ M.I.N.A. Constanța, *Fototecă*; vezi, între altele, clișeele nr. 1, 38, 39, 91, 160, 163.

²⁸ Arh. Lic. Hirșova, loc. cit.

²⁹ Vezi, C. Filipescu, *Dobrogea agricolă, în Dobrogea. 50 de ani de viață românească*..., p. 485—526; volumul festiv „Buletinul Camerei de comerț și industrie Constanța”, XXXIX, 28 oct. 1928 (a apărut sub îngrijirea lui Octav Văleanu și N. Sever Cărpinișeanu).

³⁰ Vezi, A. Daia, *Pescăriile dobrogeane în Ibidem*, p. 415—424.

³¹ Vezi, D. Moroiu, I. M. Ștefan, *Maestrul inginerilor și români*, București, Ed. didact. și ped., 1976, p. 111.

³² Direcțiunea Serv. porturilor maritime Constanța, *Evoluția portului Constanța, în Dobrogea. 50 de ani de viață românească*... p. 455—484.

³³ „Dacia”, XV, nr. 237 din 4 nov. 1928 și nr. 238 din 6 nov. 1928.

³⁴ *Ghidul expoziției*..., p. 24.

³⁵ Vezi și R. Vulpe, *Activitatea arheologică în Dobrogea în cei 50 de ani, în Dobrogea. 50 de ani de viață românească*... p. 117—144.

³⁶ Arh. Lic. Hirșova, loc. cit.

³⁷ „Linamul”, I, nr. 13 din nov. 1928.

³⁸ Arh. Stat. Constanța, fond Primărie, dos. 60/1929.

³⁹ *Ghidul expoziției*..., p. 19, „cu acest prilej [— al expoziției —], Muzeul Național de Antichități a scutit de a sa datorie de a organiza nu numai o secție arheologică care să fie cit durată unei expoziții, ci un adevărat început de muzeu (subl. n.), cea mai mare parte din materialul expus fiind amune destinat pentru Secțiunea regională Constanța, așa precum a existat înainte de război (subl. n.)”.

⁴⁰ Arh. Stat. Constanța, fond cit.

⁴¹ Loc. cit., dos. 60/1929, f. 4; dos. 76/1929, f. 17.

⁴² I. Micu, *Muzeul Regional al Dobrogei. Ghid*, Constanța (f.), „Dobrogea jună”, XXXI, nr. 108 din 9 mai 1935, nr. 113 din 16 mai 1935; nr. 191 din 21 aug. 1935.

Considerații floristice, ecologice și biogeografice asupra uredinalelor din Masivul Iezer-Păpușa

ANGHEL RICHÎȚEANU, RADU STANCU

Uredinalele sînt ciuperci teliomicete parazite, cu miceliu septat, endofit, intercelular, cel mai adesea anual și localizat, uneori însă vivace și sistemic, producînd deformări considerabile organelor atacate.

Sistematica uredinalelor este destul de bine stabilită, chiar dacă există opinii divergente privind importanța atribuită diferitelor unități taxonomice (specii, varietăți, *formae speciales*).

Reprezentanții acestui grup de ciuperci sînt, pe treapta cea mai înaltă a parazitismului sînt, fie monofagi, fie cu o polifagie restrînsă la un grup sistematic omogen (trib, familie), implicînd existența unui complex gazdă-parazit bine definit.

Uredinalele prezintă cicluri biologice complicate și, în general, bine cunoscute, oferind aspecte diferite ale fructificațiilor și ale manifestărilor patologice în funcție de gen, specie, faza ciclului biologic, gazda parazitată, factorii abiotici ai mediului etc.

Totalitatea caracterelor morfologice, ecologice și biologice foarte diversificate fac din acest grup de ciuperci un foarte interesant material de cercetare. Acest fapt ne-a determinat ca în cadrul studiului nostru micologic întreprins timp de 7 ani în Masivul Iezer-Păpușa să acordăm o atenție mai mare uredinalelor, cu atît mai mult cu cît considerăm cît materialul identificat de noi este, dacă nu complet, cel puțin reprezentativ pentru uredinoflora masivului iar rezultatele sînt semnificative pentru ecosistemele montane, subalpine și alpine, cele mai complexe, mai echilibrate și mai puțin afectate de activitatea umană.

În lista floristică ce urmează prezentăm speciile existente pe teritoriul studiat și recoltate de noi în perioadele de vegetație ale anilor 1965-1972, cu indicarea gazdelor pe care au fost identificate, a locului colectării și, în paranteze, a formelor de sori găsite, reprezentate prin tradiționalele simboluri: 0 = spermogonii, I = ecidii, II = uredosori, III = teliosori.

Prelucrarea și prezentarea sistematică și nomenclatura au fost coroborate după JÖRSTAD (1951-1952, 1958, 1960, 1962, 1964), HYLANDER, JÖRSTAD și NANNFELDT (1953) și WILSON și HENDERSON (1966).

Genul UREDINOPSIS Magn.

1. *U. filicina* (Niessl) Magn., pe *Phegopteris connectilis* (Mich.) Watt., Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III), Valea Piriului Iezerului, 16.VIII.1969 (II + III).

Genul MILESINA Magn.

2. *M. murariae* P. et H. Sydow, pe *Asplenium ruta muraria* L., Cheile Dimboviței, 26.IX.1971 (II).

Genul HYALOPSORA Magn.

3. *H. polypodii* (Pers.) Magn., pe *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh., Valea Rîului Tîrgului sub Muntele Lălu, 11.X.1968 (II), Valea Rîusorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1969 (II), Valea Dimboviței la Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).

Genul PUCCINIASTRUM Outh.

1. *P. circaeae* (Wint.) de Toni, pe *Circaea alpina* L., Valea Rîusorului, 3.IX.1967 (II + III), Valea Clăbucetului, 12.VII.1968 (II), Valea Rîusorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1968 (II + III), Valea Bătrinei, 16.VIII.1969 (II).
5. *P. epilobii* Outh., pe *Epilobium angustifolium* L., Valea Largă, 9.VIII.1967 (II + III), Valea Cucii, 11.VIII.1967 (II + III), Valea Bătrinei, 5.IX.1967 (II + III), 16.VIII.1969 (II + III), Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III), Valea Rîusorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1969 (II + III).
6. *P. guttatum* (Schroet.) HyL., Jörsst. et Nannf., pe *Galium aparine* L., Cheile Dimboviței, 17.X.1969,

(II); pe *Galium mollugo* L., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II).

7. *P. pyrolae* Died. ex Arth., pe *Pyrola minor* L., Plaiul Muntisorului, 29.V.1969 (II); pe *Moneses uniflora* (L.) A. Gray, Plaiul Muntisorului, 29.V.1969 (II).

8. *P. vaccinii* (Wint.) Jörsst., pe *Vaccinium myrtillus* L., Valea Cățunului, 5.IX.1967 (II), Muntele Iezerul Mare, 6.VII.1967 (II), Muntele Văcarea, 9.VI.1969 (II), pe *Vaccinium vitis-idaea* L., Valea Piriului Iezerului, 6.VII.1967 (II), 5.VIII.1970 (II), Muntele Mira Mică, 10.VI.1968 (II).

Genul MELAMPSORIDIUM Kleb.

9. *M. betulinum* (Pers.) Kleb., pe *Betula pendula* Roth, Valea Argeșelului, 2.VII.1966 (II), Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III), Cheile Plaiul Mare, 3.IX.1968 (II + III), Valea Dimboviței la Lacul Bunea, 4.IX.1968 (II + III), Valea Dimboviței la Pecineagul, 4.IX.1968 (II + III), Muntele Lalu, 14.X.1968 (II + III), Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).

Aspect din zona cercetată în Masivul Iezer—Păpușa

Genul MELAMPSORELLA Schroet.

10. *M. caryophyllacearum* Schroet., pe *Abies alba* Mill., Muntele Mira Mare, 11.VI.1969 (0 + I), Muntele Portăreasa, 13.VIII.1969 (0 + I); pe *Stellaria graminea* L., Valea Riului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VI.1970 (II).

11. *M. symphyti* (DC.) Bubák, pe *Symphytum cordatum* W. et K., Valea Riului Tîrgului la Riușor, 9.VI.1968 (II).

Genul CRONARTIUM Fr.

12. *C. flaccidum* (Alb. et Schw.) Wint., pe *Pinus sylvestris* L., Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (0 + I); pe *Cynanchum vincetoxicum* (L.) Pers., Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III), 26.IX.1971 (II + III).

13. *C. gentianeum* Thuem., pe *Gentiana asclepiadea* L., Cheile Dimboviței, 26.IX.1971 (II + III), *rapunculoides* L., Valea Bătrînei, 5.IX.1967.

Genul CHRYSOMYXA Ung.

14. *C. pirolata* Wint., pe *Pyrola minor* L., asociată cu *Pucciniastrum pyrolae* (Pers.) Schroet., Plaiul Muntisorului, 23.V.1969 (II).

15. *C. rhododendri* (DC.) de Bary, pe *Picea abies* (L.) Karst., Muntele Iezerul Mare în jnepeniș, alt. cca. 1900 m, 5.IX.1967 (0 + I), pe *Rhododendron kotschy* Simk., Valea Piriului Iezerului, 6.VII.1967 (II), 23.VI.1968 (II), Muntele Mira Mică, 10.VI.1968 (II), Muntele Tefeieica, 10.VI.1968 (II), Muntele Huluba, 9.VII.1969 (II), Virful Tărițoasa, 9.VII. 1969 (II).

Genul COLEOSPORIUM Lév.

16. *C. campanulae* (Pers.) Lév., pe *Campanula bononiensis* L., Comuna Dragoslavele, 15.X.1968 (II + III), Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (II + III); pe *Campanula napuligera* Schur, Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III); pe *Campanula patula* L., Valea Riului Tîrgului la Riușor, 4.VII.1967 (II), Valea Riului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VI.1970 (II); pe *Campanula*

(II + III), 16.VIII.1969 (II + III), Muntele Lalu, 14.X.1968 (II + III).

17. *C. inulae* (Kunze) Rabenh., pe *Inula ensifolia* L., Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III).

18. *C. melampyri* (Rebent.) Tul., pe *Melampyrum sylvaticum* L., Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).

19. *C. petastitis* (DC.) Lév., pe *Petasites kablikianus* Tausch, Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III).

20. *C. telekiae* Thuem., pe *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg., Cheile Dimboviței, 7.VIII.1970 (II + III).

21. *C. tussilaginis* (Pers.) Lév., pe *Tussilago farfara* L., Muntele Portăreasa, 3.IX.1967 (II + III), Muntele Lalu, 14.X.1968 (II + III), Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III), 26.IX.1971 (II + III).

Genul MELAMPSORA Cast.

22. *M. alii-fragilis* Kleb., pe *Salix fragilis* L., Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).

23. *M. capraearum* Thüm., pe *Salix caprea* L., Valea Argeşelului, 1.VII.1966 (II), Muntele Găina-
 (ul Mare, 9.VII.1967 (II), Muntele Pleaşa Drăganu-
 lui, 12.VI.1968 (II).
24. *M. epitea* Thum, var. *epitea* Wilson et Hender-
 son, pe *Salix herbacea* L., Virful Piscanul, alt.
 cca. 2350 m, 6.VIII.1970 (II + III).
25. *M. euphorbiae* Cast., pe *Euphorbia amygd-
 aloides* L., comuna Rucăr, pe Valea Preotului,
 spre Muntele Posada, 5.V.1968 (II), Valea Dimbovi-
 Ţei la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II), Cheile Dimbo-
 viŢei, 18.X.1968 (II + III), pe *Euphorbia platy-
 phyllos* L., comuna Albeşti de Muscel, 3.VI.1967
 (II).
26. *M. hypericorum* (DC.) Wint., pe *Hypericum
 maculatum* Cr., Valea Piriului Iezerului, 5.IX.1967
 (I + III).
27. *M. lini* (Ehrenb.) Lévl., pe *Linum catharticum*
 L., Cheile DimboviŢei, 7.VIII.1970 (II + III).
28. *M. populnea* (Pers.) Karst., pe *Populus tremula*
 L., Valea Bătrinei, 5.IX.1967 (II + III), Cheile
 DimboviŢei, 18.X.1969 (II + III).

Genul TRANZSCHELLA Arth.

29. *Tr. anemones* (Pers.) Nannf., pe *Anemone
 nemorosa* L., Valea DimboviŢei în Cheile Petri-
 manului, 6.VI.1968, (O + III).
30. *Tr. pruni-spinosae* (Pers.) Dietl., pe *Anemone
 ranunculoides* L., comuna Rucăr pe Virful Pleşii,
 5.V.1968 (O + I); pe *Prunus domestica* L., Valea
 DimboviŢei 18.X.1969 (II + III).

Genul UROMYCES (Link.) Ung.

31. *U. anthyllidis* (Grev.) Schroet., pe *Anthyllis
 vulneraria* L., Cheile DimboviŢei, 7.VIII.1970 (II),
 26.IX.1971 (II).
32. *U. apiosporus* Hazsl., pe *Primula minima*
 L., Virful Iezerul Mic, alt. cca. 2405 m, 25.VI.1968
 (III), Virful Roşu, alt. cca. 2460 m, 6.VIII.1970
 (III).
33. *U. dactylidis* Outh., pe *Festuca ovina* L. ssp.
sudetica (Kittel) Hay., Poiana Sîntilei sub virful
 Păpuşa, 10.VIII.1967 (II + III), Muntele Por-
 tăreasa, 4.IX.1967 (II + III); pe *Poa trivialis*
 L., Valea Argeşelului, 2.VII.1967 (II + III), Valea
 Riului Tîrgului la Riuşor, 9.VI.1968 (II + III),
 Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II + III).
34. *U. pisi* (DC.) Outh., pe *Lembotropis nigricans*
 L., Muntele Mateias, 15.X.1968 (II + III), Cheile
 DimboviŢei, 17.X.1969 (II + III); pe *Lolus corni-
 culatus* L., Cheile DimboviŢei, 18.X.1969 (II).
35. *U. trifolii* (DC.) Lévl., pe *Trifolium pratense*
 L., Valea DimboviŢei, la Valea lui Ivan, 5.IX.1969
 (II), Cheile DimboviŢei, 17.X.1969 (II + III);
 pe *Trifolium repens* L., Valea DimboviŢei la Valea
 lui Ivan, 5.IX.1968 (II).
36. *U. valerianae* (Schum.) Fuck., pe *Valeriana
 tripteris* L., Muntele Tefeleica, 10.VI.1968 (II).
37. *U. verbasci* Niessl., pe frunze de *Verbascum
 lychnitis* L., Valea Argeşelului, 1.VII.1966 (III).
38. *U. viciae-fabae* (Pers.) Jörsst., pe *Vicia sepium*
 L., Cheile DimboviŢei, 17.X.1969 (II + III).

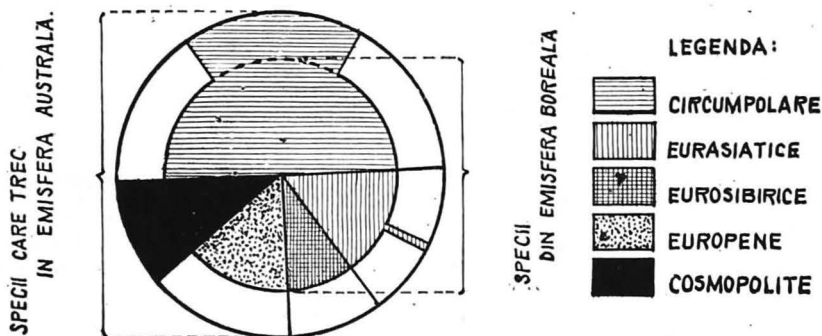
Genul PUCCINIA Pers.

39. *P. acetosae* (Schum.) Körnicke, pe *Rumex
 arifolius* All., Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968
 (II); pe *Rumex acetosa* L., Valea DimboviŢei, la
 Sălcicul de Sus, 4.IX.1968 (II); pe *Rumex acetosella*
 L., Valea Cucii, 11.VIII.1967 (II).

40. *P. aconiti-rubrae* W. Ludi, pe *Aconitum lauri-
 cum* Wulf., Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968
 (O + I), Virful Iuluba, 9.VII.1969 (O + I).
41. *P. angelicae* (Schum.) Fuck., pe *Seseli annuum*
 L., Muntele Mateias, 15.X.1968 (III).
42. *P. annularis* (Strauss) Schlecht., pe *Teucrium
 chamaedrys* L., Muntele Mateias, 15.X.1968 (III).
43. *P. arenariae* (Schum.) Wint., pe *Mochringia
 trinervia* (L.) Clairv., comuna Albeşti, 3.VI.1967
 (III), Valea Bughii sub Muntele Cernat, 4.VI.1967
 (III), Valea Riului Tîrgului la Riuşor, 4.VII.1967
 (III), Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (III), Valea
 Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (III), Valea Riului
 Tîrgului sub Muntele Lalu, 14.X.1968 (III), Valea
 BughiiŢei, 28.IV.1969 (III); pe *Stellaria media* (L.)
 Cyr., Valea Riului Tîrgului sub Muntele Lalu,
 14.X.1968 (III); pe *Stellaria nemorum* L., Valea
 Bătrinei, 11.X.1965 (III), 5.IX.1967 (III),
 16.VIII.1969 (III), Valea Riului Tîrgului la Riuşor,
 4.VII.1967 (III), Valea Largă, 9.VIII.1967 (III),
 Valea Piriului Colţilor, 3.IX.1968 (III), Cheile
 DimboviŢei, 18.X.1969 (III), 26.IX.1971 (III).
44. *P. argentata* (Schultz) Wint., pe *Adoxa mos-
 chatellina* L., Valea Bughii sub Muntele Cernat,
 4.VI.1967 (O + I), Valea Bratiei la sectorul fores-
 tier Plaiul Lung, 29.IV.1969 (O + I), Valea Bră-
 tioarei, 29.V.1969 (O + I), Izvorul Podurilor,
 23.V.1969 (O + I); pe *Impatiens noli-tangere* L.,
 Valea Bughii, 4.VI.1967 (II + III), Valea Riuşoru-
 lui, 3.IX.1967 (III), Valea Bătrinei, 16.VIII.1969
 (III).
45. *P. asarina* Kuntze et Schmidt, pe *Asarum
 europaeum* L., Cheile DimboviŢei, 18.X.1969 (III),
 26.IX.1971 (III).
46. *P. atragenes* Haussm., pe *Clematis alpina* (L.)
 Miller, Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (III).
47. *P. brachypodii* Oth., pe *Brachypodium sylva-
 ticum* (Huds.) P.B., Cheile DimboviŢei, 17.X.1969
 (II + III).
48. *P. calceitrapae* DC. (sin.: *P. centaureae* DC.,
P. bardanae Corda, *P. cirsii* Lasch, *P. carlinae*
 Jacky, *P. carduorum* Jacky, *P. divergens* Bubák),
 pe *Carduus acanthoides* L., Cheile DimboviŢei,
 17.X.1969 (II + III); pe *Carduus personata* (L.)
 Jacq., Valea Cucii, 11.VIII.1967 (II + III), Valea
 Bătrinei, 9.VIII.1967 (II + III); pe *Carlina vul-
 garis* L., Valea DimboviŢei la Valea lui Ivan,
 5.IX.1968 (II + III), comuna Lereşti, 14.X.1968
 (II + III); pe *Cirsium erisithales* (Jacq.) Scop.,
 Cheile DimboviŢei, 17.X.1969 (III); pe *Cirsium
 palustre* (L.) Scop., Valea Cucii, 11.VIII.1967
 (II + III); pe *Cirsium waldsteinii* Roux, Valea
 Cucii, 11.VIII.1967 (II + III), Valea Piriului
 Colţilor, 3.IX.1968 (II + III).
49. *P. calthae* Link., pe *Caltha lactea* S. N. et Ky,
 Valea DimboviŢei la Valea lui Ivan, 4.IX.1968
 (II + III).
50. *P. calthicola* Schroet., pe *Caltha lactea* S. N.
 et Ky, Valea DimboviŢei la Valea lui Ivan, 4.IX.1968
 (III).
51. *P. caricina* DC., pe *Urtica dioica* L., Valea
 Riului Tîrgului la Riuşor, 9.VI.1968 (O + I),
 Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (O + I), Pleaşa
 Drăganului, 12.VI.1968 (O + I), Plaiul Muntişoru-
 lui, 23.V.1969 (O + I), Piriul lui Geantă, 8.VII.1969
 (O + I); pe *Carex hirta* L., Cheile DimboviŢei,
 17.X.1969 (II + III); pe *Carex pallescens* L.,
 Valea Argeşelului, 1.VII.1966 (II), Valea Dimbovi-
 Ţei la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III).

52. *P. chrysosplenii* Grev., pe *Chrysosplenium alternifolium* L., Valea Bătrinei, 11.X.1965 (III), Valea Riușorului, 13.VIII.1969 (III), Valea Largă, 10.X.1971 (III).
 53. *P. circaeae* Pers., pe *Circaea alpina* L., Valea Riușorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1969 (III), Valea Bătrinei, 5.IX.1967 (III), 16.VIII.1969 (III).
 54. *P. cnici* Mart., pe *Cirsium furiens* Gris. et Sch., Valea Argeșelului, 1.VII.1966 (II + III), Muntele Mateiaș, 15.X.1968 (III); pe *Cirsium lanceolatum* (L.) Scop., Valea Riușorului, 3.IX.1967 (II + III), Valea Dimboviței la Sățicul de Sus, 5.IX.1968 (III), Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (III).
 55. *P. cnici-oleracei* Pers. ex Desm., pe *Aster amellus* L., Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (III).
 56. *P. cnidii* Lindr., pe *Cnidium silaifolium* (Jacq.) Simk., Cheile Dimboviței, 17.IX.1969 (III), 7.VIII.1970 (II + III).
 57. *P. conglomerata* (Strauss) Kuntze et Schm., pe *Homogyne alpina* (L.) Cass., Căldarea Iezerului Mic, 5.VIII.1970 (III), Virful Bătrina, 6.VIII.1970 (III).

Dimboviței la Valea lui Ivan, 4.IX.1968 (III); pe *Carex leporina* L., Valea Cucii, 11.VIII.1967 (II), Valea Largă, 10.VI.1968 (II), Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II), Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III), Muntele Portăreasa, 14.VIII.1969 (II).
 62. *P. festucae* Plowr., pe *Festuca rubra* L., Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (II + III).
 63. *P. galii-cruciatae* Duby, pe *Cruciata ciliata* Opiz em. Soo, Pleașa Drăganului, 12.VI.1968 (II).
 64. *P. galii-vernii* Ces., pe *Cruciata glabra* (L.) Ehrendorf, Valea Riului Tîrgului la Riușor, 9.VI.1968 (III), Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 4.IX.1968 (III), Valea Bătrinei, 16.VIII.1969 (III), Pleașa Drăganului, 12.VI.1968 (III).
 65. *P. gentianae* (Str.) Link, pe *Gentiana excisa* Presl., Plaiul Muntiorului, 23.V.1969 (0 + I + II + III).
 66. *P. glechomatis* DC., pe *Glechoma hirsuta* W. et K., Valea Cucii, 11.VIII.1967 (III), Valea Riului Tîrgului la Riușor, 9.VII.1968 (III), Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (III), Valea Largă, 10.X.1971 (III).

Spectrul fitogeografic al uredinalelor din Masivul Iezer—Păpușa.

58. *P. coronata* Corda, pe *Frangula alnus* Miller, comuna Dragoslavele, 15.X.1968 (0 + I), Plaiul Muntiorului, 23.V.1969 (0 + I); pe *Rhamnus tinctoria* W. et K., Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (0 + I); pe *Agrostis tenuis* Sibth., Valea Cucii, 11.VIII.1967 (II + III), Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III); pe *Calamagrostis arundinacea* (L.) Roth, Valea Largă, 9.VII.1967 (II + III), Valea Cucii, 11.VII.1967 (II + III), Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II + III); pe *Lolium perenne* L., Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).
 59. *P. crepidicola* Syd., pe *Crepis setosa* Hall., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III).
 60. *P. deschampsiae* Arth., pe *Deschampsia caespitosa* (L.) P. B., Muntele Găinașul Mare, 10.VIII.1967 (II), Valea Piriului Iezerului, alt. cca. 1800 m, 5.IX.1967 (II).
 61. *P. dioica* Magn., pe *Taraxacum officinale* Web., Valea Riului Tîrgului la Riușor, 9.VI.1968 (0 + I); pe *Carex brizoides* Juslen, Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (III), Valea Riului Tîrgului la Riușor, 9.VI.1968 (III), Valea Bughiței, 28.IV.1969 (III); pe *Carex divulsă* Stokes, Valea

P. graminis Pers., pe *Anthoxanthum odoratum* L., comuna Lerești, 14.X.1968 (II + III); pe *Cynosurus cristatus* L., Valea Dimboviței la Sățicul de Sus, 4.IX.1968 (II + III); pe *Dactylis glomerata* L., comuna Lerești, 14.X.1968 (II + III), Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III); pe *Festuca gigantea* (L.) Vill., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III), Valea Riului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VI.1970 (II + III); pe *Festuca pratensis* Huds., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III); pe *Lolium perenne* L., Valea Dimboviței la Sățicul de Sus, 5.IX.1968 (II + III), comuna Lerești 14.X.1968 (II + III), Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III).
 68. *P. hieracii* Mart. (sin.: *P. doronicella* Syd., *P. jaceae* Otth, *P. leontodontis* Jaqu, *P. picridis* Hoze, *P. taraxaci* Plowr., *P. tinctoriae* Magn.), pe *Doronicum columnae* Ten., Muntele Tefeleica, 10.VI.1968 (II + III), pe *Hieracium aurantiacum* L., Muntele Portăreasa, 14.VIII.1969 (II); pe *Hieracium sabaudum* L., Muntele Lălu, 14.X.1968 (II); pe *Leontodon hispidus* L. var. *vulgaris* (Koch.) Bisch. f. *recognitus* (Monn.) Beck., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II); pe *Taraxacum*

officinale Web., Muntele Lahu, 11.X.1968 (II + III).

var. *hypchoeridis* (Oud.) Jörsst., pe *Hypchoeris radicata* L., Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (III). Valea Rîului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VI.1970 (II + III).

69. *P. lapsana* (Schultz) Fock., pe *Lapsana communis* L., Valea Argeșului, 1.VII.1966 (II + III). Muntele Găinașul Mare, 9.VIII.1967 (II + III).

70. *P. maculosa* (Str.) Röhl., pe *Mycelis muralis* (L.) Dum., Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (III).

71. *P. mamillata* Schroet., pe *Polygonum bistorta* L., Căldarea Iezerului lângă lac, alt. cca. 2125 m, 4.IX.1967 (II + III).

72. *P. menthae* Pers., pe *Clinopodium vulgare* L., Muntele Lahu, 10.X.1968 (II + III). Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III); pe *Mentha longifolia* (L.) Nath., Valea Largă, 9.VIII.1967 (II).

73. *P. montana* Fock., pe *Centaurea triumfetti* All., Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (II + III) pe plantele uscate din anul precedent), 17.X.1969 (II + III).

74. *P. nigrescens* Kirchner, pe *Salvia verticillata* L., Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (0 + I), 17.X.1969 (II + III).

75. *P. obscura* Schroet., pe *Luzula silvatica* (Huds.) Gaud., Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II).

76. *P. opizii* Bubák, pe *Mycelis muralis* (L.) Dum., Valea Rîului Tîrgului la Rîșor, 9.VI.1968 (0 + I). Valea Largă, 10.VI.1968 (0 + I). Muntele Mira Mare, 11.VI.1968 (0 + I). Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (0 + I). Pleașa Drăganului, 12.VI.1968 (0 + I).

77. *P. oreoselinii* (Strauss) Fock., pe *Peucedanum oreoselinum* (L.) Münch., Cheile Dimboviței, 22.VI.1969 (II). 17.X.1969 (II + III).

78. *P. petasitis-pulchellae* W. Lüdi, pe *Petasites albus* (L.) Gärtn., Valea Rîului Doamnei la Izvorul Porcilor, 9.VI.1970 (0 + I).

79. *P. poae-nemoralis* Outh, pe *Agrostis rupestris* All., Muntele Portăreasa, 3.IX.1967 (II); pe *Anthoxanthum odoratum* L., Poiana Sintiliei, alt. cca. 1950 m, 15.VIII.1967, Căldarea Iezerului Mic, alt. cca. 2130 m, 15.VII.1969 (II); pe *Phleum alpinum* L. ssp. *commutatum* (Gaud.) K. Richter, Căldarea Iezerului Mic, 4.IX.1967 (II); pe *Poa annua* L., Valea Rîșorului spre cantonul silvic Portăreasa, 3.IX.1967 (II); pe *Poa media* Schur, Poiana Sintiliei, alt. cca. 2200 m, 10.VIII.1967 (II). Curmătura Groapelor, alt. cca. 2200 m, 25.VI.1968 (II). Virful Iezerului Mare, alt. cca. 2450 m, 1.IX.1967 (II); pe *Poa nemoralis* L., Valea Argeșului, 1.VII.1966 (II). Valea Brătiei sub Muntele Bold, 1.VI.1967 (II). Valea Bughiș sub Muntele Lahu, 4.VI.1967 (II); pe *Poa pratensis* L., Valea Rîului Tîrgului la Cabana Voina, 4.VII.1967 (II).

80. *P. poarum* Niels., pe *Tussilago farfara* L., Valea Bătrinei, 11.X.1965 (0 + I). Valea Argeșului, 1.VII.1966 (0 + I). Valea Cucii, 9.VI.1967 (0 + I). Valea Brătioarei, 3.VII.1967 (0 + I). Valea Rîului Tîrgului la Rîșor, 1.VII.1967 (0 + I). Valea Largă, 9.VIII.1967 (0 + I). 10.VI.1968 (0 + I). Muntele Mira Mare 11.VI.1968 (0 + I). Valea Rîșorului la cantonul silvic Mira Mare, 11.VI.1968 (0 + I). Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (0 + I). Cheile Dimboviței, 7.V.1968 (0 + I). 17.X.1969 (0 + I). 26.IX.1971 (0 + I). Piriul lui

Geantă, 8.VII.1969 (0 + I). Valea Rîșorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1969 (0 + I); pe *Poa nemoralis* L., Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III). Valea Rîșorului la cantonul silvic Portăreasa, 13.VIII.1969 (I + III).

81. *P. pulverulenta* Grev., pe *Epilobium montanum* L., Valea Largă, 9.VIII.1967 (II + III). 10.VI.1968 (II + III). Valea Bătrinei, 5.IX.1967 (II + III). Valea Clăbucetului, 12.VI.1968 (0 + I + II + III).

82. *P. punctata* Link., pe *Galium aparine* L., Pleașa Drăganului, 12.VI.1968 (0 + I); pe *Galium mollugo* L., Muntele Mateias, 15.X.1969 (II + III); pe *Galium verum* L., Valea Argeșului, 2.VII.1966 (II + III).

83. *P. punctiformis* (Str.) Röhl., pe *Cirsium arvense* (L.) Scop., Valea Rîului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VI.1970 (II).

84. *P. pygmaea* Erikss., pe *Calamagrostis arundinacea* (L.) Roth, Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III).

85. *P. recondita* Rab. et Desm.

f. sp. *bromina* Erikss. (sin.: *P. bromina* Erikss., *P. symphyti-bromorum* Müll.), pe *Bromus comutatus* Schrad., Valea Argeșului, 2.VI.1966 (II + III); pe *Bromus hordaceus* L., comuna Albești de Muscel 3.VI.1967 (II). Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III).

f. sp. *holcina* Erikss. (sin.: *P. holcina* Erikss.), pe *Holcus lanatus* L., Valea Argeșului, 1.VII.1966 (I + II). Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III).

86. *P. salviae* Ung., pe *Salvia glutinosa* L., Valea Bătrinei, 11.X.1965, 5.IX.1967 (III), Valea Largă, 9.VIII.1967 (III), 10.X.1971 (III), Valea Rîului Tîrgului la Rîșor, 9.VI.1968 (III). Valea Rîului Doamnei la Bahna Rusului, 8.VII.1970 (III) pe tulpini uscate din anul precedent), Cheile Dimboviței, 26.IX.1971 (III).

87. *P. saxifragae* Schlecht., pe *Saxifrage stellaris* L., Muntele Sețu, 25.VI.1968 (III). Virful Hluluba, 9.VII.1969 (III).

88. *P. scorzonerae* (Schum.) Jacky, pe *Scorzonera austriaca* Willd., comuna Rucăr pe Virful Pleșii, 5.V.1968 (0 + I).

89. *P. soldanellae* (DC.) Fock., pe *Soldanella major* (Neilr.) Vierh., Valea Piriului Cășunului, 6.VII.1967 (0 + I + II + III), 5.IX.1967 (II + III), Muntele Mira Mică, 10.VI.1968 (0 + I + II + III), Muntele Mira Mare, 11.VII.1968 (0 + I + II + III), Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II + III).

90. *P. tanacetii* DC. (sin.: *P. absinthii* (Hedw. f.) DC., *P. artemisiella* P. et H. Sydow), pe *Artemisia absinthium* L., Muntele Mateias, 15.X.1968 (II + III). Valea Dimboviței la Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III); pe *Artemisia vulgaris* L., Valea Dimboviței la Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III).

91. *P. veronicarum* DC., pe *Veronica latifolia* L., Valea Cucii, 9.VI.1967 (III), Valea Largă, 9.VIII.1967 (III), Muntele Găinașul Mic, 10.VI.1968 (III), Piriul lui Geantă, 8.VII.1969 (III), Valea Bătrinei, 16.VIII.1969 (III).

92. *P. violae* (Schum.) DC., pe *Viola arvensis* Murr., comuna Lerești pe Izvorul Maricăi, 14.X.1968 (II + III); pe *Viola riviniana* Rehl., Valea Argeșului, 1.VIII.1966 (II), Valea Rîului Tîrgului la Rîșor, 9.VI.1968 (II), Plaiul Muntiorului,

Pajiște de *Rhododendron kotschyi* Simk. parazitat de *Chrysomya rhododendri* (DC.) de Bary.

23.V.1969 (0 + I); pe *Viola silvestris* Lam., Valea Riului Tîrgului la Rîușor, 4.VII.1967 (II); pe *Viola* sp., Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (0 + I), 17.X.1969 (III); pe *Viola tricolor* L., Valea Riului Tîrgului sub Muntele Lalu, 14.X.1968 (II + III).

Genul GYMNOSPORANGIUM Hedw. et DC.

93. *G. clavariiforme* (Pers.) DC., pe *Crataegus monogyna* Jacq., comuna Albești de Muscel, 3.VI.1967 (0 + I), Cheile Dimboviței, 22.V.1969 (0 + I); pe *Juniperus communis* L., Cheile Dimboviței, 7.V.1968 (III).

94. *G. cornutum* Kern., pe *Sorbus aucuparia* L., Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (0 + I), Valea Dimboviței la Lacul Bunea, 4.IX.1968 (0 + I), Cheile Dimboviței, 26.IX.1971 (0 + I).

Genul KUEHNEOLA Magn.

95. *K. uredinis* (Link) Arth., pe *Rubus hirtus* W. et K., Valea Riului Tîrgului la Lerești, 14.X.1968 (II), 4.VIII.1970 (II).

Genul PHRAGMIDIUM Link

96. *Phr. bulbosum* (Str.) Schlecht., pe *Rubus* sp., Valea Riului Tîrgului la Lerești, 14.X.1969 (II + III).

97. *Phr. fragariae* (DC.) Rabenh., pe *Potentilla alba* L., Muntele Mateiaș 15.X.1968 (II + III).

98. *Phr. fusiforme* (DC.) Schroet., pe *Rosa pendulina* L., Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III), Valea Bătrinei, 16.VII.1969 (II + III).

99. *Phr. mucronatum* (Pers.) Schlecht., pe *Rosa canina* L., Valea Riului Tîrgului la Rîușor, 4.VII.1967 (II); pe *Rosa dumalis* Bechst., Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III).

100. *Phr. potentillae* (Pers.) Karst., pe *Potentilla argentea* L., Valea Dimboviței la Podul Dimboviței, 18.X.1969 (II + III); pe *Potentilla chrysantha* Trev., Cheile Dimboviței, 17.X.1969 (II + III); pe *Potentilla ternata* K. Koch, Muntele Portăreasa,

3.IX.1967 (II + III), 14.VIII.1969 (II + III), Muntele Cernat, 4.IX.1967 (II + III), Muntele Iezerul Mare, 4.IX.1967 (II + III), Muntele Țefeieica, 10.VI.1968 (II), Valea Piriului Iezerului, 23.VI.1968 (II), Curmătura Groapelor, 25.VI.1968 (II), Virful Huluba, 9.VII.1969 (II + III).

101. *Phr. rubi-idaei* (Pers.) Karst., pe *Rubus idaeus* L., Valea Bătrinei, 11.X.1965 (II + III), 5.IX.1967 (II + III), Valea Riului Tîrgului la Rîușor, 4.VII.1967 (0 + I + II), 9.VIII.1967 (II), Muntele Găinașul Mare, 9.VIII.1967 (II + III), Muntele Portăreasa, 3.IX.1967 (II + III), Muntele Mira Mare, 11.VI.1968 (I + II), Valea Rîușorului la cantonul silvic Mira, 12.VI.1968 (II), Pleașa Drăganului, 12.VI.1968 (II), Valea Piriului Colților, 3.IX.1968 (II + III), Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1968 (II + III), Piriul lui Geantă, 8.VII.1969 (0 + I), Muntele Văcarea, 9.VII.1969 (0 + I), Cheile Dimboviței, 18.X.1969 (III), 26.IX.1971 (II).

102. *Phr. tuberculatum* J. Müller, pe *Rosa canina* L., comuna Albești de Muscel, 3.VI.1967 (0 + I + II); pe *Rosa dumetorum* Thuill Muntele Mateiaș, 15.X.1968 (II + III).

Genul TRIPHAGMIUM Link.

103. *T. ulmariae* (Schum.) Link, pe *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., Valea Dimboviței la Cascue, 6.V.1969 (II), Valea Dimboviței la Pecineagul, 4.IX.1968 (III), Valea Dimboviței la Valea lui Ivan, 5.IX.1969 (III).

Genul NYSSOPSORA Arth.

104. *N. echinata* (Lev.) Arth., pe *Ligustium mutellina* (L.) Cr., Curmătura Groapelor alt. cca. 2 000 m, 25.VI.1968 (III), Virful Huluba, 9.VII.1969 (III).

Genul OCHROPSORA Diet.

105. *O. ariae* (Fück.) Ramsb., pe *Anemone nemorosa* L., Valea Bratiei, 29.IV.1969 (0 + I); pe

Genul AECIDIUM Pers. ex Pers.

106. *A. pardalianches* Bergamaschi, *Doronicum austriacum* Jacq., Valea Rîului Tîrgului la Rîușor, 9.VI.1968 (0 + 1).

După cum se observă din conspectul floristic, în Masivul Iezer-Păpușa au fost identificate 106 specii de uredinale. Acestea au valori taxonomice foarte diferite, unele fiind specii „mari”, compuse, ca: *Melampsora euphorbiae*, *Uromyces dactylidis*, *U. pisti*, *Puccinia calcitrapae*, *P. enici-oleracei*, *P. hieracii*, *P. poae-nemoralis*, *P. recondita*, altele, specii „mici”, conținând, probabil, o singură rasă, cum ar fi: *Uredinopsis filicina*, *Pucciniastrum guttatum*, *P. vaccinii*, *Melampsorella symphyti*, *Melampsora hypericorum*, *Uromyces anthyllidis*, *U. apiosporus*, *U. viciae-fabae*, *Puccinia brachypodii*, *P. deschampsiae*, *P. pygmaea* etc.

Datorită heterogenității valorilor taxonomice ale speciilor de uredinale, pentru apreciere bogăției uredinoflorei din Masivul Iezer-Păpușa, am considerat că este mai potrivit să folosim combinațiile parazit-plantă gazdă și nu izolat speciile de ciuperci, care ne-ar duce la rezultate mai îndepărtate de realitate. Numărul acestor „combinații” din masivul cercetat se ridică la 171.

Analizînd raportul dintre diferitele forme de uredinale (tabelul nr. 1), constatăm o pondere relativ mare a euformelor (57,5%), urmate în ordine descreșcînd de microforme (14,1%), hemiforme (12,2%), brachyforme (10,4%), opsisforme (2,8%), și katopsisfore, hipoforme și aecidium cu cîte aproximativ 1%.

Tabelul nr. 1

Numărul și frecvența pe tipuri ale speciilor de uredinale din Masivul Iezer-Păpușa

Tipul speciilor	Simbolurile formelor de spori	Specii de uredinale	
		Număr	%
Hetereuforme	0 + 1 + II + III	36	34
Auteuforme	0 + 1 + II + III	25	23,5
Opsisforme	0 + 1 + III	3	2,8
Katopsisforme	I + III	1	1
Brachyforme	0 + II + III	11	10,4
Hemiforme	II + III	13	12,2
Hipoforme	0 + III	1	1
Microforme	III	15	14,1
Aecidium	0 + I	1	1
Total	—	106	106

Proporția euformelor în uredinoflora Masivului Iezer-Păpușa este mult mai mare decît cea menționată de SĂVULESCU (1953) pentru uredinalele din România (57,5%, față de 45,1%). 38 de specii sînt heteroice (36 eu- și 2 opsis-) reprezentînd

aproximativ 36% din total. Această proporție concordă cu datele prezentate de SĂVULESCU (1953), ceea ce reflectă caracterul predominant autoic al uredinoflorei țării noastre.

Din cele 36 specii hetereuforme, numai 10 specii au fost identificate de noi ca prezentînd o alternanță regulată a fazelor pe cele tipuri de gazde, și anume: *Melampsorella caryophyllacearum*, *Cronartium flaccidum*, *Chrysomyxa rhododendri*, *Tranzschelia pruni-spinosae*, *Puccinia argentea*, *P. coronata*, *Puccinia caricina* p. p., *P. dioicae* p. p., *P. poarum* și *Ochropsora sorbi*. Restul speciilor hetereuforme din masiv le-am găsit numai pe un singur tip de gazdă. Unele dintre ele sînt cunoscute la noi în țară pe ambele tipuri de gazde. Așa sînt, spre exemplu: *Coleosporium senecionis*, *C. inulae*, *Melampsora epitea*, *Uromyces dactylidis*, *U. pisti*, *Puccinia festucae*, *P. graminis*, *P. recondita* p.p.

Pentru unele specii hetereuforme ca: *Cronartium flaccidum*, *Chrysomyxa rhododendri*, *Tranzschelia pruni-spinosae*, *Puccinia argentea*, *P. coronata* p. p., *P. dioicae* p. p., *P. graminis*, *P. opizii*, *P. poarum*, *P. recondita* s. l. (p.p.), *Uromyces dactylidis* s.l., alternanța gazdelor este obligatorie; pentru altele, cum ar fi: *Chrysomyxa pyrolata*, *Coleosporium campanulae*, *C. tussilaginis*, *Melampsora capreae* (larici-capreae), *M. epitea* s.l. (p.p.), *P. recondita* p.p., ș.a., este facultativă. Alte specii, cunoscute ca hetereuforme în alte părți ale globului sau dovedite ca atare pe cale experimentală și pe care le-am încadrat în categoria respectivă, se manifestă în masiv și, în general, în țara noastră ca hemiforme. Așa este cazul speciilor: *Uredinopsis filicina*, *Melampsoridium belulinum*, *Milesina murariae*, *Pucciniastrum vaccinii*, *Melampsorella symphyti* ș.a. și al unor rase ale speciilor *Puccinia caricina* s.l., *P. dioicae* s.l., *P. poae-nemoralis* s.l., și *P. recondita*. În această categorie ar trebui încadrat de altfel întregul cortegiu de specii hemiforme care dețin o pondere destul de mare în uredinoflora masivului (12,2%). Aceste specii, considerate a fi la origine heteroice, fie că sînt lipsite de stadiul ecidian, fie că nu li se cunoaște alternanța de faze, se mențin totuși, prin uredo- și teliospori.

Microformele participă în componența uredinoflorei Masivului Iezer-Păpușa în proporție de 14,1% procent apropiat de cel indicat de SĂVULESCU (1953) pentru uredinoflora României (13,4%). În general acest procent se mărește pe măsura creșterii altitudinii. Astfel, în Masivul Iezer-Păpușa am înregistrat 12% microforme în etajul montan, 25,7% în cel subalpin și 33% în etajul alpin. Aceleași constatări au fost făcute și de către alți autori care au găsit în regiunile cu condiții climatice mai aspre o pondere mai mare a microformelor și, în general, a ruginilor cu ciclul redus (FISCHER, 1901; GOLOVIN, 1944; JÖRSTAD, 1962, 1964). Ultimul autor analizînd uredinoflora din diferitele regiuni ale globului, găsește 7% microforme în Canare, 10% în Majorca și 31% în Islanda, iar în regiunile muntoase din Norvegia, 43% față de 23% în restul țării. DOMASOVA (1960) constată că în etajul premontan din lanțul Terskei Ala-Too al Masivului Tian-Șan microformele reprezintă doar 6,5% din totalul speciilor, iar în etajul alpin proporția acestora ajunge la 25%. O variație asemănătoare a microformelor este observată și de DURRIEU (1966) în Pirinei.

Deși observațiile noastre s-au efectuat de-a lungul întregii perioade de vegetație (aprilie—octombrie) nu am putut semna decât la puține specii de uredinale și la puține plante gazdă toate formele de sporii caracteristice ciclului lor complet.

Tabelul nr. 2

Formele de spori la speciile de uredinale din
Masivul Iezer-Păpușa

Simbolurile formelor de spori	Specii de uredinale	
	Număr	%
0 + I = II + III	8	7,5
0 + I + II + III	8	7,5
0 + I + II	2	1,9
0 + I + III	1	0,9
0 + I	6	5,7
0 + III	1	0,9
I + III	1	0,9
II + III	43	40,6
II	16	15
III	20	19
Total	106	100

Din tabelul nr. 2 se vede că numai 16 specii (15%) au prezentat toate tipurile de spori; la un număr de 43 specii (40,6%) am găsit stadiile uredo- și teliospori; 20 de specii (19%) au prezentat numai stadiul telian, 16 specii (15%) numai stadiul uredo, 6 (5,7%) stadiile cu spermogonii și ecidii și câte o specie (0,9%) stadiile 0 + I + III, I + III și 0 + III.

Din tabelul nr. 3 se observă că cele mai multe plante gazdă (46,2%) au prezentat atât uredo- cii și teliospori; pe 37 specii gazdă (21,6%) s-au observat numai uredosori și pe 26 (15,3%) numai teliospori; 19 (11,1%) au prezentat spermogonii și ecidii, 6 (3,5%) toate formele de spori, 2 (1,1%) spermogonii, ecidii și uredosori și pe câte o specie de plantă gazdă s-au semnalat spermogonii și teliospori, respectiv, ecidii și teliospori.

Este interesant de remarcat faptul că uredinalele, prezentând o mare plasticitate ecologică, își modifică considerabil ciclul biologic în funcție de condițiile de mediu. Se observă că la unele specii heteroice alternanța nu este obligatorie, acestea putând suporta condițiile anolimpului friguros sub formă de haplomieliu (*Cronartium*, *Melampsorella*), diplomiceliu (*Puccinia recondita*) sau sub ambele forme miceliene (*Gymnosporangium*). Așa se explică de ce *Melampsorella caryophyllacearum* a fost întâlnită foarte frecvent pe brad, sub formă ecidiană în timp ce în diplofază, pe *Caryophyllaceae*, nu a fost găsită decât o singură dată și numai sub formă de uredo.

Am observat, de asemenea, că, pe măsura creșterii altitudinii și a înăsprii condițiilor de mediu, ciclul biologic al uredinalelor se reduce, fazele se succed mai rapid, eliminându-se uneori cîmpul unele forme de spori. Astfel, la unele specii autetice care trăiesc în etajul montan inferior ca: *Puccinia calthae*, *P. menthae*, *P. punctata*, *P. nigrescens*, ciclul decurge normal, succedându-se stadiile ecidiene primăvara, uredospori vara și teliospori spre sfîrșitul perioadei de vegetație. La alte specii din aceeași categorie (*Puccinia gentianae* pe *Gentiana excisa*, *P. pulverulenta* pe *Epilobium montanum*, *P. soldanellae* pe *Soldanella major*), întîlnite însă în etajele superioare, datorită reducerii duratei perioadei de vegetație, are loc o restrîngere a ciclului, în așa fel, încît, adesea, pe același exemplar de plantă gazdă se pot întîlni concomitent toate formele de spori. Climatului aspru, montan și alpin, influențează ciclul unor specii de uredinale care ierneză în mod obișnuit prin teliospori, reducînd considerabil, uneori complet, uredosporogeneza și determinîndu-le să se comporte ca opsiforme sau ca microforme. Această tendință a fost observată de noi la speciile: *Phragmidium bulbosum*, *Uromyces verbasci*, *Puccinia dioicae* pe *Carex brizoides* și *C. divulsa*, *Triphragmium ulmariae* și *Ochropsora ariac*.

Pe de altă parte, am semnalat numeroase alte specii la care supraviețuirea este asigurată de uredospori sau de miceliu de rezistență. În acest caz are loc o reducere pronunțată, uneori pînă la dispariție a stadiului telian, așa cum se întîmplă la speciile: *Melampsorella caryophyllacearum*, *M. symphyli*, *Chrysomyxa pyrolata*, *Ch. rhododendri*, *Milesinia murariae*, *Pucciniastrum pyrolae*, *P. vaccinii*,

Tabelul nr. 3

Formele de spori găsite pe plantele gazdă ale
uredinalelor din Masivul Iezer—Păpușa

Simbolurile formelor de spori	Combinații gazdă — parazit	
	Număr	%
0 + I	19	11,1
0 + I + II + III	6	3,5
0 + I + II	2	1,1
0 + III	1	0,6
I + III	1	0,6
II + III	79	46,2
II +	37	21,6
III	26	15,3
Total	171	100

Tabelul nr. 4

Elemente fitogeografice ale speciilor de uredinale

Elementele fitogeografice	Specii de uredinale	
	Număr	%
Circumpolare	33	31,1
Eurasiatice	16	15,3
Eurosibirice	10	9,1
Europene	17	16,0
Cosmopolite	10	9,4
Circumpolare care trec în emisfera australă	19	18,0
Eurasiatice care trec în emisfera australă	1	0,9
Total	106	100

Uromyces dactylidis, *Puccinia acelosae*, *P. deschampsiae*, *P. menthae*, *P. obscura*, *P. poae-nemoralis*.

Tot ca adaptare la condițiile aspre de mediu putem considera îndeplinirea de către teliosporii microformelor alături de funcția de propagare în cursul perioadei de vegetație cît și a celei de rezistență în timpul iernii. Așa este cazul celor 8 specii leptoforme din cele 15 înregistrate ca microforme: *Puccinia annularis*, *P. arenariae*, *P. eniei-oleracei*, *P. chrysosplenii*, *P. circaeae*, *P. galii-vernii*, *P. glechomatis* și *P. veronicarum*. La aceste specii am observat că primii spori formați sînt pulverulenți, cu teliosporii mai deschiși la culoare, iar cei formați spre sfîrșitul perioadei de vegetație compacți, cu teliosporii bruni-intinsecați și cu perețele mai gros, adaptați pentru iernat.

Datorită mării lor adaptabilități, uredinalele prezintă valențe ecologice largi, întilnindu-se aproape în toate regiunile unde este posibilă existența gazdelor lor. Acest fapt reiese clar din analiza elementelor fitogeografice ale uredinalelor (tabelul nr. 4). Se poate constata predominanța speciilor cu arealul vast care se pare că au atîns aria lor potențială în emisfera boreală și sînt pe cale de extindere și în emisfera australă grație, în primul rînd, intervenției omului.

În Masivul Iezer-Păpușa uredinalele se întilnesc în toate biotopurile, parazitînd atît plantele lemnoase (15,8%) cît și pe cele ierboase (84,2%). Cele 106 specii de uredinale au fost găsite pe 158 de plante gazde reprezentînd 39 de familii de pleridofite (1,9%), gimnosperme (2,5%) și angiosperme: monocotiledonate 17,7% și dicotiledonate (77,9%).

Uredinalele sînt aproape tot atît de vechi ca și gazdele lor, iar unele (*Melampsoraceae*), poate chiar mai vechi.

Ruginile și plantele superioare au fost afectate în același mod de modificările geografice și climatice care s-au produs de la apariția lor. Paraziții au trebuit să-și adapteze arealele lor după cele ale gazdelor lor, determinate ele însele de factorii ecologici ai diferitelor perioade. Așa se explică existența în microfiora masivului și, în general, a lan-

țului carpatic a unor elemente aretoalpine, boreoalpine și alpine ca: *Melampsora epileae* var. *epileae* (*M. arctica*), *Uromyces aptosporus*, *Nyssospora echinata*, *Puccinia conglomerata*, *P. soldanellae*, localizate în etajele superioare ale masivului în urma glaciațiunii de la mijlocul cuaternarului.

Putem astfel conchide că ansamblul factorilor ecologici, istorici și geografici a determinat instalarea în Masivul Iezer-Păpușa a unei uredinoflore cu un pronunțat caracter continental, central-european.

BIBLIOGRAFIE

1. ARTHUR J. C. 1929. *The plant rusts (Uredinales)*. John Wiley et Sons, New York, 446 pp.
2. BONTEA Vera. 1953. *Ciuperci parazite și saprofite din R.P.R.* Edit. Acad. R.P.R., București, 639 pp.
3. CUMMINS G. B. 1959. *Illustrated genera of rust fungi*. Burgess Publ. Co., Minneapolis, 131 pp.
4. DOMAȘOVA A. A. 1960. *Mikoflora hrebt Terskei Ala-Too Kirgizskoi S.S.R.* Frunze.
5. DUPIAS G. 1971. *Essai sur la biogéographie des Uredinales. Son apport à la systématique*. Bull. Soc. Myc. France, 87, 1-2, 127-412.
6. DURRIEU G. 1966. *Etude écologique de quelques groupes de champignons parasites des plantes spontanées dans les Pyrénées. (Péronosporales, Erysiphales, Ustilaginales, Uredinales)*. These nr. 257, Univ. Toulouse, 277 pp.
7. FISCHER E. 1904. *Die Uredinen der Schweiz. Beitr. Kryptog. fl. Schweiz*, 2, Heft 2, 580 pp.
8. GOLOVIN P. N. 1944. *Zakonomernosti raspredelenia mikologicheskoi flore na Pamire*. Izv. Tadj. filiala A.N. S.S.S.R., nr. 8.
9. GOLOVIN P. N. 1947. *Ekologicheskie tipi grzybnoy Srednei Azii*. Izv. Acad. Nauk Uzb. S.S.R., 5, 80-89.
10. GROVE W. B. 1913. *The British rust fungi (Uredinales): their biology and classification*. Cambridge Univ. Press, 412 pp.
11. HYLANDER N., JÖRSTAD I., J. A. NANNFELD. 1953. *Enumeratio Uredinarum Scandinavicarum*. Opera Bot., 1.1. 102 pp.
12. JÖRSTAD I. 1952. *The Uredinales of Iceland*. Skrifter N. Vidensk.-Akad. i Oslo 1, 1951, No. 2, 87 pp.
13. JÖRSTAD I. 1958. *Uredinales of the Canary Islands*. Skrifter N. Vidensk.-Akad. i Oslo, 1, No. 2, 182 pp.
14. JÖRSTAD I. 1960. *The norwegian rust species arranged alphabetically after host families and host genera with short descriptions, mainly of microscopical character*. Nytt Mag. Bot. 8, 103-146.
15. JÖRSTAD I. 1962. *Distribution of the Uredinales within Norway*. Nytt Mag. Bot. 9, 61-134.
16. JÖRSTAD I. 1962 a. *Investigations on the Uredinales and other parasitic fungi in Mallorca and Menorca*. Skrifter N. Vidensk.-Akad. i Oslo 1, No. 2, 73 pp.
17. JÖRSTAD I. 1964. *The distribution within Norway of Rust Fungi (Uredinales) compared with the distribution of their hosts*. Nytt Mag. Bot., 11, 109-141.
18. JÖRSTAD I. 1964 a. *Observations on life-cycles, spore-forms, and alpine occurrence of the Norwegian Uredinales*. Nytt Mag. Bot. 11, 27-45.
19. RICHITĂNĂU A. 1971. *Studiul micromicetelor din Masivul Iezer-Păpușa. „Microbiologie” II*, 113-129.
20. SĂVULESCU T. 1953. *Monografia Uredinalor din R.P.R.* Edit. Acad. R.P.R., București, 1166 pp.
21. SYDOW H., P. SYDOW. 1904, 1910, 1915, 1924. *Monographia Uredinearum*, vol. 1-IV. Lipsiae.
22. URBAN Z. 1966. *On the taxonomy of Puccinia recondita* Rob. ex. Desm. s. 1. Čes. Mycol. 20, 34-44.
23. WILSON M., D. M. HENDERSON. 1966. *British Rust Fungi*. Cambridge Univ. Press, Cambridge, 384 pp.

SUMMARY

The authors carried out during 7 years a mycological study in the Iezer-Păpușa massif, paying special attention to the Uredinales.

The Uredinales show complicated biological cycles, offering different aspects of the fructifications and of the pathological manifestations according to the genus, species, the stage of the biological cycle, the parasitized host, the abiotic environmental factors etc.

The totality of the morphological, ecological and biological extremely diversified characters of this group of Uredinales make it a very interesting research material.

Considering the identified material as representative for the uredinoflora of the above mentioned massif and the results of their study as significant for the subalpine and alpine mountain ecosystems, the authors present a list of the species collected from the Romanian territory.

Monumente ale limbii și literaturii române — încă un exemplar al *Evangheliarului* din 1560–1561 al lui Coresi

ION HĂȘFĂLEAN

La 23 septembrie 1975, în patrimoniul Muzeului cetății Făgăraș intra, prin donație, o parte din colecția de „carte vechi românească” a remarcabilului animator al vieții culturale făgărașene din perioada interbelică, Valeriu Literat (1885–1972).

La început, preot în satul său natal, Luța din județul Făgăraș, apoi catihet și profesor de limbile română și franceză la „Liceul Radu Negru” din Făgăraș, Valeriu Literat a desfășurat o activitate culturală multilaterală, mulți ani aflându-se la conducerea unor instituții culturale județene de prestigiu: președinte al „Despărțămîntului Făgăraș al Astrei”, director al „Căminului cultural județean”, calitate în care coordona activitatea caselor de cultură și căminelor culturale din cuprinsul județului, și custode al „Muzeului Țării Făgărașului” înființat, de fapt, de către el. În anul 1954, Valeriu Literat s-a stabilit la Iași, unde locuia fiica sa Maria.

Valeriu Literat s-a afirmat și în planul vieții științifice, efectuând cercetări etnografice în zonă și adunând numeroase obiecte, care au constituit, de fapt, primul fond patrimonial al Muzeului din Făgăraș. El a cercetat, de asemenea, fondul de „carte vechi românească” al bisericilor din „Țara Făgărașului” și din zona limitrofă de peste Olt, publicând cîteva studii¹, prin care a adus o importantă contribuție la îmbogățirea izvoarelor pentru alcătuirea unui catalog al răspîndirii cărții vechi românești în Transilvania². Totodată, Valeriu Literat a intrunit, într-o colecție personală, cele mai reprezentative exemplare din această categorie.

După încetarea din viață a lui Valeriu Literat, fiica sa Maria Literat-Fărcaș a donat cărțile moștenite muzeului din orașul în care tatăl său își desfășurase activitatea; gest de pilduitoare semnificație patriotică.

Întrucît, la acea dată, altele erau lucrările ce făceau obiectul activității sistematice a colectivului de cercetători al muzeului nostru, donația a fost inițial preluată pe baza unei liste întocmite „la prima vedere”. De la bun început, însă, s-au identificat cărți de mare valoare, printre care „Pravila de la Govora”³, „Cazania lui Varlaam”, „Testamentul” lui Simeon Ștefan și altele.

Una din cărți, care, pe baza a două însemnări manuscrise din 1911 și a unei notițe, aflată printre file, a colecționarului, fusese înregistrată: „Evangheliar-Văleni, 1708” s-a dovedit, atunci cînd a fost studiată sistematic pentru întocmirea fișei

analitice, a fi nu un evangheliar oarecare, ci tocmai cel tipărit, cu caractere cirilice, dar în limba română, de către Coresi și Tudor, în 1560–1561, la Brașov.

Urmărind, pe lingă interesul comercial, sporirea influenței reformei religioase printre români, cel care comanda și desfăcea în Transilvania, Țara Românească și Moldova cartea tipărită de Coresi în limba română era Iohannes Bekner, judele Brașovului. Iată ce se spune, în legătură cu aceasta, în epilogul cărții: „Cu vrerea tatălui și cu ajutorul fiului și a sfârșitul d-hului sfînt, eu Ihanș Bekner de în Brașov am avut jelanie pentru sf-tele cărți creștinești tetraevlg. și am scris aceste cărți de învățătură, să fie popilor rumânești să înțeleagă, să învețe Rumânii cine-s creștini, cum grăiește sf-nul Pavel ap-ul către Corinteni 14 capete: în sfînta beserică mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțeles decît 10 mii de cuvinte neînțelese, în limbă străină. După aceea vărugăm toți sfînșii, părinți oare vlădici, oare episcopi oare popi, în cărora mină vor veni aceste cărți, cum nainte să celească, necelînd să nu judece, nici să săduiască. Și cu zisa jupinului Ihanș Bekner scris-am eu diaconul Coresi ot Tirgoviște și Tudor diacon. Și s-au început în luna lui mai-trei zile și s-au sfârșit în luna lui ghenarie 30 zile Văleato 7 mie 69 în celate în Brașov”⁴.

Literatura de specialitate a făcut cunoscute, pînă în prezent, patru exemplare (A, A₁, A₂, A₃) aflate în patrimoniul Bibliotecii Academiei R.S.R., un exemplar (C) aflat în patrimoniul Bibliotecii universitare din Cluj-Napoca, un exemplar (B) aflat în patrimoniul Bibliotecii naționale din Budapesta, un exemplar (O) la Oradea și un exemplar (S) la Mitropolia ortodoxă din Sibiu, acestora adăugîndu-li-se, acum, exemplarul (F) de la Făgăraș⁴.

În privința structurii fizice și a formei grafice, în aceeași literatură sînt date următoarele caracteristici: formatul — „2” ; paginația — 252 de file dispuse în 32 caiete (fascicule) a cîte 8 file cu excepția caietelor 30 și 32, care sînt formate din cîte 6 file; numărul coloanelor în pagină — 1 cu excepția caietului 31, care pe filele — 1–5 are cîte 2 coloane în pagină; numărul rîndurilor în pagină — 25 și 26; culoarea cernelii — roșie și neagră; ornamentica — o aceeași vignetă la începutul fiecăreia din cele patru cărți (evangelii), reproducînd motivistica din „Evangheliarul din 1512” al lui Macarie, iar în text inițiale simple; legătura — scoarțe din lemn de fag îmbrăcate în piele de vițel ornamentată, prin

Pagină din „Evangeliar“

presare la rece, cu motive geometrice, florale simple și rozete, avind balamale și cheutori din alamă.

Față de datele de mai sus, starea de conservare — considerată numai sub aspectul integralității (notind c = caiet și f = filă) — ordonează exemplarele cunoscute după cum urmează :

A și C : $27c \times 8f + 3c \times 7f +$

$$2c \times 6f = 32c = 249 f$$

$$A_1 : 26c \times 8f + 4c \times 7f + 2c \times 6f = 32c = 248 f$$

$$F : 26c \times 8f + 2c \times 7c + 2c \times$$

$$6f + 2c \times 5f = 32c = 244 f$$

$$O : \text{lipsă informații de detaliu} = 243 f$$

$$B : 27c \times 8f + 2c \times 7f + 2c \times 6f = 31c = 242 f$$

$$A_2 : 26c \times 8f + 3c \times 7f + 2c \times 6f = 31c = 241 f$$

$$A_3 : 24c \times 8f + 4c \times 7f + 2c \times 6f = 30c = 232 f$$

S : fragment sub 50 %

Din exemplarul de la Făgăraș, al nouălea în ordinea descoperirii și al treilea după starea de conservare sub aspectul integralității, lipsesc opt file: din caietul 1 — filele 1 și 2, din caietul 9 — filele 1, 5 și 8, din caietul 14 — fila 6, din caietul 23 — fila 4 și din caietul 32 — fila 6 cu epilogul scris de diaconul Coresi. Filele nu sînt numerotate, ci doar caietele, prin tipărirea pe aversul primei file și pe reversul ultimei file a numărului de caiet — redat în litere cirilice cu valoare de cifră și de număr. În stabilirea filelor lipsă, principalul criteriu luat în considerare a fost continuitatea (discontinuitatea) textului.

Din cauze tehnice, unele rinduri, cuvinte și litere, mai ales cele ce urmau a fi tipărite în culoare roșie, nu s-au imprimat în momentul tipăririi, acestea fiind ulterior manuscrise de către diaconul Coresi și ajutoarele sale. Sub acest aspect, consemnăm situația :

- în caietul 15 : fila 1 revers — rindurile 6, 12 și 13 (în întregime);
- fila 2 avers — rindul 25 (în întregime);
- fila 2 revers — rindul 2 (numerația marginală a evangheliei);
- fila 4 avers — rindurile 14 și 18 (cite 1 cuvint și respectiv 3 cuvinte);
- fila 4 revers — rindurile 2 și 3 (cite 1 cuvint), rindul 6 (în întregime și numerația marginală a evangheliei);
- fila 5 revers — rindurile 4, 9 și 16 (în întregime), rindurile 13 și 14 (cite 1 cuvint), rindul 17 (2 cuvinte) și rindul 25 (3 cuvinte);
- fila 6 avers — rindurile 2 și 21 (cite 2 cuvinte);
- fila 6 revers — rindurile 19 și 22 (cite 2 cuvinte) și rindul 25 (1 cuvint);
- fila 7 revers — rindurile 10 și 11 (numerația marginală a evangheliei);
- în caietul 16 : fila 1 avers — rindul 2 (în întregime), rindul 14 (3 cuvinte și numerația marginală a evangheliei);
- fila 8 revers — rindul 8 (1 cuvint), rindul 10 (în întregime) și rindul 12 (2 cuvinte și numerația marginală a evangheliei).

Consemnăm, de asemenea, prezența unor greșeli „de cules”, cum sînt : 1. absența numerotării unor

caiete; 2. numerotarea greșită a unor caiete; 3. inversarea ordinii unor litere cu valoare de cifră în formarea numărului de caiet; și 4. depășirea, la sfârșit de rind, a spațiului destinat rindurilor. Astfel, caietele 4 și 9 nu sunt numerotate; caietele de la 24 la 32 sunt greșit numerotate (cu 23—31), prin repetarea numerotării cu 23; caietele 11 și 14 îmbină greșeala de numerotare cu cea a inversării literelor cu valoare de cifră în cadrul numărului de caiet, primul fiind numerotat „12” în loc de „11” (Bî în loc de αî, dar ÎB), iar al doilea „41” în loc de „14” (ÎΔ în loc de Δî); caietul 23, în loc să aibă numărul de încheiere tipărit numai pe reversul filei 8, îl mai are tipărit și pe reversul filei 7, precum și pe aversul filei 8; în sfârșit, rindul 3 de pe aversul filei 6 din caietul 4 depășește cu un cuvânt (8 litere) spațiul destinat rindului.

Cu prilejul unei restaurări a cărții, porțiuni de text tipărit au fost acoperite, prin lipirea hîrtiei de recondiționare, iar rescrise, apoi, pe aceasta cu cerneală neagră, iar fragmente de cuvinte din însemnările manuscrise pe marginea oglinzii textului, ori pe pagină albă, au fost decupate, prin tăiere, odată cu îndreptarea marginii de filă, pierzîndu-se. Este cazul caietelor 29 și 30. În primul, fila 1 revers (numărul evangheliei rescris), fila 2 revers (rindurile 1 și 25 rescrise), fila 3 avers (rindul 1 și numărul evangheliei rescrise), fila 3 revers (rindul 26 rescris), fila 7 avers (rindurile 1 și 25 rescrise), fila 8 avers (ultimele litere din rindurile 2—11 rescrise). În al doilea, fila 6 revers — „pagină albă” (începutul rindurilor însemnării manuscrise a fost tăiat, prin ajustarea corpului cărții, după recomptare).

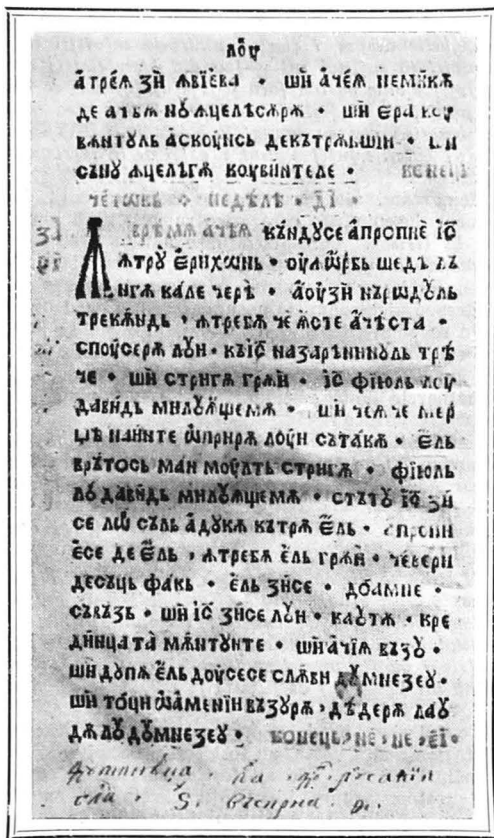
De-a lungul vremurilor, pe file adăugate cu prilejul restaurării, dar cele mai importante pe „pagini albe” ale unor file originale, au fost așternute însemnări.

Astfel, la începutul cărții, pe trei file de recondiționare, au fost scrise, în grafie cirilică și în limba română, mai multe texte cu conținut religios. Întrucît acestea se încadrează lejer în dimensiunile filei, credem că au fost scrise după recondiționarea exemplarului.

După aceste texte, scrise în românește cu caractere latine, urmează însemnarea: „*Această sfîntă Evanghelie sf-Jau găsit în anul 1911[,] ea ar fi din anul 1708[,] Ioan Șoneri[u][,] cantor[,] 30 Mai 1911[,]*”⁵.

În caietul al nouălea, tot pe o filă de recondiționare, o altă însemnare, scrisă tot în românește cu caractere latine, aduce cîteva elemente de însemnătate pentru o eventuală reconstituire a circulației exemplarului: „*Această sfîntă Evanghelie sf-Jau folosit încă și de Parochu cel mai vechi[,] carele se zicea popa Bucur[,] după care au urmat popa Samuil și Parochul Ioan Popovici[,] astăzi e parochul Samuil Popovici[,] Valendorf[,] 30 mai 1911[,] Ioan Șoneri[u][,] cantor[,]*”⁶.

Așadar, la 30 mai 1911, cartea se afla, avînd în vedere succesiunea a nu mai puțin de patru preoți, de aproape un secol la biserica din Văleni, unde, mai mult ca probabil, a fost găsită și de Valeriu Literat. Acesta, fără să amintească, însă, exemplarul în cauză, menționează că, în 1938, la biserica din Văleni se păstra un exemplar din „Cazania lui Varlaam”. Acest fapt îndrumă spre concluzia că Valeriu Literat a cercetat fondul de carte al acestei biserici⁷.

Pagină din „Evangheliar”

În legătură cu cele două însemnări ale cantorului Ioan Șoneriu, dată fiind lipsa oricăror altor indicii privitoare la data și împrejurările la care și în care evangheliarul a intrat în patrimoniul bisericii din Văleni, ori privitoare la preoții care l-au folosit, remarcăm că răspunsurile la unele întrebări generate de conținutul contradictoriu al acestor însemnări rămîn ipotetice.

Care sînt aceste întrebări?

Mai întîi, de unde știa autorul însemnărilor că evangheliarul a fost folosit „[...] încă și de Parochu cel mai vechi [...]”? Pornind de la ultimul din șirul celor patru preoți amintiți, se pune întrebarea de ce sau cum se face că evangheliarul „[...] s-au găsit în anul 1911 [...]”? Apoi, ce înseamnă afirmația că acesta „[...] ar fi din anul 1708 [...]”? Să se fi referit autorul la vechimea intrinsecă, propusă de el, a cărții sau la faptul că aceasta se afla din acel an la biserica din Văleni? Greu de răspuns! Noi presupunem că, știindu-se de existența lui, evangheliarul, rătatit fiind, a fost recuperat în anul 1911. În ceea ce privește anul 1708, întrucît din alte însemnări, mult mai vechi, rezultă că nu biserica din Văleni a fost primul deținător al exemplarului de referință, credem că este vorba de data la care el a intrat în proprietatea acestei biserici.

Pe reversul filei a șaptea din caietul 14, se află următoarea însemnare: „+ [Cruce ajută !]/[,] să

se știe cf.-Jau cumpărat juptn Chifeu Ianăș această evanghelie despre 7 florini pîntr[-]Jo m[o]r[ri]i l[u]t și pîntr[-]Jo sufletul lui ș[-]Jau dat biserice[i] en Logoj[...], cine va lua fără ști[r]e[fa] [c]etitorilor să fie proclat și au ficior[.] au fată[.] cine o va lua din biserice așa eu am af[-]l blăstăma [...?] eu pop[fa] Dumit[ru]f[.] Văleat 7143[.] de la H[r]islo[is] 1633[.]”⁸.

Remarcăm, aici, greșeala de datare făcută de autorul însemnării, care, pentru a stabili data „de la Hristos” corespunzătoare anului 7143 „de la facerea lumii”, scade nici 5508 și nici 5509, ci 5510. Este vorba, credem, de o simplă eroare de scădere și nicidecum de necunoașterea procedurii.

Pe reversul filei a șasea a caietului 30, se află trei rinduri de text slavon, în care se vorbește despre un Petru Zăocin și înnoirea cărții sale⁹, și următoarele două însemnări în limba română cu caractere cirilice:

I. „[Să] se știe această carte cf.-Jau dat Chiceau [I]anășu 7 [flo]rin[și] și șaptezeci de bani și au cumpărat [...] sufletul morților biserice[i] ș[fi]inte din [...] și iae aminte mai mari[i] Logojului că aceasta [...] el au cumpăratu biserice[i] Logojului [...]”

II. „Să se știe că pre această carte au dat Chișu Ianos 6 groși b[ani] gheață ș[-]au dat[-]Jo în orașul în Logoj și o au [...] biserice[i] Logojului pîntr[-]Jo sufletul lor și al morților și cine o ar lua de în besea[ri]că să fie proclat, măcar ce omu, măcar din frăția lui [...] az [...] 7139 oct[.] 6 [...]”¹⁰.

Textul slav, pe de o parte și cele două însemnări, pe de altă parte, au fost scrise de mîini și cu cerneluri diferite. Ele au fost acoperite de către restaurator, asupra identității căruia nu există nici un indiciu, prin lipirea pe jumătatea de sus a paginii a unei file de recondiționare. Faptul că hirtia de recondiționare — utilizată la întărirea marginilor de filă și la recompactare — este de un singur fel atestă că exemplarul a fost restaurat o singură dată. Faptul că însemnarea din 1634 — 1635 făcută de popa Dumitru se încadrează, cu toleranță chiar în filă, atestă că această însemnare a fost scrisă după restaurarea cărții, operație în timpul căreia, la 1630, exemplarul a trecut din proprietatea lui Petru Zăocin în cea a lui Ioan Chișu, care l-a donat bisericii din Lugoj. Faptul că în însemnarea popii Dumitru, din 1634—1635, „ctitorii” sînt menționați ca singurii care puteau dispune în chestiunea luării evangheliarului „[...] de în besea[ri]că [...]”, deci ca unii aflați în viață, sugerează concluzia că, la acea dată, biserica în cauză era relativ nouă.

Filele 3, 4 și 5, din ultimul caiet (32), au treimea de jos recondiționată, prin completarea cu hirtie nouă. Pe aversul filei a cincea, începînd sub textul tipărit, adică pe treimea restaurată și continuînd pe trei din cele patru pagini ale altor două file adăugate de compactor la sfîrșitul cărții, este manuscris cu cerneală neagră și roșie un indice-calendar al evangheliilor. Reamintindu-ne că ultimile două caiete (31 și 32) aveau doar cîte șase file și invocînd continuitatea textului indicelui-calendar, putem trage concluzia că ultima filă a evan-

gheliarului, conținînd epilogul scris de diaconul Coresi, era pierdută la data restaurării exemplarului, altfel ea putînd fi transcrisă de mînă, dacă nu recondițională, atunci.

Legătura, ale cărei caracteristici corespund întocmai celor date în literatura de specialitate, aici semnaland doar absența balamalelor și a unor fragmente din cheutori, este, după părerea noastră, cea originală.

Nu știm, și nici nu se va putea afla vreodată, nici dacă au existat și nici care au fost probabilele alte popasuri în circulația cărții aici descrisă, ori, după cum am mai arătat, care au fost data și împrejurările intrării ei în patrimoniul bisericii din Văleni și, mai apoi, în colecția lui Valeriu Literat. De cea mai mare însemnătate este, însă, faptul că unul dintre cele mai valoroase monumente ale limbii și literaturii române a fost descoperit și inclus patrimoniului cultural național al poporului român, iar pentru făgărășeni și faptul că această descoperire a avut loc în „Țara Făgărașului” — zonă cu cea mai densă răspîndire a cărții vechi românești tipărită de o parte și de alta a Carpaților¹¹, cu cea mai densă rețea de școli românești¹², de cooperative, însoțiri, bănci populare și bănci românești, din întreaga Transilvanie¹³, în timpul stăpînirii Imperiului austro-ungar.

NOTE

¹ Literat, V., *Doă biserici din Țara Oltului, 1929; Biserici din Țara Oltului și „de pe Ardeal” zugrăvite de o familie de pictori în „Anuarul Com. Mon. Istoric”, IV (1932—1938), pp. 38 passim; Din Țara Oltului. Însemnări vechi din biserici noi, în „Țara Birsei”, an X (1938), nr. 2, 3 și 4.*

² Schiau, O., *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 65.

³ Dudaș, F., *Cartea veche românească în județul Bihor, sec. XVI—XVII* (Catalog), Oradea, 1977, pp. 11—13.

⁴ Bianu, I., Hodos, N., Simionescu, D., *Bibliografia românească veche*, vol. I, București, 1903; Dimitrescu, F., *Tetraevangheliarul tipărit de Coresi la Brașov în 1560—1561 comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăstirea din 1574*, ed. de facsimile, Editura Academiei R.P.R., București, 1963; Borsa, G., Hervay, F., Holl, B., Käfer, I., Kelecsényi, A., *Regi Magyarországi Nyomtatványok* (Vechi tipărituri din Ungaria) — 1473—1600, Budapesta, 1971, pp. 206—207; Dudaș, F., *op. cit.*; Tomescu, M., *Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918*, Editura științifică, București, 1968.

⁵ Parantezele ne aparțin.

⁶ Idem.

⁷ Literat, V., *Op. cit.*

⁸ Parantezele ne aparțin.

⁹ Text amputat cu prilejul restaurării, prin ajustarea corpului cărții.

¹⁰ Parantezele ne aparțin.

¹¹ Schiau, O., *Op. cit.* — Harta răspîndirii cărții vechi românești, anexă.

¹² Stan, C., *Școala populară din Făgăraș și de pe Tîrnave*, vol. I, Sibiu, 1928.

¹³ Enescu, A., Enescu, I., *Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul din punct de vedere agricol, cultural și economic*, București, 1920, pp. 199—241.

SUMMARY

By undertaking a systematic study of some documents from the collection of the Făgăraș City Museum, the author identified another copy of Coresi's Gospel from 1560—1561.

Till now, the specialized literature has registered four copies of it (A, A₁, A₂, A₃) at the Library of the S.R. of Romania's Academy, a copy (C) at the Library of Cluj-Napoca University, a copy (B) at the National Library from Budapest, a copy (O) in Oradea, and another copy (S) at the orthodox metropolitan church from Sibiu.

To all these, the author adds now the copy (I) from Făgăraș. The article presents a detailed description of the identified Gospel as well as important moments from the history of the circulation of this copy.

Un valoros manuscris din Muzeul de istorie al R. S. România — *Politicești luări aminte asupra Moldovei*

MARIA STAN

Alături de aspectele economice și sociale de la începutul secolului al XIX-lea ilustrate în Muzeul de istorie al R. S. România, un loc aparte ocupă și cele legate de gândirea din acest timp. Tocmai pentru a-l face pe vizitator să înțeleagă ideile noi ce apar în această perioadă, în sala 34 a muzeului este expusă, sub formă de manuscris, lucrarea *Politicești luări aminte asupra Moldovei* de Ionică Tăutul¹. Lucrarea a fost scrisă de Tăutul, probabil în timpul șederii sale la Constantinopol (cca 1828), și nu a apucat să o termine. În ea, Tăutul face o descriere amănunțită a instituțiilor din țara sa, precum și a societății moldovenești, căreia îi analizează toate racilele de care suferea. Din text se degajă faptul că lucrarea este pătrunsă de ideile filozofiei franceze (Montesquieu, Rousseau etc.), ce erau la modă în Europa apuseană și care veneau în sprijinul dezvoltării relațiilor capitaliste.

Ionică Tăutul își începe lucrarea prin prezentarea poziției politice a Moldovei, subliniind că ea este condusă de „o cîrmuire atîrnată de la Înalta Poartă”. Autorul nu ia poziție împotriva acestei dependențe, ci, dimpotrivă, susține ca în continuare Moldova să fie „supusă stăpînitoarelor sale puteri precum o lasă privilegiile dîndu-și dările rînduite, să poate săli de împlinirea dărilor atîrnării țării sale”. Tăutul menționează, de asemenea, că la granița țării sale își întîlnesc stăpînirea trei mari imperii (austro-ungar, rus și turc), puteri care oricînd pot avea divergențe între ele, în felul acesta fiind un pericol permanent pentru Moldova.

Ionică Tăutul, vorbind de formele de conducere în stat, propune pentru Moldova principiul separării

puterilor în stat. După el, urma ca în principat să fie două feluri de ocîrmuire și anume: puterea hotărîtoare și puterea socotitoare. Puterea hotărîtoare și împlinitoare sau „puterea executivă” trebuia să fie concentrată, spune el, în mina „voievodului întărit de Pre Înalta Poartă”. Puterea socotitoare sau „puterea legislativă”, care reprezintă de fapt sfatul domnesc, era în mina boierilor mari și mici. Exprimînd principiul separării puterii în stat, el prefigura de fapt formele specifice de organizare ale statului capitalist. Tăutul caută să scoată în evidență una din formele de guvernare ale acestuia și anume „monarhia”, despre care scrie: „domnii cei vechi pază oarecum rînduiala unui fel de ocîrmuire «monarhicească»”.

Poziția antifanariotă a autorului reiese clar din lucrare („pricinile vremii au făcut să intre domnia țării cu totul în mina Grecilor fanarioși”). Dezinteresul acestora pentru țară este înfierat prin expresii ca: „... aceștie fără nici o legătură cu locul Moldovei, fără vreo rînduială diadohicească... n-au putut să poarte nici un interes lipit de interesele țării, nici o iubire pentru dînsa, nici o tragere pentru binele neamului”. Tăutul sublinia faptul că domniile fanariote au exercitat o influență nefastă asupra dregătorilor autohtoni, care au imprumutat apucăturile „ocîrmuitorilor”, a fanarioșilor. Prezența acestora la conducerea țării a dus la un dezinteres total, evidențiat de autor astfel: „au început a-ș prîvi interesul lor în osîbire de interesul opșles al țării”. Faptul că în funcțiile cheie ale statului se aflau oameni străini de interesele țării a dus la o amorțire generală, consemnată

de autor: „nici îndrăzneală la plugărie, nici o mișcare la hârnicie, nici o ispitire la negoț”. Criticând dezinteresul străinilor pentru dezvoltarea agriculturii, industriei și comerțului țării, autorul exprima de fapt interesele burgheziei autohtone, antrenată și interesată în aceste activități. O altă instituție care a stat în atenția lui Ionică Tăutul a fost justiția. În același timp, el analizează și unele aspecte privind legislația Moldovei, în a cărei prezentare se situează pe o poziție istoricistă și anacronică. Neînțelegând esența reală a acestor evenimente, nu reușește să le prezinte cu discernământ. Un exemplu în acest sens îl constituie *Pravilele* lui Alexandru cel Bun de care autorul vorbește și despre care până în prezent nu se cunoaște că ar fi existat². Tăutul vorbește și de *Pravila* lui Vasile Lupu, căreia însă nu-i sesizează fondul profund de clasă, deoarece prin această pravilă se consolidau drepturile marilor boieri asupra țăranilor. Dintre codurile ce apar în acest timp el prezintă „Codul Calimah”, promulgat în anul 1817. Privindu-l din punctul de vedere al clasei din care făcea parte, interesată în dezvoltarea unor relații de comerț și schimb, ceea ce însemna un progres la acea dată, Ionică Tăutul are o atitudine laudativă față de acest cod. De asemenea, autorul sesizează faptul că la baza alcătuirii „Codului Calimah” au exercitat o puternică influență principiile legislației burgheze apusene (codul austriac, belgian, napoleonic etc). Dintre principiile ce apar în aceste coduri și pe care le întâlnim și în „Codul Calimah” cităm: separarea puterii în stat, separarea problemelor de comerț de cele de drept civil (persoană, familie, rudenie, căsătorie, moștenire) etc.³. Ca și pentru celelalte pravile și pentru acest cod, autorul săvârșește aceleași erori — și anume nesesizarea alcătuirii lui de pe o poziție de clasă. În lucrarea pe care o prezentăm, Ionică Tăutul face referiri și la legislația agrară din Moldova, în vigoare în acest timp, cum ar fi *Așezământul* lui Grigore al III-lea Ghica, din anul 1777, legislație ce îi obligă pe clăcași ca, pe lângă cele 12 zile de clacă, să mai facă încă cinci zile (pentru repararea iazurilor morilor și acareturilor, precum și să transporte două care de lemne etc.⁴). Deci aplicarea acestui așezământ nu făcea altceva decât să adauge noi obligații țăranului față de stăpînul moșiei în comparație cu sarcinile anterioare⁵. Tot dintre aspectele negative relevate de Tăutul referitoare la justiția moldovenească este și acela privind inexistența unor reguli și metode și a unui sistem unitar în aplicarea acesteia, la care se adaugă incompetența celor care o practică. Despre aceste lucruri Tăutul scrie: „această giudecătorie niciodată n-au păzit o orînduială hotărîtă în lucrările sale. Și pentru aceea, din neștiința celor lucrate, și din nepăzirea practicilor sale, au curs și curg atîtea amestecături, și se poate zice curat că lucrările ei nu sînt din partea slujbit, ci din partea persoanelor lucrătoare, care intru a să povășui nu au alt method decît numai voința ori caprijiile lor”.

Nepriceperea și intenționata lipsă de obiectivitate a celor ce împărțeau dreptatea este arătată de autor în cuvinte ca acestea: „Giudecătorii ce rîduiesc precum nici președintele, nu sã alege după știința pravililor. Ei, n-au nici o îndemnare nici datorie de a le învăța, pentru că nici este obiceiul a răspunde de lucrările lor. Di aceea, silința ce pun

în cercetări este însemnată numai ori de hatirul celui puternic, ori de milă celui slab. Tot aceste le dictuesc socotințele și hotărîrile”. În încheiere, Ionică Tăutul remarcă sfîrșitul indefinit al acestor procese scriind: „... și săturîndu-să de a-si mai căuta dreptatea cumpărată de celălalt, ori cu tăcere, lasă pricina moștenire urmașilor săi, ori o curmă cu o inoială dictuită de parte ce mai puternică, ori vinde lucrul și-s mută soarta aiure”.

Un alt aspect, tot negativ, al sistemului de organizare a țării Moldovei și vehement criticat de autor este felul cum se făcea numirea în funcții a dregătorilor. Ionică Tăutul menționînd că intrigile existente în rîndul boierimii au creat un sistem prin care în fiecare an se făcea schimbarea dregătorilor din funcții. Dezinteresul acestor dregători cît și sistemul de vînzare al funcțiilor a dus la „amorfire ce de istov a hârniceii, rămîbind fiește cine în trîndava așteptare a prilejiului de a ciștiga din slujbe”. Tentați de ciștigurile obținute din slujbe, cei interesați se întreceau în a plăti milă, fapt ce a avut ca urmare „lipsa unui sistem statornic și methodicoasă de ocîrmuire, slăbind hăfurilor au lăsat slobodă volnicie, care înfiindu-să din ciștigul din slujbe, au oborît putere pravelilor”. Ionică Tăutul mai aprecia că veniturile nemuncite „au chemat răsfațul, și răsfațul au cerut cișlig; acele venituri au nădușit, supt interes, simfire de ambiție și patriotism; au chemat la dobinda unui minut grijile cele pentru a doa zi; cu nada unui folos așteptat în trîndăvie și cules cu leni din avutul celui de aproape, muncind răzorile hârniceii de la cel mai de frunte boer pîn-la cel mai proși cărturari, au strical plugărie, cu deprîndere de a neguța dreptul aluie și a învîrî unul de la altul rămășișurile strămoșăștilor averi, au adus negușătorie în părăsire”. Criticînd aviditatea boierimii de a acapara slujbe bine retribuite, el sublinia în același timp și urmările nefaste pe care le-a avut aceasta asupra situației maselor populare și a țării spunînd: „Și așa, slăbire frîilor ocîrmuitoare, și aceste venituri dînd un slobod curs asupririlor și prăvălind putere pravililor, pre de o parte pre boieri i-au făcut organ streinilor, pentru a împila norodul, și pre de altă parte, între boeri au deșrădăcinat vechi cumpătare și au strical năranurile”. Ionică Tăutul nu vedea numai apucăturile lor rele, dar și felul dezordonat în care lucrau, lipsa unei arhive sistematice, privind pricinile judecătorești, fapt ce este descris în cuvintele: „Ei lucrează fiștecare pe la casele lor, unde nu au decît cite o condică în care trec din vremi în vremi cele mai însămnate lucrări. Iar acturi, registre și tot ce face rînduiala unui canțierii la dinșii sînt necunoscuți, încît aiciastă giudecătorie este cu totul lipsită de arhiva lucrărilor sale. Ei nu au altă regulă pentru a isprăvi o lucrare mai întîi decît alta, decît ori un ton poruncitor — cînd pricina este a unui puternic, ori plata mai numeroasă — cînd ia este a unui mic”.

În *Politicești luări aminte asupra Moldovei*, Tăutul vedea reglementarea unor relații sociale și prin constituirea unor instituții administrative specifice statului capitalist. Aceste instituții administrative propuse de Ionică Tăutul prefigurau de fapt ministerele de mai tirziu. Astfel, dintre acestea amintim: *departamentul streinilor* (sau ministerul de externe), *departamentul cremenalului* (sau ministerul justiției) și *departamentul visteriei*

(sau ministerul de finanțe etc.). Ionică Tăutul nu se limitează în a face numai o enunțare a acestor ministere, ci le și explică, le prezintă pe larg cadrul de organizare, precum și atribuțiile personalului în subordine. Între problemele ce stau în atenția lui Tăutul este și aceea privind noua administrare teritorială a Moldovei, administrație pe care el o vede sub forma unităților administrative mai mari numite „isprăvnicele”. După Tăutul, în fruntea acestora trebuie să fie „ispravnici” numiți direct de domn. Acești importanți funcționari erau, de fapt, reprezentanții puterii de stat pe plan local cu atribuții juridice și financiare. Între fenomenele social-economice noi ce apar în perioada de formare a noilor relații capitaliste și sesizate de Ionică Tăutul este și arendășia. Arendășia ca formă recentă de lucrare a pământului este prezentată de autor astfel: „Căci pentru a fi în slujbă (de acolo neorînduielele cele multe) sau pentru a să afla față la intrigile cele pentru a-ș deschide intrare, moșierășii mai vîrtos acei mai de frunte, ș-au vîndut cu anul moșile, ș-au stîrpit cîrezele, turmele și hergheliile, de care nu poate mult să se îngrijească, și au alergat la capitalul țării. Cea mai mare parte din orîndatorii, sârăci vremelnici și pe o moșie ce (abie nu era a lui decît) abie plate cu împrumutului — și care nu era a lui — decît dacă scumpelea ei ar fi făcut pe boeri să-l lase a-ș împlini trii ani a contractului”. Așadar, această goană după slujbe i-a făcut pe unii proprietari să recurgă la această nouă formă de lucrare a pământului, care a avut urmări triste asupra soartei țărănimii, după cum o remarcă și Ionică Tăutul. El mai scoate în evidență faptul că boierimea realiza venituri mari prin monopolul pe care îl avea asupra băuturilor și prin clacă, consemnînd: „... pre-scupirea a platului băuturii de prin sale, și în lucrarea zîlelor boierescului a lăcutitorilor ce șad pe moșii. Căci aceste astăzi fac cele mai însemnate venituri a unui moșinaș”.

Între noile forme specifice de manifestare a relațiilor capitaliste în Moldova și surprinse de Tăutul este și problema arendării unor bogății ca sarea, precum și cea a vămilor. În această perioadă, atît sarea cît și vămile nu mai erau administrate pentru a aduce venituri visteriei sau cămării domnești ca o deîmînată a curții cum era în trecut, ci sînt date în arendă diferiților persoane particulare în schimbul unor sume de bani destul de mari.

Prin urmare, parcurgînd manuscrisul expus în Muzeul de istorie al R. S. România constatăm că în linii mari el se aseamănă cu cel publicat de Emil Virtosu în anul 1974 în lucrarea *Ionică Tăutul 1795—1830 scrieri social-politice*, ca problematică și capitole. Cu toate acestea, se constată și unele deosebiri și anume: punctul 30 prin care se nominalizau leftele lunare ale dregătorilor figurează în manuscrisul publicat de Emil Virtosu și lipsește din cel expus în muzeu. Deci în *Politicești luări aminte asupra Moldovei* de Ionică Tăutul observăm că s-a încercat o prezentare a instituțiilor și a societății moldovenești așa cum o vedea el la acea dată, sub toate aspectele. Tăutul s-a orientat în această analiză pe temeiul ideilor înalțate și novatoare, fapt ce dă lucrării sale o deosebită valoare. Principiile propuse de Tăutul în organizarea societății autohtone oglindesc apariția relațiilor

capitaliste și în țară, ceea ce reprezintă un necontestat progres față de vechile relații feudale. Între principiile enunțate de autor și care ilustrează germeii statului capitalist în dezvoltare, arătăm: principiul separării puterii în stat, înființarea unor ministere cu atribuții precise, iar ca formă de conducere a acestuia el propune pentru Moldova „monarhia”. Tăutul preconiza și posibilitatea administrării mai bune a teritoriului principatului prin împărțirea lui în „isprăvnicele” în frunte cu un „ispravnic”, care, prin funcțiile deținute, era de fapt reprezentantul puterii de stat pe plan local. Tot ca o parte pozitivă a acestei lucrări este înregistrarea de către autor a unor fenomene ce apar în perioada de trecere de la feudalism la capitalism: arendășia ca formă de lucrare a pământului, precum și arendarea ocnelor de sare și a vămilor.

Ceea ce sporește și mai mult valoarea lucrării de față este spiritul critic ce o străbate în întregul său conținut. Nu putem să nu reliefăm aici critica adusă de autor unei instituții importante cum ar fi justiția, descrisă în culori sumbre datorită mai ales inexistenței unor metode și a unor reguli în aplicarea legilor. La toate acestea se adaugă lipsa de cunoștințe cît și reauavoință a celor ce o împart, lucru ce ne face să înțelegem mai bine de ce procesele aveau un sfîrșit indefinit pentru cei mulți, săraci și slabi.

Ascuțitul criticii sale a fost îndreptat și împotriva boierimii, care nu urmărea altceva decît acapararea unor slujbe aducătoare de venituri mari. Sistemul acesta al vînzării de către domnie a slujbelor este înfierat de autor. Situîndu-se pe poziția clasei burgheze, interesată în dezvoltarea agriculturii, industriei și comerțului, el dezaproba dezinteresul manifestat de boierime față de acestea.

Retrospectiva ilustrată de Tăutul în *Politicești luări aminte asupra Moldovei* scoate la iveală faptul că autorul a fost influențat de ideile înalțate ale epocii sale, dar și de unele limite inerente în gîndirea acestei perioade cum ar fi: poziția sa antifanariotă cu accente naționaliste, uneori, poziția istoricistă și anacronică în analiza unor fenomene, precum și lipsa unei concepții avansate în ceea ce privește dependența Moldovei față de Imperiul otoman. El nu prevedea nici o soluție în viitor în legătură cu dobîndirea independenței. Dincolo de limitele gîndirii sale, Ionică Tăutul, atît prin condeiul său, cît și prin concepțiile enunțate în opera sa, a reprezentat în prima jumătate a sec. al XIX-lea, așa cum scria Alecu Russo, „România reînviată, mișcată de toate patimile patriotice și giucînd tot același rol prin condei și stăruinși în politică, care îl giucă Vladimirescu cu pușca plătîșească”.

NOTE

¹ Muzeul de istorie al R. S. România, inv. 17410 (manuscris provenit de la Arh. Stat. Iași, pach. 126 doc. 218). Manuscris de format 23,6 × 35,5 cm, hirtie filigran, scris cu cerneală sepie în românește, cu alfabet chirilic. 14 file.

² Andrei Rădulescu, *Pagini din istoria dreptului românesc*, București, 1970, p. 107.

³ Idem, p. 133—154.

⁴ „Istoria României” vol. III, București, 1963, p. 629.

⁵ Liviu Ștefănescu, *Trze și ipoteze în perioada trecerii de la feudalism la capitalism*, în „Studii și comunicări”, Pitești, 1972, p. 301—308.

⁶ Alecu Russo, *Scrieri*, comentate de Petre V. Ilanș, Craiova, 1908, p. 181—182.

Mărturii muzeistice despre Panaiot Cantilli, militant pentru unitate națională a tuturor românilor

ELENA PĂLANCEANU

Panaiot Cantilli

Personalitate remarcabilă a vieții politice românești de la sfârșitul secolului XIX și prima jumătate a secolului XX, Panaiot Cantilli s-a numărat printre militanții pentru unitatea românilor de pe ambele versante ale Carpaților, fiind un susținător activ al luptei pentru libertate națională a românilor din Transilvania, în sprijinul căroră a acționat atît în țară, cit și în străinătate. Unele mărturii muzeistice aflate în patrimoniul Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România¹, privitoare la viața și activitatea acestei personalități, astăzi mai puțin cunoscute, pun în evidență îndeosebi cel de-al doilea aspect, referindu-se mai ales la acțiuni pe care le-a întreprins la Paris în apărarea drepturilor românilor transilvăneni în perioada memorandistă.

Prezentarea și sublinierea însemnătății acestor mărturii — documente și fotografii — pot fi, desigur, mai bine realizate și urmărite în contextul redării evoluției parcurse de însăși personalitatea la care se raportează. Din aceste considerente, ne vom opri în rîndurile ce urmează asupra unor momente și activități care îl pot defini pe acest membru al familiei Cantilli, nepot de frate al generalului Grigore Cantilli, distins în războiul pentru

cucerirea independenței de stat a României din 1877—1878.

Născut la Ploiești la 3 noiembrie 1866, în casa părinților săi Gheorghe² și Elena³, Panaiot Cantilli și-a început studiile liceale în orașul natal, apoi le-a continuat în București, la Liceul Sf. Sava, dovedindu-se un elev serios și sirguincios, cu vădite înclinații spre studiu. După terminarea cu succes a Facultății de drept din București, sub a cărei egidă i-a și fost publicată, în 1889, teza de licență⁴, Cantilli și-a continuat studiile juridice în Franța, unde, în afara interesului manifestat pentru pregătirea profesională, s-a afirmat ca patriot înflăcărat care cunoștea cerințele epocii și aspirațiile neamului său, înțelegînd să se înscrie în rîndul celor ce militau pentru înfăptuirea acestora.

Aici, la Paris, ca reprezentant al „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor”⁵, a desfășurat încă de la început o largă și intensă activitate în apărarea drepturilor legitime ale românilor din Transilvania, care a culminat în timpul procesului memorandistilor din 1894. În acest scop, a întreținut în presa franceză o susținută campanie în favoarea fraților de peste Carpați, a publicat lucrări edificatoare despre situația acestora, a stabilit numeroase legături cu bărbați politici și publiciști francezi, pentru a putea face cunoscute opiniei publice internaționale legitimitatea drepturilor românilor din Transilvania și asuprirea națională la care erau supuși. Sesizînd atît însușirile ce-l caracterizau, cit și justetea luptei pe care o susținea, publicistul francez Bourgoingt Lagrange, membru al Societății oamenilor de litere și al Societății de etnografie din Paris, îi făcea următorul portret: „Foarte înclinat spre studiu, dotat cu un spirit pătrunzător, împins de firea sa înflăcărată să se intereseze de lucruri elevate, d-l Cantilli s-a dedicat de timpuriu problemelor de ordin general, în deosebi problemelor politice, și cu totul special celei care-i privește pe românii din Transilvania și Ungaria... Partea activă pe care el a luat-o deschis la această campanie, îl desena în mod natural — date fiind de altfel aptitudinile sale incontestabile și experiența sa bine cunoscută în problemă — pentru a conduce mișcarea națională română relativă la aceasta. Și el a condus-o, în adevăr, la Paris, timp de mai mulți ani”⁶.

Din perioada cit a activat la Paris, Muzeul de istorie al R. S. României posedă în patrimoniul său șapte interesante mărturii documentare — trei fotografii și patru manuscrise — care atestă atît prezența sa în Franța, cit și unele laturi ale activităților întreprinse. Dacă le urmărim în succe-

siunea lor cronologică, prima mărturie o constituie fotografia originală, sepia, realizată la Paris la 5 iunie 1891, la atelierul Fd. Mulnier din Boulevard des italiens⁷ și care îl redă pe Panaiot Cantilli în picioare, cu pălăria în mina dreaptă, împreună cu Aurel Procopiu, ce apare așezat pe un scaun. Este o confirmare a faptului că el se afla la Paris încă din 1891, ceea ce i-a putut oferi posibilitatea de a stabili relații cu diverse personalități franceze, încât anul următor să poată fi recunoscut ca o personalitate reprezentativă a luptei duse, în special de studenții români, pentru edificarea opiniei publice franceze asupra situației din Transilvania.

O însemnătate deosebită în acest sens o prezintă cele două manuscrise în limba franceză din anul 1892, aflate în patrimoniul muzeului. Este vorba de scrierea lui Panaiot Cantilli către Felix Leseur, redactor la „République Française”, datată 29 noiembrie 1892⁸, precum și de scrierea de răspuns a acestuia⁹, de la sfârșitul aceleiași luni, edificatoare sub aspectul legăturilor pe care P. Cantilli le întreținea cu reprezentanți ai presei franceze. Adresându-se redactorului de la „République Française”, în calitate de delegat al studenților români din Paris, spre a-i mulțumi pentru sprijinul acordat în susținerea drepturilor românilor din Transilvania, P. Cantilli menționa: „*Studenții români din Paris au fost foarte mișcați de primirea politicoasă și binevoitoare de care s-au bucurat întotdeauna din partea dumneavoastră, și mă însăreineză să vă transmit prin această scrisoare sentimentele lor de stimă, precum și dovezile lor de recunoștință. Cu o profundă emoție am primit... mina pe care dumneavoastră ne-o înțindeți pentru a protesta contra situației intolerabile la care sînt supuși Românii din Transilvania*”¹⁰. În continuare, remarcînd sprijinul primit în prezent, P. Cantilli făcea referiri și la legăturile tradiționale româno-franceze, subliniind aportul lui J. Michelet și E. Quinet, „*acești profesori ai națiunilor, care au fost cei mai înflăcărați apărători ai naționalității române, au afirmat că trebuie să existe o comunitate de idei și de sentimente între Franța și România ambele descendente din Roma antică*”¹¹.

Cu același prilej, P. Cantilli reliefa faptul că independența popoarelor nu poate fi obținută fără recunoașterea principiului naționalității, acest principiu stînd la temelgia statelor, așa cum familia se află la baza societăților civile. „*A disprețui naționalitățile — arăta el — aceasta nu este cu nimic altceva decît a disprețui viața în sursa sa cea mai profundă*”¹². Totodată, sentimentele de recunoștință transmise redactorului francez pentru ajutorul acordat erau însoțite de cele mai calde și sincere urări „*pentru prosperitatea marii națiuni franceze*”. În scrierea de răspuns, F. Leseur mulțumea studenților români pentru cuvintele ce-i adresaseră, manifestîndu-și atît simpatia față de poporul nostru, cît și convingerea că apără o cauză dreaptă: „*... eu le sînt în întregime devotat atît lor (studenților români — n.n.) cît și naționalității dumneavoastră, soră latină, cum dumneavoastră ați spus atît de judicios... Eu nu am făcut totuși decît să apar, după convingerile mele și conștiința mea, drepturile sacre, drepturile imprescriptibile ale unui popor la limba sa și la legalitatea sa... Într-adevăr, revendicările dumneavoastră sînt cele mai legitime din lume, cele mai bine fondate*”¹³,

fapt ce-l determina să-și exprime în încheiere, întregul său atașament pentru „*nobila cauză română*”.

Activitatea lui P. Cantilli la Paris în sprijinul românilor transilvăneni s-a intensificat în timpul procesului memorandiștilor, cînd, în afara articolelor din diverse ziare franceze ce apăruseră și pînă atunci, a publicat lucrări consacrate special acestui eveniment, ca de pildă, *Un procès célèbre*, Paris, 1894 și *Les Roumains de Transylvanie*¹⁴, Paris, 1891, în care, situîndu-se pe o poziție fermă, competentă și documentată în dezvăluirea adevărului, făcea o incursiune asupra existenței istorice a românilor de peste Carpați, sublinia continuitatea acestora și relația asuprirea națională la care erau supuși din partea autorităților maghiare. În susținerea argumentării sale, P. Cantilli făcea apel la documente istorice și la relațiile istoricilor străini, pentru a nu putea fi bănuit de parțialitate, solicitînd emisarilor maghiari, veniți în apusul Europei cu scopul de a modifica curentul opiniei publice, favorabil românilor, să recurgă la aceleași procedee, românii fiind interesați ca întregul adevăr să fie cunoscut. Prezentînd înjustețea procesului memorandiștilor desfășurat la Cluj și a modului în care acesta decurgea, el reda în întregime discursul dr. Ioan Rațiu, cu edificatoarea sa declarație că „*existența unui popor nu se discută, ea se afirmă*” — ceea ce românii transilvăneni dovedeau din plin.

Tot pentru lămurirea opiniei publice asupra legitimității drepturilor românilor din Transilvania, P. Cantilli s-a preocupat de traducerea în limba franceză a lucrării publicistului italian Roberto Fava, *La Questione Rumena e gli agenti del signor Wékérle in Italia*, în a cărei prefață preciza „*Ceea ce ne-a decis să întreprindem traducerea acestei lucrări este faptul că opinia publicistului italian atît de distins are o valoare cu atît mai mare, cu cît el a studiat Problema română, chiar în Transilvania, și calitatea sa de străin îi dă un caracter de neîdgăduită imparțialitate*”¹⁵. În aceeași prefață, P. Cantilli remarca poziția favorabilă transilvănenilor a presei franceze aproape în unanimitate și a majorității celei europene, care au recunoscut justețea revendicărilor pe care românii din Transilvania le susțineau cu atîta energie. La obținerea acestui rezultat își adusese contribuția și P. Cantilli.

Aportul său în acest domeniu era cunoscut și apreciat în România, după cum reiese și din scrierea pe care i-o adresa la Paris, la 28 mai 1894, un membru al „Ligii Culturale” din țară, semnată Verzea, păstrată în prezent la Muzeul de istorie al R.S. România în care se menționează, între altele: „*Am aflat toată activitatea ce ați desfășurat-o D-ștră la Paris — și nu am cuvinte să vă spun bucuria ce am simțit — cînd am văzut că ați putut interesa pentru cauza românească oameni celebri*...”¹⁶.

Ultimele trei mălurii datînd din perioada la care ne-am referit constau în două fotografii sepia, originale, și un manuscris. Prima fotografie, realizată în Franța de André Potier, în septembrie 1894¹⁷, îl înfățișează pe P. Cantilli așezat pe o bancă din alcea unui parc, cu bastonul alături, sprijinit cu virful de pămînt; poartă mustață și este îmbrăcat cu haină și vestă de culoare deschisă, iar pe cap are pălărie. Cealaltă fotografie¹⁸, executată la Paris de Fd. Mulnier, probabil cam

în aceeași etapă, îl redă bust, într-un costum de culoare închisă cu cămașă albă și cravată; și de această dată poartă mustață, iar părul este pieptănat peste cap. Manuserisul, semnificativ prin conținutul său, cuprinde conceptul discursului rostit de Panaiot Cantilli la o reuniune a reprezentanților țărilor latine care a avut loc în Franța în anul 1891¹⁹, el luind cuvântul din partea națiunii române.

Pe parcursul celor 9 file ale acestui manuseris se găsesc exprimate sentimente de caldă frățietate și considerații judicioase, reflectând atât omagiul față de celelalte țări latine, cât și prețuirea pentru vechile raporturi statonice între acestea și poporul român, al cărui rol deosebit în Orient îl sublinia. Încă din prima parte a alocuțiunii sale, P. Cantilli se referea la aceste aspecte. „*Permiteți-mi* spunea el - *să asociez națiunea română la această sărbătoare a uniunii latine, la această festivitate frățească ce trebuie să facă mai strinsă încă legăturile marii noastre familii. Cu bucurie folosesc ocazia de a prezenta omagiul persoanelor aici prezente, iluștrilor reprezentanți ai acestei ginți glorioase, pe care poetul nostru național Alecsandri, în versurile sale premiate în orașul Montpellier*”²⁰, *a numit-o regina marilor ginți din lumea întreagă*”²¹.

Evidențind legăturile poporului român cu țările latine, și în special cu Franța și Italia, P. Cantilli remarcă relațiile stabilite între personalități române, franceze și italiene ca, de pildă, între V. A. Alecsandri și G. Mazzini, între revoluționarii români emigrați în Franța și J. Michelet, E. Quinet, P. Bataillard și mulți alții, precum și faptul că numeroși oameni politici francezi, publiciști, istorici „*întodeauna generoși, întodeauna animați de spiritul de dreptate au făcut servicii de neuitat cauzei române, sprijinind-o prin talentul lor, făcând-o cunoscută lumii*”²². Totodată, el sesiza prezența unui număr însemnat de români care s-au aflat în rândurile armatei franceze în anul 1870 și solidarizarea permanentă de care studenții români au dat dovadă față de cei francezi, simpatia și respectul față de Franța fiind foarte puternice la poporul nostru.

În prima parte a anului 1895, P. Cantilli a rămas în continuare în Franța pentru a-și putea duce mai departe activitatea în sprijinul românilor transilvăneni, cu toate că perioada de studii juridice la Paris se încheiase cu succes. După revenirea în țară, în ultimele luni ale aceluiași an, P. Cantilli a practicat avocatura în București, iar citva timp mai târziu a fost numit în funcția de secretar general al Consiliului de Miniștri, pe care a îndeplinit-o până la sfârșitul secolului XIX.

În anul 1896 se căsătorește cu Maria Lecca de la care, un an mai târziu, a avut o fiică, Ruxandra-Flora, pentru care a nutrit, ca și pentru soție, sentimente deosebite și profunde. Din această epocă de sfârșit de secol XIX, Muzeul de istorie al R. S. România deține două fotografii originale²³, ambele sepia, executate la București de F. Mándy, în care P. Cantilli este redat bust, îmbrăcat cu haine de culoare închisă și cămașă albă, purtând mustață și capul descoperit; pe prima dintre ele figurează data: „1895 octobr”.

În patrimoniul muzeului se mai păstrează și o altă fotografie alb-negru, realizată la Bacău de atelierul artistic „Adèle”, în octombrie 1901²⁴, care îl înfățișează bust, cu mustață și barbișon,

având părul tăiat scurt și purtând o haină de culoare închisă peste cămașa albă.

În primele decenii ale secolului XX, P. Cantilli a desfășurat o activitate susținută atât în București, ca senator de Bacău, cât și la Bacău, unde în perioada 1905–1935 a deținut funcția de președinte al „Ligii culturale” din acest oraș. Tot în acest interval de timp a publicat mai multe lucrări referitoare la regimul navigației pe Dunăre²⁵, în care pleda, cu argumente istorice și pe temeiul tratatelor internaționale, pentru drepturile statului român ca stat suveran riveran. În publicațiile sale s-au reflectat preocupări și pentru alte probleme, ca de pildă pentru unele aspecte ale vieții politice interne sau solidarității naționale a tuturor românilor²⁶.

Vechi apărător al ideii unității naționale, P. Cantilli a activat încă de la înființarea sa, în 1914, în „Acțiunea Națională” inițiată de Nicolae Filipescu și Take Ionescu, care milita pentru intrarea României în război alături de Antantă și împotriva Austro-Ungariei, în vederea eliberării teritoriilor românești de peste Carpați de sub dominația străină. El și-a continuat activitatea în această direcție și în „Federația unionistă” creată un an mai târziu, concomitent cu cea desfășurată în „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, reorganizată la Congresul extraordinar din decembrie 1914 în „Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor”²⁷.

În discursul rostit în ședința Senatului de la 26 ianuarie 1916, exprimându-și convingerea că trebuia făcut totul pentru frații noștri din Transilvania, aceștia fiind parte a aceluiași popor, P. Cantilli acuza guvernul de lipsă de hotărâre și de neluare de poziție în favoarea românilor de peste Carpați, care sufereau împilarea străină de 18 veacuri, iar acum, după izbucnirea războiului erau trimiși să moară pentru o cauză ce nu era a lor. „*În hotarele sale de astăzi — arăta el — România nu cuprinde decât o porțiune a naționalității românești și, în această situație suveranitatea statului român suferă o jignire atunci cînd se încearcă desființarea vreuncea din porțiunile neamului care stau la hotarele politice ale statului*”, căci „... oricare din porțiunile neamului românesc este interesată la soarta celorlalte”²⁸.

Înfăptuirea năzuinței sale permanente de a-i vedea pe români din Transilvania eliberați i-a dat lui P. Cantilli o neîntărmurită satisfacție, făurirea statului național român unitar în 1918 însemnând pentru el, ca și pentru întregul nostru popor, realizarea idealului de veacuri pentru care au luptat atâtea generații. Din anii care au urmat acestui însemnat eveniment din istoria patriei noastre, muzeul deține două manuserise, care atestă legăturile pe care P. Cantilli le avea cu diferite personalități române și străine. Primul îl constituie scrisoarea care i-a fost adresată la 29 mai 1919 de Bertha Picot²⁹, după moartea soțului său, francezul Emil Picot, un prieten devotat al românilor cu care P. Cantilli întreținuse strînse legături. Celălalt manuseris datează de la 22 iulie 1921 și este o scrisoare a lui Nicolae Iorga către P. Cantilli³⁰, cuprinzând mulțumiri pentru o nouă dovadă de prietenie ce primise din partea acestuia. Ultima mărturie muzeistică privitoare la viața acestei personalități este o fotografie alb-negru din 1954, care îl redă pe P. Cantilli la vîrsta de

88 ani³¹, cu doi ani înainte de moartea sa survenită la 25 noiembrie 1936.

Dintre mărturiile păstrate în patrimoniul Muzeului de istorie al R. S. România, prezentate în aceste rânduri, cele care privesc activitatea desfășurată de Panaiot Cantilli în Franța pentru susținerea drepturilor românilor din Transilvania — asupra cărora am și insistat mai mult — ni se par cele mai semnificative, atât pentru reliefaarea unui aspect mai puțin tratat al manifestărilor de solidaritate cu lupta pentru drepturi naționale a românilor de peste Carpați pe calea grea a înfăptuirii unității noastre politice, cât și pentru conturarea acestei personalități despre care presa franceză de epocă afirma că era „un patriot în adevăratul sens și în întregul înțeles al expresiei”³².

NOTE

¹ Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România a intrat, încă din anul 1975, în posesia unor documente și fotografii referitoare la Panaiot Cantilli, provenind de la fiica acestuia, Ruxandra Cantilli, și inventariate la numerele 103098—103104 și 103109—103114. Tot de la aceasta deținem și acele date biografice care nu au menționate alte surse, informații pentru care îi aducem mulțumiri și pe această cale.

² Gheorghe Cantilli era unul dintre cei șase copii — cinci fii și o fiică — ai lui Panaiot Haçi Cristu Cantilli din Ploiești.

³ Elena Cantilli era fiica lui Eustațiu Schina.
⁴ Panaiot G. Cantilli, *Despre complicitate. Teză pentru licență*, București 1889. Lucrarea se află la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România și are tipărită pe prima pagină dedicația autorului: „Memoriei tatălui meu” și „Mamei mele”, ceea ce constituie o mărturie semnificativă pentru ilustrarea atașamentului său față de părinți.

⁵ „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, înființată la București în decembrie 1890, și-a început în mod oficial activitatea la 24 ianuarie 1891, susținând pe plan cultural și politic lupta pentru unitate a întregului popor român. „Liga culturală” și-a creat numeroase secțiuni în majoritatea orașelor din țară și în unele centre universitare din străinătate, între care cei din Paris a luat un rol deosebit de activ. În cadrul acestuia, Panaiot Cantilli și-a adus o însemnată contribuție.

⁶ „La Nouvelle Encyclopédie” an 6, nr. 2 din 25 martie 1899.

⁷ Muzeul de istorie al R. S. România, inv. 103104; dimensiuni 7,8/5 cm.

⁸ Idem, inv. 103109.

⁹ Ibidem, inv. 103110.

¹⁰ Ibidem, inv. 103109, f. 1.

¹¹ Ibidem, f. 1—2.

¹² Ibidem, f. 3.

¹³ Ibidem, inv. 103110, f. 1—2.

¹⁴ Pe pagina de titlu a exemplarului aflat la Biblioteca Academiei R. S. România se află dedicația autografă a autorului: „Mon-sieur A. Stolojan. Hommage de l'auteur, Paris 15 mars 1895. P. G. Cantilli”.

¹⁵ Roberto Fava, *La question roumaine et les agents de M. Wékérlé à l'étranger*, Paris, 1894, p. III.

¹⁶ Muzeul de istorie al R. S. România, inv. 103111, f. 1—2.

¹⁷ Idem, inv. 103098; dimensiuni: 16/11,5 cm.

¹⁸ Ibidem, inv. 103102; dimensiuni: 7,8/5 cm.

¹⁹ Ibidem, inv. 103114; discursul a fost probabil publicat în „l'Époque” din 31 octombrie 1894, cum pare să indice mențiunea ce figurează pe un colț al manuscrisului.

²⁰ În 1878, la concursul de la Montpellier, poezia lui V. Alecsandri *Cîntecul sintei latine* a fost premiată de un juriu internațional care i-a decernat poetului o cupă de bronz. Aceasta se află în prezent în patrimoniul Muzeului de istorie al R.S. România

²¹ Muzeul de istorie al R.S.R., inv. 103114, f. 1.

²² Idem, f. 5—6.

²³ Ibidem, inv. 103099 și inv. 103100; dimensiunile fiecăreia: 10,5/6,5 cm.

²⁴ Ibidem, inv. 103101; dimensiuni 10,8/6,7 cm.

²⁵ P. G. Cantilli, *La question des taxes de péage aux Portes de Fer*, Buc. 1900, P. G. Cantilli, *La Danube sous le régime des Traités*, Buc. 1901, P. G. Cantilli, *Misiunea europeană a Dunării*, Buc. 1902.

²⁶ P. G. Cantilli, *Cum s-au făcut la Bacău alegerile pentru constitu-antă în special alegerea Colegiului I de Senat*, Buc. 1914, P. G. Cantilli, *Politica solidarității naționale. Discurs rostit în ședința Senatului de la 26 ianuarie 1916*, Buc. 1916.

²⁷ La 14/27 decembrie 1914, la Congresul extraordinar al care „Liga” a primit noua denumire, s-a ales și un nou comitet de conducere alcătuit din transilvăneanul Vasile Lucaci, președinte N. Filipescu, Take Ionescu, N. Iorga, dr. C. I. Istrati, Barbu Delavrancea, Simion Mindrescu și Octavian Goga.

²⁸ P. G. Cantilli, *Politica solidarității naționale*, București, 1916, p. 23.

²⁹ Muzeul de istorie al R. S. România, inv. 103112.

³⁰ Idem, inv. 103113.

³¹ Ibidem, inv. 103103; dimensiuni: 8,5/5,8 cm.

³² La Nouvelle Encyclopédie, an. 6, nr. 2 din 25 martie 1899 f. 7.

SUMMARY

The author presents several museistic testimonies existing in the patrimony of the History Museum of the S.R. of Romania and referring to the life and activity of Panaiot Cantilli, remarkable personality of the Romanian political life at the end of the XIX-th century and the first half of the XX-th century, in the context of the evolution of this fighter for the unity of the Romanians from both slopes of the Carpathians. Active upholder of the fight for national liberty of the Romanians from Transylvania, he firmly acted for their support both in the country and from abroad, especially from France, where he studied the law.

In Paris, as a representative of the „League for the cultural unity of all Romanians”, he carried out a wide and intense activity for the defence of the legitimate rights of his brothers from the other side of the Carpathians which culminated in the memorandum period. The museum possesses seven interesting documentary testimonies from that period — three photographs and four manuscripts — attesting both his presence in France and some aspects of his activities carried out with a view to enlightening the French public opinion on the situation from Transylvania. Particularly important are in this respect the two 1892 manuscripts in French, reflecting his relationship with Felix Leseur, editor at „Republique Française” as well as the concept of the speech delivered by P. Cantilli during a meeting of the Latin countries' representatives held in France in 1894.

The other testimonies date from the period which followed his return to the country, where he went on unflinchingly supporting the national fight of the Romanians from Transylvania which became successful in 1918, by the foundation of the Romanian national unitary State.

Sculptorul Dimitrie Franasovici

dr. PAUL REZEANU

În istoria artelor românești numele sculptorului Dimitrie Franasovici nu figurează. Nu figurează nu pentru că a fost scăpat sau uitat, ci din simplul motiv că despre el nu se știe nimic, sau, mai exact nu se știe decât de foarte puțin, că este autorul *Bustului lui Traian*, din grădina publică din orașul Drobeta Turnu-Severin. El este astfel unul din marii necunoscuți ai istoriei artei plastice românești. Și cum sculptura românească, din perioada

de până la primul război mondial, nu e prea bogată în nume, personalitatea lui vine să completeze, credem, un patrimoniu destul de sărac.

Dimitrie Franasovici s-a născut în 1880, la Drobeta Turnu-Severin și era fiul lui Richard (1844—1911) și Varvara Franasovici (1847—1924) Tatăl său, căpitanul Richard Franasovici, era, prin 1906, consilier județean și contribuise la înființarea și organizarea serviciului fluvial român¹. Avea cetăț-

jenie română². Dimitrie Franasovici a urmat Liceul Traian din localitate³, după care, fiind beneficiarul unei burse, a plecat la München, unde a studiat arhitectura, iar apoi la Darmstadt, unde a studiat sculptura la „colonia artiștilor a marelui duce de Hessa”⁴. După obținerea diplomei de arhitect și sculptor⁵ s-a înapoiat în țară. Prima informație despre el datează de la începutul anului 1905, cînd s-a dat rezultatul concursului pentru cele două fintini, monumentale, ce trebuiau ridicate la Craiova. Dimitrie Franasovici participase la concurs pentru fintina mică, care trebuia ridicată în fața bisericii Madona Dudu. Premiul I a fost însă obținut de cuplul arhitect V. G. Ștefănescu — sculptorul Dimitrie Paciurea, iar premiul al II-lea, cu proiectul intitulat „Lia”, de el⁶.

În primăvara anului 1905, sculptorul avea atelier propriu, instalat în centrul orașului natal, în casa unde înainte fusese atelierul foto Medl⁷. Dacă avea sau nu comenzi, este însă greu de spus. În toamna aceluiași an el a primit, asta e sigur, din partea primăriei orașului, comanda pentru *Bustul lui Traian*. Faptul că a fost o comandă fermă și pentru obținerea ei nu s-a publicat concurs, a dat, mai târziu, naștere la discuții⁸. Dar indiferent de aceasta, Dimitrie Franasovici era singurul sculptor din oraș. A se fi publicat concurs și a fi dat comanda altui artist — în cazul că se iveau — ar fi dus desigur la discuții, în sensul că Dimitrie Franasovici, element tânăr, capabil, cu studii serioase și autohton nu era încurajat.

Bustul lui Traian a fost comandat cu prilejul împlinirii a 1 800 de ani de la venirea marelui împărat roman pe aceste meleaguri și a costat 15 000 lei⁹. El este, așa cum îl cunoaștem și astăzi; „capul de marmură de Carrara, sculptat cu finețe, așezat pe un bust de bronz, bogat ornă cu însemnele împărătești”¹⁰. Soclul, format din o coloană de marmură de Ruschița, are baza și cele patru trepte din granit de Bavenno. Înălțimea sa totală este de 7,40 m. Pe monument sînt ca decorațiuni: patru ghirlande în jurul bazei, o ramură de palmier pe coloană, sub care e scris: „106—1906”. În afară de aceasta mai sînt inscripțiile de pe bază: în față; „*Împăratul lui Traian*”, în dreapta; „*Orașul Turnu-Severin*”, în stînga; „*Districul Mehedinț*”.

Bustul a fost dezvelit în ziua de vineri 9 iunie 1906, de față fiind generalii Manu (ministru de război pe atunci), Culcer și Crăiniceanu. Un numeros public a ascultat discursul primarului Grigore Constantinescu, imnul „Gînta latină”, intonat de corul „Doina” și piese interpretate de muzica militară¹¹.

Din punct de vedere artistic lucrarea dovedește, apreciem, o execuție îngrijită, talent și o remarcabilă înțelegere a calităților ce se cer unei sculpturi bune.

În afară de *Bustul lui Traian*, Dimitrie Franasovici a mai executat, din cîte știm, *Bustul lui Beethoven* și altele¹².

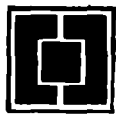
A participat cu două busturi la Expoziția jubiliară din 1906, de la București¹³, cînd a obținut Medalia de bronz cu diplomă specială¹⁴.

În 1908, cariera artistică a lui Dimitrie Franasovici s-a curmat însă brusc, întrucît s-a sinucis. El lăsa, totuși, în urma sa un monument care a rezistat timpului, *Bustul lui Traian*, din Drobeta Turnu-Severin, și un nume de sculptor care promitea mult, dar a cărui operă a rămas nerealizată.

NOTE

- 1 — „Mehedințul” (Turnu-Severin), anul III, seria a IV, nr. 132, din 12 iunie 1906.
- 2 — „Libertatea” (Turnu-Severin), anul II, nr. 54, din 22 aprilie 1906 „Actualitatea” (Turnu-Severin), anul III, nr. 16, din 27 aprilie 1906 etc.
- 3 — „Libertatea” (Turnu-Severin), anul I, nr. 17, din 21 mai 1905.
- 4 — „Dimineata” (București) anul III, nr. 844, din 14 iunie 1906.
- 5 — „Libertatea” (Turnu-Severin), anul I, nr. 17, din 21 mai 1905.
- 6 — „Lumina” (Craiova), anul I, nr. 8 din 20 ianuarie 1905.
- 7 — „Libertatea” (Turnu-Severin), anul I, nr. 17 din 21 mai 1905.
- 8 — „Actualitatea” (Turnu-Severin), anul III, nr. 16 din 27 aprilie 1906.
- 9; 10; 11 — „Mehedințul” (Turnu-Severin), anul III, seria a IV-a, nr. 132, din 12 iunie 1906.
- 12; 13 — „Dimineata” (București), anul III, nr. 844, din 14 iunie 1906 și nr. din 7 iulie 1909.
- 14 — *Expoziția generală română, din 1906...*, p. 311.

Campania arheologică 1978 la Muzeul de istorie a municipiului București

Alături de conservarea și valorificarea patrimoniului, una din sarcinile prioritare ale muzeelor, și mai ales ale celor cu profil istoric, rămâne cercetarea, depistarea și recuperarea obiectelor de interes istoric, în vederea constituirii unor fonduri capabile să ilustreze convingător ideea continuității de viață pe teritoriul românesc. Cînd este vorba de activitatea unui muzeu local, aflat pe teritoriul unui mare oraș, ale cărui metamorfoze este chemat să le înregistreze și să le reflecte prin expozițiile de bază, acțiunea de recuperare a bunurilor istorice cuprinde o gamă largă de procedee și modalități, mergînd de la descoperirile întâmplătoare, observarea șantierelor de construcții și pînă la săpături efectuate în stațiuni, conform unui plan bine întocmit. Cercetarea arheologică, formă superioară de investigație, se execută astfel în strînsă corelație cu programul priorităților cercetării pe plan național, fiind atins și dezideratul completării patrimoniului muzeal.

În această ordine de idei, rezultatele obținute la Muzeul de istorie a municipiului București s-au dovedit fructuoase și nu de puține ori au fost deschițătoare de drumuri în cunoașterea unor civilizații, sau etape istorice. Înspirată și eficientă s-a dovedit crearea, cu un sfert de veac în urmă (1953), a Șantierului arheologic București, propunîndu-se ca obiectiv inițial, aprofundarea cunoștințelor privind evoluția istorică pe teritoriul orașului. În cei 25 de ani scurși, au fost marcate serioase succese în ceea ce pri-

vește problemele începuturilor civilizației în spațiul carpato-danubiano-pontic, privitoare la cultura Tei, din epoca bronzului, efectuîndu-se în același timp un salt calitativ în cunoașterea apartenenței și participării acestei zone la complexul civilizației tracogeto-dacice. Deosebit de valoroase sînt contribuțiile cercetărilor de la București la studiul împrejurărilor pătrunderilor și persistenței elementelor culturale romane în lumea getică din afara provinciei, romanizarea dacilor liberi, precum și la studiul formelor de viață autohtonă în mileniul migrațiilor. Sînt cunoscute eforturile depuse în direcția cunoașterii începuturilor vieții urbane și a primelor construcții voievodale de pe teritoriul Capitalei.

Ample săpături efectuate în străvechi vetre de sate, astăzi cartiere ale orașului, au adus noi elemente studiului vieții materiale și spirituale în epoca feudală. Se pot adăuga prețioase informații culese numai prin astfel de investigații și oferite specialiștilor în vederea elaborării proiectelor de restaurare, în cazul unor remarcabile monumente istorice și de artă.

În acest context larg, activitatea arheologică desfășurată în cursul unei singure campanii (1978) ne oferă prilejul relevării unor interesante aspecte, deși rezultatele sînt preliminare și vor face obiectul unor aprofundate studii în etapa viitoare.

În cunoscuta stațiune de la Militari—Cîmpul Boja, cu mai bine de un deceniu în urmă au fost descoperite puternice componente

daco-romane în cultura populației ce locuia pe cursul inferior al Dîmboviței în secolele III—IV. Săpăturile reluate în acest an cu ajutorul studenților Facultății de istorie, avînd în vedere marile transformări ale malurilor riului, demonstrează că potențialul arheologic al acestei terase este departe de a fi fost epuizat de cercetările trecute. Locuințe, unelte și ceramică din epoca bronzului culese la Cîmpul Boja se adaugă celorlalte vetre de intensă locuire din aceeași epocă identificate de-a lungul Colentinei și Sabarului. Mărturiile din secolele III—IV, surprinse în secțiunile acestui an, dau dimensiuni nebănuite așezării investigate anterior.

O periegheză amănunțită, efectuată pe malul drept al Dîmboviței între Chiajna și Ciurel, a înregistrat un valoros patrimoniu virtual, subliniînd o neîntre ruptă locuire, pentru studiul căruia muzeul trebuie să inițieze o energetică intervenție.

Pe malul Sabarului, la Bragadiru, săpăturile din acest an, sondînd una din marginile așezării, au dezvelit noi locuințe geto-dacice ce dispuneau de un bogat inventar ceramic. Pe același loc au fost descoperite vestigii ale unui întins sat românesc din secolele IX—XI.

Pe malul drept al Colentinei, în raza orașului Buftea, au continuat săpăturile în stațiunea Mănești. Executîndu-se cercetări pe suprafețe mari, în acest an a fost intensificată investigația asupra porțiunii estice a necropolei vechi din secolele XIV—XV, recupe-

rindu-se podoabe și monede ce alcătuiau inventarul funerar. Totodată, săpătura a relevat în pivnișul malului, spre Colentina, un cuptor de dimensiuni neobișnute, folosit la coacerea pîinii de către întreaga comunitate sătească în secolele XV—XVI. Observațiile efectuate asupra amenajărilor din secolele III—IV prefigurează o zonă destinată depozitării în gropi a rezervelor de hrană.

În centrul vechi al orașului, lucrări edilitar-urbanistice au impus o intervenție de salvare din partea muzeului. Lucrările au permis identificarea zidurilor hanului Zlătari (sec. al XVIII-lea) și recuperarea unor obiecte de inventar funerar. În același context, reliefind îngustimea străzilor medievale ale orașului, au fost dezvelite pivnițele hanului Constantin Vodă (sec. al XVIII-lea).

Oferind un prețios material informativ restauratorilor, săpăturile întreprinse la complexul de monumente de la Ghica-Tei au surprins și o serie de construcții anexe ale palatului, dispărute încă din secolul trecut. Se impune a fi menționată baia, cuprinzind instalația de încălzire a apei și spațioasa cadă.

Dar cea mai amplă desfășurare de forțe a constituit-o începerea lucrărilor în Dealul Spirii, acolo unde în 1776 Alexandru Ipsilanti ridica palatul de la „Curtea Nouă”. Obiectivul a putut fi atins prin participarea unui mare număr de studenți ai facultății de profil, ce au efectuat aici cu eficiență perioada de muncă patriotică. Lucrările sînt abia la început și pen-

tru conturarea planului construcțiilor sînt necesare mari eforturi și în viitor.

Valoroase, reflectînd un volum de muncă bine orientat, cercetările inițiate de muzeu tind și către o valorificare adecvată, către intrarea ei mai rapidă în circuitul științific și de public. Acesta este și sensul programului de manifestări cuprins sub genericul „București, străveche vatră de civilizație și cultură”, organizat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României” ediția a II-a (9—14 octombrie 1978). Manifestările, eșalonate de-a lungul a șase zile, au programat în prima zi un colocviu cu tema „Arheologia bucureșteană — Realizări și perspective”. Cu acest prilej, interesante comunicări, intervenții și concluzii au prezentat specialiști de la Institutul de arheologie, Muzeul de istorie al R. S. România, Muzeul de istorie a municipiului București. Ziua a doua a programat o instructivă vizită la șantierul arheologic de la Curtea Nouă, iar seara publicul a fost invitat la un interesant spectacol cu „Craii de Curte Veche” de Alexandru Repan, după Mateiu Caragiale. Miercuri, la toate casele de cultură ale celor opt sectoare au fost inițiate întâlniri cu oamenii muncii, iar vineri, 13 octombrie, specialiștii au răspuns, la cererile școlare de istorie a Capitalei, întrebărilor pe tema „Ce dorim să știm despre București de ieri, de azi și de mâine”.

Încununînd seria manifestărilor prilejuite și de împlinirea unui sfert de veac de la înființarea Șantierului arheologic București, la

12 octombrie, în sala Dalles, în colaborare cu Universitatea cultural-științifică București s-a organizat un simpozion cu tema „București, străveche vatră de civilizație și cultură” încheiat cu prezentarea filmului „Monumentele orașului”.

Săptămîna inițiată de Muzeul de istorie a municipiului București, cu scopul cunoașterii și valorificării celor mai semnificative rezultate ale cercetărilor arheologice bucureștene, a programat în ultima zi o excursie tematică („Pe vatra traco-geto-dacă a Bucureștilor se înalță marea și frumoasa metropolă a României socialiste”), la obiective din oraș (Mihai Vodă, Radu Vodă) și la cetatea Argedava de la Popești-Novaci.

Apreciate de organele locale de partid și de stat, manifestările au fost onorate de prezența unor prestigioase personalități ale științei și culturii românești: academician Dionisie Pippidi, prof. univ. dr. doc. Radu Vulpe, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice, prof. univ. dr. doc. Ion Ionașcu, prof. univ. dr. doc. Bucur Mitrea, numeroși specialiști de la institute ale Academiei, muzeografi.

În pragul timpului nefavorabil, cînd, fără să scadă în intensitate, munca arheologilor și restauratorilor se desfășoară la adăpostul laboratoarelor, s-a pus punct campaniei arheologice 1978, nu însă și marilor confruntări cu specialiștii și publicul.

— ARISTIDE ȘTEFĂNESCU

„Cercetări istorice” VIII, Iași, 1977

Volumul VIII al revistei „Cercetări istorice” (serie nouă) reprezintă numărul omagial dedicat de către prestigiosul colectiv de muzeografi ai Muzeului de istorie a Moldovei împlinirii unui veac de la cucerirea independenței de stat a României.

Rubricile consacrate ale publicației sînt bine reprezentate cuprinzînd materiale ample, cu o documentație bogată, remarcîndu-se prin echilibrul între rubrici și epoci istorice.

Rubrica „Muzeologie” grupează 7 materiale de un real interes pentru muzeografia noastră, care sînt rezultatul unei riguroase cercetări a patrimoniului muzeelor ieșene, cit și a unui bogat material documentar.

Claudiu Paradais, în studiul *Aspecte ale cercetării muzeistice la Pinacoteca națională din Iași, între anii 1860—1960*, urmărește modul în care muzeul și-a exercitat funcția cercetării patrimoniului de-a lungul primului veac

de existență, subliniind contribuția în această direcție a unor harnici înaintași ce au condus acest lăcaș de cultură: Gheorghe Panaiteanu-Bardasare (1860—1892), C. D. Stahi (1892—1901), Em. P. Bardasare (1901—1910), Mihai Carp (1910—1911), G. Popovici (1911—1929), Ștefan Dimițescu (1929—1933), A. D. Atanasiu (1933—1937), I. L. Cosmovici (1937—1942).

Pornind de la experiența acumulată de Muzeul de istorie a

Moldovei, care în anul 1974 a deschis secția de istorie contemporană, Const. Cloșcă, în articolul *Patrimoniul muzeelor de istorie pentru epoca revoluției și construcției societății socialiste*, analizează pe larg posibilitățile de realizare și îmbogățire a patrimoniului unei astfel de secții, fiind în felul acesta un prețios ajutor pentru alte muzee.

Emilia Pavel, în studiul *Patrimoniul Muzeului etnografic al Moldovei din Iași*, face o prezentare documentată a etapelor de dezvoltare a patrimoniului muzeului ieșean, de la înființare (1943) și până azi.

Prezentarea centrului ceramic Schitu Stavnic (istoric, tehnică, motive decorative) constituie subiectul articolului *Ceramica din Schitu Stavnic, comuna Voinești—Iași*, semnat de Victoria Semendeac.

Apresiasiul restaurator D. Vîcoveanu prezintă detaliat fluxul de operații cuprinse în procesul de restaurare a vestigiilor sigilare, propunând o nouă metodă de realizare a copiilor peceților atirname (titlul materialului: *Restaurarea și conservarea peceților atirname*).

O temă interesantă, *Radiografierea cu raze X a obiectelor metalice muzeistice cu strat de corozie*, este tratată de Ana-Maria Vlad, autoarea demonstrind cu cîteva exemple utilitatea acestei metode atît în cercetarea științifică cit și la restaurarea și conservarea exponatelor din metal. Gh. Mustăț și Mariana Mustăț, pornind de la rezultatul investigațiilor științifice efectuate la un monument al Iașului — mănăstirea Frumoasa — și care au scos în evidență acțiunea nocivă a unor insecte dăunătoare obiectelor din lemn, în studiul *Aspecte privind atacul unor insecte dăunătoare în mănăstirea Frumoasa*, prezintă cele opt specii de insecte constatate (aparțin ordinelor Coleoptera și Thysanura).

Rubrica „Arheologie” cuprinde două ample studii teoretice: V. Chirică, *Considerații cu privire la paleoliticul final de pe teritoriul României* și Anton Nițu, *Continuitatea ceramicii pictate între culturile Cucuteni-Tripolie și Gorodsk-Usatovo (Horodîștea — Foltești)*, un material de interpretare a rezultatelor cercetărilor arheologice întreprinse în stațiunea cucuteniană Topile: Silvia Marinescu-Bîlcu, *Unele probleme ale fazei*

Cucuteni A în lumina săpăturilor arheologice de la Topile și două materiale de semnalare a unor descoperiri arheologice: Constantin Ionomu, *Depozitul de bronzuri de la Tătărani, comuna Dănești, jud. Vaslui* și Silvia Teodor, *Sțela Chepteia, O amforă ștampilată de la Hirău*.

Rubrica „Istorie politică și social-economică” se deschide cu studiul semnat de Mihail Vasilescu, *Tracii în epopeile homerice*, autorul repunînd în discuție problematica stabilirii epocii căreia aparțin tracii menționați în poemele homerice.

Mergînd pe linia unor preocupări mai vechi, C. Cîhodaru încearcă, în studiul *Continuitatea populației băștinașe romanizate în regiunile nord-dunărene și urmele ei în toponimie*, să dovedească faptul că și pe baza datelor toponimice poate fi atestată continuitatea populației dace romanizate de pe teritoriul țării noastre. Tot dovezi ale continuității strămoșilor noștri (pe meleagurile est-carpatice) aduce N. Grigoraș în studiul *Românii de la est de Carpați și organizarea lor pînă la întemeierea statului românesc al Moldovei*.

Pentru istoria medie volumul conține un singur material, *Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Polonia, oglindite în istoriografia poloneză*, semnat de Ven. Ciobanu, din care reiese importanța documentară pentru istoriografia noastră a studiilor privind acest marcant capitol al relațiilor politice dintre români și vecinii lor, polonii, în evul mediu, datorate unor istorici polonezi.

Bazîndu-se pe un prețios și bogat fond documentar, Paul Păltânea prezintă aspecte semnificative ale dezvoltării școlii în limba română la Galați în deceniile 4 și 5 ale secolului al XIX-lea (titlul studiului: *Contribuții la istoria învățămîntului din Galați în perioada 1832—1848*). Tot la bogatul izvor documentar al arhivei recurge și V. Cristian pentru a prezenta momentul scurt în timp, dar bogat în realizări, cit Ioan Maiorescu a funcționat ca profesor de istorie la Seminarul de la Socola, în materialul *Ioan Maiorescu, profesor de istorie la Iași (1842—1843)*.

Asupra Războiului pentru independență (1877—1878) se opresc trei studii: N. Corivan conturează cadrul politic internațional în momentul proclamării inde-

pendenței de stat a României (*Proclamarea independenței României și atitudinea Marilor Puteri*), Gh. Sîbechi rememorează vitejia „fiilor Iașului și Vasluiului” care în 1877 au luptat „sub tricolorul regimentului al 13-lea de dorobanți” (*Dorobanții ieșeni și vasluieni în Războiul pentru cucerirea independenței României*), iar Valerian L. Ciofu prezintă un număr de 40 „documente în metal” emise în decurs de un secol, ce consemnează crucialul eveniment din istoria neamului românesc (*Războiul de independență a României ilustrat în medalii, decorații și plachete*).

Veta Gîreadă aduce în discuție, în studiul *Obștile de arendare de pămînt și locul lor în cooperarea românească din perioada anilor 1903—1918*, problema cauzelor, modulul de funcționare, importanței acestor asociații țărănești care, după aprecierea unor istorici, ne-ar fi fost specifice nouă.

Studiînd legislația românească din secolul al XIX-lea și începutul veacului nostru, Gh. Buzatu ajunge la concluzia că „începînd de la 1900, problema petrolului s-a instalat serios și definitiv în atenția partidelor politice din România” (p. 414) (titlul studiului: *Originile politicii petroliere a României*).

Ion Agrigoroaiei surprinde, în materialul *Împotriva organizațiilor naționaliste de extremă dreaptă (1918—1920)*, „unele aspecte referitoare la condițiile concrete ale apariției organizațiilor naționaliste, la Iași, imediat după primul război mondial și caracterul lor profund reacționar și diversionist” (p. 419), subliniînd atitudinea fermă a mișcării socialiste față de aceste organizații. Studiul *Evoluția Partidului Poporului în anii 1920—1921*, semnat de Gh. I. Florescu, prezintă aspecte din viața politică a României în perioada guvernării acestui partid politic. *Asasinarea militanților socialisti dr. II. Aroneanu în timpul grevei generale din octombrie 1920*, material avîndu-l ca autor pe L. Eșanu surprinde circumstanțele în care a fost ucis, la Bacău, dr. Aroneanu, militant de seamă al mișcării muncitorești revoluționare din această parte a Moldovei.

Ioan Saizu și D. Șandru se ocupă de frămîntările care au avut loc în agricultura românească după primul război mondial, perioadă în care se impunea adaptarea rapidă a proprietății funciare la ce-

rințele dezvoltării capitalismului
liliturile materialelor: *Mențiuni
programatice referitoare la agricul-
tura României (1922—1928)* și
respectiv *Creditul agricol din Ro-
mânia după criza economică din
1929—1933*).

Prezintă Manifestări interna-
ționaliste ale studențimii din Iași
(1933—1939), Valeriu Florin Do-
brinescu conchide: „... Studen-
țimea democratică din Iași a dondit
însenunale valențe internaționaliste:
ea a salutat victoria Frontului Po-

pular în Franța, a protestat im-
potriva actelor de forță ale puterilor
Axei, a sprijinit lupta dreaptă a
popoarelor căzute sub dominație
străină. Studenții ieșeni au putut
fi înfrinși pe baricadele din Spa-
nia sau în batalioanele revoluțio-
nare chineze, în maquis-ul francez
sau în rezistența antifascistă romă-
nească” (p. 485).

Citeva documente, aflate în fon-
dul Arhivei Universității „Al. I.
Cuza” din Iași, constituie baza
de la care pornește Rodica Radu

în materialul *Arhivele Universi-
tății din Iași*, izvor documentar
pentru cunoașterea tradițiilor de
luptă progresiste ale intelectualității
iesene, în perioada interbelică.

Și ultimele trei rubrici ale vo-
lului sunt bine reprezentate:
5 materiale grupează rubrica „Do-
cumente”, tot un număr de 5
aflăm la „Evocări”, iar rubrica
„Recenzii” cuprinde 7 prezentări
de noi apariții editoriale.

MARIA IGNAT

Archiva Valachica vol. VIII, Tîrgoviște, 1977

Noul volum de studii și mate-
riale de istorie și istoria culturii,
editat de Muzeul județean Dim-
bovița, înmănunchiază următoa-
rele lucrări: Dumitru Angelescu,
*Viața social-economică și mișca-
rea muncitorească din jud. Dim-
bovița în anii avântului revoluționar
(1918—1921)*; Mircea Alexan-
drescu, *Aspecte din lupta muncito-
rimii dimbovițene condusă de co-
muniști împotriva dictaturii mili-
taro-fasciste*; Pirvan Dobrin, *As-
pecte ale luptei fărâșimii dimbo-
vițene împotriva dictaturii mili-
taro-fasciste și a războiului hille-
rist*; Radu Gioglovan, *Raport pre-
liminar de cercetare arheologică
la Moara din Groapă jud. Dim-
bovița — 1976, intervenție de sal-
vare*; Luciana Oancea, *Săpăturile
arheologice din Tîrgoviște, — 1972.
Așezarea prefeudală*; Ion Nania,
*Crucberg — episcopatul Cumaniei
— cetatea Dimboviței — Celăneni*;
Eugen Fruchter, Gabriel Mihăescu,
*Precizări istorice și lingvistice asu-
pra genezei orașului Tîrgoviște*;
Radu Gioglovan, *Iazuri și mori
la Tîrgoviște*; Gh. I. Mareș, *Ur-
mași dimbovițeni ai Alexandrei,
sora lui Vlad Țepeș*; Mihai Oproiu,
*Aspecte ale comerțului tîrgoviștean
(1600—1714), Tîrgul de Sus și
Tîrgul de Jos*; Gabriela Nițu-
lescu, Stelian Neamțu, *Aspecte
ale dezvoltării proprietății în zona
Găești (sec. XV—XVII)*; Ste-
lian Neamțu, *Aspecte economico-
sociale descrise în documentele co-
munei Crîngurile*; Mihai Oproiu,
*Relațiile Tîrgoviștei cu Transilva-
nia între 1600—1848*, Cleopatra
Ionescu, Cristian Istrățescu, *Do-
cumente inedite privind satul Cin-
dești*; Pirvan Dobrin, *Mărturiile*

documentare privind situația mo-
șenilor din satul Gemenea, în pri-
mele trei decenii ale secolului al
XIX-lea; Mihai Niculăescu, *Miș-
cări și frământări fărâșești în jud.
Dimbovița, în ajunul războiului
pentru independență*; Georgeta
Vlăsceanu, *Situația social-econo-
mică a fărâșimii dimbovițene la
inceputul sec. al XX-lea*; Cicerone
Poghirc, *Influența orientală asu-
pra limbii române „Chestiuni de
metodă”*; Eugen Fruchter, Ga-
briel Mihăescu, *Componente ale
filozofiei orientale în concepția des-
pre lume a geto-dacilor*; Gh. I.
Constantin, *Un înalt dregător turc
la curtea lui Mircea cel Bătrîn*;
șeicul Bedr-Ed-Din; Corina Nico-
lescu, *Elemente orientale în vechea
artă a țării românești*; Cristina
Rotman, *Un izvor inedit referitor
la istoria orașului Tîrgoviște în
anul 1595: cronica lui Topcular
kâtibi Abdul kadir Efendi*; Mircea
T. Georgescu, *Influențe orientale
în desfășurarea unei ceremonii de
la Curtea domnească din Tîrgo-
viște*; M. M. Alexandrescu —
Dersca-Bulgaru, *Știri despre Tîr-
goviște la călătoriile orientali din
sec. XVII*; Rodica Ciocan Ivă-
nescu, *Factorul oriental în compo-
nența barocului românesc din
sec. XVII—XVIII*; Maria Geo-
rgescu, *Influențe orientale în arta
brîncovenească. Apariția și răs-
pîndirea foișorului în arhitectura se-
colelor XVII și XVIII. Foișorul
de la Curtea Domnească din Tîr-
goviște*; Constantin Manolescu,
*Observații asupra picturii murale și
elementelor de sculptură de la Bi-
serica Domnească din Tîrgoviște*;
Adriana Boescu, Mihai Oproiu,
Un aspect inedit al sculpturii me-

dievale românești: crucile de pia-
tră; Florin Marinescu, Maria Ra-
făilă, Dimitrie Papazoglu, un bi-
bliofil pasionat; Constantin Ma-
nolescu, Mihai Oproiu, *Turnee tea-
trale în Tîrgoviște, între anii
1866—1914*; Ion I. Drăgoescu,
Gabriela Nițulescu, Theodor A-
vram Aguletti, *Correspondență ine-
dită*; Alexandrina Andronescu, *Po-
ezia franceză și Ioan Ciolănescu*;
Un bun traducător; Gheorghe Bu-
lei, *Forme de mobilier fărâșesc din
zona nordică a jud. Dimbovița*;
Alexandrina Andronescu, Elena
Văcărescu, — *poetă a sufletului ro-
mânesc în limba franceză*; Cleo-
patra Ionescu, *Funcțiile și sarcini-
le muzeului de istorie modernă
și contemporană în lumina Pro-
gramului Partidului Comunist Ro-
mân*; Gheorghe Bulei, Cicerone
Mareș, *Colecții muzeale sătești*;
Petre Drăguțoiu, Mihai Oproiu,
*Citeva precizări pe marginea „călei
cea bătrînă a lui Mihai Vodă,
care vine de la oraș”*; Radu Co-
stantinescu, *Vechele pivnițe tîr-
goviștene*; Manole Neagoe, *O des-
criere necunoscută a curții domne-
ști din Tîrgoviște*; Mihai Ga-
briel Popescu, *Momente din lupta
pentru eliberare socială și națio-
nală*; Mihai Niculăescu, *Eroica
apărare a Țării Românești sub
conducerea lui Radu de la Afu-
mați*; Dorin Eliescu, *Ideii pro-
gresiste într-o lucrare puțin co-
noscută a lui Ion Heliade Rădu-
lescu: „Istoria critică universală”*;
Mihail Mihalcea, *O simplă ipoteză*;
Gabriela Nițulescu, *Memento is-
toric dimbovițean — 1976*; Emil
Păunescu, *Vlad Țepeș — 500*;
Emilian Mălcu, *375 de ani de la
moartea lui Mihai Viteazul sub*

bolta Mănăstirii Dealu; Victor Petrescu, *80 de ani de la moartea lui Ion Heliade Rădulescu, ctitor al teatrului românesc*; Gabriela Nițulescu, *Al IV-lea simpozion național de istorie agrară a României. A III-a ediție a sesiunii anuale de comunicări a Muzeului județean Ialomița, (Slobozia, 11–16 oct. 1976)*; Gabriela Nițulescu, „*Contemporană*” la Tirgoviște; Eugen Fruchter, *75 de ani de la înființarea liceului agroindustrial din Nucet*.

Sintetizând constatările și concluziile care se impun pe marginea volumului amintit, observăm, următoarele:

1. Lucrările sînt bine documentate și bogat ilustrate.

2. Volumul include o mare varietate de studii materiale și

note, care tratează următoarele probleme;

a) mișcarea muncitorească pe meleagurile dimbovițene;

b) pagini de istorie locală privind toate etapele istorice în succesiunea lor;

c) un grupaj selectiv al comunicărilor susținute la simpozionul „Influențe orientale în cultura românească”;

d) Istoria culturii locale în sensul cel mai larg al cuvîntului; etnografie, bibliografie, teatru, istoria literaturii etc;

e) muzeografie — respectiv patrimoniu cultural local și activitatea muzeală;

f) cronică evenimentului istorico-cultural al jud. Dimbovița.

3. Prin tematica lor studiile publicate permit o mai bună

cunoaștere a istoriei culturii și civilizației locale, permițînd, în același timp, încadrarea acestora în contextul științei naționale.

4. Dacă luăm în considerare și faptul că în ultimii ani muzeologii dimbovițeni s-au constituit în prestigioase și active prezențe la tot mai multe manifestări științifice se poate constata o fructuoasă muncă științifică desfășurată de instituția muzeală dimbovițeană.

5. Se cuvine, credem, să apreciem și contribuția colectivului de la întreprinderea poligrafică Filaret la apariția volumului în condiții excelente din punct de vedere grafic.

— ION I. DRĂGOESCU

Zece milioane de vizitatori la Beaubourg

Centrul Georges Pompidou din Paris a avut zece milioane de vizitatori de la deschidere, care a avut loc la 1 februarie 1977, deci în 18 luni. Cel de-al zece milionlea vizitator a trecut vineri 4 august 1978 bariera electronică ce înregistrează numărul intrărilor generale. Era un tânăr de 33 ani, din Rouen, care venea împreună cu soția sa să vizioneze noua expoziție „Paris—Berlin”. Ministrul Culturii și al comunicațiilor, Jean-Philippe Lecat se afla acolo, pentru a-i întâmpina, împreună cu Jean Millier, președintele Centrului, care le-a oferit — pe lingă cataloagele tuturor expozițiilor în curs și

permise de intrare permanente de împărțit cu 10 prieteni — și un album cu 8 litografii originale (de Monory, Aillaud, Gafgen, Titus Carmel, Moninot, Stampfli, Gramatzki și Gasiorowski) precum și 2 bilete pentru a călători la Washington, cu avionul Concorde, unde să viziteze noua aripă de la National Gallery.

După, Di Lecat, acest eveniment subliniază atracția reprezentată de Beaubourg, cel mai vizitat loc din Paris, avînd în medie 6 milioane de intrări pe an (față de 3,5 milioane pentru Turnul Eiffel). În cele 11 luni din 1977 au fost 5.558.137 vizitatori (505.285 pe lună), dintre care

3.604.437 la bibliotecă (65% din intrările generale) și 1.343.802 la Muzeul național de artă modernă (24% din intrările generale).

În primul semestru din 1978, numărul vizitatorilor a fost de 3.356.885 (o medie zilnică de 21.940). Biblioteca publică de informații a primit 1.952.103 vizitatori (12.758 pe zi), Muzeul național de artă modernă 719.950 (2335 în zilele de lucru și 14.841 în cele de sărbătoare) iar diferitele expoziții temporare respectiv 84.815 (Orașul și copilul), 56.900 (Malevich), 41.400 (Michaux), 136.800 (Ulise, Alice, hei rup).

din Le „Monde”, 6 — 7 aug. 1978

Un tablou document — Piața Mare din Cluj la 1836

Cercetările efectuate în depozitele Galeriei de artă a Muzeului Brukenthal au redescoperit un vechi dar puțin cunoscut tablou, intitulat *Piața Mare din Cluj*,

aparținînd pictorului vienez Franz Jaschke (1775—1842). Consemnat de Joseph Biro într-un ghid al Clujului de la începutul secolului nostru ca fiind proprietatea

colecționarului Dr. Julius Bielz, tabloul intră în patrimoniul Muzeului Brukenthal în anul 1962 fiind integrat bogatei sale pinacoteci¹.

Despre pictorul Franz Jaschke cunoaștem că, s-a format la Academia de Arte Frumoase din Viena, a efectuat mai multe călătorii prin Transilvania, Ungaria, Italia, de unde a „notat” în uleiuri, guașe ori acuarele, imagini pitorești precum *Panorama orașului Neapole*, *Lacul Gardo*, *Piața Mare din Cluj*, ciclul de acuarele din jurul Salzburgerului² ș.a.

Inventariat la muzeu sub titlul *Piața Mare din Cluj* (J. Biro menționează Marktplatz³—Piața Tîrgului) tabloul reprezintă centrul Clujului la 1836 (azi Piața Libertății). Motiv central, biserica Sf. Mihail⁴, impunător și reprezentativ monument al goticului transilvănean, domină piața, oferindu-ne imaginea echilibrată, grandioasă, concepută de constructorii evului mediu, aceea a unui ansamblu, tot unitar, fără turlă, adaos din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Este poate ultima imagine a concepției inițiale a monumentului.

Compoziția este circumscrișă de un șir de case, majoritatea azi dispărute. Interesant este fragmentul de clădire al palatului Banffy, (reg. lateral stînga) ambientul acestui edificiu, (astăzi prestigios muzeu de artă) în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

În jurul bisericii, căruțe cu coviltir și tarabe se constituie într-o veritabilă centură: personaje răzlețe, negustori, țirgoveși, iar central grupuri de țărani în costume naționale sînt surprinse în ipostaze variate, într-o fidelă redare pînă la detaliu a atmosferei specifice orașelor transilvănene de sec. XIX.

Lucrarea este realizată într-o armonie sobră de brunuri și ocruuri pale, cu accente reci de verde, albastru și griuri. Simplitatea naivă a concepției, acuratețea desenului, pensulația fină, acordurile cromatice, suprafețele de culoare (albastrul cerului) minuțiozitatea redării tuturor elementelor compoziției, întreaga atmosferă stabilesc analogii, similitudini cu o altă imagine a unui

oraș transilvănean de sec. XIX, *Vedere panoramică a Sibiului la 1802* a pictorului sibiian, (absolvent al aceleiași academii vieneze), Franz Neuhauser Jr. (tabloul se află de asemenea în patrimoniul Galeriei de artă a Muzeului Brukenthal).

Dincolo de convenționalismul rețetelor academismului vienez, tabloul pictorului Franz Jaschke exprimă spiritul epocii, relevîndu-i specificitatea, înscrîindu-se ca un autentic și prețios document pentru istoria Clujului, a monumentelor sale.

MARIA OLIMPIA TUDORAN

NOTE

1. Lucrarea a fost achiziționată de la sora colecționarului Julius Bielz, avînd dimensiunile 0,51x 0,76: semnat dr. jos cu brun Fr. Jaschke (1836 febr.

2. B. Beneziț, „Dictionnaire des Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs et Graveurs”, Tome 5, p.137.

3. Josef Biro, „Kolosvar”, (in Bildern. Officina), Budapest, f.s., cat. 30.

4. Construcția bisericii Sf. Mihail, hală cu trei nave a durat după cum se știe peste un secol, începînd din a doua jumătate a secolului XIV pînă la mijlocul secolului XV, apud V. Vătășianu, „Istoria artei feudale în Țările Române”, edit. Acad. R.P.R. 1959, p.233.

● În Italia în biblioteca Pas-sionei din Fossombrone au fost descoperite două pagini tipărite de Ottaviano Petrucci, inventatorul tiparului cu caractere mobile pentru notele muzicale. Din cărțile tipărite de Petrucci au supraviețuit numai două, dintre care una s-a pierdut. Dintre cele 60 de volume care cuprind muzică vocală laică și religioasă, primul a fost tipărit în 1501. Metoda sa de tipărire, care a reprezentat o etapă importantă în istoria muzicii, se desfășura în trei faze: tipărirea liniilor portativului, a notelor și a cuvintelor textului. L'Unita, 15, 7, 1978.

● La Erevan, capitala R.S.S. Armene, Institutul de manuscrise Matenadaran, cel mai mare centru științific pentru studierea și conservarea monumentelor scrierii armene, posedă o colecție de peste 9500 manuscrise armene vechi și circa 2000 fragmente de manuscrise din secolele V—XVIII. Institutul mai posedă și manuscrise în limbile arabă, persană, latină, slavonă veche. Aurora, 12, 1978

● În patrimoniul Muzeului Goethe din Frankfurt pe Main au intrat de curind două achiziții extrem de importante. Sunt două prime ediții din „Poezie și adevăr” și „Anii de peregrinație ai lui Wilhelm Meister” dedicate în 1821 de marele poet ultimei sale muze, Ulrike von Lewetzow. Kultur und Leben, 5, 1978

● La Stuttgart a fost organizată o interesantă expoziție care prezintă cultura uneia din ultimele populații care mai trăiește astăzi în epoca de piatră: boșmanii. Sunt expuse statui, arme, unelte, veșminte, podoabe, instrumente muzicale, copii după picturi rupestre, fotografii. Deși săraci în bunuri materiale boșmanii au o cultură artistică foarte dezvoltată.

Chronique culturelle, 7, 1978

● O serie de artiști belgieni au fost solicitați să decoreze fiecare cite o stație a metroului

din Bruxelles. Au răspuns acestei invitații Alechinsky, Dotremont, Folon, Mara, Nellys, Bury, Peire, U'bac.

Septentrion, 2, 1978

● Staatliche Museen Preussische Kulturbesitz din Berlin prezintă în Galeria de sculptură expoziția „Contrafacerile și cercetarea”, care încearcă să răspundă la întrebarea „este într-adevăr atât de grav să falsifici o operă de artă dacă falsul este practic tot atât de bun ca și originalul?”. Sunt expuse opere de artă din antichitate până la Andy Warhol, care ca și unii din contemporanii săi a abolit noțiunea estetică de „original”. Multe din falsurile acestui secol care au atins aproape perfecțiunea ca cele semnate de Alceo Dossena, Han van Meegeren (considerat de unii ca reîncarnarea lui Jan Vermeer), autocopile lui Giorgio de Chirico sau Carl Hofer, contrafacerile lui Picasso semnate de el însuși, demonstrează că opera de artă originală este singura care are adevărată valoare atât materială cât și spirituală.

Kulturbrief, 5, 1978

● În R. F. Germania este itinerată o îndrăzneată expoziție a artei anilor '30 în Germania. Debutul acestui deceniu sumbru — criza mondială și nazismul — și sfârșitul său — cel de-al doilea război mondial —, caracterizează întreaga artă a sa, o artă tiranizată de cel de-al III-lea Reich, o artă trivială. Adevărații artiști au părăsit Germania.

Neue Zürcher Zeitung 15.7.1978.

● La Stadtmuseum din München este deschisă expoziția „1000 de ani de icoane bulgărești”, expoziție care a fost prezentată și la Paris, Moscova, Viena și Bruxelles, unde s-a bucurat de un deosebit succes. În cadrul expoziției pot fi admirate peste 200 de exponate realizate din secolul al IX-lea până în secolul al XIX-lea. Pe lângă icoane sunt expuse și veșminte preotești și obiecte de cult.

Horizont, 5, 1978

● La Sevilla, Valencia, Barcelona, Madrid și în alte câteva localități spaniole a fost organizată o expoziție artizanală în cadrul căreia sunt reprezentate toate provinciile spaniole — 15 pavilioane. Expoziția care se află la cea de-a III-a ediție facilitează cunoașterea specificului diferitelor regiuni ale Spaniei și demonstrează în același timp unitatea de concepție a meșteșugarilor spanioli.

Espagne culturelle, 105, 1978

● În mai multe capitale europene este itinerată o interesantă expoziție asupra futurismului care parcurge sistematic toate aspectele principale și toate etapele dezvoltării sale. Sunt reprezentate sculptura, pictura, arhitectura, grafica, teatrul, cinematograful, muzica, literatura.

Le Monde, 12, 5, 1978

● De un deosebit succes se bucură la Veneția expoziția „Tezaurul sciților” în cadrul căreia sunt prezentate 101 piese: vase, obiecte prețioase confecționate din fier, bronz, aur, cu o vechime de 2.000 ani, aparținând Muzeului Ermitaj din Leningrad. De asemenea, orașul lagunelor, găzduiește o expoziție de manuscrise și incunabile vechi armenesti.

Pravda, 12, 6, 1978.

● Catalogul recent apărut la Paris, prezintă date asupra celor 351 de piese prezentate de către Biblioteca publică de informare la Centrul Georges Pompidou din Paris, în cadrul expoziției „Paris—New-York, schimburi literare în secolul al XX-lea” Expoziția a înfățișat o perioadă fecundă de schimburi literare și artistice între Franța și Statele Unite, iar catalogul ține să consemneze aceasta.

Catalog.

● Salvator Dali a donat încă 100 de opere ale sale Muzeului ce-l poartă numele, din Figueras. Dintre acestea se remarcă o lucrare care privity cu ochelari speciali pare să fie tridimensională.

Espagne culturelle, 102, 1978

NICOLAE N. RĂDULESCU

Colecția muzeală din comuna Săcel, județul Maramureș

Inițiată în anul 1970 de către profesoara de istorie Grad Elena, Colecția muzeală a ajuns în prezent la peste 400 de exponate.

Colecția se axează în special pe obiecte de etnografie, urmate de cele de interes istoric, numismatic, arheologic. Sînt și cîteva exponate de grafică documentară și cărți. Din punct de vedere arheologic interesează în mod deosebit un topor din bronz de o formă neinclusă în volumul *Depozitele de bronzuri din România* de M. Petrescu-Dîmbovița. E drept că planșa 61 fig. 5 (Rebrișoara II) consemnează un exemplar oarecum asemănător celui pe care-l sesizăm și pe care-l propunem spre includere în repertoriul iconografic și indicele de localități în care s-au găsit obiecte din epoca bronzului (fig. 1). Toporul dovedește prezența populației pe aceste meleaguri încă din epoca bronzului.

O descoperire care ne aparține și care demonstrează permanența populației autohtone pe aceste meleaguri sînt toponimicele de obîrșie dacică — Dragodava, Drobodeava sau Troboteava. Acestea definesc un deal, o vale și un pod. De acolo, din punctul care amintește perfect de o *davă* dacică se scoate din vremuri imemoriale pămînt pentru centrul de olărit din localitate. Groapa a atins peste 10,50 m adîncime. S-a stabilit că numai acest pămînt corespunde la foc, la uscat, „la fiert” și la greutate. Din pămîntul de o astfel de calitate se fac vase care continuă tradiția olăritului dacic — fapt stabilit de specialiști.

Colecția din localitate posedă un număr mare de astfel de vase. Este încă incompletă și se pare că în curînd i se vor aduce adăugirile necesare.

Atrage atenția, în mod special, rîșnița care se rezumă la o lespede

pe care în trecutul nu prea îndepărtat se zdrobeau cu mina, prin frecare cu un sul rotund tot de piatră, bucățile de rocă folosite pentru ornamentare. În prezent s-a păstrat lespede puțin

adîncită și s-a trecut la un zdrobitor metalic cu minere de lemn (fig. 2). Unealta amintește perfect de rîșnița neolitică. Oricum, ea rămîne o mărturie valoroasă despre vechimea acestei localități pe

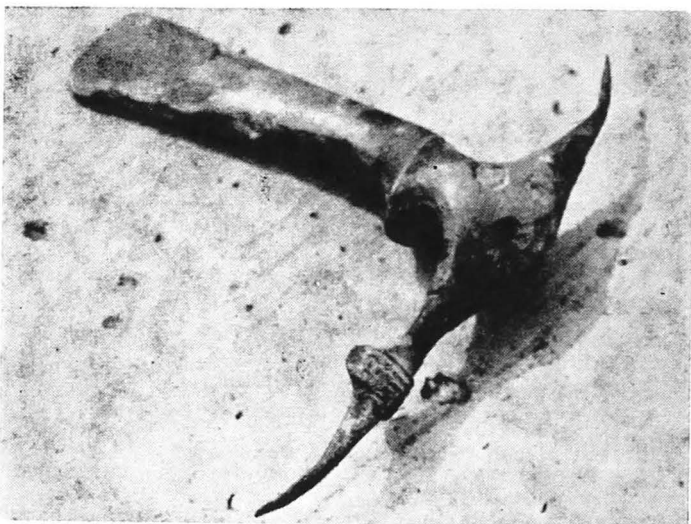

fig. 1

fig. 2

care unii specialiști o includ în rîndul satelor care au dat numele de Maramureș zonei etnografice de care aparține datorită carierei lor sale străvechi.

Etalarea colecției este aerată iar exponatele bine întreținute. Reținem obiectele de uz casnic și gospodăresc, uneltele de industrie casnică și inventarul agro-pastoral destul de bine reprezentate.

Atragem atenția asupra unor unelte ale meșteșugarilor din localitate ieșite din uz, datorită renunțării la meșteșug, precum și asupra unor piese ale industriei tradiționale care ar putea îmbogăți colecția. Credem, de asemenea, că aceștia ar trebui să i se adauge tipurile de măști specifice sărbătorilor de iarnă — numite local

„măști de draci” și alte obiecte din etnografia obiceiurilor.

În încheiere amintim și vizitarea cu regularitate a colecției muzeale de către elevi și localnici dar și necesitatea unei evidențe a numărului de vizitatori, carență pe care am remarcat-o la mai toate muzeele și colecțiile sătești cercetate.

ION I. DRĂGOESCU

INDEXUL

articolelor apărute în anul 1978 în Revista muzeelor și monumentelor — muzee

A

ACHIM VALERIU

- Colecția muzeală din Șişești-Maramureș, nr. 5/1978, p. 18

ALDEA GHEORGHE

- Continuitatea poporului român în lumina simbolicii populare nr. 3/1978, p. 13
- ALDEA ION
- Expoziția „Valorii de patrimoniu pe teritoriul județului Galați”, nr. 3/1978, p. 97
- ANDERCO NICOLAE, [COFAS ELEONORA]
- Muzeul și transformările edililor-urbanistici contemporane, nr. 9/1978, p. 82

ANDREI MIRCEA

- Jacques Ives Cousteau printre donatorii Muzeului de istorie naturală „Gr. Antipa”, nr. 8/1978, p. 92.

ANGHEL GHEORGHE

- Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (jud. Alba) nr. 7, 1978, p. 55.

ANTONESCU IULIAN

- Dezvoltarea activității muzeale — corolar al politicii culturale românești, nr. 4/1978, p. 3;
- Activitatea cultural-educativă muzeistică, răspuns nemijlocit la marile imperative ale civilizației și culturii socialiste, nr. 7/1978, p. 7.

APOSTOLACHE STOICESCU ZOE

- Elemente naturale folosite de geto-daci în lupte și războaie, nr. 8/1978, p. 20.

ARDELEANU ION

- Procesele definitorii ale istoriei naționale oglindite în expozițiile de bază ale muzeelor de istorie nr. 4/1978, p. 12;
- Muzeul — Sector important în formarea conștiinței socialiste, nr. 7/1978, p. 3;
- vezi MUȘAT MIRCEA, nr. 10/1978, p. 3

B

BAGDASAR RADU

- Expoziția itinerantă „Independența e suma vieții noastre istorice”, nr. 1/1978, p. 84.
- Omagierea unui mare drumet și sculptor în filele „Revistei literar-artistice pentru pionieri și elevi”, nr. 1 p. 86;
- Vocabular controlat, limbaj standard, limbaj științific, nr. 5/1978, p. 48;
- Sfârșit de stagione estivală la Muzeul literaturii române, nr. 9/1978, p. 89

BĂCESCU MIHAI

- Protecția mediului ambiant și problemele Oceanului Mondial — aspecte și sarcini noi ale muzeelor de științe naturale, nr. 4/1978, p. 26.

BĂDESCU TATIANA

- Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 3/1978, p. 3.
- Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 9/1978, p. 3

BĂLAN ȘTEFAN

- Precursori români în științele naturii și în tehnica mondială, nr. 1/1978, p. 74;
- Rolul muzeelor în promovarea creației științifice și tehnice, în schimbul de valori culturale pe plan mondial nr. 4/1978, p. 33.

BĂLANICI MARIA

- Vezi FILIP FLORIN nr. 2/1978 pg. 23.

BĂRĂIAN TRAIAN, [BENJAMIN LYA, DON IOAN]

- Punctul de informare și documentare politico-ideologică din comuna Scornicești, nr. 3/1978, p. 30.

BĂRSĂNESCU ȘTEFAN

- O mai bună valorificare muzeală a patrimoniului pedagogic, nr. 1/1978, p. 31.

BEJENARU IONEL

- Tradiții muzeistice botoșănene la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, nr. 8/1978 p. 62.

BENEA DOINA

- O piesă ornamentală de car roman din Dacia, nr. 9/1978, p. 59.

BENEDICT CRISTIAN

- Expoziția de artă plastică „Rusia Sovietică” la Muzeul de artă al R. S. România nr. 3/1978 p. 99.

BENJAMIN LYA

- vezi BĂRĂIAN TRAIAN nr. 3/1978, p. 30.

BERTALAN KARIN

- Memoria arhitecturii sibiene în lucrările lui Johann Böbel, nr. 7/1978, p. 21.

BÎRCĂ ANA

- Sistematizare și terminologie în evidența stării de conservare a obiectelor textile, nr. 8/1978, p. 49

BOCȘE MARIA

- Vezi PASCU VIORICA nr. 3/1978 p. 59.

BORONEANȚ VASILE

- Simpozionul „Aradul pe treptele istoriei”, nr. 6/1978, p. 84;
- Simpozionul internațional de la Potsdam, RDG nr. 6/1978, p. 91.

BORUGA ELENA

- Expoziția „Tiberiu Brediceanu” de la Muzeul Banatului, nr. 2/1978, p. 12.

BREZU CONSTANDINA

- Expoziția de bază— modalitate de existență a Muzeului literaturii române, nr. 1/1978, p. 18
- Muzeul Național Goethe din Weimar, nr. 6/1978, p. 67.

BROCK ANTONY

- Protecția mediului înconjurător: o nouă dimensiune a educației, nr. 8/1978, p. 76.

BUCȘA CORNELIU [DARVAȘ DOINA]

- Coleoptere xilofage din obiective în aer liber și metode de combatere a lor, nr. 9/1978, p. 47.

BUDA VALER

- Din activitatea Muzeului de istorie Gherla, nr. 6/1978 p. 78.

BUDEANU CONSTANTIN

- Ecotehnica și muzeele tehnice, nr. 6/1978 p. 40.

BUDIȘ MONICA

- „Cîntecele obcinii” ediția a III-a, nr. 7/1978, p. 81.

BUICLIU RÎPĂ DAN

- Date noi și precizări privind familia Flechtenmacher, nr. 9/1978, p. 73.

BUJOR DOINA

- Preocupări privind prezentarea artei contemporane la Muzeul județean din Bacău, nr. 3/1978 p. 64;
- Mesaj și substanță didactică în expoziția permanentă de artă a Muzeului județean de istorie și artă, Bacău, nr. 8/1978, p. 29.

BURDA DANA

- Vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 3/1978, p. 3.

BUZDUGAN CONSTANTIN

- vezi LEAHU VALERIU nr. 5/1978, p. 43.

C

CÂNDEA VIRGIL

- Muzeul — oglindă și martor al relațiilor dintre culturile lumii, nr. 4/1978, p. 37.

CEBUC ALEXANDRU

- Romus Dima, „Contribuții la studierea mișcării muncitorești din Oltenia”, Editura „Scrișul românesc”, Craiova, 1977, 288 p. nr. 5/1978, p. 80.

CHELCEA ION

- Noi afirmări în domeniul cercetării etnografice la Cluj-Napoca, nr. 7/1978, p. 87;
- Cum a luat ființă și a fost organizat Muzeul etnografic al Moldovei. Mărturii. nr. 8/1978, p. 56.

CHIIAIA PAVEL

- Semnificația stemei de piatră a voievodului Radu cel Mare, nr. 6/1978, p. 48.

CHIRIAC AUREL

- Expozițiile temporare și rolul lor în activarea muzeelor. Din experiența Secției de etnografie a Muzeului Țării Crișurilor din Oradea nr. 6/1978, p. 76.

CHITIC PAUL CORNEL

- Alexandru Ciucurencu, nr. 5/1978, p. 27.
- Interviuri cu: Constantin Piuliță, Traian Brădean, Iacob Lazăr, Vasile Grigore, nr. 5/1978, p. 28;

● Pictorul Henri Catargi — 50 de ani a pictat pentru muzee, nr. 8/1978, p. 31;

● Interviu cu Ion Pacea, nr. 8/1978, p. 34.

CICA VASILE

● „Casa Națională” din Babșa — județul Timiș, nr. 8/1978, p. 17.

CIOBANU SERGIU

● Acvariul din Bacău, nr. 5/1978, p. 25.

GIOCEANU VICTORIA,

[DELAPORT NICOLAE, GAVREA EUGENIA SÂNDULESCU MARCELA; ȚUCULESCU IOANA]

● Direcții ale activității instructiv-educative la Muzeul de artă al R. S. România, nr. 3/1978, p. 54;

● vezi SÂNDULESCU MARCELA, nr. 8/1978, p. 22.

CIUCĂ VASILE

● O fibulă digitată descoperită la Drănic (jud. Dolj), nr. 6/1978, p. 47.

CIUCLANI-OLTEAN ION

● Receptivitatea la artă a lui Dinicu Golescu, nr. 7/1978, p. 30.

CLEJA CLAUDIA, [RUȘINARU-ANCUȚA ELISABETA]

● Săptămîna Muzeului Național, nr. 7/1978, p. 74.

CODREANU ANICA

● Păsări rare în colecția Muzeului de științe naturale — Galați, nr. 10/1978 p. 26

COFAS ELEONORA

● Vezi ANDERCO NICOLAE, nr. 9/1978, p. 82.

CONSTATINESCU PAULA, [COSMA GHEORGHE]

● Idealul Unirii oglindit în arta plastică; nr. 1/1978, p. 38.

● Date și precizări privind trei picturi din secolul al XIX-lea aflate în patrimoniul Muzeului de artă al R. S. România, nr. 7/1978, p. 41.

COSMA GHEORGHE

● vezi CONSTANTINESCU PAULA, nr. 1/1978, p. 38.

CRĂCIUN ELEONORA

● Expoziția „H. Coandă” la Muzeul tehnic „prof. ing. Dimitrie Leonida”, nr. 2/1978, p. 19;

● Prima microgalerie de invenții medaliate la târgurile internaționale, nr. 2/1978, p. 78.

CRUCERU-POSPAI FLORICA

● Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Constanța), nr. 7/1978, p. 55.

D

D. K.

● Un cargou din evul mediu în Muzeul din Gdansk, nr. 2/1978, p. 68.

DARVAȘ DOINA

● Vezi BUCȘA CORNELIU, nr. 9/1978, p. 47.

DEAC MIRCEA

● Expoziția „Arta populară greacă” nr. 2/1978, p. 87.

● Educația estetică prin muzeele de artă, nr. 4/1978, p. 57.

● Corneliu Baba — un pictor solicitat de muzeele din întreaga lume pentru adevărul creației sale, nr. 6/1978, p. 20.

DELAPORT NICOLAE

● Vezi GIOCEANU VICTORIA nr. 3/1978, p. 54.

● Dialoguri plastice pe simeze itinerante, nr. 7/1978, p. 82.

● Vezi SÂNDULESCU MARCELA, nr. 8/1978, p. 22.

DON IOAN

● vezi BĂRĂIAN TRAIAN, nr. 3/1978, p. 30.

DRAGOMIR T. ION

● Mînjina — leagăn al ideii de unitate națională a tuturor românilor, nr. 6/1978, p. 51.

DRĂGOESCU ION I

● Punctul muzeal din comuna Sulița, jud. Botoșani, nr. 1/1978, p. 95.

● Sesiunea științifică „Valorificarea patrimoniului cultural național”, nr. 2/1978, p. 76;

● Expoziția de etnografie și artă populară a Muzeului din Tirgu Neamț, nr. 2/1978, p. 77.

● Colecția muzeală din Miroslavcești — Iași nr. 2/1978, p. 92;

● „Biharea”, IV, Oradea, 1977, nr. 5/1978 p. 87

● Un monument de arhitectură tradițională urbană în contextul arhitecturii populare locale, nr. 6/1978, p. 50;

● Simpozionul „Documente inedite privind lupta poporului român pentru apărarea libertății și desăvîrșirii unității statale”, nr. 6/1978, p. 83;

● Colecția muzeală din comuna Cetate, județul Bistrița Năsăud, nr. 9/1978, p. 91;

● Archiva Valachica, vol. VIII, Tirgoviște, 1977, nr. 10/1978, p. ; 80

● Colecția muzeală din comuna Săcel, județul Maramureș, nr. 10/1/0978, p. 84

DUDAȘ FELICIA, [DUDAȘ FLORIAN]

● Circulația unui exemplar al Paliei de la Orăștie în vestul Transilvaniei, nr. 7/1978, p. 17.

DUDAȘ FLORIAN

● vezi DUDAȘ FELICIA, nr. 7/1978, p. 17

DUMITRAȘCU, GH.

● Din începuturile muzeografiei în Dobrogea (II), nr. 2/1978, p. 52;

DUMITRAȘCU, GH. [LASCU STOICA]

● Un moment al muzeografiei dobrogene — Expoziția jubiliară a Dobrogei din 1928, nr. 10/1978, p. 49

DUMITRESCU DAN, [GĂLDEANU NICOLAE]

● Sesiune științifică a Muzeului de istorie naturală „Grigore Antipa” dedicată Zilei internaționale a muzeelor și aniversării a 70 de ani de la deschiderea Muzeului în actuala clădire, nr. 7/1978, p. 69.

DUMITRIU MIRCEA

● Mărturii muzeistice cu privire la recunoașterea independenței de stat a României pe continentul american, nr. 1/1978, p. 63;

● vezi IONIȚĂ MARIA, nr. 2/1978, p. 92;

● Cupa de bronz decernată poetului Vasile Alecsandri la Montpellier nr. 3/1978, p. 109;

● Vezi GEORGESCU Florian, nr. 4/1978, p. 41

E

ENE ILEANA

● Evidența științifică — prima fază în procesul de conservare a bunurilor culturale, nr. 10/1978, p. 28

F

FABRITIUS KLAUS

● Nymphaea-Folia Nature Biharia, Oradea, nr. 5/1978, p. 84;

● Studii și comunicări, vol. 21, Sibiu, 1977, nr. 5/1977 p. 85

FERENCZI ȘTEFAN MIHAIL

● Organizarea științifică a depozitului Secției de istorie veche a Muzeului de istorie a Transilvaniei, nr. 2/1978, p. 45.

FILIP FLORIAN, [BĂLĂNICI MARIA]

● Considerații asupra relației muzeu-public în cadrul Muzeului tehnic „prof. ing. Dimitrie Leonida” din București, nr. 2/1978, p. 23.

FLORESCU RADU

● Formarea și perfecționarea muzeografilor în România, nr. 4/1978, p. 78;

● Perfecționarea cadrelor de muzeografi — activitate cu caracter practic-eficient, nr. 10/1978 p. 46

FOCȘA GHEORGHE

● Muzeul satului și de artă populară din București, tezaur inestimabil de cultură și creație românească, nr. 5/1978, p. 12.

FOCȘA MARCELA [NISTOROAIA GHEORGHE]

● Din colecțiile Muzeului satului și de artă populară, nr. 1/1978, p. 65.

FUSEA N.

● vezi STANCU R., nr. 8/1978, p. 3

G

GAGA LIDIA

● Noi achiziții la Secția de etnografie a Muzeului Banatului — Timișoara, nr. 2/1978, p. 79.

GAȘTER BERTHA

● De la preistorie la era modernă: un nou muzeu prezintă istoria Londrei, nr. 1/1978, p. 80.

GAVA R.

● Vezi STANCU R., nr. 8/1978, p. 3.

GAVREA EUGENIA

● Vezi GÎOCEANU VICTORIA nr. 3/1978, p. 54;

● Vezi SÂNDULESCU MARCELA, nr. 8/1978 p. 22.

GĂLDEAN NICOLAE

● Vezi DUMITRESCU DAN nr. 7/1978, p. 69.

GĂRĂU ADRIANA

● Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Dolj) nr. 7/1978 p. 55.

GEORGESCU FLORIAN, [SARAFOLEANU GAVRILĂ, LEAHU DOINA, BURDA DANA, ISTRĂȚESCU ELENA, PETRESCU NICOLAE, BĂDULESCU TATIANA, OPASCHI CĂTĂLINA, LUNGU IORDANA, ILINCIOIU ION]

● Expoziția „Dovezi ale dragostei, înaltei stime și profunde prețuiri de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu și tovarăsa Elena Ceaușescu, ale amplelor relații de prietenie și colaborare dintre poporul român și popoarele altor țări”, nr. 3/1978, p. 3.

GEORGESCU FLORIAN, [LEAHU VALERIU DUMITRIU MIRCEA]

● Muzeu-instrucție-educație, nr. 4/1978, p. 41

GEORGESCU FLORIAN [SARAFOLEANU

GAVRILĂ, LUNGU IORDANA, OPASCHI CĂTĂLINA, PETRESCU NICOLAE, BĂDESCU TATIANA, TRACHE MARIA, ISTRĂTESCU ELENA, LEALIU DOINA]

- Expoziția „Mărturii ale dragostei, preluirii și adâncii recunoștințe manifestate de întregul partid și popor față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul aniversării a 60 de ani de viață și a peste 45 de ani de activitate revoluționară”, nr. 9/1978, p. 3.

GHEORGHE PETRE

- O statueta de bronz a zeiței Minerva, nr. 1/1978, p. 72.

GRIGORESCU ION

- Un deziderat pe calea înfăptuirii: Muzeul muzicii românești — interviu cu muzicologul Viorel Cosma, nr. 1/1978, p. 35;
- Decada Muzeului literaturii române, nr. 1/1978, p. 83;
- Marmălia '77 nr. 1/1978, p. 88;
- Manuscriptum, nr. 3/1977, nr. 1/1978, p. 93.
- Muzeul tehnic, o suită de invenții și stimulator al activității tehnico-științifice, nr. 2/1978, p. 70;
- Sesiune științifică „Valorificarea patrimoniului cultural-național, nr. 2/1978, p. 78;
- Sesiune științifică anuală a Muzeului județean Dimbovița, nr. 6/1978, p. 80;
- Muzeul și tânăra generație, nr. 7/1978, p. 10.

GOG EDIT

- Finalizarea prin testare a unor activități de educare a sentimentului patriotic și de popularizare a patrimoniului artistic, nr. 2/1978, p. 30.

POPESCU AURELIAN-GORJ

- Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera III, nr. 3/1978, p. 105.

GUȚU MODEST

- O nouă expoziție temporară la Muzeul de istorie naturală, „Grigore Antipa”, nr. 7/1978, p. 71.

GUȚIEC MARGARETA

- Valorificarea datelor statistice în expozițiile muzeale, nr. 7/1978, p. 67.

H

HĂȘFĂLEAN ION

- Monumente ale limbii și literaturii române — încă un exemplar al „Evangheliarului din 1560 — 1561” al lui Coresi, nr. 10/1978 p. 65

I

IACOB MARIA

- Principalele căi și mijloace de constituire și dezvoltare a colecțiilor muzeale de științele naturii, nr. 2/1978, p. 14;
- Simpozionul științific „Omul și mediul înconjurător”, nr. 2/1978, p. 70.
- Simpozionul „Deschizători de drumuri în știința universală — Emil Racoviță”, nr. 3/1978, p. 102.

● Muzele de științele naturii — factor de educație ateist-științifică, nr. 4/1978, p. 51.
IACOB, MARIA, [ISPIR MIHAI]

- Sesiune științifică „Valorificarea patrimoniului cultural național — Bacău”, 1977, nr. 3/1978, p. 100.

ILENIȘTEA M. AL.

- Simpozionul internațional entomofaunistic al Europei Centrale, nr. 1/1978, p. 80.

IGNAT MARIA

- Sesiunea de comunicări științifice a Muzeului județean Argeș, nr. 2/1978, p. 74;
- Sesiunea de comunicări și referate a muzeelor prahovene, nr. 2/1978, p. 75;
- „Crisia” VII, Oradea, 1977, nr. 5/1978, p. 83;
- Prahova — vatră de istorie, nr. 8/1978, p. 87;
- „Cercetări istorice” VIII, Iași, 1977, nr. 10/1978, p. 78

ILINCIOIU ION

- Zezi GEORGESCU FLORIÂN, nr. 3/1978, p. 3.

IOANOVICI EUGENIA

- Creația lui Alexandru Ciucurencu, din patrimoniul muzeelor din R. S. România, nr. 5/1978 p. 33;
- Lista picturilor lui Corneliu Baba, nr. 6/1978, p. 24
- Pictura lui Henri Catargi în patrimoniul muzeelor din R. S. România nr. 8/1978, p. 38.

IONESCU VARVARA [POPP EMILIA, NECULA VIORICA]

- Lucrări în tempera, nr. 8/1978, p. 45.

IONIȚĂ MARIA, [DUMITRIU MIRCEA]

- Petrache Poenaru, inventator al tocului rezervor, nr. 2/1978, p. 92.

IRIMIE CORNEL

- Căi și metode de valorificare a creației populare prin muzee, nr. 4/1978, p. 63;
- Zezi STOICA GEORGETA, nr. 7/1978, p. 49;
- Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Sibiu), nr. 7/1978, p. 55

ISPIR MIHAI

- Zezi MARIA IACOB, nr. 3/1978, p. 100.

ISTRĂTESCU ELENA

- Zezi GEORGESCU FLORIAN nr. 3/1978, p. 3
- Zezi GEORGESCU FLORIAN nr. 9/1978, p. 3

IUVANICU FLORENȚA

- „Primăvara culturală bucureșteană” la Muzeul de istorie a municipiului București, nr. 7/1978, p. 76;
- Noi forme de activitate instructiv-educativă de masă la Muzeul de istorie a municipiului București, nr. 8/1978, p. 26.

J

JUAN CONSTANTIN

- Expoziția itinerantă „Monumente de arhitectură populară mehedinteană”, nr. 2/1978, p. 79;

● Simpozionul „Semnificația constituirii primului stat dac centralizat și independent, sub conducerea lui Burebista, idee-simbol în lupta dacilor și a poporului român pentru unitate, neatinare și progres” nr. 7/1978, p. 78;

● Expoziția „Arta populară din Valea Timocului”, nr. 7/1978, p. 81.

JUCAN GRAȚIAN

● Un prieten al lui Mihai Eminescu: Elie Băican, nr. 1/1978, p. 95.

K

KARACSONYI, CAROL

● Două exemplare de Somanteria mollissima, L., în colecția Muzeului din Carei, nr. 3/1978, p. 76.

KINNAVE DERK

● Muzeu vii pentru Africa, nr. 5/1978, p. 76;

● Valorificarea moștenirii culturale a Africii, nr. 9/1978, p. 80.

KISS BOTOND J.

● „Păsările lumii” nr. 5/1978, p. 84.

L

LASCU STOICA

● Prezentarea presei locale interbelice în cadrul Muzeului de istorie națională și arheologie din Constanța (I) nr. 8/1978, p. 64;

● Vezi DUMITRAȘCU GHEORGE nr. 10/1978, p. 49

LAZĂR VALERIU

● Cercetarea vestigiilor arheologice în zona Mureșului superior de către muzeele din județul Mureș și colaboratorii lor, nr. 2/1978, p. 60

LEAHU DOINA

● Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 3/1978, p. 3

● Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 9/1978, p. 3

LEAHU VALERIU

● Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 4/1978, p. 41

LEAHU VALERIU, [BUZDUGAN CONSTANTIN

● Valențe instructiv-educative afirmate de expozițiile de istorie veche din muzee, nr. 5/1974, p. 43.

LEHRER Z. ANDY

● Elemente de cartografiere folosite în evidența patrimoniului național, nr. 10/1978, p. 33

LIGOR ALEXANDRU

● Vezi LIGOR DANIELA AURELIA nr. 3/1978, p. 66;

● Expoziția „Publicații de propagandă și specialitate a muzeelor” nr. 7/1978, p. 54.

LIGOR DANIELA AURELIA, [LIGOR ALEXANDRU]

● Tărâni de pe meleagurile românești în creațiile artistice străine (sec. al XIV-lea — primele două decenii ale sec. al XIX-lea) nr. 3/1978, p. 66.

LUCESCU PAUL

● Muzeul memorial Iancu Jianu, nr. 2/1978, p. 21.

LUNGU IORDANA

● vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 3/1978 p. 3;

● vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 9/1978, p. 3.

M

MANEA VERONICA DOINA

● Restaurarea unui document din secolul al XVII-lea, nr. 2/1978, p. 35.

MANOLELI DAN, [MURADIAN ZĂRUI]

● Profesor dr. doc. Mihai Băcescu a împlinit 70 de ani, nr. 7/1978, p. 61.

MAVRODIN T.

● Vezi STANCU R, nr. 8/1978, p. 3.

MĂRGIHITAN LIVIU

● Acta Musei Porolissensis I, 1977, nr. 6/1978, p. 87;

● „Banatica” IV, 1977, nr. 7/1978, p. 84.

MĂȚIEȘ M.

● Vezi STANCU R, nr. 8/1978, p. 3.

MICU IOLANDA

● Însemnări despre tematica Muzeului căilor ferate, nr. 2/1978, p. 7.

MIHAI IOSIF

● Expunerea muzeală a faunei în stare vie, integrare și specializare nr. 6/1978, p. 31.

MIRESCU CORNEL

● Vezi ZDIERCIUC SILVIA, nr. 8/1978, p. 80.

MITREA BUCUR

● Două tezaure monetare romane imperiale descoperite în Muntenia nr. 5/1978, p. 64;

● Monedele și viața economică a geto-dacilor în timpul lui Burebista nr. 6/1978, p. 3.

MITREA ION

● Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Bacău), nr. 7/1978, p. 55.

MÎRZA IACOB

● Vasile Netea — „Munții Apuseni, muzeu istoric și pantheon al poporului român”, nr. 7/1978, p. 86.

MOAGĂR POLADIAN ALICE

● Restaurarea, factor determinant în descoperirea și restituirea valorilor artistice reale ale tablourilor, nr. 6/1978, p. 36.

MOGA V.

● Al XI-lea Congres RCFR, nr. 2/1978, p. 90

MOLDOVEANU AUREL

● Realizări și perspective în domeniul ocrotirii patrimoniului cultural național mobil, nr. 4/1978, p. 70.

MURADIAN ZĂRUI

● Vezi MANOLELI DAN nr. 7/1978, p. 61.

MUȘAT MIRCEA, [ARDELEANU ION]

● 1918 — eveniment memorabil în afirmarea și dezvoltarea poporului român, nr. 10/1978, p. 3

N

NECULA VIORICA

● Grupajul „Consemnări privind activitatea de conservare-restaurare a patrimoniului cultural din alte țări”, nr. 3/1978, p. 78;

● Expoziția „Willem de Kooning” nr. 5/1978, p. 88;

● „Henry Heerup — pictură, sculptură și grafică”, nr. 6/1978, p. 89;

● Schimb de expoziții româno-britanice, nr. 7/1978, p. 79.

● Vezi IONESCU VARVARA, nr. 8/1978, p. 45.

NEDELEA DUMITRU

● Ornice folosite de armata română în campania din 1917, nr. 6/1978, p. 93;

- Ceasuri de buzunar destinate muncitorilor din țara noastră, nr. 9/1978, p. 93.
- NEUMANN VICTOR
- Simpozionul „Contribuția lui Tiberiu Bre-diceanu la dezvoltarea muzicii românești”, nr. 1/1978, p. 89;
 - Ideea de independență în istoriografia pașop-tistă, nr. 3/1978, p. 61.
- NISTOROAIA GHEORGHE
- Vezi FOCȘA MARCELA nr. 1/1978, p. 65.

O

OLTEANU RODICA

- Reconstituiri la Muzeul literaturii române, nr. 1/1978, p. 23.
- Pagini din jurnalul memorialistic : H. Sanie-levici, nr. 7/1978, p. 89.

OPASCHI CĂTĂLINA

- Vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 3/1978, p. 3;
- vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 9/1978, p. 3

OPREA PETRE

- Cronica plastică din presa bucureșteană a anilor 1864—1878 (I), nr. 1/1978, p. 53
- Critica de artă din presa bucureșteană a anilor 1878—1889 (I), nr. 2/1978, p. 59;
- Expoziție de pictură românească, în R. P. Chineză, nr. 2/1978, p. 84;
- Expoziția „Peisajul ungar în sec. al XIX-lea, Muzeul de artă al R. S. României (noiembrie—decembrie 1977), nr. 2/1978, p. 86;
- Expoziția „Balkanii — zonă a păcii și înle-gerii între popoare”, nr. 3/1978, p. 97;
- Critica de artă din presa bucureșteană a anilor 1878—1889 (II), nr. 5/1978, p. 66;
- Expoziția de pictură Ion Pacea de la Muzeul de artă al R. S. României, nr. 6/1978, p. 77;
- Critica de artă din presa bucureșteană a anilor 1878—1889 (III), nr. 8/1978, p. 72;
- Critica de artă din presa bucureșteană a anilor 1878—1889 (IV), nr. 9/1978, p. 68.

P

PAINA I. MIRCEA

- Expoziția aniversară „Carl Linné”, la Oradea nr. 6/1978, p. 90.

PALEOLOGU PIA

- Șase lucrări de pictorul american I. J. Bel-mont în Galeria universală a Muzeului de artă al R. S. României, nr. 2/1978, p. 80.

PANAIT I. PANAIT

- Momente din istoria muzeologiei românești, nr. 1/1978, p. 81.

PAPOIU LIZICA

- Itinerar muzeistic francez, nr. 3/1978, p. 108.
- Expoziția „Lupta românilor pentru liber-tate și independență oglindită în carte rară și documente, sec. XV—XVII”, nr. 8/1978, p. 78.

PASCU VIORICA [BOCȘE MARIA]

- Muzeul etnografic al Transilvaniei în slujba maselor, nr. 3/1978, p. 59;
- Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (jud. Cluj), nr. 7/1978, p. 55.

PATRONILUMINIȚA

- Vestigii istorice în Africa de nord-vest. Monumente și muzee din Maroc, nr. 5/1978, p. 73.

PAVEL ANGHEL

- Dan Cernovodeanu, „Bibliografia heraldicii românești”, nr. 1/1978, p. 92;
- Sesiune de comunicări științifice a Muzeului județean Ialomița, nr. 2/1978, p. 69;
- Cîmpulung Moldovenesc — Vatră folclo-rică, nr. 2/1978, p. 83;
- Muzeu școlare și sălești. Muzeul Liceului de matematică-fizică din Jibou, nr. 5/1978, p. 92;
- Cu cercetătorul Ben Burt despre muzeologia etnografică românească, nr. 6/1978, p. 29;
- Sesiunea Muzeului județean Botoșani, nr. 6/1978, p. 79;
- Simpozionul de la Medgidia, nr. 6/1978, p. 82;
- Pasiune de muzeograf, nr. 7/1978, p. 83;
- Din activitatea Muzeului Bran, nr. 7/1978, p. 88.
- Crisia VIII—Oradea, 1978, nr. 8/1978, p. 88.
- Continuitate, unitate și independență în istoria poporului român, nr. 10/1978, p. 15

PAVEL EUGEN

- Expoziția „Vechi tipărituri românești” nr. 1/1978, p. 85;
- Expoziția „Periodice românești transilvă-nene”, nr. 6/1978, p. 75.

PĂDURARU SILVIA

- Vezi ROȘU GEORGETA, nr. 8/1978, p. 83-

PĂLĂNCANU ELENA

- Mărturii muzeistice despre Panaiot Cantilli, militant pentru unitate națională a tuturor românilor, nr. 10/1978, p. 72

PĂNOIU ANDREI

- Două capodopere ale sculpturii antice la Luvru nr. 5/1978, p. 69.

PĂULEANU DOINA

- Opere de Vasile Popescu în patrimoniul muzeelor din Constanța și Topalu, nr. 9/1978, p. 63.

PĂUNESCU CRISTIAN

- Scrisori inedite din campania 1877—1878, nr. 2/1978, p. 56.

PETRESCU NICOLAE

- Vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 3/1978, p. 3,
- Vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 9/1978, p. 3

PITUȚ VASILICA

- Colecția de carte românească veche a Muzeu-lui literaturii române, nr. 1/1978, p. 27.

PÎRĂU-PANAIT ELENA

- Restaurarea unei tipărituri, nr. 5/1978, p. 55.

POPP EMILIA

- Vezi IONESCU VARVARA, nr. 8/1978, p. 45.

PROTOPOESCU GEORGE

- Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Cluj), nr. 7/1978, p. 55.

R

RABINOVICI HERBERT

- Cumidava N. Braşovul şi independenţa de stat a României nr. 6/1978, p. 85.

RADU DIMITRIE

- Silvia cu bărbie neagră, o nouă specie pentru avifauna României, nr. 9/1978, p. 55.

RĂDULESCU ADRIAN

- Monumentul triumfal de la Adamclisi, restaurat, nr. 3/1978, p. 41.
- Muzeul de istorie naţională şi arheologie Constanţa, ilustrare fidelă a unui trecut multi-milenar, nr. 5/1978, p. 10;
- Colecţia de arheologie „Callatis”, nr. 10/1978, p. 20

RĂDULESCU N. NICOLE

- Meridiane muzeale nr. 1/1978, p. 93;
- Brâncuşi la Beaulbourg, nr. 2/1978, p. 89;
- Meridiane muzeale, nr. 2/1978, p. 91;
- Meridiane muzeale, nr. 3/1978, p. 106;
- Meridiane muzeale, nr. 5/1978, p. 90;
- Meridiane muzeale nr. 6/1978, p. 92;
- Activitatea ICOM în perioada 1971—1977, nr. 7/1977, nr. 7/1978, p. 52;
- Meridiane muzeale nr. 7/1978, p. 91;
- Meridiane muzeale nr. 8/1978, p. 93;
- Giulio Carlo Argan la Muzeul de artă al R. S. România, nr. 8/1978, p. 90;
- Robert Bordaz despre Centrul „Georges Pompidou”, nr. 8/1978, p. 91;
- Meridiane muzeale nr. 9/1978, p. 92;
- Meridiane muzeale nr. 10/1978, p.

RESMERIŢĂ I.

- Sesiune ştiinţifică organizată de Muzeul de ştiinţele naturii din Piatra Neamţ, nr. 1/1978, p. 89.

REZEANU PAUL

- Contribuţii la istoria artelor plastice româneşti: pictori din Oltenia mai puţin cunoscuţi (I) nr. 6/1978, p. 54;
- Contribuţii la istoria artelor plastice româneşti: pictori din Oltenia mai puţin cunoscuţi, (II) nr. 7/1978, p. 32;
- Sculptorul Dimitrie Franasovici, nr. 10/1978, p. 75

RICHÎŢEANU ANGHIEL, [STANCU RADU]

- Consideraţii floristice, ecologice şi biogeografice asupra uredinalelor din Masivul Iezer-Păpuşa, nr. 10/1978, p. 56

ROŞU GEORGETA

- Posibilităţile de dezvoltare ale turismului pentru copii — jucăriile de lut, nr. 5/1978, p. 46;

[PĂDURARU SILVIA]

- Expoziţia „Creatori populari contemporani din R. S. România”, nr. 8/1978, p. 83.

ROŞU LUCIAN

- Consideraţii cu privire la structura societăţii dacice înainte de Burebista, nr. 3/1978, p. 44;
- Burebista, nr. 5/1978, p. 3.

RUŞINARU-ANCUŢA ELISABETA

- Goleştii, vatră de ţară, nr. 2/1978, p. 72;

- Sesiunea de comunicări ştiinţifice a Muzeului judeţean Ilfov nr. 5/1978, p. 78;

- „Carpica” nr. 5/1978, p. 87;

- Vezi CLEJA CLAUDIA nr. 7/1978, p. 74;

- A IX-a sesiunea anuală de comunicări ştiinţifice a Muzeului judeţean Argeş, nr. 7/1978, p. 87.

S

SARAFOLEANU GAVRILĂ

- vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 3/1978, p. 3;

- Vezi GEORGESCU FLORIAN nr. 9/1978, p. 3.

SĂNDULESCU MARCELA

- vezi CIOCEANU VICTORIA nr. 3/1978, p. 54 [GAVREA EUGENIA, CIOCEANU VICTORIA

ȚUCULESCU IOANA, DELAPORT NICOLAE]

- Zece ani de activitate muzeală dedicată educaţiei prin artă a tineretului şcolar, nr. 8/1978, p. 22.

SION ION

- Consideraţii pe marginea unei noi expoziţii itinerante a UNESCO: „Arta Oceaniei”, nr. 3/1978, p. 93.

STAN MARIA

- Un valoros manuscris din Muzeul de istorie al R. S. România: „Politiceşti luări aminte asupra Moldovei” nr. 10/1978, p. 69

STANCU R. [GAVA R., MAVRODIN T., FUSEA N., MĂTIEŞ M., VOICU, T.

- Secţia „Ocotirea naturii pe baze ecologice a Muzeului judeţean Argeş din Piteşti, nr. 8/1978, p. 3;

- Vezi RICHÎŢEANU Anghel, nr. 10/1978, p.

STĂNESCU EUGEN

- Vezi STĂNESCU IULIA, nr. 7/1978, p. 43.

STĂNESCU IULIA, [STĂNESCU EUGEN]

- Emblematica muncitorească în expunerea Secţiei de istorie contemporană a Muzeului de istorie şi arheologie al judeţului Prahova, Ploieşti, nr. 7/1978, p. 43;

- Folosirea argumentelor ştiinţelor conexe în expoziţia de bază de istorie modernă şi contemporană, nr. 9/1978, p. 50.

STOICA GEORGETA

- ICOM — Organizaţie reprezentativă a muzeelor şi a profesiei muzeale; nr. 1/1978, p. 76;

- Cercetarea şi valorificarea patrimoniului muzeal nr. 4/1978, p. 5;

STOICA GEORGETA, [IRIMIE CORNEL]

- Rolul muzeelor în promovarea colaborării internaţional pe plan politic şi cultural, nr. 7/1978, p. 49.

STOICA ORTANSA

- Contribuţia restauratorilor din Muzeul de artă al R. S. România la munca de valorificare a patrimoniului naţional de artă (cercetare, restaurare, conservare), nr. 2/1978, p. 40.

SUCEVEANU AL.

- „Drobeta” 1967, nr. 3/1978, p. 103.

SZEKELY ZOLTAN

- Aniversarea Zilei internaționale a muzeelor în țară (județul Covasna), nr. 7/1978, p. 55.

ȘOVAN OCTAVIAN LIVIU

- Din experiența Muzeului „Răscoala țărănilor din 1907”, Flămânzi, în procesul relațiilor cu publicul, nr. 6/1978, p. 34.

ȘTEFĂNESCU ARISTIDE

- „Buftea 400”, nr. 3/1978, p. 101;
- Campania arheologică 1978 la Muzeul de istorie a municipiului București, nr. 10/1978, p. 77

T

TĂLPEANU MATEI

- Peuce, vol. V — zoologie, Muzeul Delta Dunării, Tulcea, 1977, nr. 5/1978, p. 83;
- Travaux du museum d'Histoire naturelle „Grigore Antipa” vol. 18, 1977, nr. 5/1978, p. 86;
- Die Volgelwelt Mecklenburgs”, nr. 5/1978, p. 88.

TRACHE MARIA

- Vezi GEORGESCU FLORIAN, nr. 9/1978, p.

TUDORAN OLIMPIA MARIA

- Peisajul transilvănean în creația pictorului Franz Neuhauser-junior (Pinacoteca Muzeului Brukenthal) nr. 6/1978, p. 61;
- Un tablou document — Piața Mare din Cluj la 1836, nr. 10/1978, p. 81

TURCU MIOARA

- București, străveche vatră de civilizație și cultură, nr. 6/1978, p. 74;
- Așezări geto-dacice din zona Bucureștilor, nr. 9/1978, p. 35.

T

TOCA DECEBAL

- O fructuoasă dezbatere științifică care se cere continuată, nr. 1/1978, p. 82;
- Un volum, eveniment editorial, nr. 2/1978, p. 82;
- O importantă descoperire arheologică, nr. 5/1978, p. 58;
- La închiderea ediției „Ziua internațională a muzeelor” nr. 5/1978, p. 94;
- Florian Dudaș „Cartea veche românească din Bihor”, Oradea, 1977, nr. 8/1978, p. 85;
- Petre Oprea „Consemnări despre arta românească”, Ed. Litera, București, 1978, nr. 8/1978, p. 86;
- În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu a fost inaugurat „Muzeul colecțiilor de artă”, nr. 9/1978, p. 23.

TUCULESCU IOANA

- vezi CIOCEANU VICTORIA, nr. 3/1978, p. 54;

- Vezi SĂNDULESCU MARCELA, nr. 8/1978, p. 22.

ȚURCANU GEORGETA

- Muzeul Teatrului din Iași, nr. 5/1978, p. 21.

V

V.N.

- Presa britanică despre expoziția „100 de ani de artă plastică românească”, nr. 8/1978, p. 85.

VĂDUVA OFELIA

- Welsh Folk Museum (Cardiff-Marea Britanie), nr. 2/1978, p. 66.

VICOVEANU DIMITRIE

- Din experiența de restaurare a colecțiilor Castelului Peleş (I); Criterii științifice și probleme specifice ale restaurării unor vechi arme de lux nr. 9/1978, p. 40.

VLAD FLORIN

- Debutul anului 1978 la Muzeul literaturii române, sub semnul „Luceafărului” nr. 5/1978, p. 79;
- Muzeul literaturii române: invitații de onoare nr. 10/1978 p. 42

VOICU T.

- Vezi STANCU R, nr. 8/1978, p. 3.

VULPE RADU

- Burebista — înfăptuitorul statului geto-dac centralizat și independent, nr. 1/1978, p. 9.

ZDERCIU BORIS

- „Revista muzeelor și monumentelor” factor activ în promovarea ideilor înaintate și a progresului în muzeologia românească, nr. 4/1978, p. 91.

ZDERCIU SILVIA, [MIRESCU CORNEL]

- „Cocoșul de Hurez”, nr. 8/1978, p. 80.

* * * Omagiu, nr. 1/1978, p. 2.

* * * — Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent, nr. 1/1978, p. 5.

* * * — Expoziția „Dovezi ale dragostei, înaltei stime și profunde preluiri de care se bucură președintele Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, ale amplelor relații de prietenie și colaborare dintre poporul român și popoarele altor țări”, organizată cu prilejul împlinirii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a 60 de ani de viață și peste 45 de ani de neîntreruptă activitate revoluționară, nr. 2/1978, p. 3.

* * * — Manifestări dedicate Zilei internaționale a muzeelor, nr. 4/1978, p. 95.

* * * — Informații UNESCO nr. 7/1978, p. 93.

* * * — Din acțiunile organizate de muzee în cinsta aniversării a 60 de ani de la crearea statului național unitar român, nr. 10/1978, p. 17

1979

La Multi Ani

Bonne Année

A Happy New Year

Ein Glückliches Neujahr

Feliz Año Nuevo

C Hobbuu Fogo.u

- 3 — dr. Mircea MUȘAT, dr. Ion ARDELEANU
1918 — eveniment memorabil în afirmarea
și dezvoltarea poporului român
1918 — événement mémorable dans l'affirma-
tion et le développement du peuple romain.
1918 — a memorable event in the assertion
and development of the Romanian people.

1918 г. — памятное событие в утверждении
и развитии румынского народа

ANGHEL PAVEL, Continuitate, unitate și
independență în istoria poporului român.
Continuité, unité et indépendance dans l'his-
toire de peuple roumain.
Continuity, unity and independence in the
history of Romanian people.

Непрерывность, единство и независимость в
истории румынского народа.

* * * — Din acțiunile organizate de muzee în
cinstea aniversării a 60 de ani de la crearea
statului național unitar român.

Des actions organisées par les musées en hon-
neur de l'anniversaire de 60 ans depuis la crea-
tion de l'état national unitaire roumain.

Actions organized by museums in honour of the
anniversary of 60 years from the creation of the
national unitary Romanian state.

Действия, организованные музеями в честь
годовщины 60 годов национального уни-
тарного румынского государства

MUZEE, COLECȚII, EXPOZIȚII

- 20 — dr. Adrian RĂDULESCU
Colecția de arheologie „Callatis”
La collection d'archéologie „Callatis”
The „Callatis” archeological collection.

Археологическая коллекция «Каллатис»

- 26 — Anica CODREANU
Păsări rare în colecția Muzeului de științe
naturale — Galați
Oiseaux rares dans la collection du Musée
de sciences naturelles — Galați.
Rare birds from the collection of the Museum
of Natural Sciences — Galați.

Редкие птицы в коллекциях Музея естествен-
ных наук в Галаци

EVIDENȚA, CONSERVAREA ȘI RESTAURA- REA PATRIMONIULUI

- 28 — Ileana ENE
Evidența științifică — prima fază în procesul
de conservare a bunurilor culturale

L'évidence scientifique — la première étape
dans le processus de conservation des
biens culturels.

The scientific book-keeping — the first stage
in the conservations of the cultural assets.

Научный учёт, как первая ступень процесса
консервации культурных сокровищ

OPINII, DEZBATERI

- 33 — Andy Z. Leherer

Elemente de cartografiere folosite în
evidența patrimoniului național

Éléments de cartographie employés pour
tenir à jour le patrimoine national.

Elements of cartography employed in the
book-keeping of the national patrimony.

Картографические элементы, используемые в
учёте национального patrimonia.

INSTRUCȚIE-EDUCAȚIE

- 42 — Florin VLAD

Muzeul literaturii române: invitații de
onoare

Le Musée de la littérature roumaine — les
invités d'honneur.

The Museum of the Romanian Literature
— guests of honour

Музей румынской литературы — почётные
гости.

PERFEȚIONAREA CADRELOR

- 46 — Radu FLORESCU

Perfecționarea cadrelor de muzeografi —
activitate cu caracter practic — eficient

Le perfectionnement des cadres de museo-
graphes — activité avec caractere pratique-
efficace.

The improvement of the museographers'
knowledge — an efficient practical activity.

Усовершенствование кадров музеевдов, как
практическое и действенное мероприятие.

ISTORIA MUZEOGRAFIEI

- 49 — dr. Gheorghe DUMITRAȘCU, Stoica LASCU
Un moment al muzeografiei dobroge —
Expoziția jubiliară a Dobrogei din 1928

Un moment de la museographie de Dobrogea
l'exposition jubilaire de Dobrogea de
1928.

A moment of Dobrogea's museography —
the jubilee 1928 exhibition of Dobrogea.

Мероприятие добруджского музееведения —
юбилейная выставка «Добруджа в 1928 г.»

STUDII ŞI COMUNICĂRI

56 — Anghel RICHÎŢEANU, Radu STANCU

Considerații floristice, ecologice și biogeografice asupra uredinalelor din Masivul Iezer-Păpușa

Considerations floristiques, écologiques et biogéographiques sur l'Uredinales du massif Iezer-Păpușa.

Floristic, ecologic and biogeographic considerations on the Uredinales from the Iezer-Păpușa massif

Флористические, экологические и биogeографические наблюдения над «урединами» массива Иезер-Пэпуша.

65 — Ion HĂȘFĂLEAN

Monumente ale limbii și literaturii române — încă un exemplar al *Evangheliarului din 1560—1561* al lui Coresi

Monuments de la langue et de la littérature roumaine — un nouvel exemplaire de l'*Evangeliar de 1560—1561* de Coresi.

Monuments of the Romanian language and literature — a new copy of Coresi's *Gospel of 1560—1561*.

Памятники румынской литературы и языка — ещё один экземпляр «Евангелия 1560—1561» Кореси

69 — Maria STAN

Un valoros manuscris din Muzeul de istorie al R. S. România — *Politicești luări aminte asupra Moldovei*

Un valeureux manuscrit du Musée d'Histoire de la R. S. de Roumanie — *Considerations politiques sur la Moldavie*.

A valuable manuscript from the History Museum of the S.R. of Romania — *Political considerations on Moldavia*.

Ценная рукопись Музея истории Румынской Социалистической Республики — Политические восприятия истории Молдавии.

72 — Elena PĂLĂNCEANU

Mărturii muzeistice despre Panaiot Cantilli, militant pentru unitate națională a tuturor românilor.

Temoignages museistiques sur Panaot Cantilli, militant pour l'unité nationale de tous les Roumains.

Museistic testimonies about Panaiot Cantilli, militant for the national unity of all Romanians.

Музейные свидетельства о Панаяоте Кантили, борце за национальное единство всех румын.

75 — dr. Paul REZEANU

Sculptorul Dimitrie FRANASOVICI

Le sculpteur Dimitrie Franasovici.

The sculptor Dimitrie Franasovici.

Скульптор Димитрие Франасович.

CRONICI, RECENZII, INFORMAȚII

77 — Aristide ȘTEFĂNESCU

Campania arheologică 1978 la Muzeul de istorie a municipiului București

78 — Maria IGNAT

„Cercetări istorice”, VIII, Iași, 1977

80 — Ion I. DRĂGOESCU

Arhiva Valachică vol. VIII, Tîrgoviște, 1977

81 — * * * Zece milioane de vizitatori la Beaubourg

81 — Maria Olimpia TUDORAN

Un tablou document — Piața Mare din Cluj la 1836

MERIDIANE

83 — Nicolae N. RĂDULESCU

MUZEE ȘCOLARE ȘI SĂTEȘTI

84 — Ion I. DRĂGOESCU

Colecția muzeală din Comuna Săcel, județul Maramureș

85 — Indexul articolelor apărute în anul 1978

în Revista muzeelor și monumentelor — muzee.

Index des articles parus en 1978 dans Revista

muzeelor și monumentelor — muzee

Index of the articles appeared in 1978 in Re-

vista muzeelor și monumentelor — muzee.

Индекс статей, опубликованных в 1978 году в Журнале музеев и памятников—музея

● INTRU SLAVA EROILOR NEANULUI ●